

בקיאות כהלכה

לשון הנמרא וביאורה

ועד ההלכה

על מסכת

חגיגה

תפילה בכניסתו לבית המדרש

יהי רצון מלפניך ה' אלוהי ואלוהי אבותי, שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה, וישמחו בי חברי. ולא אומר על טמא טהור, ולא על טהור טמא, ולא על מותר אסור, ולא על אסור מותר, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. כי ה' יתן חכמה, מפיו דעת ותבונה גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

תפילה ליציאתו מבית המדרש

מודה אני לפניך ה' אלהי ואלוהי אבותי, ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות, שאנו משכימים והם משכימים, אנו משכימים לדברי תורה, והם משכימים לדברים בטלים. אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אנו רצים והם רצים, אנו רצים לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת, שנאמר: 'ואתה אלהים תורדם לבאר שחת, אנשי דמי ומרמה לא יחצו מיניהם, ואני אבטח בך'.

בקיאות כהלכה על מסכתות הש"ס

המעלות שבחיבור זה

- ❖ לשון הגמרא (השמטות קלות).
- ❖ רש"י ותוספות מתומצתים בסוגרים סמוך לגמרא, מועיל מאוד לשינון מהיר.
- ❖ קטעי קישור קצרים למען ירוץ הקורא.
- ❖ ביאורי ראשונים ואחרונים להבנת העניין.
- ❖ פסקי הרמב"ם והש"ע, ונימוקי הפסיקה בסוף כל סוגיא.
- ❖ ביאורי אחרונים על הש"ע בקצרה.
- ❖ ביאורים נפלאים על חלק מאגדות חז"ל.
- ❖ הרחבה בנושאים שכיחים.

השתדלתי בעזה"י שהדברים שנכתבו יהיו מתוקנים, אך כבר ידוע מאמר החכם

"כשם שאי אפשר לבר בלי תבן, כך אי אפשר לספר בלי שגיאות"

לכן אבקש מהלומדים שאם ימצאו טעויות, יועילו בטובם להודיעני

שאוכל לתקנם במהדורה הבאה.

ניתן להשיג ספר זה, ואי"ה ספרים על מסכתות אחרות, בכריכה רכה צבעונית,

בטלפון 053-3139254 , 054-8439280/1

כל המעוניין להשתתף בזיכוי הרבים, ולסייע בהפצה של סדרת הספרים

'בקיאות בחלכה', תע"ב. ניתן להקדיש לברכה, להצלחה, ולעילוי נשמת.

הקדמה

ישתבחה הבורא ויתפארה היוצר, שזיכני להוציא לאור עולם חיבור זה, שהלומד בו בעזה"י ימצא בו תועלת בכמה עניינים. לאחר שהלומד למד את דפי הגמרא במקורם, יוכל ע"י חיבור זה לשנן את המסכת **ביתר קלות**, מטעם שעיקר דברי רש"י והתוספות הובאו בצמוד לגמרא, דבר שמקל מאוד שהחזרה תהיה קולחת וזורמת, כיון שהקורא קורא הכל ברצף אחד, כך שהמחשבה אינה מתנתקת, וכן הוספתי מילות קישור למען ירוץ הקורא. **וביתר הבנה**, שכן השתדלתי לבאר דברי התוספות, וכן קטעים קשים, בלשון שתהיה יותר קלה לקורא. וכן הבאתי מקצת מדברי קודשם של רבותינו הראשונים והאחרונים להשלמת ההבנה, הן בדברי הגמ', והן בדברי רש"י והתוס'.

אמנם עיקר העניין שבעבורו נכתב חיבור זה, הוא כדי להביא בסוף כל סוגיא את פסקי הש"ע או את פסקי הרמב"ם (באופן שש"ע לא כתב בזה) היוצאים מסוגיית הגמ', וכן השתדלתי לבאר כיצד פסקם נובע מתוך הסוגיא (אא"כ הדבר ברור מאליו), וכן הבאתי גם כן הערות נצרכות באחרונים, כך שהיון מהביאור הנרחב על הגמרא, יקבל הלומד מטען של הלכות, שבודאי יוטמעו אצלו, כיון שלימוד הסוגיא קדם להם. ואף שאין די בזה לקבל דברים מוגמרים, לא בגמ', ולא בהלכה, מ"מ הלומד יקבל בקיאות טובה במסכת הנלמדת ובהלכות היוצאים ממנה, וגם המעוניין להשלים הדברים יוכל להיעזר בחיבור זה.

השתדלתי, שהדברים שנכתבו יהיו מתוקנים, אמנם כיון שהמלאכה הייתה רבה, הן בביאור הגמ', והן בפסקי ההלכה, חושש אני פן ח"ו נפלה תקלה תחת ידי. לכן, **מגלה אני דעתי** שאין לסמוך על שום דבר שנכתב, וק"ו שאין לסמוך על הלכות שנכתבו, אלא המעיין יראה הדברים במקורם, ואדרבה, אשמה להיעזר בלומדים שיעמידוני על שגיאותיי.

רואה אני צורך בכותבי הקדמה זו, לחזק, שאין לזנוח את לימוד הבקיאות, וראיתי בשו"ת משנה הלכות (ח"י סי' קנו) שכתב דברים נפלאים בעניין זה, וזה חלק מדבריו 'ומה שהביא בשם הגאון מוהרי"ז סאלאווייצק אבדק"ק בריסק שלמד כל הש"ס כולו קודם שמיילא שש עשרה שנה, ושאלו מאביו וצוק"ל מרן הגר"ח שזה נגד שיטתו ודרכו שצריך להתעמק בתורה, ולא ללמוד בשטחיות לבקיאות, והשיב שקודם שיודעים כל הש"ס כולו, אין הפלפול שמפלפלין אלא פלפול של חבל, הנה הדברים ידועים והוא באמת גמרא מפורשת במס' ע"ז, ועיין רש"י שם, וכ"כ הגר"א ז"ל, וכבר הארכתי בזה בכמה מקומות, וודאי מרן הגר"ח לא יחלוק על גמ' מפורשת ח"ו, ועל כל הראשונים ואחרונים, וגם אני שמעתי שלעת שהשתדך הגרי"ז וצוק"ל התפאר עליו אביו הגר"ח וצוק"ל שיודע ש"ס עם פרש"י עכ"פ, אין צריך ראיה שכל התורה נתנה לנו מסיני, ולא רק כמה דפין מאיזה מסכתות ח"ו ודי בזה' עכ"ל.

במעמד זה, ברצוני להודות ולברך למורי ורבותי שהדריכוני עד הלום, וכן לכל התומכים והמסייעים, ובפרט לרבנים, הרב אורן נזרית שליט"א מקים עולה של תורה בעיר האבות, שמשחר נעורי נטע כי אהבת תורה ויר"ש. לראש ישיבת 'קריית מלאכי' הרב יהודה עמית שליט"א ולרכני הישיבה היקרים. לראש כולל 'אורך ואמת' הרב מאיר חדד שליט"א, שאני לומד תחת חסותו כבר

חמש עשרה שנה, שדאג ודואג לכל מחסורנו. לרב ישראל דויטש שליט"א מקים עולה של תורה בשכונת רמות בירושלים בביהמ"ד 'מניין אברכים' שם אני מסתופף בשאר הזמנים. יה"ר שהקב"ה ימלא משאלות ליכם לטובה לעבודתו יתברך, ויזכו להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה לתפארת ישראל מתוך נחת ושלוחה, וירוו נחת מכל יוצאי חלציהם.

וכן להודות להורי היקרים מר אבי עזרא, ומרת אמי אסתר, ולחמותי מרת נעימה, הי"ו, אשר עמדו ועומדים לצידנו בכל עניין, יה"ר שהקב"ה יתמיד בריאותם, ויזכם ה' לנחת רוח מכל יוצאי חלציהם. וכן להנציח את זכרו של מר חמי ז"ל ר' מרדכי שרגא שכל ימיו תמך ועזר שנזכה להיות שקועים בעמלה של תורה, תנצב"ה.

ועל כולם לברך לאשתי מרת רחל שתחיה, אשר לרוב מסירותה והשגחתה בטיפול הילדים אשר חנן ה' אותנו, והשגחתה על צרכי הבית, זיכני ה' והביאני עד הלום. יה"ר שנזכה לראות את כל ילדנו גדולים בתורה ויר"ש, ומקדשי שמו ברכים, ולא תמוש התורה מפינו, ומפי זרענו עד עולם.

אסיים בהודאה להקב"ה, שזיכני להסתופף באוהל של תורה, וגומל עמי חסדים טובים בכל רגע. מודה אני לו בכל ליבי על העבר, ומתחנן על העתיד, אנא ה', תזכני בתוך כלל עמך בית ישראל, לעבוד אותך באמתיות, באמונה, ללמוד תורתך, ולשמור מצוותיך, ויה"ר שנזכה בקרוב לביאת משיח צדקנו, ובניין בית מקדשנו ותפארתנו אכי"ר.

חותם לכבוד התורה ולומדיה
פיעה"ק ירושלים עשי"ת תש"פ
שמואל כהן – זדה

מקרא

כדי שהקורא יפיק את מירב התועלת מחיבור זה, אציג לפני הקורא את דרך עבודתנו בחיבור זה. דברי רש"י לפעמים בשלמותם, לפעמים בקוצר, הובאו בסוגרים עגולות או מרובעות בגודל אותיות זהה לדברי הגמ', וכן לפעמים באותיות קטנות יותר (לפעמים מילות קישור, וביאורים שנכתבו על ידי הובאו ג"כ באותיות קטנות, הקורא יזהה לפי הלשון והסגנון, אם אלו דברי רש"י או דבריו). דברי התוספות, ביאורים של הראשונים והאחרונים, הובאו בכתב מוקטן, וציינו בתחילת דבריהם את שם המפרש.

בסוף כל סוגיא אם יש פסקים של הש"ע הבאנו אותם, ואם ש"ע לא דיבר בזה הבאנו את פסקי הרמב"ם, והשתדלנו להסביר את טעם הפסק (אם הדבר איננו מובן מאליו), קורא שלעת עתה איננו מעוניין ללמוד את פסקי הרמב"ם והש"ע יכול לדלג לתחילת הפסקה הבאה, וכן אם אינו מעוניין לראות את דברי התוס', או שאר ראשונים ואחרונים, ידלג לסוף הסוגריים.

מעברי עמודים מסומן בצללית כך **[דף ב ע"א]**, וכן בראש כל עמוד בצד שמאל הבאנו את הדף בו אוהזים. שיש מספר תירוצים מרוחקים זה מזה, או שלא ברור כל כך שזה תרוץ נוסף, גם אותם סימנתי בצללית אמנם יותר בהירה **[כך]**. יה"ר מלפניו יתברך שתחיה תועלת גדולה ללומדים בחיבור זה, והיה זה שכרי.

ספר זה נתרם לעילוי נשמת

יהודה בן עזרא ורבקה
נלב"ע כב' טבת

בימוני בת רחל
נלב"ע יח' סיון תשס"ז

עזרא בן פנחס ואלמם
נלב"ע כו' שבט

אברהם בן משה ורבקה
נלב"ע ד' חשון תש"ם

שרה בת יחזקאל ושמחה
נלב"ע טו' תמוז תשע"ב

ת.נ.צ.ב.ה

לזכרון עולם

בהיכל ה'

לע"נ מר חמי איש החסד בהצנע

ר' מרדכי

בן חיים ושרה שרגא

נלב"ע ז"ך מר חשון תשע"ו

ת.נ.צ.ב.ה

השמיענו בזה חידוש, ודאי שאם אינו יכול לעלות מעירו לעזרה פטור, אלא אפי' אינו יכול לעלות מירושלים לעזרה פטור. איזהו קטן כל שאינו יכול לרכוב על כתפיו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית [אבל מכאן ואילך (עד גיל מצוות) אף על פי שאינו חייב מן התורה, הטילו חכמים על אביו ועל אמו להנכו במצות. ביארו התוס' ומגיל זה ואילך הוה ליה הגיע לחינוך ומדרבנן הוא דמחויב וצריך להביא קרבנותיו נדבה שהרי מה"ת פטור מקרבן, ולמ"ד שקרבנות נדבה אינם קרבים ביו"ט, אין קריבין עד מחר בחוה"מ. הקשו התוס' איך יועיל להקריבם בחוה"מ, הרי למ"ד שימי חוה"מ הם תשלומין דראשון, הרי ביו"ט הקטן לא יכל להקריבם, וכמו שמצינו (ט). גבי חוגר שנתפשט בשני ותיירצו שאינו דומה, דהתם גברא לא חזי ביום ראשון הלכך כיון דלא חזי בראשונה לא חזי בשני, משא"כ הכא ביו"ט היה חייב בחינוך כמו בחוה"מ, רק שביו"ט יש עיכוב צדדי, שא"א להקריב קרבנות נדבה. עוד הקשו כשהקטן מביא נדבה היכי סמיק עלה דקטן אינו סומך כדאיתא (מנחות צג). ותיירצו שאע"פ שלא סומך, יש מצוות חינוך שמלמדים אותו להביא קרבן עוד כתבו התוס' שרש"י פירש שמה שהמשנה אמרה 'איזהו קטן הפטור מן הראייה' אינו הולך על הקרבת קרבן ראייה, אלא על מצות להראות פניו בביהמ"ק (הסכני המהרש"א שאין זה כתוב נכ"י להדיא, אלא מזה שרש"י פירש כך על יס המסנה משמע שה"ה צסיפא של המסנה) ע"כ. תמחו האחרונים על לשון המשנה מירושלים 'להר הבית' שהרי ראיית פנים בעזרה היא, ואין די בראייה בהר הבית דבריו בית שמאי. ובית הלל אומרים כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית שנאמר שלש רגלים (הראוי לעלות ברגליו חייב הכתוב וכיון דגדול פטור מן התורה קטן לאו בר חינוך הוא).

(המשך המשנה) בית שמאי אומרים הראייה שתי כסף [גדול הבא להיראות צריך להביא עולה, ואינה פחותה משתי כסף, שתי מעות כסף שהן שליש דינר (1.6 גרס כסף) שנאמר 'ולא יראו פני ריקם' ויליף בגמרא שצריך להביא עולה, אף על פי שלא נתנה בו תורה שיעור, חכמים נתנו שיעור וכו' התוס' דמדאורייתא רק לאשם מעילות יש שיעור דכתיב ביה כסף שקלים ושנינו (כריתות ו:) שהם ב' סלעים וקשה שבזבחים (מה). שגם לקרבן הטאת יש שיעור ששית דינר, וכן במנחות (קז:) שמי שאמר 'הרי עלי כבש' יביא כבש עם נסכיו בשווי סלע... ויש לומר ששיעורים אלו הם לאו דווקא (וכ"כ רש"י צזח"ס סס)] והחגיגה [שלמי חגיגה חייבין

פרק הכל חייבין

[דף ב ע"א] משנה הכל חייבין בראייה ופירש רש"י במצות ראיית כל זכורך שצריכים להתראות בעזרה כרגל. הקשו התוס' א. הא תני בסמוך 'ב"ש אומרים הראייה שתי כסף' משמע שגם תחילת המשנה 'הכל חייבים בראייה' מדברת בקרבן. ב. תניא בגמרא 'הערל וטמא' פטורין מן הראייה, בשלמא טמא דכתיב 'ובאת שמה והבאתם שמה' ודורשים כל שישנו בביאה ישנו בהבאה... א"כ הברייתא מדברת בקרבן, א"כ גם תחילת המשנה 'הכל חייבים בראייה' מדברת בקרבן. ג. הירושלמי בתחילת הפרק כתב שהמשנה מדברת בראיית קרבן אבל בראיית פנים בעזרה הכל חייבין כמו בהקהל האנשים והנשים והמק... לכן נראה לר"ת שהמשנה דברה על ב' העניינים, שהייבין בקרבן וגם חייבים להיראות בעזרה, ורש"י דנקט בראיית פנים בעזרה נקט אחד מתוך שניהם. עוד יש ליישב פירוש רש"י (כתוס' רא"ש) מנחל סוקו המסך התיכין הקולס) שכיון שהמשנה בהמשך מבארת 'איזהו קטן, כל שאינו יכול... ולעלות' משמע שמבארת את תחילת המשנה שקטן פטור מראייה, א"כ הכונה בתחילת המשנה היא לראיית פנים. עוד כתבו התוס' שדברי הירושלמי שהמשנה דיברה רק על ראיית קרבן, אבל ראיית פנים כולם חייבים, אינה כדברי הבבלי, וכמה ראיות לדבר... ע"כ. כתב הרמב"ם בתחלת הלכות חגיגה, שאם נראה אדם בעזרה בלא שיביא קרבן, לא קיים אף את מצות עשה של הראייה. והשאגת אריה (ס' לב) דן בשאלה האם מי שבא לעזרה בלא שיביא קרבן נחשב למי שעושה מעשה עבירה בידים של 'לא יראו פני ריקם', או שהדבר נחשב כמי שישב ולא עשה מצוה חוץ מחרש שומה וקטן [נדלאו בני דעה נינהו, ופטורין ממצות כתבו התוס' אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בו חוץ כדאמרין (עירובין כז). שהרי בסוגייתנו התנא שיר מקמין ובורסי ומי שאין לו קרקע שפטורים ממצוות ראייה. וכו' יש לומר שאם משום אלה, אין ראייה לכלל הוה, שבאלו לא נקרא שהתנא שיר, שיש לומר שהמשנה מנתה רק פסולי גוף ואלה פסולין מחמת דבר אחר משום אומנותם. ואם תאמר שהמשנה שיריה עוד פטורים כגון חרש באזנו אחת, חוגר כרגלו אחת ובעלי קבין יש לדחות דכולם כלולים באלו שנשנו במשנה. וטמא המשנה לא מנתה אותו דפשוט הוא, לפי שאינו בביאה אינו בהבאה, וערל לא מנתה אותו כיון שהגמ' מסבירה שנלמד מטמא ואליכא דרבי עקיבא, אבל כל כל אלו שכן מנתה המשנה היו צריכים לימודים מיוחדים למעט אותם מחיוב ראייה, ולכן נמנו. וטומטום, ואנדרוגינום, ונשים, ועבדים שאינם משוחררים, החיגר, והסומא, והחולה, והזקן, ומי שאינו יכול לעלות ברגליו (פירש רש"י מירושלים לעזרה ביארו התוס'

כדרך שבא הקב"ה לראותך דחינו בשתי עיניו אף אתה בא לראותו בשתי עיניך **הקשה ר"ת ב' קישויות א'** לא שייך ביאה גבי שכניה, שהשכינה בכל מקום. **ב'** לפי ר"י דריש מסורת קודם, אדרבה היו לנו לדרוש המקרא קודם. **לכן גורם ר"ת יראה יראה**, מה לראות בשתי עיניו, שאדם בא להתראות לפני המקום בשתי עיניו של מקום, אף האדם שבא כביכול לראות את השכינה בשתי עיניו. ולא דמי למה דאיתא פסחים (כו:) לעובד ועבד דדרשינהו תרווייהו מקרא ומסורת, שכאן המקרא והמסורת אותם אותיות, אבל שם כל אחד חלוק מחברו (עפ"י המהרש"א). **פסק הרמב"ם הסומא בעינו אחת...** פטור חגיגה (בא). עיין בצ"ח (ט) ובמהר"ם שיק (סנהדרין ט). ובשו"ת דברי יציב (סימן צ"ב) במעם הדבר שפסק כר' יוחנן בן דהבאי ולא כרבנן דרבים נינהו.

ואיבעית אימא לעולם כדאמרי מעיקרא (הכל' לרבות חציו עבד וחציו בן חורין) ודקא קשיא לך הא דרבינא (שאמר לפטור בזה) לא קשיא, כאן (מה שפטר רבינא) כמשנה ראשונה (קודם שחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי) כאן (הכל' לרבות חציו עבד וחציו בן חורין) כמשנה אחרונה, דתנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, דברי בית הלל. אמרו להם בית שמאי **[דף ב ע"ב]** תקנתם את רבו (במשפט הממון) ואת עצמו לא תקנתם [בפריה ורביה התוס' הביאו פירוש נוסף שיש לגרום 'תקנתם את עצמו ואת רבו לא תקנתם כלל' (ביאר המהרש"א 'תקנתם את עצמו' שעסקיו יס לו יוס לעצמו, אבל רבו הפסיד הווללות, שהרי לא יכול להתחתן עם שפחה, וכיון ללית כאן תקנת הרב כלל אלא תקנת העבד נחא לן לתקוני לכוף רבו לעשותו בן חורין משום קיוס פריה ורביה] לישא שפחה אינו יכול [מפני צד החרות שבו, וכתוב לא יהיה קדש (אונקלוס תרגם לא תהא אתתא מבנת ישראל לגבר עבדא) כתבו התוס' ולמכור את צד חירות שבו לעבד כדי לישא שפחה אינו יכול, שהרי צד חירות שבו הוי גר ואינו נמכר בעבד עברי דבעינן 'ושב אל משפחתו' וליכא כדאיתא (ב"מ עא.) ועוד מאחר דלא קיים פריה ורביה ביהדות לא נסבינן ליה כנענית לצד חירות שבו ודכוותיה (קידושין ב.) אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית. וא"ת ישא בת מינו היינו חצי שפחה חצי בת חורין, דומיא דפרידה שתבעה מרביעין עליה פרד כמותה בחולין (ע"ט). וי"ל שאינו דומה, שלגבי כלאים קפיד קרא על הרבעת ב' מינים שונים ולכן אין איסור פרד בפרידה אבל כאן המקרא מקפיד שצד חירות לא ישתמש בצד עבדות. עוד כתבו התוס' דממעם דשרי הרבעת פרד על פירדה, שרי

היחידים להביא ברגל, דילפינן לה (ט). מוחגותם אותו חג לה' מעה כסף (0.8 גסס כסף). ובית הלל אומרים הראייה מעה כסף, והחגיגה שתי כסף.

(הכל' חייבין בראיה) הכל ללאתויי מאי? ללאתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין (ביארו התוס' זה אליבא דמשנה אחרונה שהודו בית הלל לבית שמאי שחציו עבד חציו בן חורין כופים את רבו לשחררו. עוד כתבו התוס' שאף שבהמשך הגמ' מדייקת מהמשנה להיפך יש לומר שהגמ' מתרצת לפי מה שסוברת כעת). ולרבינא, דאמר (ד.) מי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור מן הראייה, הכל ללאתויי מאי? ללאתויי חוגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני (ביארו התוס' ולא הוה מצי למימר חוגר בשעה ראשונה ונתפשט בשניה דהא פשיטא הוא שהי"ב (הסביר בחיזוקי ר"א גוטמכר שאין חילוק בין שעה לשעה בלוחות יוס, שכל היום כולו חיוז אחד).] הניחא למאן דאמר (ט) כולן תשלומין זה לזה (שיש לקרבנות החג תשלומין כל שבעה, ואיפלוגו בה אמוראי, איכא למאן דאמר תשלומין זה לזה, ואיכא למאן דאמר תשלומין דראשון הן, ואמרינן מאי בינייהו חוגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני איכא בינייהו, מאן דאמר כולן תשלומין לראשון, מי שמחויב בראשון ולא הביא יביא באחד משאר הימים, ומי שאינו מחויב אינו צריך תשלומין, ומאן דאמר תשלומין זה לזה, קסבר החובה מוטלת על כל אחד מן שאר הימים, ולא על הראשון לבדו, הלכך, אף מי שפטור בראשון ונראה בשני חייב להביא, ואם לא יביא בו ביום יביא למחר) אלא למאן דאמר כולן תשלומין דראשון וביארו התוס' ואף על גב דגבי שלמי חגיגה הוא דכתיב תשלומין כמבואר (ט), מ"מ ילפינן ראייה מיניה (ביאר הש"ס יצחק כיון ששניהם צלום מזהמה ולא מעופות) הכל ללאתויי מאי? ללאתויי סומא באחת מעיניו. ודלא כי האי תנא, דתניא, יוחנן בן דהבאי אומר משום רבי יהודה סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה, שנאמר (ללא מסורת הניקוד, היא נקראת...) יראה (לפי מסורת הניקוד אנו קוראים אותה...) יראה, כדרך שבא (הקב"ה) לראות (אותך) כך בא לראות (ממך) מה לראות (אותך) בשתי עיניו (שלחקב"ה אין שום חסרון ראייה) אף לראות (ממך) בשתי עיניו [של האדם כתבו התוס' פרש"י

שאינא בירושלמי שעבד חייב בפריה ורביה. ועוד שלשון הגמ' 'ליבטיל, והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה' משמע שגם צד עבדות מקיים מצוה זו ומה שאמרה הגמ' שבנים שנולדו לו בעבדותו, לא נחשב שקיים פו"ר היינו מטעם דבעינן זרעו מיוחס אחריו ואפילו ישראל שיש לו בן מן השפחה אינו קרוי אחריו. (הקשה הטורי אבן איד יקיים עבד את המצוה הכי ככל גזוני אין צנוי מתייחסים אחריו תיחז' אור החמה שם לומר שצניותו עבד קיים, אך שמסתמך נפקע ממנו המצוה). ועוד ראינו שעבד חייב בפריה ורביה שהרי הפסוק פרו ורבו נאמר על בני נח כתיב ואפי' לכנען (הקשו המהרש"א והטורי אבן שהרי צנסנדרין נט: אומרת הגמ' שכל מצוה שנאמרה לצני נח ולא נשנית לישראל צניו נאמרה רק לישראל ולא לצני נח, ומצוה פו"ר לא נאמרה לישראל צניו והרבה חידושים נאמרו בזה). אלא, מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין (ביאור התוס' אפילו לשמואל דאמר (גיטין לח.) המפקיר עבדו יוצא לחירות וא"צ גט שחרור כאן תקנו לטובת העבד לעשות שחרור גמור והיינו ע"י גט שחרור. ואף על גב דאמרינן (ברכות מז:) המשחרר עבדו עובר בעשה, ניהא לן דליעבד הרב איסורא וזמא לשחרר עבדו ולא ליעבד העבד איסורא רבה (של נשיאת שפחה וממזרת) כדאמר (עירובין לב:). ולא דמי להחיא דשבת (ד.) שמקשה זכי אמרינן לו לאדם עמוד וחמא בשביל שיוכה הבירך' דהתם פושע בדבר הוי שלא היה לו לאפות הפת (העיר הש"ס פ' פסע' לא דק להא צאנן מייכי התם) וראיה לדבר שמותר, דשרינן (פסחים נט.) לכהן להקריב אחר תמיד של בין הערבים את כפרת חבירו כדי שיאכל קרבן פסח לערב, אף על גב שעובר על העשה 'הקטיר עליה חלבי שלמים' שמלמד שיש איסור להקריב אחר תמיד של בין הערביים (הקשה הש"ס לכאורה גם ספ' פסע ששכח ולא הביא כפרתו קודם התמיד) וכותב לו שטר על חצי דמיו, וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי.

איתא במשנה 'הוין מחרש שומה וקטן...' קתני חרש דומיא דשומה וקטן, מה שומה וקטן דלאו בני דעה, אף חרש דלאו בר דעה הוא (ביאור התוס' במגילה יט:). איתא 'הכל כשרין לקרוא את המגילה הוין מחרש שומה וקטן' לא דייק הכי 'חרש דומיא דשומה וקטן' דהתם על כרחך בחרש המדבר קיימינן מדקרא את המגילה, וברמיזה לא הוה מפיק אחרים. וכן בחולין (ב.) 'הוין מחרש שומה וקטן שמא יקלקלו את שחיטתן' לא דייק הכי 'חרש דומיא דשומה וקטן' דברור הדבר, שהרי הטעם תלוי בכיוון שיוכל לאמן את ידו לשחוט (הסכנין השני ילמך זה ודאי יכולים לעשות חקשים המדברים, ואילמים השומעים). וקא משמע לן כדתנן (תרומות פ"א מ"ב) חרש שדיברו חכמים בכל

גם לרכוב על הפרידה ואין בזה משום 'לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו'. ובתוספתא ובירושלמי דכלאים פ"ה תניא אמר רבי איסי בן יהודה אסור לרכוב על הפרידה מק"ץ ומה במקום שמותר לרכוב שתי חלוקין אחד על השני אחד צמר אחד פשתן אסור בבגד שמעורבב בו צמר ופשתן יחדיו, מקום שאסור לנהוג שני מינים דכתיב 'לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו' אינו דין שאסור בתערובתו היינו לרכוב על בהמה שהיא מעורבת משני מינים (פרדה) אמרו ליה והא כתיב 'והרכבתם את שלמה בני על הפרדה', אמר להם אין למדים תורה מן התקועה (הסכנין המנחת ציכורים אין למדים מן המלכות שהם חוקעים עמם לדבר הלכה כפשוט הפסוק שאין איסור ללכת בשני מינים שאחד טמא ואחד טהור, וצאמת חכמים אסור גם בשני מינים טמאים. הב"ח ביאר שדוד עשה עפ"י רבו עירא היעירי שהיה מתקוע) א"ל והא כתיב ויעש הישר בעיני ה'. עוד כתבו התוס' וממזרת לא ישא אף על גב דעבד מותר בממזרת, והממזרת לא עוברת בלאו 'דלא תהיה קדשה' לפי שקדשה ועומדת שנולדה מאיסור חמור כדתנן (קדושין סט.) יכולין ממזרים ליטור כיצד ממזר נושא שפחה ועי"כ זרעם יטור, שיוולד מן השפחה עבד, והאדון ישחרר את העבד, והרי הוא יהודי כשר שמתייחס אחריו אמו (כתב גליון המהרש"א הרמב"ם חולק על התוס' וסובר שדווקא לשפחה התייר להינשא לממזר משום תקנת הולד, אך לעבד לא התייר לינשא ממזרת) וגם צד חירות שלו מותר בממזרת כדתנן (שם) שחרורי וממזרי שרו לבא זה בזה. וי"ל שאין זו תקנה, דאין לנו לתקן כדי להרבות ממזרים בעולם, שהרי הילדים שיוולדו יהיו ממזרים ועוד כיון דתפסי קדושין בצד חירות אתי צד עבדות שלו שלא תפס בו קידושין ומשתמש באשת איש. ונתינה נמי לא ישא דאע"ג דממזרת ונתינה ושחרורי מותרין לבא זה בזה יש לומר כדלעיל דאתי צד עבדות ומשתמש באשת איש אי נמי נתינה אסורה בצד עבדות דלא קדשה ועומדת היא. וא"ת וליתי עשה דלשבת יצרה ולידתי לאו דלא תהיה קדשה מבני ישראל וי"ל דהכא אפשר לקיים גם את העשה וגם את הלאו על ידי שנכפה את האדון, לא מקלים לו לישא נתינה ע"י דחיית הלאו. אי נמי דלא אתי עשה ודחי לא תעשה אלא כגון מילה בצרעת דבעידנא דמערך לאו מקיים עשה, אבל הכא משעת העראה עובר ליה בלאו, ועשה ליכא עד גמר ביאה שאז ראוייה להיותעבר' בת חורין אינו יכול (מפני צד עבדות שבו) ליבטיל, והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה, שנאמר לא־תִהְיֶה בְרָאָה (לא ברא הקב"ה את הארץ להיות בלא יישוב) לְשִׁכְתָּה יִצְרָה (ביאור התוס' האי עשה אלים טפי מפרו ורבו כדאמר (מגילה כז.) מוכר אדם ס"ת לישא אשה וללמוד תורה ומייתי לא תהו בראה. אבל י"מ שנקט פסוק זה משום דעבד לא מיפקיד אפריה ורביה דאמר היו לו בנים בעבדותו ונשתחרר לא קיים פריה ורביה ויש לדחות

גמר ראייה ראייה מהקהל, דכתיב הקהל את העם האנשים והנשים והטף וכתיב בבא כל ישראל לראות. והתם (בהקהל) מנלן? דכתיב לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלַמַּדּוּ, וּתְנִינָא לְמַעַן יִשְׁמְעוּ פִּרְט לַמְדַּבֵּר וְאִינוּ שׁוֹמְעִי, וְלַמַּדּוּ פִּרְט לְשׁוֹמְעִי וְאִינוּ מְדַבֵּר (השתא משמע שאין זה ראוי ללמוד).

למימרא דכי לא משתעי לא גמר (לא יכול ללמוד) והא הנהו תרי אילמי דהוו בשבבותיה דרבי, בני בריתיה דרבי יוחנן בן גודגדא, ואמרי לה בני אחתיה דרבי יוחנן, דכל אימת דהוה עייל רבי לבי מדרשא הוו עיילי ויתבי קמייחו, ומניידי ברישיהו ומרחשין שפוזייהו. ובעי רבי רחמי עליהו ואיתסו, ואשתכח דהוו גמירי הלכתא (משניות) וספרא וספרי וכולה תלמודא? אמר מר זוטרא קרי ביה למען ילמדו (ואין זה ראוי ללמד אחרים כתבו התוס' והמדבר ואינו שומע לומדים מלמען ישמעו שאפילו שמע עד עכשיו שיכול ללמד לאחרים, כיון שלא יכול לשמוע מה שישמע ב'הקהל' מה לו ללכת, שהרי לא אמר הפסוק אלא שישמעו בקריאת המלך ויבינו מעכשיו ויבאו לידי יראת הצור דכתיב בסיפיה דקרא ויראו את ה', וזה אי אפשר). רב אשי אמר ודאי (שומע ואינו מדבר נלמד מ...) למען ילמדו הוא (כלומר, בלאו קשיא דהנך תרי אילמי מוכרחים אנו לפרש כדברי מר זוטרא, משום...) דאי סלקא דעתך למען ילמדו וכיון דלא משתעי לא גמר, וכיון דלא שמע לא גמר, האי מלמען ישמעו נפקא (שבכלל המיעוט למען ישמעו התמעט כל מי שאינו יכול ללמוד, שהרי זה הוא עיקר הטעם למעט את החרש המדבר ואינו שומע) אלא ודאי למען ילמדו הוא. פסק הרמב"ם א. החרש אף על פי שהוא מדבר אפילו חרש באזנו אחת פטור מן הראייה חגיגה (ב,א). ב. כל החייב בראייה חייב בחגיגה וכל הפטור מן הראייה פטור מן החגיגה, וכולן חייבין בשמחה, הוין מחרש שומע וקטן וערל וטמא, חרש שומע וקטן מפני שאינן בני חיוב הרי הן פטורין מכל מצות האמורות בתורה, וערל וטמא מפני שאינן אוכלים בקדשים ואינן ראויין לביאה... חגיגה (ב,ד).

מקום (שהשוו אותו לשומע לפוטרו, לא דברו אלא במי...) שאינו שומע ואינו מדבר והפכיר התוס' (עפ"י המהרש"ל) בשמעתין לא מייתי קרא לאינו מדבר ואינו שומע דהוה חרש, אבל בב"ר מפיק ליה מדכתיב 'מי שם פה לאדם או מי ישום אדם או חרש', 'מי שם פה' מדבר גם על אדם וגם על חרש שמוכא בהמשך הפסוק. הרי שחרש שמוכא בהמשך הפסוק הוא גם לא מדבר וע"ע נדפ"ק] הא מדבר ואינו שומע (תחילתו היה פקח עד שלמד לדבר, ואחר כך נתחרש) שומע ואינו מדבר חייב.

תנינא (במתניתין) להא דתנו רבנן (בברייתא, ולמדנו שהברייתא הזאת עיקר, וסומכין עליה) המדבר ואינו שומע זהו חרש, שומע ואינו מדבר זהו אדם, זה וזה הרי הן כפקחין לכל דבריהם (היינו כמתניתין, דלא פטר אלא חרש הדומה לשומע).

וממאי דמדבר ואינו שומע זהו חרש, שומע ואינו מדבר זהו אדם דכתיב וְאִנִּי כְחָרֶשׁ לֹא אֶשְׁמַע' וְכֹאֲלִים לֹא יִפְתַּח־פִּי. ואיבעית אימא כדאמרי אינשי [אלם נוטריקון] (ביאר הש"ח פירושו 'נוטר אות' מקצר תיבה) אישתקיל מילוליה (נימל דבורו).

מדבר ואינו שומע שומע ואינו מדבר חייב, והתניא מדבר ואינו שומע, שומע ואינו מדבר פטור (מן הראייה, קשיין אהדדי מתניתין וברייתא)? אמר רבינא ואיתמא רבא חסורי מיחסרא, והכי קתני הכל חייבין בראייה ובשמחה, הוין מחרש המדבר ואינו שומע, שומע ואינו מדבר, שפטור מן הראייה. ואף על פי שפטור מן הראייה חייב בשמחה. ואת שאינו לא שומע ולא מדבר, ושומע וקטן פטור אף מן השמחה, הואיל ופטורים מכל מצות האמורות בתורה. תניא נמי הכי... ובדין חגיגה בחרש המדבר ואינו שומע ובאלם השומע ואינו מדבר, נחלקו הראשונים, הרמב"ם (חגיגה ב,ד) כתב כל החייב בראייה חייב בחגיגה, וכל הפטור מן הראייה פטור מן החגיגה. אבל התוספות כאן כתבו רק מי שאינו שומע ואינו מדבר פטור מן החגיגה, אבל האחרים חייבים בחגיגה וע"ע טורי אבן.

[דף ג ע"א] מאי שנא לענין ראייה דפטורי, ומאי שנא לענין שמחה דמחייבי? לענין ראייה

אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משום רבי תנחום מאי דכתיב **וְהַפֹּדֶר יֶלֶק אֵין בּוֹ מִים** ממשמע שנאמר **וְהַבּוֹר רָק** איני יודע שאין בו מים, אלא מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו.

תנו רבנן מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר חסמא שהלכו להקביל פני רבי יהושע בפקיעין [יום טוב היה, שחייב אדם לכבד את רבו בהקבלת פנים, כדאמרינן ר"ה (טז): מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת] אמר להם מה חידוש היה בבית המדרש היום, אמרו לו תלמידך אנו (ואין לנו לדבר בפניך) ומימך אנו שותין. אמר להם אף על פי כן, אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש, שבת של מי היתה, שבת של רבי אלעזר בן עזריה היתה. ובמה היתה הגדה היום, אמרו לו בפרשת הקהל. ומה דרש בה, **תִּקְהַל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַנָּפֶף** אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע [והסבירו **התוס'** (סוטה כא): ונראה דפי' דמצוה לשמוע הנשים כדי שידעו לקיים מצוה **כתבו התוס'** שהירושלמי דייק מכאן דלא כבן עזאי דאמר חייב אדם ללמד לבתו תורה] טף למה באין כדי ליתן שכר למביאייהו [ביארו **התוס'** ועל זה פכמו להביא קטנים בבית הכנסת. וז"ל **המ"ב** סימן צ"ח סק"ג בשל"ה קורא תגר על המביאים ילדים לבהכ"נ והיינו קטנים שעדיין לא הגיעו לחינוך מטעם כי הילדים משחקים ומרקדים בבחכ"נ ומחללים קדושת בהכ"נ וגם מבלבלים דעת המתפללים, ועוד, גם כי יזקינו לא יסורו ממנהגם הרע אשר נתחנכו בילדותם להשתגע ולכוזות קדושת בהכ"נ. אבל כשהגיעו לחינוך אדרבה יביאנו אתו לבהכ"נ וילמדוהו אורחות חיים לישב באימה וביראה ולא יניחנו לזוז ממקומו ויזרוהו לענות אמן וקדיש וקדושה... ועיין בתנא דבי אליהו ח"א פ"ג גודל העונש שיש להאב שמניח את בנו לענות דברים של הבל ותפלות בבחכ"נ]. אמר להם מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני.

ועוד דרש את ה' **הָאֲמָרָה** (שבחת) הַיּוֹם וְהַיּוֹם הָאֲמִירָה הַיּוֹם אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם (שבה אחד, שבה מיוחד, לומר אין כמוך, לכך בחרנוך לאלוה) ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, אתם

אמר רבי תנחום חרש באזנו אחת פטור מן הראייה, שנאמר (בהקהל) **כָּבֹא כָּל־יִשְׂרָאֵל לְרֹאוֹת אֶת־פְּנֵי ה'** אֱלֹהֶיךָ בְּמִקְוֶה אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת־תַּתְּוֶרֶה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאֲזִנֵּיהֶם) **באזניהם (כתבו התוס')** שבירושלמי נחלקו בזה רבנן ס"ל שהחרש באוזן אחת פטור, ור' יוסי מחייב. והאי באזניהם מבעי ליה באזניהם דכולהו ישראל? ההוא מנגד כל ישראל נפקא. אי מנגד כל ישראל הוה אמינא אף על גב דלא שמעי **שמעי (ביארו התוס')** מחמת שהן רחוקים, אבל אם היו חרשין ממעטינן מבאזניהם) כתב רחמנא באזניהם והוא דשמעי? ההוא (שיהיו ישראל צריכים לשמוע) מלמען ישמעו נפקא (ולא היתה צריכה התורה להוסיף 'באזניהם'. ולכן אייתר 'באזניהם' לדרשתו של רבי תנחום, שיהיה לכל אחד מישראל שני אזנים לשמוע). **פסק הרמב"ם** חרש באזנו אחת פטור מן הראייה חגיגה (ב,א).

אמר רבי תנחום חיגר ברגלו אחת פטור מן הראייה, שנאמר רגלים. והא רגלים מבעי ליה פרט לבעלי קבין (כשחתכו רגליהם נתנו קב קטן בסוף שוקו, ונותנים בו מוכין, וסומך סוף שוקו עליו)? ההוא מפעמים נפקא **(ביארו התוס')** וכי אמרינן לקמן 'רגלים' פרט לבעלי קבין אסמכתא בעלמא הוא). דתניא פעמים, אין פעמים אלא רגלים (אדם שיש לו רגלים) וכן הוא אומר **תִּרְמָסְנָה רֶגְלֵי רִגְלֵי עֲנִי פַעְמֵי דְלִים** ואומר **מִהֲיָפוּ פַעְמֵיךָ בְּנַעֲלִים בַּת־נָדִיב** (הסבירו המצודות מה מאד יפו רגליך, כשהם בתוך הנעלים המתהודקים בהם, לא יעדפו ולא יחסרו). **פסק הרמב"ם** חגר ברגלו אחת פטור חגיגה (ב,א).

דרש רבא מאי דכתיב 'מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב' כמה נאין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל, 'בת נדיב' בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב (על שם שנדכו לבו להכיר בוראו) שנאמר 'נדיבי עמים (הם חגרים, המתנדבין מביני העמים לקבל עליהן עול מצות) נאספו עם אלהי אברהם' אלהי אברהם ולא אלהי יצחק ויעקב? אלא אלהי אברהם שהיה תחילה לגרים **(ביארו התוס')** שנצטווה על המילה טפי מכל אותם שלפניו (הסבירו מאד דכך שהכוונה לחנוך מתוקלת, נח טס ועצר).

שמו יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה תלמוד לומר כולם נתנו מרעה אחד אל אחד נתנן (אין לך מבני המחלוקת מביא ראיה מתורת אלוה אחר, אלא מתורת אלהינו) פרנס אחד אמרן (אין לך מביא ראיה מדברי נביא הבא לחלוק על משה רבינו) מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב וידבר אלהים את כל הדברים האלה. אף אתה עשה אזניך כאפרכסת (מאחר שכולן לבן לשמים עשה אזניך שומעת ולמוד, ודע דברי כולן, וכשתדע להבחין אי זה יבשר קבע הלכה כמותו **כתבו האחרונים** בביאור דמיון אנו לאפרכסת, כי כשם שהאפרכסת מכניסים לתוכה הרבה בבת אחת והיא מוציאה מעט מעט, כך ישמע הוא את דברי כולם, ויוציא רק את הדעה הישרה והנכונה. **כתב הריטב"א** בעירובין יג: בביאור העניין 'אלו ואלו דברי אלוהים חיים' שאלו רבני צרפת ז"ל היאך אפשר שיהיו שניהם דברי אלהים חיים וזה אוסר וזה מתיר, ותימצו כי כשעלה משה למרום לקבל תורה הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם, ונכון הוא לפי הדרש ובדרך האמת יש מעט וסוד בדבר **עוד כתב בזה הזרע אפרים** פירוש על הפסיקתא רבתי דף פח בשם הגר"א ז"ל בכל ענין יש חילוקים להיתר ולאיסור, כגון הא דב"ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו, אלא אם כן מצא בה ערות דבר, וב"ה אומרים אפילו הקדיחה תבשילה. ואמרינן שם הא בזיווג ראשון הא בזיווג שני, ושניהם נאמרו מסיני, אלא שזה נאמר על זווג ראשון וזה על זווג שני, רק משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכם, לא קיבלו החילוקים, וזה קיבל מרבו לא יגרש וכו', וזה קיבל מרבו אפילו הקדיחה, ונעשה מחלוקת מזה ובאמת שניהם נאמרו מסיני, אלא שכל אחד נאמר על אופן אחר וכענין שאמרו מר אמר חדא, ומר אמר חדא, ולא פליגי ז"ל **הפתח עיניים** (ב"מ נט:). ואפשר לומר דרך דרש וחידוד בעלמא כמה שאמרו אלו ואלו דברי אלהים חיים והווי בה קמאי איך יתכן דאלו ואלו דא"ה והלא מי שאין הלכה כמותו לא דיבר נכונה. ואמרו הראשונים דיען אין האור ניכר אלא מתוך החשך והאמת לא ניכר אלא מתוך השקר כן הדבר הזה דלא יובן ויתישב מעצמותו אלא מהיפוכו לכן אמר ה' אל משה דברי המוזכין והמחייבין וכיוצא כי מתוך הסברה דהויה תבנה ותכונן האמיתית וע"ע **ברש"י** כתובות נז. ד"ה הא קמ"ל) וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים, את דברי אוסרין ואת דברי מתירין, את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין. בלשון הזה אמר

עשיתוני חטיבה אחת בעולם דכתיב שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר **[דף ג ע"ב]** ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ **(כתבו התוס' אמרינן במדרש שלשה מעידין זה על זה ישראל השבת והקב"ה. ישראל והקב"ה מעידים על השבת שהוא יום מנוחה, ישראל והשבת על הקב"ה שהוא אחד, הקב"ה והשבת על ישראל שהם יחידים באומות. ועל זה סמכין לומר אתה אחד במנוחה בשבת אף על פי שאינו מדבר מעניינא דיומא דשבת כמו תפלת ערבית ושחרית).**

ואף הוא **(פירש רש"י רבי אלעזר בן עזריה במהרש"א כתב יותר נראה לפרש דקאי על רבי יהושע) פתח ודרש דְּבָרֵי הַחֲכָמִים בְּדִרְבָּנֹת וְכַמְשֻׁמְרוֹת נְמוּעִים בְּעָלֵי אֲסָפוֹת נִתְּנוּ מְרֵעָה אֶחָד. למה נמשלו דברי תורה לדרכן (ברזל חד בקצה המקל) לומר לך מה דרבן זה מכיין את הפרה לתלמיה (שורות המענה) להוציא חיים לעולם (מן התבואה הצומחת בשדה יחיו בני אדם) אף דברי תורה מכיונין את לומדיהן מדרכי מיתנה לדרכי חיים **(כתב העץ יוסף** כמו שהדרכן מכיין את הפרה לעשות הרישתה ביושר, ושלא תלך אנה ואנה, ומן היושר ההוא באים חיים לעולם ולבעליה, והם התבואה והפירות, אף דברי תורה מכיוונים לב האדם ומפקחים אותו. ולא פקחות שיוגיע ממנו נזק או דעה נפסדת, אלא השגת דעה אמיתית ישנו בו למה שהוא תכליתו. שיש חכמות המפקחות לב האדם, אבל ישוהו מדרך חיים לדרך מיתנה, שיקנה מהן דעות נפסדות, שבהם יהיה נטרד. אבל התורה לא תשאיר ללומדיה דעה נפסדת או מדה מנוגה ח"ו, לפי שעל ידי עסק התורה הוא ניצול מרשת יצרו אשר פורש רשת לרגליו תמיד ללכודו ולהפילו עד שאל תחתית, להמיתו מיתת עולם ח"ו). אי מה דרבן זה מטלטל **(הסביר המהרש"א אינו מתקיים) אף דברי תורה מטלטלין** תלמוד לומר מְשֻׁמְרוֹת. אי מה מסמר זה חסר ולא יתר **(כשנועצין אותו בכותל הוא מחסרו)** אף דברי תורה חסירין ולא יתירין תלמוד לומר נְמוּעִים מה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פריין ורביין.**

'בעלי אספות' אלו תלמידי חכמים שיושבין אספות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין **(פוסלין ומכשירין שייך לומר לענין פסול עדות ופסול כהונה).**

להודיעם. אמר לו לך אמור להם אל תחשו למניינם (אל יהי לכם שום חשש וגמגום במה שמיניתם ותיקנתם, שהרי הסכמתם להלכה) כך מקובלני מרבך יוחנן בן זכאי, ששמע מרבו, ורבו מרבו הלכתא למשה מסיני, עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. מה טעם, הרבה כרכים כבשו עולי מצרים (קדושה ראשונה) ולא כבשו עולי בבל (קדושה שניה), מפני שקדושה ראשונה (שקידשה יהושע) קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית (אבל קדושה שניה נתקדשה לעולם, לפיכך בשאר ארץ ישראל אין זריעה בשביעית, אבל עמון ומואב הניחו מלקדשן כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית בלקט שכחה ופאה ובמעשר עני, לכך תקנו להן שיהיו מעשרין מעשר עני, וברשות החכמים היה להטיל עליהן איזה מעשר שירצו, לפי שאינן חייבין מן התורה). תנא לאחר שנתיישרה דעתו, אמר יהי רצון שיחזרו עיני יוסי למקומן. וחזרו. **פסק הרמב"ם א.** שנת השמטה כולה הפקר ואין בה לא תרומה ולא מעשרות כלל לא ראשון ולא שני ולא מעשר עני, ובחוצה לארץ שאין בה שמטת קרקע מפרישין בארץ מצרים ובעמון ובמואב מעשר ראשון ומעשר עני, מפני שהארצות אלו קרובות לארץ ישראל כדי שיהיו עניי ישראל נסמכין עליה בשביעית, והלכה למשה מסיני שיהיו מפרישים בארץ עמון ומואב מעשר עני בשביעית... מ"ע (וה). **ב.** כל שהחזיקו עולי מצרים ונתקדש קדושה ראשונה כיון שגלו בטלו קדושתן, שקדושה ראשונה לפי שהיתה מפני הכיבוש בלבד קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא, כיון שעלו בני הגולה והחזיקו במקצת הארץ קדושה קדושה שנייה העומדת לעולם לשעתה ולעתיד לבוא, והניחו אותם המקומות שהחזיקו בהם עולי מצרים ולא החזיקו בהם עולי בבל כשהיו ולא פטרום מן התרומה והמעשרות כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית תרומות (א,ה).

תנו רבנן איזהו שומה (האמור בכל מקום, שפטור מן המצות ומן העונש, ואין קנינו קנין,

להם אין דור יתום שרבי אלעזר בן עזריה שרוי בתוכו.

ולימרו ליה בהדיא (מיד, למה חוזקו לומר תלמידך אנו)? משום מעשה שהיה. **התניא** מעשה ברבי יוסי בן דורמסקית שהלך להקביל פני רבי אלעזר בלוד, אמר לו מה חידוש היה בבית המדרש היום, אמר ליה נמנו (נחלקו בדבר, והיו מונים את מספר האומרים כך והאומרים אחרת כדי להכריע כדעת הרבים) וגמרו (והתקינו, שיהיו ישראל הדרין בעבר הירדן, במה שכבשו מסיחון ועוג, ארץ...) עמון ומואב (שסיחון כבשו מעמון ומואב) מעשרין (עכשיו) מעשר עני בשביעית (שהן היו זורעין בשביעית, כדאמרינן לקמן שלא קידשוה עולי גולה כקדושת הארץ **ביארו התוס'** שלכאורה היה להם להפריש מעשר שני ולא עני שלא מצינו ב' שנים רצופות שנוהג בהם מעשר עני, אלא מוכח מכאן שתקנה היא שתיקנו כדי שיהיה לעניים אוכל בשנה השביעית, ולכאורה היה צריך לתקן רק מעשר עני, ולא תרומה גדולה, אלא שלא רצו חכמים לחלק משאר השנים שנוהגים כל המעשרות. **עוד הביאו התוס'** פירושו של רש"י שבאמת מדובר מסיחון ועוג כבשו את עמון ומואב, וישראל כבשו מסיחון ועוג, שאילולא כן הרי יש איסור בתורה להתגרות בעמון ומואב ולכבוש את ארצם וכדאיתא בחולין (ד). **עוד הביאו התוס' שהקשה ר"ת ב' קישיות א.** דאמרינן (פסחים נב:) שלש ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל, ועבר הירדן היינו ארץ סיחון ועוג, הרי שיש לארץ סיחון ועוג דין א"י שקידשוה עולי בבל בקדושה שניה **ב.** (עפ"י ה"ח) כאן ר"א ס"ל שקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא, ובמגילה (י) ובשבועות (טז) נסתפק בזה **ותירצו ב' תרוצים (ה"ח כתב שחילקו רק את הקושיה הראשונה, אבל הקושיה השנייה חילקו התוס' במגילה י. שמה שכתוב אללנו 'שקדשה לעת' ל' זה מדברי הגמ' ולא מדברי ר"א) א.** כאן מדובר בחלק מארצם של עמון ומואב, שלא נכבש ע"י סיחון ועוג שלא נתקדש בקדושת הארץ, אף לא בקדושה ראשונה (עפ"י תוס' ביצמות) **ב.** בקדושה ראשונה לא קידשוה אלא את הארץ של סיחון ועוג המקורית, ולא את מה שכבשו מעמון ומואב) אמר לו יוסי, פשוט ידיך וקבל עיניך (**פירש רש"י** הוקשה בעיניו שנתן עטרה לאותו דורש, והלא מימות אנשי כנסת הגדולה היתה תקנה זו **אמנם המהרש"א פירש** שהקפיד רבי אלעזר על שלא אמר תלמידך אני, כי היותו ולא אמר כך, הוי כמורה הלכה בפני רבו, וחייב על כך מיתה, ולכן גזר עליו שיהיה סומא, והסומא חשוב כמת). פשט ידיו וקבל עיניו, בכה רבי אלעזר ואמר סוד ה' ליראיו ובריתו

אמר רב פפא אי שמיע ליה לרב הונא (שמצריך שיעשה את כל הדברים להחזיקו שוטה) הא דתניא (דמשמע בדבר אחד מחזיקין אותו בשוטה) אי זהו שוטה זה המאבד כל מה שנותנים לו, הוה הדר ביה.

איבעיא להו כי הוה הדר ביה ממקרקע כסותו (הסבירו התוס' שדומה למאבד מה שנותנים לו) הוה דהוה הדר ביה, דדמיא להא, או דלמא מכולהו הוה הדר (הסבירו התוס' גם אלו שנשנו בצד מקרקע בגדו שדומה למאבד)? תיקו. **פסק הש"ע שוטה**, פסול. ולא שוטה שהוא הולך ערום ומשבר כלים וזורק אבנים בלבד, (אלא) כל מי שנמרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מהדברים, אף על פי שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים, הרי זה פסול, ובכלל שומים יחשב. הו"מ (להח). **כתב הב"י** קי"ל כר' יוחנן דהלכתא כותיה לגבי רב דרביה דרב הונא. **עוד כתב** ונראה לי שאין הכונה שבפעם אחת שיעשה אחד מאלו דרך שמות מיקרי שוטה אלא כשדרכו בכך. **כתב הכס"מ** משמע מדברי הרמב"ם (שש"ע פסק את לשונו) דס"ל דהני מילי דקתני כברייא לאו דוקא אלא ה"ה לכל דבר שדרך השוטה לעשות אותם והנך לדוגמא נקטיננהו, ומפני כך לא הזכיר רבינו אותם דברים השנויים שם כברייא אלא סתם וכתב כל מי שנמרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים וכו' לכלול גם שאר דברים שלא נזכרו כברייא...

איתא במשנה 'וטומטום ואנדרוגינוס...' **תנו רבנן** 'זכור' להוציא את הנשים, זכור להוציא טומטום ואנדרוגינוס (כתבו התוס' הירושלמי הסתפק האם רבי יהודה שמתיר לחלל שבת על מילת אנדרוגינוס כמבואר במשנה יחייב אותו במצות ראיה, ומוכיח מלשונו של ר' יהודה 'אף הסומא פטור מן הראייה' משמע שהוא מודה לתנא של משנתנו שפוטרו לאנדרוגינוס מן הראייה, והטעם שמתיר לחלל שבת במילתו משום שכתוב 'וערל זכר אשר לא ימול את בשר עורלתו' דורש ר' יהודה 'ערל' אפי' מקצת ערל כגון אנדרוגינוס חייב כרת אם לא מל, ולכן דוחה שבת, אבל כאן מודה לדרשה 'כל זכור' להוציא טומטום ואנדרוגינוס) **כל זכור** לרבות את הקטנים.

אמר מר 'זכור להוציא את הנשים' הא למה לי קרא, מכדי מצות עשה שהזמן גרמא הוא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות [ילפינן

ואין ממכרו ממכר] היוצא יחידי בלילה, והלן בבית הקברות (בלילה) והמקרקע את כסותו.

איתמר רב הונא אמר עד שיהו כולן בבת אחת. **רבי יוחנן אמר** אפילו באחת מהן.

הכי דמי, אי דעביד להו דרך שמות אפילו בחדא נמי (כתבו התוס' אין לומר שהוחזק לשוטה רק לאותו דבר אף שעשה אותו ג' פעמים (מהכ"א) ורק אם יעשה ג' מעשה שמות שונים יהיה מוחזק לשוטה לכל עניניו כמו שמצאנו שבהמה שנגחה שור המור וגמל נעשית מועדת לכל **דיש לומר** שכאן שונה שכיון שהוא שוטה בעניין אחד, יש להחזיקו בחזקת שוטה לכל דבר (הסבירו האגרות משה ח"א סי' ק"ב וטעמם הוא פשוט דל"ד לנגיחה, דנגח מין אחד למינן שקוטל רק מין זה, אבל דלעת כיון שחזינו שלעתו משוכשת דלכך אחד הוא בחזקת משוכש לגמרי למסתמא אין לומר שקל דלכך אחד לעתו משוכשת). **בירושלמי** פ"ק דתרומות אומר סימני שוטה היוצא בלילה, והלן בבית הקברות, והמקרקע כסותו, והמאבד מה שנותנים לו, א"ר הונא והוא שיהו כולן בו, דאם לא כן אומר אני היוצא בלילה יחידי אימור גנדרים אחדיה, והלן בבית הקברות מקטיר לשדים, והמקרקע כסותו אימור בעל מחשבות, מאבד מה שנותנים לו קוביקוס (הכ"ט) והפני משה הסבירו שמאלד ממונו נמשחקי קוצים) רבי יוחנן אמר אפילו אחת מהן. אמר ר' אבין מסתברא כר' יוחנן במאבד מה שנותנין לו דאפילו שוטה שבשומים אינו מאבד מה שנותנין לו. מי שיש לו קורדייקוס היינו שהוא המום ומבולבל אינו נחשב לשוטה). אי דלא עביד להו דרך שמות אפילו כולחו נמי לא? לעולם דקא עביד להו דרך שמות (ואפילו הכי לא מחזקינן ליה בחדא) והלן בבית הקברות אימור כדי שתשרה עליו רוח טומאה (רוח שדים, שיסייעוהו להיות מכשף) הוא דקא עביד, והיוצא יחידי בלילה אימור גנדרים אחדיה (אני שמעתי חולי האוחז מתוך דאגה, ולי נראה שנתחמם גופו ויוצא למקום האויר) והמקרקע את כסותו אימור בעל מחשבות הוא (טרוד במחשבתו, ואינו שם לב למעשיו מרוב שקיעות). כיון דעבדיננהו לכולהו הוה להו [כמו הא דב"ק (לז.)] **[דף ד ע"א]** כמי שנגח שור חמור וגמל, ונעשה מועד לכל (ולא אמרינן עד שיהא מועד בשלשה בכל מין ומין, דהואיל והועד שלשה נגיהותיו בשלשה מינין אין זה מקפיד על מין אחר, אף כאן, לא באו שלשה דברים לידו בבת אחת, אלא כולן משום שמות).

אמר מר 'כל זכורך לרבות את הקטנים' והתנן חוץ מחרש שומע וקטן? אמר אביי לא קשיא, כאן בקטן שהגיע לחינוך, כאן בקטן שלא הגיע לחינוך. קטן שהגיע לחינוך דרבנן היא? אין הכי נמי, וקרא אסמכתא בעלמא. ואלא קרא למאי אתא? לכדאחרים, דתניא אחרים אומרים המקמין [מפרש בכתובות (עז)]. המקמין בידו צואת כלבים **ואומר אני** לתקן בהן עורות שמעבדין אותן בצואת כלבים] והמצרף נחשת (שמצרפו במקום שהופרין אותו מן הקרקע, וכל אלו ריהן רע, ואין יכולין לעלות עם חביריהם) והבורסי פטורין מן הראייה, משום שנאמר כל זכורך, מי שיכול לעלות עם כל זכורך, יצאו אלו שאינן ראויין לעלות עם כל זכורך. **פסק הרמב"ם** המקמין והוא שמלאכתו לקבץ צואת כלבים וכיוצא בהן לעבד העורות או לרפואה, וכן המצרף נחשת במחצב שלו והעבדנין, אף על פי שהן מאוסין מפני מלאכתן הרי אלו מטהרין גופן ומלבושן ועולין בכלל ישראל ליראות חגיגה (בבב). **הפכיר הכסף** משמע לרבינו דכיון דבלשון אחרים מיתניא משמע דרבנן פליגי עליהו ומחייבי ונקטינן כוותיהו. והר"י קורקוס ז"ל כתב דאחרים לא ממעטי להו אלא בעודם במאיסותם מפני שאינם יכולים לעלות עם כל זכורך אבל כשיטהרו מלבושיהם הרי הם כשאר כל אדם.

איתא במשנה 'נשים ועבדים שאינן משוחררים...' בשלמא נשים כדאמרן ('זכור' להוציא את הנשים) אלא עבדים מנלן? **אמר רב הונא** אמר קרא 'אל פני האדן ה' מי שאין לו אלא אדון אחד, יצא זה שיש לו אדון אחר. הא למד ליה קרא, מכדי, כל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה, כל מצוה שאין האשה חייבת בה אין העבד חייב בה, דגמר ליה לה מאשה (פירש רש"י כתיב באשה וְקָתַב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתָהּ וְכָתִיב בַּשְּׂפָחָה אִם הִפְשָׁחָה לֹא נִמְצָא לָהּ הַסֵּפֶר הַטּוֹרִי אֲבָן ק"ל הא האי קרא משפחה איירי ומנ"ל ללמוד מכאן לעבד דילמא עבד חייב בכל המצוות כשאר כל הזכרים ותיירץ וי"ל דולאי אי לא רבי רחמנא לחייב לעבד ולשפחה במצוות מסתמא הוי פטורין, דמהיכי תיתי לחיובניהו הא לאו דכלל ישראל נינהו אלא מהא גז"ש דלה לה נ"ל לחייבן במצוות שהאשה חייבת דהא אין גז"ש למחלה, ואף על גב ד'לה' דשפחה איירי נ"ל עבד דק"י משפחה, דהא בישראל החמיר באיך מנאשה

לה בקדושי (לד:)? **אצטריך**, סלקא דעתך אמינא נילף ראייה ראייה מהקהל (דהוי נמי מצות עשה שהזמן גרמא, ונשים חייבות) מה להלן נשים חייבות אף כאן נשים חייבות, קמ"ל.

אמר מר 'זכורך להוציא טומטום ואנדרוגינז' בשלמא אנדרוגינז אצטריך, סלקא דעתך אמינא הואיל ואית ליה צד זכרות ליחייב, קמשמע לן דבריה בפני עצמו הוא, אלא טומטום ספיקא הוא, מי אצטריך קרא למעוטי ספיקא (בתמיה למה לי קרא, מהיכא תיתי לן לחיוביה הטורי אבן תמה על דכ"י רש"י הכי קיימא לן שספיקא לאורייתא מן התורה לחומרא, וכיון שכן לריך הכתוב למעט, שהרי כלל הפסוק היה עליו להחמיר והשפת אמת כתב לכאורה מוכח מכאן דסד"א מה"ת לקולא, אמנם כתב שאינו מוכרח ע"פ. **התוס'** **מפבירים** שאף שאנדרוגינז ג"כ ספק הוא כיון שהוא מקצת זכר היה צד לחיוב, אבל טומטום הואיל ונשים פטורות וטומטום אולי אשה הוא, וממילא פוטרים אותו שלא יביא מספק חולין לעזרה (פיאור זה עפ"י התוס' רח"ט אמנם עיין במהרש"א שיש לו הכנה אחרת) **עוד כתבו התוס'** שיש כמה מקומות בש"ס כעין אצלנו, ששם הגמ' לא הקשתה 'איצטריך קרא למעוטי ספיקא' **ויש לומר** ששם כיון שיש ב' פסוקים, לכן אפשר ללמוד גם לטומטום וגם לאנדרוגינז, משא"כ הכא שיש רק ייתור אחד שאלה הגמ' למה למעט גם טומטום וגם אנדרוגינז מאותו ייתור. **עוד הקשו התוס'** מדוע לא יביא הטומטום קרבן על תנאי, ויאמר 'אם אני זכר הרי זו עולת ראייה, ואם אני אשה יהיה הקרבן נדבה' ואפילו למ"ד נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב ליקרבו למחר, כדאי' בתוס' (ב. ד"ה איזהו) דיועיל גם למ"ד תשלומין דראשון. **ותירצו** ד"ל דמבטל ליה מסמיכה ואף על גב דסמיכה לא מיעכבא כדאיתא (יומא ה.) מכל מקום לבתחילה אין לנו לתקן קרבן כדי לבטלו מסמיכה, וכן ראינו בפסחים (פה:). **ואין ללמוד** מערל וטמא דשולחים את קורבנותיהם ועל ידי כך מבטלים סמיכה **ויש לומר** שהם ממין החייב בקרבן ראייה, אלא שרובין עליהם עיכוב היצוני המונעם, אבל טומטום על הצד שהוא אשה הוא פטור לגמרי. **עוד כתבו** שלכא"י יש להוכיח מכאן שסמיכה בכל כחו בעינן, ולפשוט את הספק שנסתפקה הגמ' בזה בדף (טז:). ולכן אסור לסמוך מספק כי משתמש בקדשים, שאם היה די בשימת ידיים קלה, יסמוך מספק **ויש לדחות** כי ייתכן שהפטור של אשה הוא מוהלמ אפי' בסמיכה קלה? **אמר אביי** כשבציזו מבחוץ (אלא שהגיד טמוך, דהא ודאי זכר הוא, הלכך איצטריך קרא למעוטי).

ושאינו יכול לעלות ברגליו לאתווי מאי? אמר רבא לאתווי [דף ד ע"ב] מפנקי [פירש רש"י שאין הולכין בלא מנעל, דאין אדם נכנס לחדר הבית במנעלו, דכתיב מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי אמנס המאירי בילד המעונגים ביותר שלל הולגלו דלויסת הגל הקשו התוס' ותימה הוא דבברכות (סב:) מפיק ליה מדכתיב של נעלך. ותיירצו יש לומר דהתם עיקר, אבל הכא ניהא ליה לאתווי ראייה מפסק זה כיון שכתוב בו 'כי תבאו לראות' שאוחז בעניין ראייה בו אנו עוסקים (הכ"ס תירץ שיתכן לומר שיש שתי איסורים אחד על העורה ואחד על הר הבית)] דכתיב כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי. פסק הרמב"ם וכל האנשים חייבים בראייה חוץ מ... וכן הזקן והחולה והרך והענוג מאד שאינם יכולים לעלות על רגליהן. הרמב"ם ביאר 'מפנקי' כפירוש המאירי.

תנא הערל והטמא פטורין מן הראייה (אין חייבין לשלוח עולות ראיותיהן על ידי שליח). בשלמא טמא דכתיב ובאת שמה... והבאתם שמה (טמא אינו יכול ליכנס למקדש, דכתיב את משכן ה' טמא ונכרתה) כל שישנו בביאה ישנו בהבאה, וכל שאינו בביאה אינו בהבאה [ביארו התוס' והא דאמרינן (פסחים סב.) ערל וטמא משלחין קרבנותיהן ואע"ג שלא יכולים לבוא מביאים ע"י שליח ותיירצו דהתם מיירי בנדירים ונדבות, ואצלנו מדובר בראיה שיש לו זמן קבוע וחובה לבוא עמם]. אלא ערל (ישראל שמתו אחיו מחמת מילה) מנלך? הא מני רבי עקיבא היא, דמרבי לערל כטמא (הפכירו התוס' מה שבדף ד. הצרכנו פסוק למעט מומטום וארנדרונינום שהם פטורים ולא פוטרים אותם מדין ספק ערלים י"ל שהסוגיא בדף ד. אליבא דהכמים שהולקים על ר"ע ודורשים לימוד מיוחד לפטור ערל, ולא לומדים מטמא. עוד הקשו התוס' לפי ר"ע למה צריך לימוד מיוחד שערל אינו אוכל בקרבן פסח תיפוק ליה מטמא ותיירצו ששם הלימוד לערל שמתו אחיו מחמת מילה שאותו אי אפשר ללמוד מטמא, כיון שאינם דומים זה לזה (הסביר הזכר חגיגה קכ אס לא מל דלטון יס לו דין טמא). אמנם תירוצו זה טוב רק לרש"י שהסביר שם את הפסוק שמתו אחיו מחמת מילה, אבל לר"ת שפירש את הפסוק שמיירי בערל שפוחד למול מחמת הצער, לפיו עדיין יוקשה שיילמד מטמא ותיירצו וי"ל שזהו גופו מקור לימודו של ר"ע, שאחרי שגילתה התורה לגבי קרבן פסח שערל כטמא, דרש כאן 'איש איש' לרבות ערל כטמא). **דתניא**, רבי עקיבא אומר איש איש (מזרע אחרן והוא צרוע או זב) לרבות את הערל (שהוא

לענין מלות אבל להחמיר בעבד יותר משפחה א"ל לאמר לוי לכל מן הדין להיות כדון כיון דעבד בק"ו משפחה אחי א"ל להחמיר על העבד יותר מבשפחה)? **אמר רבינא לא נצרכה** (לפטור) **אלא למי שחציו עבד וחציו בן חורין** (מיהו), למשנה אחרונה הואיל ובידינו לכופ את רבו חייב, דאין לו אלא אדון אחד **ביארו התוס' כוונת הגמרא לימר** שעל חציו עבד וחציו בן חורין אין גזרה שזה 'לה לה' וקשה שהרי הפסוק שממנו לומדים את הגז"ש הוא 'או חופשה לא ניתן לה' ור"ע בכריתות (דף יא.) מעמיד את הפסוק בחציה שפחה וחציה בת חורין ו**מתירצו** שהגז"ש הוא על צד העבדות בלבד כמבואר בפסוק 'או חופשה לא ניתן לה'. עוד הקשו **התוס'** הכא משמע בחציו עבד לפי משנה אחרונה חייב בראייה שהגמ' בריש המסכת העמידה את המשנה שפוטרת כמשנה ראשונה, ואילו בגיטין הסתפקה הגמ' מי שחציו עבד וחציו בן חורין ששור הרגו אם יש לו קנס שלוששים שקלים, והצדדים שם דכיון שכתוב בעבד 'כסף שלוששים שקלים יתן לאדוניו' האם דוקא למי שיש אדון, ולחציו עבד חציו בן חורין אין אדון כיון שמוגבל בזכות ההשתמשות בו שהרי חייב לשחררו, או כיון שעדיין צריך לקבל שטר שחרור זה נקרא שיש לו אדון ושם קאי למשנה אחרונה כדמוכח שם ו**תיירצו** דיש לדחות דעד כאן לא מחייבי ליה הכא אלא משום דעומד לכופ את רבו כמאן דשיחרר דמי ונחשב שאין לו אדון אלא ה' אבל התם כיון דמות העבד אנליא מילתא דלא הוה עומד לשחרור **בערבין** (ב:) תירצו התוס' תירוצו אחר, שיש לחלק בין עליה לרגל שכיון שאינו יכול לעכבו מלעלות לרגל אינו נחשב אדון, משא"כ לגבי קנס. דיקא נמי, דקתני נשים ועבדים שאינן משוחררין, מאי שאינן משוחררין, אילימא שאינן משוחררין כלל ליתני עבדים סתמא, אלא לאו שאינן משוחררין לגמרי, ומאי ניהו מי שחציו עבד וחציו בן חורין, שמע מינה. **פסק הרמב"ם** ...מי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור מפני צד עבדות שבו... חגיגה (ב,א). **השגת הראב"ד** א"א הא דלא כהלכתא דהיא כמשנה ראשונה לעניין קושיית הראב"ד, עיי' בס"מ הלכות קרבן פסח פ"ב ה"ג.

איתא במשנה 'והחיגר והסומא וחולה והזקן' **תנו רבנן** רגלים פרט לבעלי קבין. **דבר אחר** (פרט לבעלי קבין מפעמים נפקא, כדאמרינן לעיל הלכך...) רגלים (למעוטי מי שצריך משענת אחרת לבד מרגליו...) פרט לחיגר ולחולה, ולסומא, ולזקן, ולשאינו יכול לעלות ברגליו.

ד:

למימר שיעיד לו משה לשמואל שקיים הכל דמנא ידע והא לא היה בדורו (המהרש"ל כתב שלמסקנת הגמרא דברות יח: שהמחשבים יודעים מה שקורה בזה העולם מיושבת קושיות החוס' אך הלאש משכיר שולח לזין המתים יודעים כל פרט ופרט, ומנוף הסוגיא כאלו ראה לזה, שהרי שמואל לא ידע מדוע מולאים אותו ממקומו, אלא יודעים מן המעשה בלפון כללי, וכ"כ מהר"ץ חיות שאין המתין יודעים דברים הנעלמים ומחשבות הלכ' אלא היה אומר כך וכך דרשתי ועשיתי מעשה בוא והעידני שכן למדת גם אתה).

רבי אמי כי מטי להאי קרא בכי יתן בעפר פיהו אולי ייש תקנה (ביאר התורה תמימה ר"ל לאחר כל היסורין האלה עוד התקנה בספק) אמר כולי האי ואולי.

רבי אמי כי מטי להאי קרא בכי בקשו צדק בקשו ענוה אולי תפתרו ביום אף ה', אמר כולי האי ואולי.

רבי אסי, כי מטי להאי קרא בכי שגאורע לאהבו טוב והצינו בשער משפט אולי יתן ה' אלהי צבאות כולי האי ואולי.

רב יוסף כי מטי להאי קרא בכי ייש נספה בלא משפט (הסבירו החוס' אין לגרום 'אמר' אלא 'מי איכא' ותלמודא קא בעי לה, שאם רב יוסף בכה כי היה קשה לו שיש נספה בלא משפט מה הגמ' עונה לו בזה שכן יש נספה בלא משפט, אלא הגמ' שואלת כן, ומה שרב יוסף בכה, אכן כי ידע שכן הדבר ולא כמתמיה) מי איכא דאזיל בלא זמניה? אין כי הא דרב ביבי בר אבבי הוה שכיח גביה מלאך המות וביארו החוס' שמלאך המות סיפר לרב ביבי מה שאירע לו הרבה שנים קודם, שהרי מעשה זה דמרים מגדלא נשייא בבית שני היתה, דהיתה אמו של יש"ו כדאיתא (שבת קד:) וזנתה תחת בעלה פפוס בן יהודה. וזה הרבה שנים קודם רב ביבי שהיה אמורא (אמנם חסרונות הש"ס על החוס' סס שאין הכוונה ליש"ו הנזכר שהרי בסוטה מז. מוצא שהיה תלמידו של ר' יוסף בן פרחיה) כתב הר"ח ויש מי שאומר כענין הלום ראה דברים הללו. ולא עוד אלא רב ביבי בן אבבי היה מתעסק בראיית השדים לפיכך יש לומר בדרך הזה ראה, ואין סומכין עליו, ופתרון יש נספה בלא וגו' כגון אדם שהרג חבריו. אמר ליה (מלאך) לשלוחיה זיל אייתי לי מרים מגדלא שיער נשייא (הרוג את מרים המקלעת שיער הנשים). אזל אייתי ליה מרים מגדלא דרדקי. אמר ליה אנא מרים מגדלא שיער נשייא אמרי לך, אמר ליה אי

כטמא, שלא יאכל תרומה אם כהן הוא). פסק הרמב"ם וכל האנשים חייבים בראייה חוץ מ... וטמא וערל חגיגה (בא).

תנו רבנן טמא פטור מן הראייה, דכתיב ובאת שמה... והבאתם שמה כל שישנו בביאה ישנו בהבאה, וכל שאינו בביאה אינו בהבאה. רבי יוחנן בן דהבאי אומר משום רבי יהודה סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה, שנאמר יראה יראה בדרך שבא לראות כך בא לראות, מה בא לראות בשתי עיניו אף לראות בשתי עיניו.

רב הונא כי מטי להאי קרא יראה יראה בכי, אמר עבד (שהוא חביב לרבו עד...) שרבו מצפה לו לראותו (דכתיב יראה כל זכור) יתרחק ממנו (איך הגיע יום שנהפך לו לשונא ורחקו וצוה שלא יראהו, שנאמר...) דכתיב כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמס חצרי.

רב הונא כי מטי להאי קרא בכי וזבחת שלמים ואכלת שם, עבד שרבו מצפה לאכול על שלחנו יתרחק ממנו, דכתיב למה לי רב זבחיכם יאמר ה'.

רבי אלעזר כי מטי להאי קרא בכי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבחרו מפניו. ומה תוכחה של בשר ודם (שמוכיח פשעו בפניו) כך, תוכחה של הקב"ה על אחת כמה וכמה (ביארו החוס' שלא יוכל להשיב תשובה מעלייתא להיפטר לגמרי).

רבי אלעזר כי מטי להאי קרא בכי ויאמר שמואל אל-שאול למה הרגתני להעלות אתי ומה שמואל הצדיק היה מתיירא מן הדין, אנו על אחת כמה וכמה! שמואל מאי היא (מנא לן דמתיירא)? דכתיב ותאמר האשה אל-שאול אלהים (ביאר מצודת דוד ר"ל אדם גדול וכן אלהים לא תקל) ראיתי עלי (מדהארץ) עלים תרי משמע, חד שמואל, ואידך דאזל שמואל ואתייה למשה בהדיה. אמר ליה דלמא חם ושלום לדינא מתבעינא, קום בהדאי דליכא מילתא דכתבת באורייתא דלא קיימתיה (ביארו החוס' לא בעי

(הטובות ירא פן ירקבו, אף הבחורים הצדיקים נאחזין למיתה, פן יחטאו).

איני, והא ההוא תלמידא דהוה בשיכבותיה דרבי אלכסנדר ושיכב אדזומר (בעודו בחור) ואמר אי בעי האי מרבנן (להיות הולך בדרך טובים) הוה חי. ואם איתא (שיש מתים בצעירותם כדי שלא יחטאו) דלמא (אותו תלמיד) מהן בקדשיו לא יאמין הוה? ההוא מבעט ברבותיו הוה [רבי אלכסנדר] היה מכיר בו שלא היה מן הקדושים, וכתוב וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני האלהים, ותניא (קדושין לג:): מורא זו איני יודע מהו, כשהוא אומר והדרת פני זקן ויראת מאלהים הוי אומר מורא זו כבוד חכמים כתבו התוס' וכן איכא למימר בההיא דשבת (יג:). באחד שמת והיתה אשתו מולכת תפיליו בבית המדרש אמרה כתיב כי היא חייך ואורך ימך בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה היכי מת בחצי ימיו ולא השיבו לה דבר ולא היו אומרים שהוא מאלו שעליהם נאמר 'דבקדשיו לא יאמין' וצ"ל שידעו שהוא מבעט ברבותיו (הכנוס ממשה ציאל ללו לוקא שהיה מצטט צדוקיו, אלף קטן לו עוות ואלו בגלל 'הן צדוקיו לא יאמין') אי נמי לא היתה תשובה נצחת, שאשתו לא היתה מקבלת תשובה זאת שמת בגלל העתיד (לאש משכיר).

רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בבי וקרבתו אליכם למשפט ויהייתו עד ממהר במשפטים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעשקי שברשעים (אלמנה ויתום ומפיגל ולא יראוני אמר ה') צבאות) עבד שרבו מקרבו לדונו, וממהר להעידו, תקנה יש לו, אמר רבי יוחנן בן זכאי אוי לנו ששקל עלינו הכתוב קלות (עושקי שכר שכיר) כחמורות (כמנאפים ומכשפים).

אמר ריש לקיש כל המטה דינו של גר כאילו מטה דינו של מעלה, שנאמר ומטי גר ומטי כתיב (שכך היא המסורת. ומשמע מטה אותי).

אמר רבי חנינא בר פפא כל העושה דבר ומתחרט בו מוחלין לו מיד, שנאמר (יהייתו עד ממהר במשפטים ובמנאפים... ומפיגל...) ולא יראוני, הא יראוני מוחלין להם מיד (כתבו התוס' שמה שכתוב כאן שאם עשה תשובה מוחלים לו מיד קאי על

הכי אהדרה, אמר ליה הואיל ואייתיתיה ליהוי למנינא. (שאל המלאך את שלוחו) אלא היכי יכלת לה (מאחר שלא הגיע זמנה)? הות נקיטא (היתה אוחות) מתארא (יעה שחותים בו גחלים של תנור) בידה, והות קא שגרא [דף ה ע"א] ומחריא תנורא (מכבדת את התנור). שקלתא ואנחתא אגבה דכרעה (הושיבתו על גב רגלה) קדחא (ונכות) ואיתרע מולה, ואייתיתיה. אמר ליה רב ביבי בר אבוי אית לכו רשותא למיעבד הכי? אמר ליה ולא כתיב ויש נספה בלא משפט, אמר ליה והכתיב דור הלך ודור בא (משמע שנשלמים אצל כל אדם שנים של 'דור', שהן השנים המיועדות לו, ואינן נפסקות באמצע, ללא משפט) אמר דרעינא להו אנא עד דמלו להו לדרא (איני מוסרן לשומר המתים ששמו דומה, אלא מתגלגלין עמי ושמיין בעולם עד שיתמלאו שנותיו, והוא קרוי דור) והדר משלימנא ליה לדומה. אמר ליה סוף סוף, שניה מאי עבדת? אמר אי איכא צורבא מרבנן דמעביר במיליה (מעביר על מדותיו) מוסיפנא להו ליה, והויא חלופיה וכתבו התוס' יש להקשות לר"ע דאית ליה ביבמות (ג). שהסביר מה שכתוב בנביא בחזקיהו והפסתי עלימך חמש עשרה שנה היינו שהחזירו לו מה שרצו לפחות לו, שאין אפשרות להוסיף על מניין ימיו שנקצבו לו, וצ"ע (התוס') כיצמות הסבירו ללא סותר שזה לא נקרא שמוסיפין לו, שהרי הסנים הללו היו קיימות, רק אלץ משהו אחר וע"ש תיחזן נוסף).

רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בבי ותסיתני בו לבלעו חנם עבד שרבו מסיתין לו וניסת, תקנה יש לו (בתמיה).

רבי יוחנן, כי מטי להאי קרא בבי הן בקדשיו לא יאמין (פירש ר"ח כלומר אינו מאמין להם להיות הרבה שמא בוקנותם יטו מן הדרך הטובה) אי בקדשיו לא יאמין במאן יאמין, יומא חד הוה קא אזיל באורחא, חזייה לההוא גברא דהוה מנקיט תאני, שביק הנך דמטו, ושקיל הנך דלא מטו. אמר ליה לאו הני מעלן טפי, אמר ליה הני לאורחא בעינן להו, הני נטרין (אותן שלא בישלו כל צורכן אין ממהרות לירקב) והני לא נטרין. אמר היינו דכתיב הן בקדשו לא יאמין

ה.

רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי וְהִיא
כִּי־תִמְצָאן אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת (סמוכות זו
לזו, לשון 'וכעסתה צרתה' שתי נשים יחד)
עבד שרבו ממציא לו רעות וצרות תקנה יש לו
(בתמיהה). מאי רעות וצרות? **אמר רב רעות**
שנעשות צרות זו לזו, כגון זיבורא ועקרבא
ונקיט הכי, משום דאמרין (ע"ז כח): חמימי
לעקרבא וקרירי לזיבורא, וחילופא סכנתא,
הלכך, היכא דנכתיה זיבורא ועקרבא נעשות
צרות זו לזו, דלית ליה תקנתא לא בקרירי
דקשה לעקרב, ולא בחמימי דקשה לזיבורא).

ושמואל אמר זה הממציא לו מעות לעני
בשעת דוחקו (פירש רש"י אלעיל קאי 'אם טוב ואם
רע' הרגיל להמציא צדקתו לעני בשעת דוחקו ולא קודם
שעת הדחק, שיכול לבקש מזונותיו ולקנותן בשעת הזול
תוס' הקשו על פירושו של רש"י ג' קושיות א. אם דברי
שמואל קאי אלעיל למה הגמ' הפסיקה ביניהם במאמר
אחר ב. ועוד דאמרין (יבמות סג.) המלוה לעני בשעת
דוחקו עליו נאמר אז תקרא וד' יענה (אמנם קושיא זו יש
לתרץ בין 'מלוה' שנותן לו מעות במזומן 'וממציא' שלא
נתן מזומן אלא בהמצאה ותחבולה כגון שנתן לו סחורה
למכור, שצריך למרוה ולהפסיד במה שנתן לו) ג. מדוע
הגמ' נקטה לשון תליה בפת, והרי הגמ' אומרת שהתולה
פת קשה לעניות לכן מפרש ר"ת שדרשת שמואל הולכת
על הפסוק 'והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות'
ודורש שמואל 'זהו הממציא מעות לעני בשעת דוחקו'
כגון שתפסו המושל, ובא זה ואמר לו שילוח לו מעות על
קרקעותיו ואם לא היה זה בא, המושל היה מיקל בפדיונו
לפי שהוא דחוק ועני, וזה מה שממשיך רבא 'זווי לעללתא
לא שכיח' כשרצה לקנות תבואה להאכיל בני ביתו לא
מצא מי שילוח לו מעות 'לתליתא שכיח' כשנתפס למושל
שדוחקו למכור משלו, אז מלוים לו). אמר רבא היינו
דאמרי אינשי זוזא לעללא (לקנות התבואה) לא
שכיחא, לתליתא [להפסד ולאכבוד כך שמעתי
(ר"ל שבשעה שהיה צריך את המעות לצורך מזון אין
נותנים לו, וכאשר הוא דחוק לאכול ויכול לקנות מזון
ביוקר, שזה אכידת המזון כן נותנים לו) ולי נראה
לקנות בשעת הדחק מזון שהוא תולה בסלו,
כדאמר (פסחים קיא:) התולה סל ובתוכו ופת
בתוכו תלה את מזונו (מתבאר כעין הפירוש
הראשון)] שכיח.

וְהָרָה אֶפִי כּוֹ בִּיּוֹסֵי־הָהוּא וְעִזְבָתָיִם וְהִסְתַּרְתָּי
פְּנֵי מַהֶם (וְהִיא לֹאֲכֹל וּמִצָּאָהּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר

עושק שכר שכיר שהוא בלא תעשה. וא"כ זה לא כר'
ישמעאל ביומא (פו). דאמר 'עבר על לא תעשה, וְעִשָּׂה
תשובה, תשובה תולה, ויום הכפורים מכפר' אלא כמו
ברייתא אחרת שם שלא תעשה שוה לעשה ששניהם
בתשובה נמחל להם מיד (הטורי אכן ועוד ייסזו שעושה
שכר שכיר הוי לאו הניתק לעשה ק"ש לו דין עשה שלכ"ע נמחל
לו מיד אמנם הפ"ח במים חיים כתב שדעת ר' ישמעאל שלא
הניתק לעשה יס לו דין של לא תעשה) עוד יש לומר שגמרא
זו מסתדרת גם לר' ישמעאל, ור' ישמעאל שהצריך
שיוה"כ יכפר מדובר שלא עשה תשובה גמורה, והגמרא
כאן מדברת באופן שעשה תשובה גמורה (הסכרי הפחמי
כהונה וכוונתם מנארת לענ"ד ד"ש שני מיני תשובה ד"ש תשובה
מעולה שקצב בכל לבו למוחלן לו מיד ו"ש תשובה פשוטה שאינה
מעולה כ"כ שאין מוחלן לו לגמרי).

רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי. כִּי
אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים יֵבֵא בְּמוֹשֶׁפֶט עַל כָּל־
נַעֲלָם (ואף על הנעלמות ממנו, שעשה שוגג,
הוא מביאו במשפט) עבד שרבו שוקל לו
שגגות כזדונות תקנה יש לו (בתמיהה, **ביאר בטורי**
אבן אין הקב"ה שוקל חס ושלום השגגות כמו הזדונות
ממש, אלא לומר, ששוקל הקב"ה ועונש על השגגות כשם
שהוא עונש על הזדונות, וכל אחד לפי חומרתו).

מאי על כל נעלם (אפילו דבר מועט במשמע)
אמר רב זה ההורג כינה בפני חברו ונמאם בה
(קצצה דעת חבירו בדבר). ושמואל אמר זה הרק
בפני חבירו ונמאם.

מאי (בסוף הפסוק הקודם) אם טוב ואם רע
(דמשמע אף על הטובה מביאו במשפט)? אמרי דבי
רבי ינאי זה הנותן צדקה לעני בפרהסיא. כי
הא דרבי ינאי חזייה לההוא גברא דקא יהיב
זוזא לעני בפרהסיא, אמר ליה מוטב דלא
יהבת ליה מהשתא דיהבת ליה וכספתיה. דבי
רבי שילא אמרי זה הנותן צדקה לאשה
בסתר, דקא מייתי לה לידי חשדא (כתב הטורי
אבן שהכוונה לנתינה שהיא גורמת שיחשדו הן אותו והן
אותה באתנן). **רבא אמר** זה המשגר לאשתו
בשר שאינו מחותך (שאינו מנוקר מן ההלב
ומן הגידין האסורים) בערבי שבתות (שמתוך
שממהרין לעשות צורכי שבת אינן נותנין לב
אם מנוקר הוא). והא רבא משגר? שאני בת
רב חסדא דקים ליה בגווה דבקיאה.

ה. - ה:

יוֹצֵר הָרִים וּבִכְרָא רוּחַ וּמְגִיד לְאָדָם מִהַ שְׁחֹ
אמר עבד שרבו מגיד לו מה שיחיו, תקנה יש
לו (בתמיה). מאי מה שיחיו? אמר רב אפילו
שיחה יתירה (דברי שחוק שלפני תשמיש)
שבין איש לאשתו מגידים לו לאדם בשעת
מיתתו. איני, והא רב כהנא הוה גני תותי
פורייה דרב, ושמייה דסח וצחק ועשה צרכיו,
אמר דמי פומיה דרב כמאן דלא טעים ליה
תבשילא (שרעב לאכול, כלומר, מתאוה
לתשמיש), אמר ליה כהנא, פוק, לאו אורח
ארעא? לא קשיא, כאן דצריך לרצויה, הא דלא
צריך לרצויה. **פסק הש"ע** לא יספר עמה

בדברים שאינם מענייני התשמיש (מ"ב ולפעמים
אפילו מעניני תשמיש ג"כ יש לזהר שלא לספר מתחלה
כגון שהוא איש מחומם ויכול לבוא עי"ז לידי הטא) לא
בשעת תשמיש ולא קודם לכן, שלא יתן דעתו
באשה אחרת, ואם סיפר עמה ושימש, אמרו
עליו 'מגיד לאדם מה שיחיו' אפי' שיחה קלה
שבין אדם לאשתו מגידין לו בשעת הדין א"י
(רמ"ט). **בנדרים (כ.)** הרשים מפני מה הויין? מפני
שמספרים בשעת תשמיש... ורמינהו, שאלו את אימא
שלום: מפני מה בניך יפייפין ביותר? אמרה להן אינו
מספר עמי לא בתחלת הלילה ולא בסוף הלילה אלא
במצות הלילה...? לא קשיא הא במילי דתשמיש, הא
במילי אחרנייתא. **פירש הר"ן 'מילי דתשמיש'** שרי כדי
לרצותה **שיטמ"ק בשם הריטב"א** מותר כדי שיתאוה
ויוסיף תאוה. **בעי"ז ברא"ש** והוא הדין דהוה מצי לשנויי
הא דצריכא לארצווי הא דלא צריכא לארצווי. **עוד כתב**
במילי דתשמיש טוב לספר שמתוך כך היה מוציא זרע
בשמחה ומתוך כך היו בניו יפים. **כתב הראב"ד** מה
שאסרו לדבר בשעת תשמיש בדברים אחרים לא תהא
סבור בעוד שהוא משמש בלבד אלא אף משתבעה
לתשמיש שוב אינו רשאי לספר עמה בדברים אחרים
והכל כדי שלא יהא דעתו על אשה אחרת בעוד שהוא
משמש. * נ"ל לדקדק מדברי הטור שאם עבר ושה, ישיח
דעתו מהשיחה, ושפ"ד לשמש שלשון הטור 'אם עבר
ושה מיד עליו נאמר מגיד לאדם מה שיחיו'.

ואם לא תשמעוהו במסתרים תבכה נפשך מפני
גוה אמר רב שמואל בר אינאי משמיה דרב
מקום יש לו להקב"ה ומסתרים שמו. מאי מפני
גוה? אמר רב שמואל בר יצחק מפני גאוותן
של ישראל שניטלה מהם ונתנה לנכרים. רבי
שמואל בר נחמני אמר מפני גאוותה של

פנים ההוא הלא על פייאין אלהי בקרפי מציאני הרעות
האֵלָה) **אמר רב** כל שאינו בהסתר פנים אינו
מהם, כל שאינו בוחיה לאכל (שהנכרים שוללין
ממונו) **[דף ה ע"ב]** אינו מהם. אמרו ליה רבנן
לרבא מר לא בהסתר פנים איתיה (יש לעיין
שהרי בכרכות נז. מובא שהיה מסובב ביסורים) ולא
בוחיה לאכל איתיה (שהנכרים שוללין ממונו)
אמר להו מי ידעיתו כמה מושרנא בצנעא בי
שבור מלכא, אפילו הכי יהבו ביה רבנן
עינייהו. אדחכי שדור דבי שבור מלכא וגרבוהו
ושללוהו **כתבו התוס'** היינו ההוא דברכות (נז.) גבי
פשריה דבר הדיא שפתי לו שתמות אשתו ויאבד כל
אשר לו מאת המלך. אמר, היינו דתניא אמר רבן
שמעון בן גמליאל כל מקום שנתנו חכמים
עיניהם או מיתה או עוני.

ואנכי הקתר אקתיר פני פנים ההוא אמר רבא
אמר הקב"ה אף על פי שהסתרתי פני מהם,
בחלום אדבר בו (ביום ההוא קא דייק ביום ולא
בלילה, שמראין לו חלום כדי שיתפלל על
הדבר). **רב יוסף** אמר ידו נטויה (להגן...) עלינו,
שנאמר ובצל ידי כסיתיך.

(מינין הם תלמידי ישו שאינם מאמינים לדברי רבותינו
זכרונם לברכה) רבי יהושע בן חנניה הוה קאי בי
קיסר, אחוי ליה ההוא מינא (על ידי סימון) עמא
דאהדרינהו מריה לאפיה מיניה. אחוי ליה ידו
נטויה עלינו. אמר ליה קיסר לרבי יהושע מאי
אחוי לך, עמא דאהדרינהו מריה לאפיה מיניה,
ואנא מחוינא ליה ידו נטויה עלינו. אמרו ליה
לההוא מינא מאי אחויית ליה, עמא
דאהדרינהו מריה מיניה. ומאי אחוי לך, לא
ידענא. אמרו גברא דלא ידע מאי מחוו ליה
במחוג (ברמז) יהוי קמי מלכא, אפקוהו
וקטלוהו. כי קא ניהא נפשיה דרבי יהושע בן
חנניה אמרו ליה רבנן מאי תיהוי עלן ממנאי?
אמר להם אַבְדָּה עֲצָה מִבְּנִים נִסְרָחָה חֲכָמָתָם.
כיון שאבדה עצה מבנים נסרחה חכמתן של
אומות העולם. **ואי בעית אימא** מהכא ויאמר
נסעה ונלכה ואלכה לנגדך (בשוה).

רבי אילא הוה סליק בדרגא דבי רבה בר
שילא, שמעיה לינוקא דהוה קא קרי פִּי הַנֶּחֱזֶה

ה:

שהעסק יהא על דרך אמת, וזהו א"א לעסוק, דהיינו שלכלל עסק עדיין לא בא, וכבר עוסק **הפביר שו"ת** **להורות נתן** (הקדמה לח"ב בשם ר' יעקב עקיבא סופר בן הגאון בעל כתב סופר ז"ל) שאין זמנו מספיק לעסוק בפלפולים והיה ראוי לו ללמוד הלכה למעשה ומ"מ הוא עוסק בפלפול בזמן לימודו המועט. **שו"ת עמרת פז ח"א כרך ג אה"ע הקדמה** לאו היינו שאי אפשר לו לעסוק בפועל ממש, אלא היינו שאי אפשר לו לעסוק בתורה מצד הדין וכי הא דמבואר בהרמב"ם הנ"ל דמצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים צריך לבטל תורה עליה, ועל כגון דא אם אדם אי אפשר לו לעסוק בתורה והוא בכ"ז עוסק הקב"ה בוכה עליו, כי אין חפץ לה' עתה אלא שיקיים המצוה אשר לפניו ויבטל התורה עליה וע"ע מהרש"א (6) ועל פרנס המתגאה על הצבור.

רבי הוה נקיט ספר קינות וקא קרי בגויה. כי מטא להאי פסוקא השליך משמים ארץ נפל מן ידיה, אמר מאיגרא רם לבירא עמיקתא (כמה גדולה נפילה זו, אין לך גבוה ובור עמוק כמשמים לארץ).

רבי ורבי חייא הוו שקלי ואולי באורחא, כי מטו לההוא מתא אמרי (שאלו) איכא צורבא מרבנן הכא, נזיל וניקביל אפיה, אמרי (להו) איכא צורבא מרבנן הכא, ומאור עינים הוא. אמר ליה רבי חייא לרבי תיב את, לא תזלזל בנשיאותך, איזיל אנא ואקביל אפיה. תקפיה (רבי לר' חייא) ואזל בהדיה (כתב הטורי אבן מכאן מוכח שנשיא שמחל על כבודו, כבודו מחול. ובשפת אמת דחה דבריו, כי הוא עצמו ודאי יכול לזלזל בכבודו). כי הוו מיפטרי מיניה (שנמלו ממנו רשות). אמר להו אתם הקבלתם פנים הנראים ואינן רואין תזכו להקביל פנים הרואים ואינן נראין. אמר ליה (רבי לר' חייא) איכו השתא מנעתן מהאי בירכתא. אמרו ליה ממאן שמיעא לך (שכל כך גדולה הקבלת פנים)? מפרקיה דרבי יעקב שמיע לי. דרבי יעקב איש כפר חיטייא הוה מקביל אפיה דרביה כל יומא, כי קש (כשהזקין ר' יעקב) אמר ליה לא נצטער מר, דלא יכיל מר. אמר ליה מי זותר מאי דכתיב בהו ברבנן ויהי' עוד לנצח לא יראת השחת (כתבו התוס' פשטיה דקרא בתמיה הוא וכי הרשע לא ימות כמו שהחכים ימותו). פי יראתו חכמים ימותו. ומה

מלכות שמים. ומי איכא בכיה קמיה הקב"ה, והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקב"ה, שנאמר הוד והדר לפניו עז וחדוה במקומו? לא קשיא הא בכתי גואי (איכא, דכתיב במסותרים) הא בבתי בראי (כתב השפת אמת בפירוש רבינו חננאל משמע שמפרש היפוך דברי רש"י, דבכתי בראי איכא בכיה). ובבתי בראי לא, והא כתיב ויקרא אדני ה' צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ולחנה שך (וכל קריאה השמעת קול היא)? שאני חרבן בית המקדש, דאפילו מלאכי שלום בכו, שנאמר הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבכיון (ביארו התוס' פשטיה דקרא בישעיה כתיב על המזבח).

ידמעי, תדמע, ותרד עיני דמעה, פי נשפה עדר ה' אמר רבי אלעזר שלש דמועות הללו למה? אחת על מקדש ראשון, ואחת על מקדש שני, ואחת על ישראל שגלו ממקומן. ואיכא דאמרי אחת על ביטול תורה. בשלמא למאן דאמר על ישראל שגלו היינו דכתיב כי נשבה עדר ה'. אלא למאן דאמר על ביטול תורה, מאי כי נשבה עדר ה'? כיון שגלו ישראל ממקומן אין לך ביטול תורה גדול מזה.

תנו רבנן שלשה הקב"ה בוכה עליהן בכל יום על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל שאי אפשר לעסוק בתורה ועוסק (הפביר העיון יעקב שהוא עם הארץ ואינו מבין כלל, ובכל זאת עוסק בתורה ללמוד וללמד בשיבוש, ושכשתא כיון דעל על תורת הבית ביאר שמצטער על עינו גופו דהיינו דאם לפי עניו ודוחקו אינו יכול ללמוד ואעפ"כ הוא דוחק עצמו יותר מכחו ללמוד תורה מתוסף אהבת הקב"ה אליו באין שיעור כאשר יחמל איש על בנו העובד אותו ומצטער מאד כשרואה גודל דוחקו. ולהרחיב מצבו לפעמים אינו כדאי שרואה הקב"ה שאז יעזב דרכו הטובה שלא יוכל לעמוד בנסיון עושר או שאיז לשנות מזלו כעובדא דר"א בן פדת בב"מ. או זה גופו הוא לטובתו להגדיל שכרו מאד אבל עכ"פ אין לאיש העוסק בתורה מתוך הדחק לדאוג ולהתעצב כי הלא הקב"ה בעצמו רואה אותו ומצטער הרבה ואם לא ירווח אותו כן הוא טובתו. הבן יהודיע ביאר על מי שאין לו לב לתרץ קושיות והוא לומד על דרך העיון, נשאר עם קושיותיו וזה תגבורת לקליפות הפביר בחידושי הגריש"א והוא שעוסק בתורה ועדיין לכלל עסק לא הגיע, דאינו בקי בהדרי התורה לידע להתעסק וליגע על נכון, ובעינן למיגמר והדר ליסבר

אומר שיחנכוהו, ועד ירושלים מי הביאו? אמר ליה אבבי עד הכא, דמייחבא אימיה בשמחה ולעלות לרגל ולשמוח בחג עם בעלה, דעל השמחה נצטוו נשים, דכתיב ושמחת אתה וביתך העירי התושב שכאן משמע שמחוייבת בשלמי שמחה לכן עולה לרגל לאוכלם. אך רש"י בקידושין (לד): פירש שהשמחה שהיא חייבת בה היא בגדי צבעונים בבבל, ובגדי פשתן בארץ ישראל (נחום) נקדושין הובאה דעת ר"ת שחוב שלמי שמחה המוצ מוטל על בעלה, אבל היא גופה פטורה! איתיתיה אימיה. מכאן ואילך (דאימיה לא מחייבא להתראות בהר הבית) אם יכול לעלות ולאחוז בידו של אביו מירושלים להר הבית חייב, ואי לא פטור.

השיב רבי תחת בית הלל לדברי בית שמאי וְהָנָה לֹא עָלְתָה פִּי־אֶמְרָה לְאִשָּׁה עַד יִגְמַל הַנָּעַר (לסוף עשרים וארבעה חדש, שכן תינוק יונק, ומשנה ראשונה הוא יכול לרכוב על כתיפו של אביו כדי לעלות מירושלים להר הבית, וכל שכן משילה למשכן) וְהִבְאֵתוּ (וְנִרְאָה אֶת־פָּנָיו ה' וְיָשָׁב שָׁם עַד־עֶלְמָם) והא שמואל דיכול לרכוב על כתיפו של אביו הוה וביארו התוס' שהיה גדול קצת אבל לא מצי לאחוז בידו ולעלות ברגליו (הסביר ענות הלוי שכתבו כן כדי להסביר מדוע הקושאל היא רק על בית שמאי, ולא על בית הלל)? אמר ליה אבוה (דרכי כך היא גירסת בעל המאור בראש השנה. והכריח כן, כי לפי הגירסא 'אביו' תיקשי, איך השיב אביו לרבי, שלא היה בדורו) ולמעמיק, תיקשי לך חנה גופה, מי לא מחייבא בשמחה, אלא, חנה מפנקתא יתירתא חזיית ביה בשמואל, וחשא ביה בשמואל לחולשא דאורחא.

בעי רבי שמעון קמן חגור לדברי בית שמאי וסומא לדברי שניהם, מהו (דאילו חגור לדברי בית הלל לא מביעיא לן דלא מחנכין ליה, דהא אמרינן אין מחנכין אלא לקמן שיכול לאחוז ולעלות ברגליו בירושלים, וזה אינו יכול, אבל לבית שמאי דמחייבי לחנכו משיכול לרכוב קמן חגור יכול לרכוב על כתיפו של אביו, והסומא יכול לאחוז, לבית הלל מהו, צריך חינוך או לא)? היכי דמי, אילימא בחגור שאינו יכול להתפשט (שאינן סופו להתפשט

הרואה חכמים במיתתן יחיה, בחייהן על אחת כמה וכמה.

רב אידי אבוה דרבי יעקב בר אידי הוה רגיל דהוה אזיל תלתא ירחי באורחא (מהלך שלשה חדשים היה מביתו לבית המדרש) וחד יומא כבי רב (נוסע מביתו אחר הפסח ולומד יום אחד, וחוזר לביתו לשמח את אשתו בחג הסוכות). והוון קרו ליה רבנן בר בי רב דחד יומא והקשה בספר מרפסין איגרא (עמוד רה) חנה יש להנחה שהאמורא רב אידי לא היה יושב בטל בששת חודשי נסיעתו, ובודאי שהיה עוסק בתורה יומם ולילה גם בחודשים אלה, ואם כן מדוע קראו לו חכמים 'בר בי רב דחד יומא' ומדוע דרש עליו ר' יוחנן את הפסוק ממנו למדים שכל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה, כאילו עוסק כל השנה כולה, והלא אין ספק שרב אידי עסק בתורה במשך כל השנה כולה ותיירין הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א בלימוד תורה בדרכים יש ביטול תורה באיכות, מחמת קושי ויגיעת הדרכים. עוד תירין בזה הגאון ר' יחיאל מיכל פיינשטיין זצ"ל רק לימוד תורה בין כותלי הישיבה עושה את האדם ל'בר בי רב', ואילו העוסק בתורה בדרכים, למרות שהוא מקיים מצות תלמוד תורה, מכל מקום אינו נקרא 'בר בי רב'. ומכיון שרב אידי למד תורה בין כותלי הישיבה רק יום אחד, על כן הוא נקרא 'בר בי רב דחד יומא'. חלש דעתיה. קרי אנפשיה שְׁחָק לְרַעְהוֹן אֶהְיֶה וגו' אמר ליה רבי יוחנן במטותא מינך לא תעניש להו רבנן. נפק רבי יוחנן לבי מדרשא ודרש וְאֵתִי יוֹם יוֹם יְדַרְשׁוּן וְדַעַת דְּרָבִי יִחְפָּצוּן, וכי ביום דורשין אותם ובלילה אין דורשין אותם, אלא לומר לך כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה. וכן במדת פורענות, דכתיב בְּמִסְפָּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־תִּרְתָּם אֶת־הָאָרֶץ וכי ארבעים שנה חטאו? והלא ארבעים יום חטאו! אלא לומר לך כל העובר עבירה אפילו יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עבר כל השנה כולה.

איתא במשנה 'אי זהו קמן, כל שאינו יכול לרכוב על כתפו של אביו (ולעלות מירושלים להר הבית)' מתקיף לה רבי זירא [דף ו ע"א] עד הכא מאן אתייה (עד ירושלים מי הביאו, והלא משחזר יכול להיות חוץ מאמו יכול לאחוז ביד אביו, דכדי עלייה מירושלים להר הבית אתה

ובית הלל, מאי טעמא לא אמרי כבית שמאי?
דקא אמרת ראייה עדיפא דעולה כולה לגבוה.
אדרבה, חגיגה עדיפא, דאית בה שתי אכילות
(מזבח ואדם). ודקא אמרת נילף מעצרת, דנין
קרבן יחיד (ראייה וחגיגה ביארו התוס' שמה
שביומא (נא). קוראים לקרבן חגיגה קרבן ציבור י"ל
שקרוי כן לגבי קרבן פסח שני ונקרא כן מפני שבא
בכינופא, כלומר בזמן שמתכנסים העם היינו ברגלים,
משא"כ בפסח שני שאינו בא ברגלים אלא בי"ד אייר)
מקרבן יחיד (נשיאים) ואין דנין קרבן יחיד
מקרבן צבור (כבשי עצרת קרבן צבור,
ומתרומת הלשכה).

ובית שמאי, מאי טעמא לא אמרי כבית הלל?
דקאמרת חגיגה עדיפא דישנה לפני הדיבור
ראייה נמי ישנה לפני הדיבור [דעולה נמי הוה
התם וישלח את־נערי־גְּנֵי יִשְׂרָאֵל ויעלו על־תֹּזֶבֶת
וְבָקִים שְׁלָמִים לה' פָּקִים]. ודקאמרת נילף מנשיאים
דנין דבר הנוהג לדורות (ראה וחגיגה) מדבר
הנוהג לדורות (כבשי עצרת) ואין דנין דבר
הנוהג לדורות מדבר שאינו נוהג לדורות
(כקרבנות הנשיאים).

ובית הלל, מאי שנא חגיגה דישנה לפני
הדיבור, דכתיב ויזבחו זבחים שלמים, ראייה
נמי, הכתיב ויעלו על־תֹּזֶבֶת קסברי בית הלל עולה
שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי
(חובת כל יום ויום, ולא גמרינן מינה). ובית
שמאי סברי עולה שהקריבו ישראל במדבר
עולת ראייה הואי (על שם ויחזו את האלהים).

אמר אביי בית שמאי¹, ורבי אלעזר², ורבי
ישמעאל³ (ביארו התוס' ואין להקשות ושבקי ב"ה
ועבדי כב"ש, הלא ב"ש במקום בית הלל אינו משנה וי"ל
דסבירא להו לא נחלקו בית שמאי וב"ה בדבר זה) כולו
סבירא להו עולה שהקריבו ישראל במדבר
עולת ראייה הואי. ובית הלל⁴, ורבי עקיבא⁵,
ורבי יוסי הגלילי⁶, כולו סבירא להו עולה
שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי.

בית שמאי הא דאמרן, רבי ישמעאל דתניא,
רבי ישמעאל אומר כללות נאמרו בסיני (הרבה
דברים נאמרו בתומים בסיני, שלא נתפרשו כל

עולמית) וסומא שאינו יכול להתפתח, השתא
גדול פטור, קטן מיבעיא (הלא אין חינוך קטן
אלא כדי להנהיגו שיהא סרוך אחר מנהגו
לכשיגדיל וכיון שזה פטור לכשיגדיל למה לי
חינוך) לא צריכא, בחיגר שיכול להתפשט,
וסומא שיכול להתפתח (קודם שיגדיל וי"כ
התוס'. והסבירו את צדדי הספק שמא חייב כיון
שכשיהיה גדול לאחר שיתרפא חייב מן התורה לכן חייב
בחינוך, או כיון שבמצב שהוא כעת, גם אם היה גדול לא
היה חייב, אי"צ להנכו). מאי? אמר אביי כל היכא
דגדול (במצב שכזה) מיהייב מדאורייתא קטן נמי
מחנכין ליה מדרבנן, כל היכא דגדול פטור
מדאורייתא, מדרבנן קטן נמי פטור. **פסק**
הרמב"ם כל קטן שיכול לאחוז בידו של אביו
ולעלות מירושלים להר הבית אביו חייב
להעלותו ולהראות בו כדי לחנכו במצות
שנאמר יראה כל זכורך, ואם היה הקטן חגר
או סומא או חרש אפילו באחת אינו חייב
לחנכו אף על פי שהוא ראוי לרפואה שאילו
היה גדול והוא כך היה פטור כמו שביארנו
חגיגה (ב,ג).

איתא במשנה 'בית שמאי אומרים הראייה
שתי כסף...' **תנו רבנן** בית שמאי אומרים
הראייה שתי כסף, והחגיגה מעה כסף. (המעם
שחכמים החמירו יותר בראייה...) שהראייה עולה
כולה לגבוה, מה שאין כן בחגיגה. ועוד מצינו
בעצרת (בפרשת שור או כשב וְהִקְרַבְתֶּם
עֲלֵיהֶם שְׁכָעֹת כְּבָשִׁים תְּמִימִם גְּנֵי שָׁנָה וּפָר
בֶּן־פָּקֶד אֶחָד וְאֵילִם שְׁנַיִם וְהָיוּ עֹלָה לַה' וכתוב
וּשְׁנֵי כְּבָשִׁים גְּנֵי שָׁנָה לְזִבְחַ שְׁלָמִים) שריבה
בהן הכתוב בעולות יותר מבשלמים. ובית הלל
אומרים הראייה מעה כסף וחגיגה שתי כסף.
שהחגיגה ישנה לפני הדיבור [קודם מתן תורה
הקריבו שלמים בסיני, דכתיב וישלח את־נערי־גְּנֵי
יִשְׂרָאֵל (וְיִזְבְּחוּ וְבָקִים שְׁלָמִים) ואף על גב
דהאי קרא כתיב בואלה המשפטים לאחר
עשרת הדברות, קודם עשרת הדברות הוה,
ואין מוקדם ומאוחר בתורה, והכי תניא (שבת
פא.) [מה שאין כן בראייה. ועוד מצינו בנשיאים
(בחובת המזבח) שריבה בהן הכתוב (הקריבו
יותר) בשלמים יותר מבעולות].

על המזבח ביום שבנאו משה והוא היה בחמישי בסיון קודם מתן תורה ו**תירצו** דרכי עקיבא אינו דורש לשון 'העשויה' שהתחילו לעשותה מיום מתן תורה בסיני אלא רבי עקיבא דורש לשון העשויה שהתחילו לעשותה מאותה שעה שנאמר בתורה שעשוה בסיני, והיינו מיום חמישי בסיון קודם מתן תורה ו**הדקדוק** לכך מדכתיב 'העשויה בחר סיני' ולא כתיב 'העשויה ממתן תורה'. אלא מה אני מקיים הַזְבָּחִים וּמִנְחָה הַגִּשְׁתָּם־לִי בַמִּדְבָּר אֲרֻבָּעִים שָׁנָה בֵּית יִשְׂרָאֵל (לשון תימח, ומשמע שלא הקריבו, לפי שזוּפִין היו) (תשובה לדבר, רק בית ישראל, שזוּפִין היו על מעשה העגל, אכן לא הגישו, אבל...) שבטו של לוי שלא עבדו עבודה זרה, הן הקריבו אותה.

בית הלל הא דאמרן. רבי עקיבא הא נמי דאמרן. רבי יוסי הגלילי דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר שלש מצות נצטוו ישראל בעלותם לרגל, ראייה, וחגיגה, ושמחה (אף הם שלמי שמחה, אם אין לו בשר שלמים של נדר ונדבה שהתנדב כל השנה, שמביאין ברגל, ולא מעשר בהמה מביא שלמים משלו, או ממועות מעשר שני שלו, להיות לו בשר לשובע, שאין שמחת החג אלא בבשר). יש בראייה שאין בשתייה (חגיגה ושמחה) ויש בחגיגה שאין בשתייה (ראיה ושמחה) יש בשמחה שאין בשתייה (ראיה וחגיגה). יש בראייה שאין בשתייה (חגיגה ושמחה) שהראייה עולה כולה לגבוה, מה שאין כן בשתייה (חגיגה ושמחה). יש בחגיגה מה שאין בשתייה (ראיה ושמחה) שהחגיגה ישנה לפני הדיבור (אותן שלמים שהקריבו הבכורות, אף על פי שלא ברגל הקריבום חגיגה נקראו, שבהן נתקיים 'ויהונו לי במדבר' שנאמר להם במצרים) מה שאין בשתייה (ראיה ושמחה). יש בשמחה מה שאין בשתייה (ראיה וחגיגה) שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים (דכתיב ושמחת אתה וביתך), מה שאין בשתייה (ראיה ושמחה, דמצות עשה שהזמן גרמא הן, והכתוב לא ריבה אותן כתבו התוס' שבתוספתא יש עוד ענין שהשמחה יש לה תשלומין כל שבעה ולראייה וחגיגה אין תשלומין **אמנם** **הברייתא** שלפנינו לא אומרת כן, כיון שסוברת שגם לראייה וחגיגה יש תשלומין (הקשה הל"ח ג' קושיות א. איך שייך ששמחה יש להן תשלומין והא כלל יומא חיובא היא

צרכן, שהרי לא נתפרשו שם הלכות עבודה ככל הצריך, אלא מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיוך, ולא פירש מתן דמיהן, הפשיטין וניתוחן של עולות, והקרבנות אימורין של שלמים) **דף ו ע"ב** ופרטות באהל מועד (משחוקם המשכן ודיבר עמו מעל הכפורת, שם פירש לו הכתוב, כדכתיב ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, ובספר תורת כהנים, דהיינו ויקרא, נתפרשו כל הלכות קרבן, והן דברים הרבה). ורבי עקיבא אומר כללות ופרטות נאמרו בסיני, ונשנו (פעם שנית) באהל מועד (וכל מה שנאמר כאן נאמר כאן, ואף על פי שלא נכתב) ונשתלשו בערכות מואב (מפי משה לישראל, שנאמר בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה). ואי סלקא דעתך (קסבר רבי ישמעאל) עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי (וחובת הדורות מפי הגבורה. הרי על כרחך כשהקריבו את העולה בסיני במדבר, לא עשו בה הפשט וניתוח, כיון שלדעת רבי ישמעאל עדיין לא נצטוו על הפרט של הפשט וניתוח אלא רק על הכלל של העולה, ודבר זה לא יתכן...) מי איכא מידי דמעיקרא (בהקדמה הראשונה בסיני) לא בעי הפשט וניתוח ולבסוף (משחוקם המשכן, ונתגלה למשה פרטי המצות...) בעי הפשט וניתוח [אלא ודאי עולת ראייה הואי, ומאיליהם הקריבוה הפסיו **התוס'** שקושיית אביי הייתה דוקא מעולת תמיד, משום שכתוב בה במפורש הפשט עור, משאי"כ עולת ראייה לא כתוב בה במפורש הפשט עור, אף שבאמת טעונה (הסביר הר"ש משנר אע"ג להפסוק בעולת נדבה הוא דכתיב ולא בתמיד, מ"מ מדכתיב 'הפשט את העולה' דק"ו רז"ל העולה יחירה, לנדות כל העולות וא"כ כאלו כתיב צגופיה להעולה שכתב הכתוב קאי לכל עולה שזכרה בתורה, אבל לראייה לא כתיב זה עולה אלא נלמדת בזמנה מלינו מחגיגה)].

רבי אלעזר דתניא עלת תמיד העשויה בְּהָר סִינִי, רבי אלעזר אומר מעשיה נאמרו בסיני, והיא עצמה לא קרבה (והעולה שהקריבו הבכורות עולת ראייה הוה) רבי עקיבא אומר קרבה ושוב לא פסקה **התוס'** מהלשון 'העשויה בחר סיני' משמע שהתחילו לעשותה מיום מתן תורה בסיני ואיך דריש מיניה רבי עקיבא שהקריבו עולת חמיד

כתיב וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת (היינו) כבשים, ויזבחו זבחים שלמים לה' (היינו) פרים, או דלמא אידי ואידי (שלמים ועולות) פרים הוו (ביארו התוס') הצד שגם השלמים והעולות שניהם פרים פשוט למד' שהעולה שקרבה במדבר היתה עולת ראייה, שעולת ראייה יכולה לבוא מן הפרים אבל גם למד' שהיתה עולת תמיד, יתכן שהקריבה מן הפרים, אף שעולת תמיד חייבת לבוא מן הכבשים יש לומר שלאחר הציווי באהל מועד נשתנה הדבר שיש להביאה רק מן הכבשים כמו שמיצנו לר' יוסי הגלילי לעיל שעולת תמיד הוקרבה בסיני ללא הפשט וניתוח, ואחרי הציווי באהל מועד היא מוקרבת לדורות עם הפשט וניתוח? למאי נפקא מינה (ביארו התוס') כלומר מאי דהוה הוה ובשאר המקומות בש"ס שלא הקשו קושיא זו כיון שיש שם נפק"מ מעשית כגון שרצו ללמוד משם לדורות, או שהיה נצרך לבאר את הפסוקים? מר זוטרא אמר לפיכך טעמים (בנגינות), אם תאמר שני מינין צריך אתה לפסוק הטעם של ויעלו עולות באתנחתא, כמו שאנו קורין אותו, או בזקף קטן, טעם שמפסיק הדבור ממה שלאחריו, ואם מין אחד היה צריך אתה לקרותו באחד משאר טעמים שאין מפסיקין, כגון פשטא או רביע ביארו התוס' שאין פסוק זה מוזכר אם ה' מקראות שאין להם הכרע (יומא נב.) היינו שיש בהם תיבות ואין ידוע אם שייכות לפניהם או לאחריהם, ושם לא הולכים אחרי הטעמים שיפשטו לנו והטעם לכך ששם התיבות יכולות ללכת או לפניהם או לאחריהם שהמשמעויות סותרות אחת את השני, ולכן אין ללכת אחר הטעמים (הסכני) הראש משני כיון שהללדים שקולים אין ללכת אחר הטעמים. משא"כ כאן תיבת 'פרים' יכולה ללכת גם על השלמים בלבד, וגם על השלמים והעולות יחדיו (הסכני) הראש משני כיון ששני ההסכנים יתכנו, יס ללכת אחר הטעמים שיקבעו את פשט המקרא). רב אחא בריה דרבא אמר לאומר הרי עלי עולה בעולה שהקריבו ישראל במדבר. מאי (יביא), פרים הוו או כבשים הוו? תיקו.

תנן התם (במסכת פאה) אלו דברים שאין להם שיעור [דף ז ע"א] הפאה [לא נתנה בו תורה שיעור] (שכתוב 'לא תכלה פאת שדך') ואף על פי שאין לפאה שיעור נתנו בו חכמים שיעור, אחת ממששים כתבו התוס' פליגי אמוראי בירושלמי חד אמר אין להם שיעור לא למעלה ולא למטה כלומר יוכל לפחות עד חמה ולמעלה כל שדהו, וחד אמר למעלה אין לה שיעור, הא למטה יש לה הלכה למשה מסיני (סו

וכהניא שנינו ההלל והשמה שמונה. ב. מה שכתבו התוס' דסוגיא שלנו סבירא דגם צאינך יס תשלומין, ואני תמה ואטו יס מי שחולק ואמר אין לה תשלומין ומשנה שלימה שנינו לקמן (טו.) מי שלא חג ביום טוב הראשון חוגג והולך כל החג, ומקרא מלא הוא 'וחגותם שבעת ימים' ג. אטו מה יס לה תשלומין חומרא היא הלא קולא היא ואידך חסבה התוספתא לחומרא. ותיקן הכל"ח על הקושיא הראשונה שאף שזכאים בשמחה בכל מיני צער הקרנות והכהנים בחטאת ואשם אף על פי שלא הקריבו לשם שלמי שמחה, מכל מקום עכ"פ פעם אחת מחוייב להקריב לשם שלמי שמחה אפילו בנדרים ונדבות יואל, אבל עכ"פ מחוייב להקריב לשם שלמי שמחה וזה החיוב הוא רק פעם אחת בחד מימי החג, ושאר ימי החג אף שזכאי חייב לאכול בו קודש ולשמח בצער מ"מ אינו צריך להקריב לשם שלמי שמחה. אמנם אבל השני תמיהות האחרות הם תמיהות גדולות. ועיינתי בהתוספתא עצמה והגירסא שפנינו בתוספתא היא כך, שהשמחה נוהגת כל שבעה) עוד הסבירו התוס' שהברייתא לא הביאה צד הפוך, שיש בראייה וחגיגה ואין בשמחה כגון שצריכים שיעור, שלראייה וחגיגה יש שיעור כמבואר במשנה בדרך ב שתי כסף או מעה כסף, ולשמחה אין שיעור ויש לומר שאולי גם לשמחה יש שיעור ועוד יש לומר שהברייתא מונה רק חומרה שיש באחר ואין בשתיים, ולא שיש בשתיים ואין באחד, ולכן גם לא מחשיבים מה שקרנות ראייה וחגיגה אינן יכולות לבוא מכל דבר, אלא חייבים להקדישן מן החולין, ושלמי שמחה באה מכל דבר).

ורבי ישמעאל, מאי טעמא קא מוקמת ליה בבית שמאי (לאביי פריך, דאמר לעיל בית שמאי ורבי ישמעאל... מאי טעמא מוקמת לה לרבי ישמעאל דלא כהלכתא, דבית שמאי במקום בית הלל אינו משנה, משום דשמעת ליה דאמר פרשות לא נאמרו בסיני, וקשיא לך) אי סלקא דעתך עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי מי איכא מידי דמיעקרא לא בעי הפשט וניתוח ולבסוף בעי הפשט וניתוח, והא רבי יוסי הגלילי דאמר עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי (ואפילו הכי שמעינן בעולת תמיד דלית ביה הפשט וניתוח) מיעקרא לא בעי הפשט וניתוח ולבסוף בעי הפשט וניתוח. דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר עולה שהקריבו ישראל במדבר אינה טעונה הפשט וניתוח, לפי שאין הפשט וניתוח אלא מאהל מועד ואילך? סמי מכאן רבי ישמעאל.

בעי רב חסדא האי קרא (וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים) היכי

(הוא) עד שבא רבי אושעיא ברבי (גדול בדורו) ולימד הראיון אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה (מן התורה). אבל חכמים אומרים הראייה מעה כסף, והחגיגה שתי כסף (כלומר, שיעור מעה כסף ושתי כסף האמור במשנתנו בראייה ובחגיגה מדברי חכמים הוא).

מאי הראיון (ולא תנא הראייה, דליהוי משמע דמי עולה, דאלו השתא לאו בדמים משמע אלא במצות ראיית פנים)? **רבי יוחנן אמר** ראיית פנים בעזרה (כמה פעמים שהוא הפץ בא ומראה עצמו בעזרה, ואין צריך להביא קרבן בכל ראייה וראייה הפכירו התוס' כיון שבא בפעם הראשונה והקריב עולת ראייה נפטר, ובפעמים הבאות שמגיע לעזרה אם ירצה יביא קרבן ואם לא רוצה להקריב, שפ"ד. אבל הקרבן הראיה ההכרחי הוא כן יש לו שיעור מן התורה מעה כסף לבית הלל או שתי מעות לבית שמאי. **הירושלמי** מסביר את מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש כך 'ראיית פנים בעזרה' מדבר במספר הפעמים שרשאים להיכנס לעזרה ו'ראיית פנים בקרבן' לערך חספני של הקרבן, היינו, ר' יוחנן שאמר 'ש'ראיית פנים בעזרה אין לו שיעור' הכוונה כיון שהביא פעם אחת קרבן יצא ידי חובתו, אבל 'ראיית פנים בקרבן' יש לו שיעור, היינו, מן התורה מעה כסף או שתי כסף. **וריש לקיש** ס"ל שאף 'ראיית פנים בקרבן' אין לו שיעור, היינו, ששיעור מעה כסף ושתי כסף הוא מדרבנן. **אבל הבבלי** מפרש 'ראיית פנים בקרבן' לא בדמי הקרבן אלא בחובת הבאת הקרבן) **וריש לקיש אמר** ראיית פנים בקרבן (וצריך להביא קרבן על כל פעם ופעם).

בעיקר הרגל (ביום טוב ראשון) כולי עלמא לא פליגי דראיית פנים בקרבן (וצריך להביא קרבן שמגיע) כי פליגי בשאר ימות הרגל. כל היכא דאתא ואייתי כולי עלמא לא פליגי דמקבלינן מיניה, כי פליגי דאתא ולא אייתי, דרבי יוחנן סבר ראיית פנים בעזרה דכל אימת דאתי לא צריך לאתויי. ריש לקיש אמר ראיית פנים בקרבן, דכל אימת דאתי צריך לאתויי.

איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן 'ולא יראו פני ריקם?' אמר ליה בעיקר הרגל. איתיביה ולא יראו פני ריקם בזבחים (צריך להביא קרבן בהמה הזבוחים בסכין, ולא עולת העוף שהיא נמלקת) אתה אומר בזבחים או אינו אלא

לחם? אחת משישים, ובעי מאי בינייהו (הסביר הקי"ח נפק"מ למעשה) ומשני אם פיהת משישים, למאן דאמר אין לו שיעור כלל מה שנתן נתן ופטור מפאה ואם הוסיף אח"כ לפאה, אין לתוספת דין פאה, והייב במעשר. ולמאן דאמר יש לו שיעור למטה מה שנתן נתן, וזכה בו העני מדין צדקה ומחוייב במעשר שצריך לתת את שיעור הפאה בבית אחת. **עוד הקשה הירושלמי** מדוע המשנה לא מנתה את התרומה עם כל אלו הדברים שאין להם שיעור, שהרי מדאורייתא היטה אחת פומרת את כל הכרי ו**תירצה** 'מפני המחלוקת' ויש לבאר שהכוונה שיש בה חילוק כמו שהירושלמי לקמן אומר דכיון שאי אפשר לעשות כל שדהו תרומה כיון שצריך שיהיו שייריה ניכרים, היינו שצריך להיות ניכר שזהו הראשית ואלו שייריה, אח"כ זה נחשב שיש שיעור לתרומה **עוד הקשתה** הרי פאה שאין אדם עושה כל שדהו פאה, וכן נשנתה עם אלו שאין להם שיעור ו**תירצה** פאה כיון שכתוב 'בקוצרך' לומדים שתלה פאה בקציר, שאין חייב בפאה רק משהתחיל לקצור, ואז כבר יכול לעשות כל שדהו פאה, משא"כ בתרומה אף לאחר חובב אין יכול לעשות כל שדהו תרומה, אמנם בביכורים אינו כן ויכול לעשות כל שדהו ביכורים, אף שכתוב בו גם כן 'ראשית' כיון שיש בפסוק ריבוי 'ראשית כל ביכורי כל' **עוד יש לפרש** כוונת הירושלמי 'מפני המחלוקת' הכוונה שיש בתרומה ג' שיעורים עין יפה בינונית ורעה, משא"כ בפאה שיעורה קבוע, וכן הראיה יש לה שיעור קבוע מעה כסף. **עוד יש לפרש** כוונת הירושלמי 'מפני המחלוקת' שיש בו מחלוקת תנאים במסכת תרומות (ד,ה) עד כמה אפשר להרבות בתרומה. ר"א אומר עד עשירית מהכרי, יותר מכך הרי תרומה וחולין מעורבין, ויכול לתת אותה לכהן בתורת תרומת מעשר על מעשר ראשון שיש לו, רבי ישמעאל ס"ל אפשר לתרום עד מחצית מהכרי, ור"ע סובר יכול לעשות כולו תרומה חוץ משיעור מועט שישאירנו חולין). והבכורים ('ולקחת מראשית כל פרי האדמה', ולא נאמר כמה) והראיון, וגמילות חסדים (**הביאו התוס'** דברי הירושלמי שזה דווקא גמילות חסדים שעושה בגופו אבל בממונו יש לו שיעור (הסביר הרמב"ם בפיהמ"ס על חומש מנכסיו) **עוד הסבירו התוס'** מה שלא מנתה המשנה ביקור חולים זה מפני שהוא כלול עם גמילות חסדים) ותלמוד תורה (**הביאו התוס'** דברי הירושלמי ששואל למה לא שנתה המשנה גם עפר לסוטה, אפר פרה, רוק יבמה, דם צפור של מצורע ומתריץ שהמשנה מנתה דברים שאין להם שיעור אבל יש מצוה להוסיף, משא"כ אלו שאין מצוה להוסיף עליהן). **אמר רבי יוחנן** כסבורין אנו לומר (האי אין לו שיעור דקתני הכא) הראיון אין לו שיעור למעלה (שיביא כמה שירצה) אבל יש לו שיעור למטה (שלא לפחות ממעה כסף, כמו ששנינו במשנתנו, והיינו סבורין דשיעור דאורייתא

ואשמות או אינו אלא בעולות ושלמים, כשהוא אומר אָבֹא בֵיתְךָ בְּעוֹלוֹת אֲשַׁלֵּם לָךְ נִדְרֵי הָרִי עוֹלוֹת ושלמים אמור, הא מה אני מקיים הקר רגלך מבית רעך בחטאות ואשמות הכתוב מדבר. **פסק הרמב"ם א.** מי שבא לעזרה בתוך ימי החג אינו חייב להביא עולה בידו בכל עת שיכנס, שזה שנאמר ולא יראו פני ריקם אינו אלא בעיקר הרגל בלבד שהוא יום ראשון או תשלומי ראשון, ואם הביא בכל עת שיביא מקבלין ממנו ומקריבין אותה לשם עולת ראייה, שהראייה אין לה שיעור חגיגה (ב,1). **הסביר הכסף** שפסק כר' יוחנן אליבא דלישנא קמא כיון שכן הוא משמעות הדברים יותר. עוד **הסביר** שהוא מפרש דיש שיעור לקרבן דלישנא בתרא לא בשיעור פעמים שהוא מביא מיירי דכל פעמים שהוא רוצה להביא קרבן מביא אלא בשיעור דמי הקרבן קאמר שלא יהא פחות דראייה מעה כסף וחגיגה שתי כסף ולא יפרש רבינו פלוגתא דר"י ור"ל כדפירש"י אלא כמו שפירשו התוס' בשם הירושלמי. **ב.** הראייה והחגיגה אין להן שיעור מן התורה שנאמר איש כמתנת ידו וגו', אבל מדברי סופרים שלא יהא קרבן עולת ראייה פחות משהו מעה כסף ולא שלמי חגיגה פחות משהו שתי כסף, ומצוה להביא כפי עשרו שנאמר כמתנת ידו חגיגה (א,ב). **הסביר הכסף** ומ"ש 'ומצוה להביא כפי עשרו' הוא משנה (ה:).

איתא בברייתא 'זאין נראין חצאין...' סבר רב יוסף למימר מאן דאית ליה עשרה בנים לא ליסקו האידינא חמשה ולמחר חמשה **נדף ז ע"ב** אמר ליה אבבי פשיטא (האי נמי לא תיבעי לך קרא, דבלאו קרא נמי פשיטא, מאחר שחייב את כולך, אנא ידענא דכל אחד צריך לזרז את עצמו, דהיאך יאמר האב לאלו הוו זריון, ולאלו הוו עצלין) הי מינייהו משוית להו פושעים והי מינייהו משוית להו זריון (פתב העלי תמר מגילה פ"ב ה"ה משמע שעצלות במצוה היא פשיעה שיתכן שלא יהיה בידו שוב לקיימה מחמת איזו שהיא סיבה ומפני כן נקראין פושעים) אלא קרא למאי אתא לכדאחרים (והיינו נמי אין נראין לחצאין דמי שאינו ראוי לעלות אלא בחבורה מועמת כגון אלו, שיעשו חבורה לעצמן). דתניא, אחרים אומרים המקמין, והמצרף

בעופות ומנחות, ודין הוא נאמרה חגיגה (ברגל) להדיוט (למאכל הדיוט) ונאמרה ראייה לגבוה (דהא לא יראו פני דכתיב, משמע לצורכי אני שואל) מה חגיגה האמורה להדיוט זבחים (של בהמה, דכתיב 'לא ילין חלב חגי עד בקר', במידי דאית ליה חלב הקרב לגבוה קאמר) אף ראייה האמורה לגבוה זבחים, ומה הן זבחים עולות. אתה אומר עולות, או אינו אלא שלמים, ודין הוא נאמרה חגיגה להדיוט, ונאמרה ראייה לגבוה, מה חגיגה האמורה להדיוט בראוי לו, אף ראייה האמורה לגבוה בראוי לו. וכן בדין, שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם? אמר ליה בעיקר הרגל (ביו"ט).

איתיביה רבי יוסי ברבי יהודה אומר שלש רגלים בשנה נצטוו ישראל לעלות ברגל בחג המצות ובחג השבועות, ובחג הסוכות. ואין נראין חצאין משום שנאמר כל זכורך, ואין נראין ריקנים משום שנאמר ולא יראו פני ריקם? אמר ליה בעיקר הרגל.

איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש יראה יראה מה אני בחנם אף אתם בחנם (ומכאן, שיש פעמים שאין חייבים להביא קרבן, ותיקשי לריש לקיש שאמר כל פעם שמתראה מביא עמו קרבן)?

אלא כל היכא דאתא ולא אייתי דכולי עלמא לא פליגי דעייל, ומתחזי ונפיק, כי פליגי דאתא ואייתי. רבי יוחנן דאמר ראיית פנים בעזרה, ראיית פנים הוא דאין לה שיעור, הא לקרבן יש לה שיעור (**הסבירו התוס'** משום כל תוסף). וריש לקיש אמר ראיית פנים בקרבן, דאפילו קרבן נמי אין לו שיעור.

איתיביה הקר רגלך מקבית רגלך (פירש רש"י במשלי אף על פי שהוא מקרבך מנע מלכא שם יום יום פן ישבעך וישנא אותך)? התם בחטאות ואשמות, כדרכי לוי רמי כתיב הקר רגלך מבית רעך וכתיב אָבֹא בֵיתְךָ בְּעוֹלוֹת, לא קשיא, כאן בחטאות ואשמות, כאן בעולות ושלמים. **תניא נמי הכי** הקר רגליך מבית רעך בחטאות ואשמות הכתוב מדבר, אתה אומר בחטאות

ביארו התוס' שמה שאין סומכין ביו"ט כיון שס"ל כשמאי רבם דאמר (יז.) שאסור לסמוך ביו"ט, אבל לא מצאנו ששמאי אוסר להקריב עולות ביו"ט, ואמרינן בשבת (טו.) דנחלקו רק בג' דברים (מה שלא נזכרה סמיכה, הקשחה שס הגמ' ותיכלה כיון שנחלקו זו עוד תנאים) אך בית שמאי קבלו מרבם שגם עולות לא קרבות ביו"ט ולכן נחלקו בזה עם בית הלל. ובית הלל אומרים מביאין שלמים ועולות, וסומכין עליהן (כיון דמותר להביאן לא גזרו שבות לבטל סמיכתן)?

חסורי מיחסרה והכי קתני עולות נדרים ונדבות, במועד באות, ביום טוב אינן באות (ואפילו לבית הלל, סבירא ליה לתנא דמתניתין דנדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב, וכי שרו בית הלל בעולת ראייה ושלמי חגיגה, אף על פי שיש להן תשלומין עיקר מצותן ביום ראשון, דכתיב 'וחגותם אותו' ביום ראשון משמע) ועולת ראייה באה אפילו ביום טוב. וכשהיא באה אינה באה אלא מן החולין (**ביארו התוס'** מה שלעולא אין קריבין נדרים ונדבות ביו"ט אף שלכאו' יכול לצאת בהם משום שלמי שמחה תירין הרב אלחנן דכבר הקריב שלמי שמחה כדינו חר"י תירין מה שיוצא משום שלמי שמחה, זה רק שמקריב אותם לשם שמחה, אבל שמקריב קרבן לשם נדרים ונדבות לא שייכא סברא זו). ושלמי שמחה באין אף מן המעשר (דלאו דבר שבחובה הוא במקום שיש בשר, והרי יש לו מעות מעשר שני שיש לו להוציא בירושלים ויקנה בהם שלמים, ורבי קרא לקמן כל מיני שמחות לשמחה). וחגיגת יום טוב הראשון של פסח (שהוא ודאי דבר שבחובה, אפילו יש לו בשר הרבה, דילפינן לקמן מוחגותם אותו) בית שמאי אומרים מן החולין. ובית הלל אומרים מן המעשר (לקמן פריך הא ודאי דבר שבחובה היא). **תניא נמי הכי...**

מאי שנא חגיגת יום טוב הראשון של פסח (ולא חגיגה של שאר הרגלים)? **אמר רב אשי** הא קא משמע לן, חגיגת חמשה עשר אין, חגיגת ארבעה עשר לא (כלומר, להכי נקט פסח לפי שיש ערב פסח חגיגה אחרת, כשהיתה חבורת פסח מרובה היו מביאין עמו חגיגה, כדי שיהא פסח נאכל על השובע, ואשמעינן מתניתין דחגיגת יום טוב עצמו הוא דאינה באה אלא

נחשת, והבורסי פטורין מן הראייה, שנאמר כל זכורך מי שיכול לעלות עם כל זכורך, יצאו אלו שאין יכולין לעלות עם כל זכורך.

משנה עולות (ראיה, אם מקריבין...) במועד באות מן החולין, והשלמים (שלמי שמחה) מן המעשר. (שלמי חגיגה שבאים...) יום טוב הראשון של פסח, בית שמאי אומרים מן החולין, ובית הלל אומרים מן המעשר. ישראל יוצאין ידי חובתן (משום שמחה, בכל ענין שיש להן בשר לשובע, ואין זקוקין לזבוח שלמים לשם כך) בנדרים ונדבות (שהתנדבו כל השנה, וכשעולין לירושלים ברגל מביאין אותן, ומקריבין אימוריהן והבשר נאכל לבעלים, יוצאין בהן משום שמחה, משום דבעי למיתני סיפא והכהנים בחטאות וכו' נקט ברישא ישראל) ובמעשר בהמה, והכהנים בחטאות ואשמות (כהנים שבאו להן חטאות ברגל, חטאות ואשמות שהיו עולי רגלים מחוייבין, ויש להן בשר לשובע יוצאין בהן משום שמחה, ואין צריכין להביא שלמים לשם שמחה אלא בזמן שאין להן בשר לשובע) ובבכור ובחזה ושוק (המורמים להן משלמי עולי רגלים) אבל לא בעופות ולא במנחות (בחטאת העוף, שאין שובע אלא בבשר בהמה).

אלא (מדאמר התנא 'במועד', האם כוונתו לומר ש...) עולות, במועד הוא דבאות מן החולין, הא ביום טוב מן המעשר, אמאי, דבר שבחובה היא, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, וכי תימא הא קא משמע לן דעולות, במועד באות, ביום טוב אינן באות, כמאן כבית שמאי, דתנן בית שמאי אומרים מביאין שלמים (ביום טוב, לפי שיש בהם צורך מאכל הדיוט) ואין סומכין עליהן (שהסמיכה שבות היא, שמשתמש בבעלי חיים, ותנן אלו הן משום שבות, לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה) אבל לא עולות (אין מביאין כלל, דסבירא להו לבית שמאי לכך ולא לגבוה, הוין מתמידין ומוספין שזמנן קבוע, וכל שזמנן קבוע כתיב בהו במועדו ואפילו בשבת, וכל שכן ביום טוב

נִדְבַת יֶדְךָ, ולקמן מפרש מסת' לשון חולין) מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין (הקשו חתום' שבמנחות (פב.) זבחים (צח.) לומדים זה מפסוק אחר ותיירצו דכיון שיש כאן פסוק 'כאשר יברכך' ללמדנו שאפשר לערב דמי חולין ומעשר, היינו חושבים שגם אפשר להביא את כולה מן המעשר, לכן צריך פסוק מיוחד כאן שאין להביאה אלא מן החולין) ומנין שאם רצה לערב מערב (אין לשון זה נופל אלא במעות שקנה בהן בהמה, דשתי בהמות זו ניכרת לעצמה וזו ניכרת לעצמה) תלמוד לומר כאשר יברכך ה' אלהיך (מכל אשר יברכך הביאו חתום' שבירושלמי יש ג' לימודים נוספים לזה).

תניא כוותיה דחזקיה 'מסת' מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין, בית שמאי אומרים יום ראשון (שהוא לשם חגיגה) מן החולין (ולית להו לבית שמאי מפילה בדבר שבחובה) מכאן ואילך (שאינו אלא שמחה, דאילו בחגיגה כתיב וחגותם אותו יום אחד ותו לא) מן המעשר. ובית הלל אומרים אכילה ראשונה (השתא סלקא דעתך בהמה לעצמה, ויביאנה על שלחן ראשון) מן החולין, מכאן ואילך (אפילו בו ביום) מן המעשר. ושאר כל ימות הפסח (שאינן אלא לשמחה) אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה (אם יש לו, וכל שכן שקונה שלמים במעות מעשר שני).

(מדוקדק מסוף הברייתא 'שאר כל ימות הפסח אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה' משמע...) ביום טוב מאי טעמא לא (נפיק במעשר בהמה בשאר אכילות חוץ מן הראשונה, כי היכי דשרו במעשר שני)? **אמר רב אשי** דלמא אתי לעשורי ביום טוב, ואי אפשר לעשר ביום טוב משום סקרתא [שצובעו, דתנן (בכורות נח:) היוצא בעשירי סוקרו בסיקרא, ואומר הרי זה מעשר, והוא צבע אדום שצובעין בו תריסין הקשו חתום' הרי אסור משום שאין מקדישין ביו"ט כדאיתא (ביצה לו:) ותיירצו ג' תירוצים א. שכאן אין איסור כיון שהיא קדושה ועומדת, כיון שמן התורה חייב להקדישה כדאיתא בבכורות שאף שלא קרא את שמו 'עשירי' הרי הוא קדוש, לכן לא שייך בו הקדש כבשאר בהמות. ב. איסור צביעה הוא מן התורה, אך להקדיש הוא דרבנן, וכיון שכן לא גזרו שמא יעבור על איסור דרבנן. ג. למדנו בשבת (קמח:) שמותר להקדיש קרבן חגיגה ביו"ט וקרבן פסח

מן החולין, אבל חגיגת ארבעה עשר באה אף מן המעשר. **[דף ה ע"א]** אלא קסבר חגיגת ארבעה עשר לאו דאורייתא (ולפיכך היא באה אף מן המעשר **ביארו חתום'** שאין להקשות שלמדנו בפסחים (ע.) שלומדים מהפסוק 'לא ילין מן הבשר' שהגיגת יד' נאכלת לשני ימים ולילה אחד, הרי שהגיגה זו מן התורה **דיש לומר** שהסוגיא כאן סוברת בהמשנה בפסחים (סמ:;) שמביאים חגיגת יד' רק שיוצא בחול, והביא את קרבן הפסח במהרה ואוכליו מועמים, א"כ משמע שאינה חובה, כמו שדייק רב אשי שם, שהרי לפנינו אינה באה).

אמר מר (שלמי חגיגה שבאים ביו"ט הראשון של פסח) 'בית הלל אומרים מן המעשר'. אמאי, דבר שבחובה הוא, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין (**כתבו חתום'** אומר הר"ר אלהנן הוא הדין דהוה מצי להקשות עולה היא ואינה נאכלת ואין נותנין דמי מעשר שני רק בדבר הנאכל, והכי מצינו בספרי) **אמר עולא** בטופל (מחבר מעשר עם החולין ומביא, ופליגי אמוראי כיצד טופלין).

חזקיה אמר טופלין בהמה לבחמה (אם יש לו אוכלין הרבה ואין להן סיפוק בבחמה אחת יביא אחת לחגיגה מן החולין והשאר מן המעשר, ואף על פי שכולן הבאות ביום ראשון שם חגיגה עליהן, כבר יצא ידי חובה בראשונה מן החולין) ואין טופלין מעות למעות (לקנות בהמה גדולה, דאתחזי ליה שפיר טפי יציאת ידי חובתו מן החולין כשמביא בהמה שלמה מן החולין). **ורבי יוחנן אמר** טופלין מעות למעות ואין טופלין בהמה לבחמה (דאתחזי ליה שפיר טפי כשהולין מעורבין עם כל אכילותיו **חתום' מבארים** את יסוד מחלוקתם, חזקיה סובר כיון שאפשר לקנות בהמה מיוחדת לחגיגה מכספי חולין, ושאר הבהמות מכספי מעשר, לא מתירים לו לקנות בהמה אחת מכספי חולין ומעשר יחד, ולא אכפת לנו שמחלק את חובת שתי הכסף של החגיגה בשתי בהמות. ור' יוחנן סובר דכיון שגילה לנו הפסוק שמותר לערב, עדיף לערב מעות ולקנות בהמה אחת, מאשר לחלק את חובת שתי הכסף של חגיגה לשתי בהמות, וכן מצינו שהירושלמי מסביר שמחלוקתם האם אדם מותר לחלק את חובת שתי הכסף של חגיגה לשתי בהמות).

תניא כוותיה דחזקיה, תניא כוותיה דרבי יוחנן. תניא כוותיה דרבי יוחנן 'מסת' (בשבועות כתיב וְעִשְׂתָּהּ חֶגְ שִׁבְעוֹת' לה' אֱלֹהֶיךָ מִפֶּת

לרבות כל מיני שמחות לשמחה (ואמר מר, אין שמחה אלא בבשר **ביאורי התוס'** נכתב בהג' השבועות 'ועשית חג שבועות... ושמחת לפני ה' אלוֹקִיךְ' שוב נכתב 'חג סוכות תעשה לך... ושמחת בחגך' ולומדים פסח וסוכות משבועות וכן **מובא** בספרי שלומדים משבועות) מכאן אמרו חכמים ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה, והכהנים בחטאת ואשם ובבכור ובחזה ושוק. יכול אף בעופות ובמנחות תלמוד לומר ושמחת בחגך **[דף ח ע"ב]** מי שהגיגה באה מהם, יצאו אלו שאין חגיגה באה מהם (דחגיגה חלב כתיב בה, לא ילין חלב חגי הקשו התוס' שהרי למסקנא לא לומדים מ'חלב חגי' אלא מגז"ש 'במדבר' 'במדבר' ו**תירצו** דכיון שמשמעות המקרא מדברת בקרבן חגיגה, הביא רש"י את המקרא הזה. **עוד שאלו** שלכאורה קשה על הגז"ש, שמנלן שהפסוק 'ויהיו לי במדבר' מדבר בקרבן חגיגה שמה מדבר בשאר קורבנות ו**תירצו** שמה סומך על לשון 'ויהיו' דמשמע קרבן חגיגה). **רב אשי** אמר מושמחת נפקא, יצאו אלו שאין בהן שמחה. ורב אשי, האי בחגך מאי עביד ליה? ההוא לכדרב דניאל בר קמינא אמר רב דאמר מניין שאין נושאים נשים במועד שנאמר ושמחת בחגך ולא באשתך (מבארים התוס' ת"ק שלומד 'ושמחת בחגך' ללמד מי שהגיגה באה ממנו למעט מנחות ועופות ג"כ ילמד מכאן, כיון שיש ייתור, שיכלה תורה לכתוב 'ושמחת בחגך', ומהאריכות למד ג"כ זה **עוד יש לומר** שת"ק לומד מעם שאין נושאים נשים במועד מהסברות האחרות שהובאו במו"ק ה:). **פסק הרמב"ם** יוצאין ישראל ידי חובת שלמי שמחה בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה, והכהנים בחטאת ובאשם ובבכור ובחזה ושוק, שמצוה זו היא לשמחה באכילת בשר לפני ה' והרי אכלו, אבל אין יוצאין ידי חובתן לא בעופות ולא במנחות שאינן בשר המשמחה... חגיגה (ב,י).

משנה מי שיש לו אוכלים מרובים (בני בית רבים) ונכסים מועטים, מביא שלמים מרובים (שלמי חגיגה רבים לפי האוכלים) ועולות (ראייה) מועטות. נכסים מרובים ואוכלין מועטין מביא עולות מרובות (דכתיב איש כמתנת ידו) ושלמים מועטין. זה וזה מועט על זה נאמר מעה כסף שתי כסף. זה וזה מרובים על זה

בשבת, כיון שמקריבים אותם בו ביום, וא"כ ה"ה מעשר בהמה כיון שיוצא בהם משום שלמי שמחה (תרוץ זה תלוי במחלוקת ר' אלחנן ור"י במס' לעיל). **עוד כתבו התוס'** שב' התירוצים האחרונים לא מסתדרים עם הגמ' בבכורות (נה:). **עוד כתבו התוס'** לא דומה עישור בהמה ביו"ט להגבהת תרומות ומעשרות שהאיסור משום מתקן, כיון שתו"מ מתקנות את המאכל שלפני כן היה טבל, אך מעשר בהמה אינו מתקן, שהבהמות היו מותרות באכילה גם קודם שיעשר).

מאי משמע דהאי מסת לישנא דחולין הוא? דכתיב וישם המלך אחשורוש מס על הארץ (**ביאורי התוס'** אבל 'יהיו לך למס ועבדוך' וכן 'יהיו למס עובד' לא מייית, שאלו לא משתמע 'מעו' של מס המלך אלא לשון עבדות בעלמא). **פסק הרמב"ם א.**

עולת ראייה אינה באה אלא מן החולין כשאר הקרבנות שאדם חייב בהן, אבל שלמי חגיגה באות ממועות מעשר שני המעורבות עם מעות חולין לוקח מן התערובת בהמה ומקריבה שלמי חגיגה, והוא שיהיה שיעור אכילה ראשונה מן החולין, מפני ששלמי חגיגה חובה וכל שהוא חובה אינו בא אלא מן החולין **השגת הראב"ד** זה הכל שיבוש דשלמי חגיגה נמי אינה באה אלא מן החולין או בטופל בהמה מעשר שני עם החולין ולמ"ד טופלין בהמה לבהמה אפשר שטופלין בהמת מעשר עם בהמת חולין ומביא חגיגה אבל לא ביום טוב חוששין שמה יעשר ביום טוב אבל למ"ד אין טופלין בהמה לבהמה לא משכחת לה חגיגה (ב,ח). **כתב הכס"מ** שהרמב"ם פסק כר' יוחנן שטופלין מעות למעות והקשה דצריך טעם למה לא פסק כחזקיה רביה דפליג עליה **ונראה** שהטעם משום דברייתא דמסייע לר"י עדיפא דמיייתי לה מקרא, ועוד דלטופל מעות למעות ה"ל חזקיה יחידאה דהא רב חסדא ורב ששת ס"ל כר"י דטופלין מעות למעות. **עוד הסביר** שמי"ש והוא שיהיה שיעור אכילה ראשונה מן החולין. נלמד מברייתא הובאה שם, ואף על פי שהובאה לסייע לחזקיה דפליג אר"י, שפיר ילפינן מינה הא מילתא לדידן דק"ל כר"י. * **ע"ע בכס"מ** לעניין השגת הראב"ד ב. ויוצא אדם ידי חובת שלמי חגיגה במעשר בהמה, ואין מביאין אותו ביום טוב גזירה שמה יעשר ביום טוב חגיגה (ב,ט).

איתא במשנה 'ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות'. **תנו רבנן** 'ושמחת בחגך'

היו ראיות בראשון איך ראויים בשני, שהרי ר' יוחנן (ט).
הסביר כיון שקרבנות אלו היו ראויים ביום הראשון, הם
נחשבים לתשלומים ליום הראשון, ואם היו הרבה כהנים
שיכלו להקריב הכל בבת אחת היו מקריבים). **רבי**
יוחנן אמר כיון שפסק שוב אינו מקריב.

אמר רבי אבא ולא פליגי כאן בסתם (אם
הפרישן סתם אינו חוזר ומקריבן שיש לחשוש
שרצונו להקריב קרבנות חגיגה בכמה ימים, ויש בזה
משום כל תוסף) **כאן במפרש** (דאמר בהדיא ליום
ראשון אני מפריש את כולן חוזר ומקריבן,
שאינו אלא תשלומי ראשון). האי סתם
(דאמרת אסור להקריבן) היכי דמי, אילימא
דליכא שהות ביום לקרב, האי דלא אקריבינהו
דליכא שהות ביום (ומסתמא ליום ראשון
הפרישן). ואלא דלית ליה אוכלין, האי דלא
אקריבינהו דלית ליה אוכלין (ומסתמא כוונתו
להקריב את הכל ביום הראשון) לא צריכא, דאיכא
שהות ביום ואית ליה אוכלין, מדבקמא (מזה
שביום הראשון...) לא אקריבינהו שמע מינה שיורי
שיירינהו (שהיה בדעתו לחוג שני ימים). והכי
נמי מסתברא (דמודה ר' יוחנן בדמפרש) דכי
אתא רבין אמר רבי יוחנן הפריש עשר בהמות
לחגיגתו, הקריב חמש ביום טוב ראשון חוזר
ומקריב חמש ביום טוב שני. קשיין אהדידי?
אלא לאו שמע מינה כאן בסתם, כאן במפרש,
שמע מינה.

איתמר נמי (דהיכא דמוכח מילתא דלא היה
בדעתו לחוג שני ימים מודה ר' יוחנן) אמר רב
שמן בר אבא אמר רבי יוחנן **[דף ט ע"א]** לא
שנו (הא דתניא לקמן אותו אתה חוגג ולא
יותר) אלא שלא גמר, אבל גמר (ולא היה לו
שהות להקריב כל חגיגות שהפריש) חוזר
ומקריב. מאי גמר, אילימא גמר קרבנותיו מאי
מקריב, אלא שלא גמר היום, אבל גמר היום
חוזר ומקריב. **פסק הרמב"ם** הפריש עשר
בהמות לחגיגתו והקריב מהן מקצתן בראשון
ופסק, שוב אינו חוזר ומקריב השאר שהרי
שייר אותם, ואם לא פסק אלא דחקו היום ולא
יכול להקריב היום מקריב השאר למחר חגיגה
(ז,ב).

נאמר איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר
נתן לך **והתוס' הביאו ירושלמי** עני וידו רחבה (מי שאין
לו נכסים אבל לבו רחב ומכנים אורחים ויש לו אוכלים
הרבה) קורא אני עליו איש כמתנת ידו. עשיר (בנכסים)
וידו מעוטה (שהוא קמצן, אף שאין לו אוכלים מרובים)
על זה נאמר כברכת ה' אלהיך. עני וידו מעוטה על זה
נאמר מעה כסף שתי כסף, אין פחות ממעה כסף ואין
פחות משתי כסף.

שלמים מרובים מהיכא מייתי, הא לית ליה?
אמר רב חסדא טופל (מעות חולין ומעשר יחד)
ומביא פר גדול. אמר ליה רב ששת הרי אמרו
טופלין בהמה לבהמה? מאי קאמר ליה,
אילימא הכי קאמר ליה הרי אמרו טופלין
בהמה לבהמה אבל לא מעות למעות, ולימא
ליה אין טופלין מעות למעות (כיון דלמיסר
טפילת מעות אתא, ושמעין לחזקיה בהדיא
דאין טופלין היכי שביק מילתא בהדיא ומותיב
מדיוקא)? אלא הכי אמר ליה הרי אמרו אף
טופלין בהמה לבהמה. כמאן דלא כחזקיה ודלא
כרבי יוחנן, וכי תימא אמוראי (חזקיה ורבי
יוחנן) הוא דפליגי, מתנייתא (דאייתנין לעיל
תניא כוותיה דמר ודמר) לא פליגי (במעות,
אלא בבהמה, דהך דקתני אם רצה לערב הוא
דקאמר מעות דוקא, אבל אידך מתנייתא
סבירא לה בין מעות בין בהמה, ורב ששת
כברייתא בתרייתא סבירא ליה) והא קתני
אכילה ראשונה מן החולין (משמע שיהיה בסעודה
הראשונה הבאה על השולחן בשר חולין בלבד, והיינו
שיביא בהמה נפרדת מן החולין לאכילה ראשונה, ולא
יטפול מעות למעות, לפי שנמצאת אף אכילה ראשונה
מעורבת משניהם) מאי אכילה ראשונה שיעור
דמי אכילה ראשונה מן החולין (כלומר אכילה
ראשונה סתמא קתני, דאית ליה בין בהמה
עצמה, בין מעות שיעור אכילה ראשונה).

אמר ריש לקיש הפריש עשר בהמות לחגיגתו,
הקריב חמש ביום טוב ראשון חוזר ומקריב
חמש ביום טוב שני **(פירש רש"י** ולא אמרינן עובר
הוא בכל תוסף, ורחמנא אמר 'זחגותם אותו' חד יומא
ותו לא, דהנך נמי דחד יומא הוא ושני תשלומין דראשון.
אמנם התוס' הביאו שיטת ר"ח שהאיסור הוא לא מדין
כל תוסף אלא דהנותרות הוו נדרים ונדבות שאין קריבין
ביו"ט **עוד כתבו התוס'** דאין להקשות שאם הקרבנות לא

לומר מגז"ש 'חמשה עשר, חמשה עשר' ואין להקשות על זה, שהיא גז"ש גמורה כדילפינן מינה (כו.).

ותנא מייתי לה מנכא (משום דר' יוחנן דגמר לה כדאמרינן לעיל אמורא הוא, נקט הכא האי לישנא) דתניא וְהַנֶּתֶם אֹתוֹ חֹג לְה' שְׁבַעַת יָמִים, יכול יהא חוגג והולך כל שבועה (כל יום ויום) תלמוד לומר אתו, אותו אתה חוגג, ואי אתה חוגג כל שבועה. אם כן למה נאמר שבועה, לתשלומין. ומניין שאם לא חג יום טוב הראשון של חג שחוגג והולך את כל הרגל ויום טוב האחרון תלמוד לומר בחדש השביעי תחגו אתו (כל ימי החג האמור בחדש השביעי). אי בחדש השביעי יכול יהא חוגג והולך החדש כולו (איזה יום שירצה לתשלומי החג, אם לא הקריב בחג)? תלמוד לומר אתו, אותו (במשך ימי החג) אתה חוגג, ואי אתה חוגג חוצה לו. **פסק הרמב"ם** מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג הסוכות חוגג את כל הרגל וביום טוב האחרון שהוא שמיני ואף השמיני תשלומי ראשון הוא, וכן מי שלא חג ביום חג השבועות חוגג כל שבועה ויש לו תשלומין כל ששת ימים שלאחר חג השבועות, ודבר זה מפי השמועה נאמר שחג השבועות כחג המצות לתשלומין חגיגה (ג,א).

ומאי תשלומין (כיצד הן תשלומין)? **רבי יוחנן אמר** תשלומין לראשון (שהרי יום אחד עשה הכתוב עיקר בכולן, דכתיב 'אותו' ושלאחריו עשה תשלומין לו) **ורבי אושעיא אמר** תשלומין זה לזה [אין לך יום בהם שאין חובתו תלויה בו בעצמו למי שלא נראה בימים שלפניו, דיום ראשון שהוא נראה להביא עיקר לדידיה, וימיו שלאחריו תשלומין זה לזה **ביארי התוס'** מה שבדף (יז) לומדים תשלומין לחג השבועות מחג המצות, לא מסתבר לומר תשלומין זה לזה כיון דימים שלאחר חג השבועות ימי חול גמורים הם]. **מאי בינייהו? אמר רבי זירא** חיגר (אינו ראוי ליראות) ביום ראשון ונתפשט ביום שני איכא בינייהו. **רבי יוחנן אמר** תשלומין לראשון, כיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני (והקשו התוס' וצ"ע אם היה פשוט בראשון ולא הביא קרבן חגיגה ונעשה חגר בשני, מי אמרינן כיון דחויבא עליה רמיא בראשון

משנה מי שלא חג (שלא הביא חגיגתו) ביום טוב הראשון של חג חוגג את כל הרגל, ויום טוב האחרון של חג (חוגג שמיני עצרת, ואף על גב דרגל בפני עצמו הוא הוי תשלומין לראשון). עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו (כתב מלאכת שלמה קצת קשה, דנראה דשפיר מפי אי הוה תנא אין לו תקנה או שוב אין לו תשלומין) על זה נאמר מְעוֹת לֹא־יִוָּכַל לְתַקֵּן וְהַסֵּרוֹן לֹא־יִוָּכַל לְהַפְנוֹת. רבי שמעון בן מנסיא אומר איזהו מעוות שאינו יכול להתקן זה הבא על הערה והוליד ממנה ממוזר [פירש רש"י שהביא פסולין בישראל, ויהא זכרון, לפיכך אין עונותיו נמחקין בתשובה. **אמנם התוס'** **ביארי** דמפי בושתו ניכר שהממוזר נראה לעולם, אבל שאר עבירות רוצה וגוזל אין עדיו לפניו (הסביר הכני שמואל שהתוס' חולקים על רש"י שאמר 'שלאן עונותיו נמחקים בתשובה' לכן כתבו זה). אם תאמר בגונב וגוזל יכול הוא להחזירו (דמי גניבתו וגזלתו לבעלים) ויתקן (ויהא מתוקן מן החטא). רבי שמעון בן יוחי אומר אין קורין מעוות (מקולקל) אלא למי שהיה מתוקן בתחילה ונתעוות, ואיזה, זה תלמיד חכם הפורש מן התורה.

מנהגי מילי (דיום טוב האחרון של חג הסוכות תשלומין לקרבנות החג ליחידים)? **אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל** נאמר עצרת בשביעי של פסח (ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת) ונאמר עצרת בשמיני של חג, מה להלן (שביעי של פסח) לתשלומין (תשלומין לראשון, שהרי אינו חלוק משלפניו) אף כאן (שמיני עצרת) לתשלומין (אף שחלוק משלפניו לענין פז"ר קש"ב). מופנה (וצריכה גזירה שוה זו שתהא מופנה, דתו לא פרכינן עליה מיד, דכל גזירה שוה מופנה למידין ואין משיבין) דאי לאו מופנה איכא למיפרך מה לשביעי של פסח שכן אינו חלוק משלפניו, תאמר בשמיני של חג שחלוק משלפניו. לאי (באמת) אפנויי מופנה. מכדי, מאי עצרת עצור בעשיית מלאכה, הכתיב (שְׁשַׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה) לא תעשה מלאכה, עצרת דכתב רחמנא למה לי? אלא שמע מינה לאפנויי (התוס' כתבו שהירושלמי

הוא [ועכשיו אין לך לתלות טעמו של ר' יוחנן בהואיל ויש לזומאה תשלומין לשני הסבירי התוס' זו שיטת רבי בפסחים (צג.)] מאי איכא למימר (ביאור התוס') ואף על גב דאית ליה תנא דמסייע ליה ר' נתן, פריך שפיר, דמסתמא לא פליג ר' יוחנן ארבי, דק"ל הלכה כרבי מחבירו, אבל לא מסתבר לומר שהגמ' רצתה ליישב את ר' יוחנן ככל הדעות? אלא אמר רב פפא קסבר רבי יוחנן לילה אינו מחוסר זמן (אין חסרון זמן במי שהגיע לילו להקריב קרבנותיו מחר, הלכך מחוייב הוא בקרבן, אלא שהלילה מעכבו מלהביא, אבל חגר ביום ראשון אין עליו שום חובת ראייה לפיכך אין לו עליו תשלומין).

ומי אמר רבי יוחנן הכי (אין לילה מחוסר זמן) והאמר רבי יוחנן (זב שספר שבעה נקיים כמשפטו וטבל והעריב שמשו, וחזר ו...) ראה אחת בלילה ושתים (למחרתו) ביום מביא (קרבן על טומאה שניה זו, לבד מן הקרבן שיביא על הראשונה, ויביא שני קרבנות כשימחר, הואיל ולא ראה השניה עד שיצא לשעה שהיא ראויה להביא קרבן יש לו תשלומין, ואף על השניה יביא, אף על פי שתחילתה בתוך זמן קרבן הראשונה לא אמרינן חדא טומאה היא, ופירש רב יוסף את הטעם במסכת כריתות לפי שהראייה הראשונה של זב אינה אלא כקרי בעלמא, וכי חזי אינך למחר מצטרפת בהדיהו, הכא נמי, אף על פי שהיתה ראייה ראשונה בתוך קרבן ראשון, כי הדר חזי אינך למחר מצטרפין בהדיהו) שתים בלילה ואחת ביום אינו מביא. ואי סלקא דעתך קסבר רבי יוחנן לילה אינו מחוסר זמן אפילו שתים בלילה ואחת ביום מביא? כי קאמר רבי יוחנן לדברי האומר לילה מחוסר זמן (אבל לדידיה סבירא ליה אפילו ראה כולן בלילה מביא). לדברי האומר, פשיטא (אי אמרת בשלמא טעמא דנפשיה קאמר אשמעינן ביה דסבירא לילה מחוסר זמן, אלא אי לדברי האומר כו' קאמר מאי אשמעינן בה?) שתים ביום ואחת בלילה אצטריכא ליה, סלקא דעתך אמינא כאתקפתא (בכריתות) דרב שישא בריה דרב אידי (דסבירא

תו לא פקע מיניה אף על גב דהשתא לא חזי (הסבירי) ילקוט יסעיהו אע"פ שאינו ראוי עכשיו, יצא קרבן על חיונו (מלחמול) או דלמא כיון דהשתא לאו בר חיובא הוא לא מצי מייתי ליה הואיל ואינו בביאה לא חזי בהבאה (עפ"י הכ"ח) אמנם פשוט שלר' אושעיא שכולם תשלומין זה לזה, לאו מתחייב. ורבי אושעיא אמר תשלומין זה לזה, אף על גב דלא חזי בראשון חזי בשני.

ומי אמר רבי יוחנן הכי (כולן תשלומין דראשון) והאמר חזקיה נטמא ביום [בכריתות (ט.)] תנן נזיר מביא קרבן אחד על טומאות הרבה, ואמר חזקיה נטמא ביום שמיני, שהוא ראוי להביא קרבנות ולהתחיל מנין נזירותו, וימים שמנה קודם טומאה בטלין, כמו שנאמר וביום השמיני יביא שתי תורים או שני בני וגו' והזיר לה' כל ימי נזרו וגו' והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו] מביא (קרבן על הטומאה השנית, שכבר נתחייב בקרבן הטומאה, והתחילה שניה והרי זו טומאה אחרת) בלילה (אבל נטמא בליל שמיני) אינו מביא (אלא קרבן אחד, דכיון דלא יצא מטומאה הראשונה לשעה שהיא ראויה להביא עליה קרבן לא נתחייב בקרבן הראשון, ואין לו תשלומין). ורבי יוחנן אמר אף בלילה נמי מביא (הואיל וטבל לטומאתו ראשונה והעריב שמשו נתחייב בקרבן, ואף על פי שאין לילה ראוי לקרבן, אלמא אף על גב דלא ראוי לקרבן יש לו תשלומין)? אמר רבי ירמיה שאני טומאה (קרבן הנדחה מפני הטומאה, ולפיכך יש לו תשלומין, ואף על גב דלא נראה להביא) דיש לה תשלומין בפסח שני (שהרי מי שלא נראה בראשון יש לו תשלומין, אבל הנדחה מפני דבר אחר לא מצינו לו תשלומין, אלא אם כן נראה להביא הקשו התוס' א"כ יוצא דסבירא ליה לר' יוחנן דנטמא ביום ראשון וחזי בשני מייתי חגיגה, וא"כ מדוע לעיל בתחילת המסכת לא אמרו שהמשנה באה לרבות זאת באומרה 'הכל חייבים' וי"ל שאין הכי נמי ולא תירצה כן כיון שלרב פפא להלן אי אפשר לומר כן, לא רצתה הגמ' לנקוט תשובה שאינה לכל הדעות).

מתקף לה רב פפא הניחא למאן דאמר [פלוגתא בפסחים (צג.)] פסח [דף ט ע"ב] שני תשלומין דראשון הוא [הסבירי התוס' שיטת ר' נתן בפסחים (צג.)] אלא למאן דאמר שני רגל בפני עצמו

כחובה. והא ליתא דמי לא עסקינן בהכי שכבר התפלל בשאר לילות, אא"כ נפרש שמדובר באדם שקיבלה עליו כחובה באותו לילה) או שביטל תפלה של שחרית, או תפלה של ערבית, וחסרון לא יוכל להימנות זה שנמנו חבריו לדבר מצוה והוא לא נמנה עמהן.

אמר ליה בר חי להלל מאי דכתיב וְשָׁבְתָם וּרְאִיתָם בֵּין צִדִּיק לְרָשָׁע בֵּין עֶבֶד אֱלֹהִים לְאִשָּׁר לֹא עֲבָדוּ הֵינּוּ צִדִּיק הֵינּוּ עֹבֵד אֱלֹהִים, הֵינּוּ רָשָׁע הֵינּוּ אִשָּׁר לֹא עֲבָדוּ? אמר ליה עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי נינהו. ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד (אף על פי ששניהן צדיקים לא עבדוהו בשוה, שזה עבדו יותר). אמר ליה ומשום חד זימנא קרי ליה לא עבדו, אמר ליה אין, צא ולמד משוק של חמרין עשרה פרסי בזוזא, חד עשר פרסי בתרי זוזי (ישכיר לך אדם חמורו בזוז אחד, שכבר נהגו כן, ואם תאמר לו לילך פרסה יותר ישאלך שני זוזים כתב הענף יוסף בשם הקדמת קהלת יעקב בביאור הענין, כי מחלך אדם ביום עשר פרסאות, וזה דרך כל החמרין הנשכרין. ואילו הנשכר לאחד עשר פרסאות הרי הוא עושה יותר מכפי כחו ורגילותו, ועל כן שכרו כפול. וכן השונה פרקו מאה פעמים כך היה דרכם, ומחוייב בזה לכל יתחייב בנפשו בשוכחו דבר ממשנתו. אבל המוסיף יותר מכפי רגילותו, מורה על אהבת התורה, ודומה למה שאמר עוד בן חי חי: לפום צערא אגרא).

אמר ליה אליהו לבר חי חי ואמרי לה לרבי אלעזר מאי דכתיב הִנֵּה צִרְפְּתִיךָ וְלֹא בָכָסָף (ולא באש כמו שצורפים הכסף באש, אלא...) בְּחִרְתִּיךָ בְּכֹר (החרס שצורפין בו) עָנִי (לצורפו בו) מלמד שחזר הקב"ה על כל מדות טובות ליתן לישראל, ולא מצא אלא עניות. אמר שמואל ואיתימא רב יוסף היינו דאמרי אינשי יאה עניותא ליהודאי כי ברזא (ביאור התוס' רצועה) סומקא לסוסיא חיורא.

איתא במשנה רבי שמעון בן מנסיא אומר אי זה הוא מעות לא יוכל לתקן זה הבא על העררה והוליד ממנה ממזר... הוליד אין, לא הוליד לא, והא תניא, רבי שמעון בן מנסיא

ליה, הואיל וראייה ראשונה שלו היתה קודם שיצא לשעה הראויה להביא קרבן, יש לדונה כהמשך זיבה ראשונה) קמשמע לן כדרב יוסף (שראיה ראשונה מצטרפת לשנים שלאחריה, כשם שמצאנו בכל זב בעל שלש ראיות, שהראיה הראשונה, אף שאין שם זיבה עליה אלא קרי בעלמא היא, בכל זאת מצטרפת היא אחר כך לשתי ראיות נוספות של זיבה כדי לעשותו זב בעל שלש ראיות). **פסק הרמב"ם** מי שהיה חגר או סומא ביום ראשון ונתרפא בשני, פטור מן הראייה ומן החגיגה שביום חובתו היה פטור, שכל ימות החג תשלומי ראשון הן כמו שביארנו, וכן אם נטמא בלילי יום טוב הראשון אף על פי שטוהר למחר פטור, אבל אם נטמא ביום ראשון הרי זה חייב להביא חגיגתו וראייתו בתוך ימי הרגל כשיטוהר חגיגה (בה). **פסק הרמב"ם** כר' יוחנן. **הפביר הכס"מ** 'אם נטמא ביום טוב הראשון חייב' כיון דכשהאיר יום טוב הראשון היה חייב.

איתא במשנה 'עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו, ועל זה נאמר מעות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להימנות' אמר ליה בר חי חי וביארו התוס' יש מפרשים שגר היה והיינו בן אברהם ושרה (הסניח המלך שמואל שהס' היו תחילה לגרים) שנתוסף 'ה' בשמם וכן בן בג בג הכוונה לכך, דבגמטריא עולה ה' להלל האי להימנות, להמלאות מיבעי ליה (אצל חסרון נופל לשון מילוי, שחסר מצוה אחת לא יתמלא עוד חסרון זה משחסר)? אלא זה שמנוהו חבריו לדבר מצוה והוא לא נמנה עמהן (לא יוכל לימנות עוד באותו מנין, שכבר עשו את המצוה).

תניא נמי הכי מעות לא יוכל לתקן זה שביטל קריאת שמע של שחרית, או קריאת שמע של ערבית (ביאור התוס' איתא כמ"ד תפלת ערבית חובה, ואפילו למ"ד רשות, בהם אין לנו לבטלה אם לא ע"י אונס קצת. וכן משמע בברכות (כו.) שכח ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שנים, וכן (ל:) אם שכח ולא הזכיר של ר"ה בלילה אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין החדש בלילה, הא מקדשין מחזירין ולא מחלק כלל בין למ"ד רשות או בין למ"ד חובה, א"כ מוכח שאף שהיא רשות אין לבטלה בהינעם. והחייא דשבת (ט:) אי שרא ליה הימייניה לא מטרחינן להפסיק סעודתו ולהתפלל, וכן בירושלמי אי עלה למטתו ונזכר שלא התפלל ערבית לא ירד יש לומר שהוא אונס קצת. וזה לא בפירוש ה"ג שפירש דאף למ"ד רשות אי שויה עליה חובה הויה

הוראה, שאין הוראה נכונה בדבר משנה, שכמה משניות יש שאין דבריהן מכוונין ותירצום בני התלמוד, הכא במאי עסקינן, חסורי מחסרא, הא מני רבי פלוני היא ואין הלכה כמותו) ורבי יוחנן אמר אפילו מתלמוד לתלמוד [מתלמוד ירושלמי לתלמוד בבלי שהוא עמוק, כדאמרינן (סנהדרין נד.) במחשכים הושיבני כמתי עולם זו התלמוד של בבל הויסיפו התוס' שכן מצאנו שרבי זירא שעלה לא"י צם מאה תעניות כדי שישתכח תלמוד בבלי ממנו (אמנס התוס' ר"ז חולק על רש"י והתוס' וכותב שהכונה שעובר מתלמוד צבלי לירושלמי כיון שזוהי להקל מעליו, אצל העובר מתלמוד ירושלמי לצבלי הוא טוב שהרי מצאנו יותר) עוד כתבו התוס' שגם להיפך שעובר מתלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי שייך לומר שאין לו שלום, כגון שעזב את התלמוד הבבלי ועדיין לא הבין בירושלמי, ומתוך כך לא תעלה בידו הלכה ברורה (כע"ז כתב הר"ם וטעמו 'שלא לדכיהן אחת'). הריטב"א יומא דף נז כתב בשם הרמב"ם בביאור מה שאמרו 'במחשכים הושיבני כמתי עולם, זה תלמוד בבלי, שהוא מפני שלא היו נהירים להם מעמי המשניות כמו לחכמי ארץ ישראל מפני גזירות השמד שהיו עליהם, וכל זה בימי רבה ורב יוסף ואבאי ורבא, אבל אחר כך נתגברה התורה בבבל וכל שכן בימי רב אשי.

משנה היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמכו (התרת נדרים שאמרו חכמים, שהחכם מתיר את הנדר מעט רמז יש במקרא, ואין על מה לסמוך, אלא שכן מסור לחכמים בתורה שבעל פה). הלכות שבת, חגיגות והמעילות (יש בהן הלכות שהן תלויות ברמז, מקרא מועט הקשו התוס' שמשמע מפירוש רש"י ש'מקרא מועט והלכות מרובות' הוא הסבר 'להררים התלויים בשערה' היינו כמו הר התלוי בשיער הראש ולפיו קשה הרי הגמ' מקשה 'מעילות מכתב כתיבי', ואין זה קשיא שהרי המקרא מועט והלכות מרובות **אמנם** למה שפירש רש"י 'תלויות ברמז' מתורץ שהרי לא כתוב בכלל, אך בשאר מקומות אין תירוץ זה עולה טוב. ולכן נראה לומר שמה שכתוב במשנה 'מקרא מועט והלכות מרובות' אינו ביאור 'להררים התלויים בשערה' אלא עניין בפני"ע והולך על דיני אהלות, שיש בהן מקרא מועט אבל ההלכות מרובות, ובאמת ככמה ספרים יש ריוח בין 'מקרא מועט' למה שלפניו, משמע שדבר בפני"ע הוא. אך בתוספתא משמע כרש"י שהוא ביאור להררים התלויים בשערה) הרי הם כהררים התלויים בשערה (בשערות ראש) שהן מקרא מועט

אומר גונב אדם אפשר שיחזיר גנבו ויתקן, גזול אדם אפשר שיחזיר גזלו ויתקן, אבל הבא על אשת איש ואסרה לבעלה נטרד מן העולם והלך לו (אין לו עוד תשובה, לפי שעשה דבר שאין לו רפואה). רבי שמעון בן יוחי אומר אין אומר בקרו גמל בקרו חזיר (זה לקרבן, כלומר מי שהוא מעוות מתחילתו אין זה מעוות) אלא בקרו מלה (זה לקרבן, שמא נפל בו מום ונתקלקל, כך לשון קלקול נופל באדם שהיה טוב מתחילה). ואי זה זה תלמיד חכם שפירש מן התורה. רבי יהודה בן לקיש אמר כל תלמיד חכם שפירש מן התורה עליו הכתוב אומר **בְּפֶגַח נִדְרָת מִן־קִנְיָה בְּנִי־אִישׁ נִדְרָת מִמִּקְוָמוֹ, וְאֹמַר מִה־מִּצְאָו אֲבוֹתֵיכֶם בִּלְעָדָה בִּי רִחֲקוּ מֵעֵלְיָ? לֹא קִשְׁיָא, כֹּאן בִּאֲחֻתּוֹ פְּנוּיָה (הוליד אין, לא הוליד לא צ"ל שמה שאוסר אותה בבחן לא נקרא 'זכרון' כיון שמותרת בכשרים. כתבו התוס' יש לדייק ממה שנקמה הגמ' דווקא אהותו משמע שהבינה הגמ' שרק מחייבי כריתות נעשים ממזרים, שהרי באהותו כתוב מפורש כרת בפסוק וזה כדעת ר"ש התימני שרק מכרת יש ממזרים ולא באיסורי לאוין) כֹּאן באשת איש (בלא הוליד נמי יש זכרון לעוננו, שאסרה על בעלה, לא שנא אהותו ולא שנא נכרית). ואי בעית אימא הא והא באשת איש, ולא קשיא, כֹּאן **[דף י ע"א]** כאונם (לא אסרה על בעלה, לפיכך הוליד אין, לא הוליד לא) כֹּאן ברצון (אסרה על בעלה). ואיבעית אימא הא והא כאונם, ולא קשיא כֹּאן באשת כהן (אפילו כאונם אסורה לבעלה) כֹּאן באשת ישראל.**

וְלִיּוֹצֵא וְלִבָּא אֵין־שְׁלוֹם (מקרא הוא בזכריה, ודרשוהו כֹּאן ליוצא מן התורה ובא לו לדברים אחרים) **אמר רב** כיון שיוצא אדם מדבר הלכה לדבר מקרא שוב אין לו שלום (שאין הוראה מדבר מקרא, שהמשנה מפרשה סתימת התורה). ושמואל אמר זה הפורש מתלמוד למשנה (אם שמש את החכמים שהן מודקדין ליתן טעם משניות, להבין המשניות הסותרות זו את זו ולמצוא טעם לפטור ולחובה, לאיסור ולהיתר, שהמשנה זו קרוי תלמוד, ואם יצא מהן ונתן עסקו לגירסת המשניות שוב אין לו שלום בדבר

יהודה אומר משום רבי טרפון לעולם אין אחד מהם נזיר (שנים שהיו יושבין, ובא אחד לפניהם, ואמר אחד הריני נזיר שזה הבא אצלנו נזיר הוא, וחבירו אומר הריני נזיר שאינו נזיר, ולבסוף נמצא כאחד מהן, אין אחד מהן נזיר) שלא ניתנה נזירות (להיות נזיר בתלייה ובספק) אלא להפלאה [ודאית מפורשת כתבו התוס' משמע דחשיב ליה פירכא מה שמצריך הכתוב לדרשה אחריתי וקשה דבמגילה (ז) גבי אסתר ברוח הקדש נאמרה, קאמר שמואל משום דכתיב 'קיימו וקבלו' קיימו למעלה מה שקבלו למטה, וקאמר הש"ס דלית ליה פירכא, ואילו בשבת (פח) דרשינן מוניה קיימו מה שקבלו כבר, דקבלו התורה ברצון בימי אחשורוש ותיצו ממה שלא כתוב 'קיימו וקיימו' או 'קבלו וקבלו' לומדים לימוד אחד, ומה שהקדים 'קיימו' לקבלו' לומדים לימוד נוסף (ולקוט ישיביו עפ"י המהרש"א כן ונשענא)].

אי מדרכי יהושע דלמא הכי קאמר באפי נשבעתי ולא הדרנא בי (תקשו התוס' שלכא' כן ההבנה שהרי הפסוק מדבר על דור המדבר שה' נשבע שלא יכנסו לארץ ואכן לא נכנסו לארץ. ותיצו שיש לומר שהפסוק מדבר על חלקם לעולם הבא, שה' נשבע שלא יזכו לעולם הבא, ועל זה שייך לחלק אם חזר בו או לא, וכן מצינו בסנהדרין קי' מחלוקת בזה). אי מדרכי יצחק דלמא לאפוקי מדשמואל, דאמר גמר בלבו (שבועה או נדר או הקדש) צריך שיוציא בשפתיו, והא קמשמע לן דאף על גב דלא הוציא בשפתיו [וביאר התוס' ששמואל לא חולק גם אם גמר בלבו לכד בלי להוציא בשפתיים, שהרי יש פסוק 'כל נדיב לבו' אלא מעמיד את הפסוק בנדר לבית המקדש והגמ' בשבועות (כו): שואלת למה שמואל לא לומד כן לשאר דברים, ומתרתא, משום שתרומה וקדשים שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים]. אי מדרבנא בן אחי רבי יהושע דלמא כרב גידל אמר רב, דאמר מנין שנשבעין לקיים את המצוה (כלומר מצוה שיהא אדם נשבע לקיים מצוה כדי שימחר ויזדרז לקיימה) שנאמר נשבעתי ואקימה לשמור משפטי צדקך. אלא דשמואל לית ליה פירכא [הפכירו התוס' ומה שדרשו בנדרים (טז): 'לא יחל דברו' אבל מידל הוא חפצי שמים, היינו שאם נשבע לבטל את המצוה יכול לחלל שבועתו י"ל שהלימוד מתיבת 'דברו']. אמר רבא ואיתימא רב נחמן בר יצחק היינו דאמרי אינשי טבא חדא פלפלתא (גרעין אחד של פלפל) הריפתא ממלי צנא דקרי.

והלכות מרובות. הדינין והעבודות (הלכות עבודת קרבן), המהרות והטמאות, ועריות (ערוה) יש להן על מה שיסמכו, והן הן גופי תורה.

תניא רבי אליעזר אומר יש להם (לנדרים) על מה שיסמכו, שנאמר (בערכין) כי יפלא (כי יפליא נדר בערכך, וכתיב בנזיר) כי יפלא (כי יפליא לנדר נדר נזיר) שתי פעמים אחת הפלאה לאיסור ואחת הפלאה להיתר (כוליה הפלאה לשון פירוש, כתרגמו ארי יפריש ולמה כתב הפלאה בשניהן, אחת כשפירש ונדר ואסר עצמו בנדר, ואחת שחזר ומפרש לפני החכם, ואומר כן נדרתי, ולדעת כן נדרתי, אבל לדעת כן לא נדרתי, והרי הוא בא לידי הרמה, ומתוך כך בא לידי היתר).

רבי יהושע אומר יש להם (לנדרים) על מה שיסמכו, שנאמר אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי בְּאָפִי באפי נשבעתי, וחזרתי בי (מדקאמר באפי משמע יכול אני לישאל עליו, לפי שמחמת אפי ולא מדעת מיושבת נשבעתי, יש ללמוד מכאן שהמוצא פתח לנדרו, לאמר לא לדעת כן נדרתי שיקרני דבר זה שאני רואה הבא לי על ידי נדרי מתירין לו).

רבי יצחק אומר יש להם (לנדרים) על מה שיסמכו, שנאמר כל נדיב לבו (אם עודנו לבו נודבו עליו, יביאו, ואם מתחרט, יתירו לו).

חנניה בן אחי רבי יהושע אומר יש להם (לנדרים) על מה שיסמכו שנאמר נשבעתי ואקימה לשמר משפטי צדקך (מדקאמר ואקימה מכלל דאם רצה שלא לקיים מתירין לו).

אמר רב יהודה אמר שמואל אי הואי התם אמרי להו ידי עדיפא מדידכו, שנאמר לא יחל דברו, הוא אינו מוחל, אבל אחרים מוחלין לו.

אמר רבא לכולהו אית להו פירכא, לבר מדשמואל דלית ליה פירכא. דאי מדרכי אליעזר (דדריש הפלאה יתירתא) דלמא כדרכי יהודה שאמר משום רבי טרפון, דתניא, רבי

חגיגות מיכתב כתיבן (כדאמרינן לעיל מוחגותם אותו)? לא צריכא, לכדאמר ליה רב פפא לאביי ממאי דהאי וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חֹג לָהּ זביחה, דלמא חוגו חגא (פירש רש"י להרבות שמחה תוס' פירשו לשון מחולות כמו יחוגו וינעו כשבור) קאמר רחמנא (ואם נאמר כן, קרבן חגיגה אינו מפורש בתורה).

אלא מעתה, דכתיב (שאמר משה לפרעה, שח' ביקש...) ויחגו לי במדבר, הכי נמי דחוגו חגא הוא, וכי תימא הכי נמי והכתיב (בהמשך הפסוקים) ויאמר משה גם אתה (פרעה) תתן בידנו זבחים ועלת? דלמא הכי קאמר רחמנא אכלו ושתו וחוגו חגא קמאי (ומה שאמר 'זבחים' אין הכוונה לקרבן, אלא שחיטת חולין לאכילה). לא סלקא דעתך, דכתיב ולא ילין חלב חגי עד בקר, ואי סלקא דעתך דחוגא הוא (להרבות שמחה) תרבא (חֶלֶב) לחגא אית ליה (וכי לשמחת הרגל יש חלב שמקטירים על המזבח, אלא על כרחך 'חג' האמור ברגלים הוא שחיטת של קרבן חגיגה).

ודלמא הכי קאמר רחמנא (בביאור הפסוק, לא ילין חלב חגי עד בקר) חלב הבא בזמן חג לא ילין (אם באת להקריב קרבנות נדריך ברגל לא ילינו חוץ למזבח בעלות השחר ובאמת אפשר לפרש את הלשון 'חג' האמור ברגלים לחוג ולסובב כדי להרבות בשמחה, נמצא שקרבן חגיגה אינו מפורש בפסוק, אלא רק ברמז מועט).

אלא מעתה הבא בזמן חג הוא דלא ילין, הא דכל השנה כולה ילין (בתמיה) כל הלילה עד הבקר כתיב (היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר, מכאן אנו למדין שמעלה כל הלילה אברים ופדרים של קרבנות שנשחטו היום, אבל לא מעלות השחר ולמעלה, דנפסלו בלינה הקשו התוס' כיון שהעמידו את הפסוק על חגיגה, מדוע לא הקשתה הגמרא, וכי רק בחגיגה אסור להלין חלב ובשאר קרבנות מותר... ויש לומר שאפשר לדחות, שלא העמידוהו בכל הקרבנות אלא רק בעולה שכולה כליל, אבל שאר קרבנות לא נאמר הפסוק). דלמא, אי מההוא הוה אמינא ההוא לעשה (שיש מצוות עשה להקריב את החלבים במשך הלילה) כתב רחמנא האי (לא ילין חלב חגי) ללאו. ללאו כתב קרא

הלכות שבת מיכתב כתיבן (טובא אוהרות כתיבי בשבת, מאי מקרא מועט דקאמר מתניתין)? לא צריכא (דבר זה וכיוצא בו, רמז מועט יש לו ללמוד מן התורה) לכדרכי אבא דאמר החופר גומא בשבת (בונה בנין הוא) ואין צריך אלא לעפרה (ליטול את העפר) פטור עליה (אף על פי שהבנין בנוי אינו חייב משום בונה הפסוק התוס' באמת ה"ה כל המקלקלים שפטורים, ומה שנקט דווקא חופר גומא, בא לחדש, שאף שצריך לעפרה פטור). כמאן, כרבי שמעון, דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה [כגון זה שאינו צריך לבנין זה, ורבי שמעון אמר מילתיה גבי מוציא את המת במטה לקוברו בשבת (שבת צ:) וקאמר רבי שמעון פטור על הוצאה זו, שברצונו לא היתה באה אליו, ולא היה צריך לה] פטור עליה? אפילו תימא לרבי יהודה (שמחייב במלאכה שאי"צ לגופה) התם (הקובר את המת) מתקן, הכא (חופר גומא) מקלקל הוא (את הצרו).

מאי כהררין התלוין בשערה (דקאמר במתניתין, דמשמע שיש קצת רמז מן התורה ללמד זה, ומהו הרמז)? [דף י ע"ב] מלאכת מחשבת אסרה תורה (שהמחשבה חשבה בדעתו ונתכוון לה, וזה לא נתכוון לה לבנין זה לפיכך פטור כתבו התוס' שהגדר עפ"י רש"י (י. ד"ה שאינה) שאינו צריך למלאכה זו שברצונו לא היה בנין זה בעולם והקשו שא"כ בכל מלאכות שבת נאמר כך, כגון הסותר על מנת לבנות, מדוע חייב, הרי סותר בנין שהיה מעדיף שלא היה בעולם, וכן הקורע יריעה שתולעת עשתה בה חור כדי לתופרה מחדש, מדוע חייב משום מלאכת קורע, הרי היה מעדיף שהתולעת לא הייתה עושה חור, ולא היה צריך לקרוע ואדרבה הקורע באבלו או כעסו חייב שהרי צריך את עצם הקריעה אלא נראה לפרש שגדר מלאכה שאינה צריכה לגופה שאינו צריך את עיקר שורש האיסור כגון חופר גומא, עיקר האיסור הוא החפירה, והוא לא צריך לה אלא צריך לעפר. והטעם שפטור משום שאינו דומה למלאכת המשכן שבה היו צריכין את עיקר המלאכה) ומלאכת מחשבת לא כתיבא (וזהו רמז מועט, דאילו מלאכת מחשבת בשבת לא כתיבא, אלא במשכן הוא דכתיב, ולפי שסמך בפרשת ויקהל פרשת שבת לפרשת משכן אנו למדין מלאכת מחשבת לשבת).

שלוהו הוא, ומיהא שליח מאי עביד) היינו כהררין התלוין בשערה. אמר רב אשי מאי קושיא, דלמא מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין (אשאר כל מוציאין מעות הקדש לחולין בשוגג שימעלו אף זה בשוגג הוציאן, דכיון שביטל המשלח שליחותו הוה ליה איהו מוציא)?

אלא אמר רב אשי לא נצרכא אלא לכדתנן נטל אבן או קורה של הקדש הרי זה לא מעל, נתנה לחבירו הוא מעל (דכיון שנתנם לו הוציאן מיד הקדש לחולין) וחבירו לא מעל (בכל שיעשה הוא בה, דהא ידידה היא, ועליה דהאיך לשלומי להקדש, כדכתיב ואשר חטא מן הקדש ישלם). מכדי מישקל שקלה, מה לי הוא ומה לי חבירו והקשו התוס' יש תימה דודאי שינה הרבה כיון שנתנה לחבירו יש לו למעול משום טובת הנאה של שאלה כדאמרינן בב"מ (צט.) המשאיל קורדום של הקדש מעל לפי טובת הנאה של חברו וחברו מותר לבקע בו לכתחלה, אבל כי לא נתנה אכתי לא נהנה ממנה כלום ותיירצו וי"ל דהבא מיירי שמתכוין להוציא מרשות הקדש (הסביר הכנוז ממסח לאו דוקא מקשות הקדש, שא"כ הרי זה מזיד ולא מעל בין ניקשא בין כסיפא אלא טונת התוס' שהו"א יודע שאינה שלו, אך סבור שהיא של חברו, ונתכוון להוציאה מרשותו ומעל) היינו כהררין התלוין בשערה. ומאי קושיא, דלמא כדשמואל, דאמר שמואל הכא **דף י"א ע"א** בגזבר המסורות לו אבני בנין עסקינן, דכל היכא דמנחה ברשותא ידידה מנחה (הלכך כל כמה שנמלה לא שנייה מידי דתיפוק מידא דהקדש הפכירו התוס' ואפי' למ"ד שליחות יד אינה צריכה חסרון, כאן שונה שהקדש בכל מקום שהוא נמצא הוא עדיין ברשות המלך הקב"ה, ולא יצא מרשותו, משא"כ שליחות יד בפקדון גורמת הוצאה מרשות המפקיד, ולכן השומר חייב).

אלא מסיפא בנאה בתוך ביתו הרי זה לא מעל, עד שידור תחתיה בשוה פרוטה (ביארו התוס' שאין האבן יוצאת לחולין אלא בשיעור שיווי ההנאה שגר תחתיה וכן מוכח מכמה מקומות). מכדי, שנויי שנייה (כשקבעה בבנין, וקנייה בשנוי שמסתתה וקובעה), מה לי דר ומה לי לא דר, היינו כהררין התלוין בשערה. ומאי קושיא, דלמא לכדבר דאמר כגון שהניחה על פי

אחרינא ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר? ודלמא לעבור עליו בשני לאוין ועשה (ביארו התוס' ואף על גב דאמרינן בעלמא כל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי הכא שאני שאין להעמידו בקרבן חדש שלא מצינו כיוצא בו בתורה ע"כ).

(א"כ, כיון שאפשר לפרש את הפסוק 'ולא ילין חלב חגי בקרבנות הבאים בימי החג ולא בקרבן חגיגה. וכן את הפסוק 'והגתם אותו' בעניין שמחה ומחול, וכל לשון 'חג' שנאמר ברגלים אפשר לפרש כן, נמצא שאין מקור מפורש בתורה לקרבן חגיגה) אלא (ההלכה של קרבן חגיגה) אתיא (נלמדת מגז"ש...) מדבר מדבר. כתיב הכא ויחגו לי במדבר, וכתיב התם הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר, מה להלן זבחים אף כאן זבחים (ביארו התוס' שכעת הפסוק 'ולא ילין חלב חגי' בא ללמד על גז"ש, שמדברת על חגיגה ולא על שאר קרבנות) ומאי כהררין התלוין בשערה (גזרה שוה ראייה גדולה היא) דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן (הלכך רמז בעלמא).

'מעילות' מיכתב כתיבן? אמר רמי בר חמא לא נצרכא אלא לכדתנן השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל, לא עשה שליחותו שליח מעל (בעל הבית שהיו בידו מעות הקדש, ונתחלפו במעותיו, ונתנן בשוגג לשליח, ואמר לו קח לי מהם חלוק או טלית, אם עשה שליחותו בעל הבית מעל, וזהו כהררין, שיש לתמוה...) וכי עשה שליחותו אמאי מעל (בעל הבית) וכי זה חוטא וזה מתחייב (והרי ידוע לנו בכל הגמרא שאין שליח לדבר עבירה)? היינו כהררין התלוין בשערה. אמר רבא ומאי קושיא, דלמא שאני מעילה, דילפא חטא חטא מתרומה, מה התם שלוהו של אדם כמותו אף כאן שלוהו של אדם כמותו (לכמה דברים נאמר בתורת כהנים)?

אלא אמר רבא לא נצרכא אלא לכדתניא נזכר בעל הבית (שהן של הקדש עד שלא יגיע שליח אצל חנוני) ולא נזכר שליח (והוציאן השליח) שליח מעל. שליח עניא מאי קא עביד (נהי דבעל הבית פטור, דכיון דנזכר אנן סהדי דתו לא ניחא ליה בשליחותיה דהאיך, ומהשתא לאו

יא.

קבלה, שהרי לאחר שהיטה נכתבה, ואין הולכה אלא אם כן קיבל הדם **אמנם התוס'** הקשו על פירושו שגם 'זורקו' כתוב אח"כ, ואם 'זהקריבו' זה קבלת הדם, מדוע נסמך אליה 'זורקו' הרי ההולכה היתה ביניהם **ועוד** שבזבחים יג מובא שהיה להעמיד מקרא זה ד'זהקריבו' בזריקה אם לא היה מקרא מפורש לזריקה **ולכן יש לומר** שלא העמיד מקרא זה בהולכה, כיון שאינה עבודה מחייבת שהרי יכול לשחוט ליד המזבח בלא הולכה כלל. ואפקה רחמנא בלשון הולכה, דכתיב (גבי אברים כתיב) והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה, ואמר מר זו הולכת אברים לכבש (דאילו הקטרה בהדיא כתיב בקרא והקטיר המזבחה). למימרא דהולכה לא תפקה מכלל קבלה (לכל דבריה, ואף על גב שהיא עבודה שאפשר לבטלה, שאם רצה שוחט בצד המזבח וזורק, היכא דלא בטלה, עבודה היא, ומפגלין את הקרבן במחשבתה, וצריכה כהן ובגדי כהונה, ופוסל בה אונן, ויושב, וערל).

'שהרות' מיכתב כתיבן? לא נצרכא אלא לשיעור מקוה, דלא כתיבא **וכתבו התוס'** לא יכל לתרץ שנצרך להיתר אשה לבעלה ע"י מקוה כשמיסימת ימי נידתה כמו שפירש בה"ג שנלמד מק"ו מטהרות, שכתבה תורה שמי שנגע בה או במשכבה צריך טבילה, כ"ש לבעלה שהוא איסור כרת צריכה טבילה כיון שאפשר לפרוק, שהרי מצינו כמה חומרות לטהרות מלבעלה כגון בטובלת שלא בכוונה, שטהורה לבעלה ולא לתרומה **אלא** טבילת אשה לבעלה הוא מפורש בתורה שכתוב 'והדחה בנדחת' ודייק ר"ע (שבת סד:) 'בנדחתה תהיה' עד שתבוא במים] דתניא **וְרָחֵץ בַּמִּים אֶת-כָּל-בְּשָׁרוֹ בְּמֵי מִקְוֶה** (במים נקודתו בפתח, משמע מים המיוחדים, לאפוקי שאובין, ומיהו, מים חיים לא צריך, מדכתיב בזב מים חיים ומיהו מכלל דשאר טמאין לאו מים חיים בעו, ומיהו במים במים המיוחדין, במקוה, אף על פי שהן גשמים **הקשו התוס'** הרי פסול מים שאובים נלמד כבר מהפסוק 'אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור' ודרשו בת"כ מה מעין עשוי בידי שמים אף מקוה צריך להיות בידי שמים **ולכן יש לפרש** שמה שדרשה כאן הגמ' 'מי מקוה' כוונה למי אשבורן, כלומר מים מכונסים, שרק מעין כשר שהמים זוחלים, אך מקוה כשר רק שהמים עומדים). 'את כל בשרו' מים שכל גופו עולה בהן, וכמה הן אמה על אמה **וכיאר התוס'** שאדם מחזיק אמה בעובי עם מלבושים, וכן מוכח בב"ב (קא).

ארובה (לפקוק הארובה, וכל שעה שירצה נוטלה, ולא שנייה מיד) אי דר ביה אין, לא דר ביה לא?

אלא לעולם כדרבא (נזכר בעל הבית) ודקא קשיא לך מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין, התם מידע ידע דאיכא זוזי דהקדש, איבעיאי ליה לעיוני. הכא מי ידע, היינו כהררין התלוין בשערה (בסמיכה מועטת מדמינן לה למוציא מעות הקדש לחולין, שהרי קרוב הוא לאונם יותר מן השוגג).

'מקרא מועט והלכות מרובות'. **תנא** נגעים ואהלות מקרא מועט והלכות מרובות. נגעים מקרא מועט, נגעים מקרא מרובה הוא? אמר רב פפא, הכי קאמר נגעים מקרא מרובה והלכות מועטות, אהלות מקרא מועט והלכות מרובות. ומאי נפקא מינה? אי מסתפקא לך מילתא בנגעים עיין בקראי, ואי מסתפקא לך מילתא באהלות עיין במתניתין.

'דינין' מיכתב כתיבן (מפורשין יפה, ומתניתין קתני יש להן סמיכה משמע שאינן מפורשין)? לא נצרכא (כלומר יש בהן דברים שאינן מפורשין בפירוש) אלא לכדרכי. דתניא, רבי אומר נפש תחת נפש (אם אסון יהיה שמתה האשה) ממון (יתן ממון דמי האשה ליורשיה, שאין עליה חיוב מיתה, שלא נתכוון לה אלא לחברו נתכוון, דכתיב וכי ינצו אנשים יחדיו קסבר רבי נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה ומשלם ממון). אתה אומר ממון, או אינו אלא נפש ממש, נאמרה נתינה למטה (ונתתה נפש תחת נפש) ונאמרה נתינה למעלה (לענין דמי וולדות כתיב ונתן בפלילים) מה להלן (דמי וולדות) ממון אף כאן (שמתה האשה) ממון **(הקשו התוס' שר')** יוחנן חייבי מיתות שוגגין פטורין מן התשלומין, תירוצן זה לא יכול לעמוד **ותירצו** שהוא ילמד שכוונת משנתנו לדין אחר של רבי 'עין תחת עין, ממון' שזה ג"כ חידוש שלא כתוב בתורה).

'עבודות' מיכתב כתיבן? לא נצרכא אלא להולכת הדם. דתניא והקריבו זו קבלת הדם **ופירש רש"י** אף על פי שהוא לשון הולכה אינה אלא

כתיב, ואם תאמר קל וחומר הוא, אין מזהירין מן הדין, ואין עונשין מדין קל וחומר. דיני ממונות, ומצות עשה והלכות עבודה ופסולי קדשים אתה למד בקל וחומר, אבל לא אזהרות ועונשין. דאמר רבא אמר לי רבי יצחק בר אבדימי [כתבו התוס' ביבמות (ג.) חולין (ק.)] שהיו שני רב יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה (לאיסורא), אתיא זימה זימה (לשריפה), כתיב בנישואין שארה הנה זימה היא וכתיב באונסין כי ערותך הנה, מה האמור בנשואין עשה הכתוב בתה כבת בתה וכבת בנה, אף באונסין עשה הכתוב בתו כבת בתו וכבת בנו, אתיא זימה זימה לשריפה, מאחר שלמדת אנוסה מנשואה, ובנשואה כתיב זימה היא כמה דכתיב באנוסה דמי, וחזור ולמוד בה שריפה מאיש אשר יקח את אשה ואת אמה זימה היא באש ישרפו אותו ואתה.

'הן הן גופי תורה' הני (דמיפרשי) אין (הוון גופי תורה), הנך (דלא מיפרשי כולי האי) לא (גופי תורה, בתמיהה)? אלא, אימא הן והן גופי תורה.

פרק אין דורשין

משנה אין דורשין בעריות בשלשה (מסקנת חגמ' היינו הדורש ועוד שלוש) ולא במעשה בראשית (כתבו התוס' פי' ר"ת הוא שם מ"ב אותיות היוצא מבראשית ומפסוק של אחריו הלמנ"ס כפימה"ס צילר סקול ההעמקה בהתחלת המלכות. והפסוק עניינים נשם המהמ"ו שהם דרושי עולם התהו שזה היה בבראשית קודם התיקון) בשנים (מסקנת חגמ' הדורש ועוד שניים) ולא במרכבה ביחיד (אין שם אלא הוא לבדו מסקנת חגמ' הדורש ועוד אחד) אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו. כל המסתכל בארבעה דברים רתוי לו (טוב ויפה לו, ואומר אני שהוא לשון רחמנות, כלומר מרוחם הוא ודוגמתו בתורת כהנים 'אל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים' ראויין היו לשרף, אלא שריתה הכתוב לאחר) כאילו לא בא לעולם. מה למעלה (מרקיע שעל ראשי החיות), מה למטה (מהן), מה לפני (חיוץ למחיצת הרקיע למזרח) ומה לאחור ולמערב העירו התוס' (סקולו כחך דמי

שאינו מחזיק עם עובי הארון אמה, והשתא יתכן דלא תקשה היכי טבל אמתא באמתא ברום שלש אמות (ביארו התוס' ואף על גב שאדם מחזיק ד' אמות קומה כדמוכה בשמעתין דכוכין דאורך הכוך ד' אמות, קומת האדם אינו אלא ג' אמות לכד הראש ומצי להרכין את ראשו מן הצד, ומה שהופרים כוך באורך ד' שהרי היה די בפחות שהרי הראש גובהו פחות מאמה (עפ"י נלכות המים) זה בשביל עובי הארון מב' הצדדים. ואע"ג שמצאנו בב"ב (ב:) שצריך מחיצה מפני היוק ראה בין חצר לחצר ד' אמות, א"כ מוכח שגובה אדם ד' אמות י"ל ששם חוששים שיעמוד על ראשי אצבעותיו ויצוין) ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה (לפי גרי"ה נאה 331.776 ליטר לפי החזו"א 573.308 ליטר).

'שמאות' מיכתב כתיבן! לא נצרכא אלא לכעדשה מן השרץ, דלא כתיבא. דתניא בהם (כל הנוגע בהם) יכול ככולן תלמוד לומר מהם (כל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא). יכול במקצתן תלמוד לומר בהם, הא כיצד, עד שיגיע במקצתו שהוא ככולו. שיערו חכמים בכעדשה, שכן הומא (פירש לועזי רש"י שכלול אמנם התוס' רי"ד פירש שאינו שכלול) תחלתו בכעדשה (הביאו התוס' שהקשה ר"א ממיין שכאן חגמ' מיישבת את הסתירה באופן שמעמידה את הפסוקים בעניין אחד, והגמ' בנדה (נו.) מיישבת את הסתירה בשני עניינים כאן בלח וכאן כיבש ויש לומר שאפשר ליישב את הסתירה בכ' אופנים, והפסוקים באו ללמד גם דין עדשה, וגם דין לח ויבש. עוד יש לומר שיש פעמיים סתירה, אחת בפסוקים המובאים כאן, ובנדה בין הפסוקים 'אשר יפול מהם אל תוכו' לפסוק 'ואל תטמאו בהם' ולכן יש שני תירושים). רבי יוסי ברבי יהודה אומר כזנב הלמאה (לפי שמפרכסת לאחר שנחתכה, והיינו מקצתו שהוא ככולו, שיש בו חיות היינו שאם יגע הנוגע במקצת שרץ שגודלו כזנב הלמאה נטמא, ואם פחות מכן אינו נטמא).

עירות' מיכתב כתיבן! לא נצרכא [דף יא ע"ב] לבתו מאנוסתו (נולדה לו בלי שישא את אמה) דלא כתיבא [דאילו בתו מאשתו כתיבא ערות אשה ובתה משמע בין שהבת ממנו בין מאיש אחר, וכתיב קרא אחרינא ערות בת בנך או בת בתך וגו' ומוקמינן לה (יבמות צז.) בבתו מאנוסתו, מדלא אסר הכתוב בת בתה של אשה זו אלא בבת הבת שנולדה הימנו, ובהאי קרא דאנוסה בת בתו ובת בנו כתיב, בתו לא

רחמנא לבלתי עשות מחקות התועבת. אלא מעתה, דכתיב ושמרתם את השבת, ושמרתם את המצות, ושמרתם את משמרת הקדש, הכי נמוי?

אֵינִי בְּמִשְׁנָה 'ולא במעשה בראשית בשנים'
מנא חני מילי (דאין שנים שואלין במעשה
בראשית) **דַּתְּנוּ רַבְּנָן** פִּי שְׁאֵל-נָא לְיָמִים
רַשְׁשֵׁי יחיד שואל, ואין שנים שואלין. יכול
יִישָׁאֵל אָדָם (מה היה) קודם שִׁנְבְּרָא העולם
תְּלִמּוּד לומר (המשך הפסוק) לְמֶן הָיָה אֲשֶׁר בָּרָא
אֱלֹהִים אֲדָם עַל-הָאָרֶץ. יכול לא ישאל אדם
מִשֵּׁשֶׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית (דהא לִמֶּנּוּ בְרֵיית אדם
הוא דִּיחֵיב רְשׁוּתָא, והוא בערב שִׁבְתָּ נִבְרָא)

רש"י אינו יכול להיות מה שפירש המורה מה לפנים חוץ למחיצת הרקיע ומה לאחור למערב, מדפריך בגמרא בשלמא מה למעלה ומה למטה ומה לאחור לחיי, אלא לפנים מה דהוה הוה, אלמא מה לפנים קודם לעולם הוא ועוד בתוספתא מה לפנים ומה לאחור מה היה ומה עתיד להיות. וכל שלא חס על כבוד קונו רתוי לו שלא בא לעולם.

אמרת ברישא ולא במרכבה ביחיד (וכיון דיחידי הוא ואינו שומע מפי הרב על כרחך מדעתו הוא מבין, וקאסרת ליה) והדר אמרת אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו? הכי קאמר אין דורשין בעריות לשלשה (לבד מן הדורש) ולא במעשה בראשית לשנים (וכל שכן לשלשה) ולא במרכבה ליחיד (לתלמיד יחיד) אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו (שלא יצטרך לשאול לרב כשיסתפק לו, דלאו אורח ארעא לפרושא בהדיא). פסק הרמב"ם א.

ומה בין ענין מעשה מרכבה לענין מעשה בראשית, שענין מעשה מרכבה אפילו לאחד אין דורשים בו אא"כ היה חכם ומבין מדעתו מוסרין לו ראשי הפרקים, וענין מעשה בראשית מלמדין אותו ליחיד אף על פי שאינו מבין אותו מדעתו ומודיעים אותו כל מה שיכול לידע מדברים אלו, ולמה אין מלמדין אותו לרבים, לפי שאין כל אדם יש לו דעת רחבה להשיג פירוש וביאור כל הדברים על בורין יפה"ת (דינא).

אין דורשין בעריות בשלשה, מאי טעמא?
אילימא משום דכתיב איש איש אל כל שאר
בשרו, איש איש תרי, שאר בשרו חד, ואמר
רחמנא לא תקרבו (שלשתכם זה אצל זה)
לגלות ערוה (טעמי פרשת עריות). אלא
מעתה, דכתיב איש איש כי יקלל אלהיו, איש
איש אשר יתן מזרעו למלך, הכי נמי (נפרש
'איש איש' על דרך זה)? אלא, הנהו מיבעי ליה
לרבות את הנכרים, שמוזהרין על ברכת השם
ועל עבודה זרה כישראל. האי נמי מיבעי ליה
לרבות את הנכרים, שמוזהרין על העריות
כישראל? אלא מדכתיב ושמרתם את
משמרתי, ושמרתם תרי, משמרתי חד, ואמר

יא: - יב.

תלמוד לומר לַיָּמִים רָאשָׁיִם (מיום ראשון). יכול ישאל אדם מה למעלה ומה למטה, מה לפניו ומה לאחור וכתבו התוס' משמע כאן 'שלפנים ולאחור' פירושו מה שיש אחורי הכיפה במזרח ובמערב, וה"ה בצפון ובדרום וקשה שבדף (טז). מכאור 'שלפנים ולאחור' פירושו מה היה לפני שנברא העולם, ומה יהיה לאחר העולם ויש לתרץ שניתן לומר כך וניתן לומר כך] תלמוד לומר וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד־קֶצֶה הַשָּׁמַיִם, מלמקצה השמים ועד קצה השמים אתה שואל, ואין אתה שואל מה למעלה מה למטה, מה לפניו ומה לאחור.

[דף יב ע"א] השתא דנפקא ליה מלמקצה השמים ועד קצה השמים (דאסור לשאול מה שיש חוץ למחיצות, ממילא נפקא לן דאסור לשאול בקודם שנברא, דהיא היא, מה שהיה קודם לברייתו הוא עכשיו חוץ למחיצתו, הלכך...) למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ למה לי (למעוטי מיניה קודם שנברא העולם)? כדרכי אלעזר דאמר, אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע, שנאמר לְמֶנֶחַ הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל־הָאָרֶץ וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם (על הארץ היה, ומגיע לשמים) וכיון שסרה הניח הקב"ה ידיו עליו ומיעטו, שנאמר אַחֲרָיִךְ וְקִדְמָיִךְ יָדָיו וְתַשֵּׁת עָלַי פִּפְכָּה (שתי פעמים יצרתני, תחלה גבוה ולבסוף שפל).

אי הכי קשו קראי אהדדי (מקרא אחד משמע שהיה גבוה מן הארץ ועד השמים, וממקרא אחר משמע שהיה גבוהו כשיעור מסוף העולם ועד סופו)? אידי ואידי חד שיעורא הוא [ביארו התוס' דפליג אמאן דדריש בתמיד (לב). דמזרח ומערב רחוק מפי מהמרחק בין הארץ לרקיע. ויש לבאר שגם הסוכר שאדם הראשון מסוף העולם ועד סופו חולק על הא דתמיד שמזרח ומערב רחוק יותר, שאל"כ איך יכל לעמוד הרי היה גבוה יותר מהרקיע (עפ"י מהרש"א)]. אמנם יש לדחות שהיה מסוף העולם ועד סופו בגן עדן, ואחר שגורש משם כבר נתמעט].

אמר רב עשרה דברים נבראו ביום ראשון, ואלו הן שמים וארץ, תהו ובהו, אור וחשך, רוח ומים, מדת יום ומדת לילה. שמים וארץ דכתיב בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, תהו ובהו דכתיב וְהָאָרֶץ הִתְהַוָּה תְּהוֹ וְבָהוּ, אור וחשך חשך דכתיב וַחֲשָׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם, אור דכתיב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי אוֹר. רוח ומים דכתיב וַרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם. מדת יום ומדת לילה דכתיב וַיְהי־עֶרֶב וַיְהי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד.

אמר רב אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה [כשהיה שוכב היה ראשו למזרח ורגליו למערב כתבו התוס' יש לבאר עפ"י הגמ' (יג). שהוא מהלך חמש מאות שנה שנה שנה 'אני אל שדי' שאמר די מלהרחיב את העולם. ותמוה מנא לך הא שיש ת"ק שנה ולא יותר ולא פחות ותיירצו שנלמד מהמילוי של שם שדי (ין, לתוד), שעולה בגי' חמש מאות. הקשו התוס' לפי ר' נתן פסחים (צד). שכל יישוב האדם בעולם הוא תחת כוכב אחד, א"כ איך אנו רואים עוד כוכבים ברקיע ותיירצו ששאר הכוכבים עומדים על ים האוקיינוס, שמבואר בפרקי דר"א, שאין לו סוף, ורק הכורא יודע מדתו. אך במדרש אחר מצאנו ששיעורו שליש מן העולם. א"כ המדרש חולק על הדעה שכל יישוב העולם תחת כוכב אחד. מיהו יש לומר שמה שהגמ' בפסחים אמרה כונתה מהכוכבים של גלגל שהם מזלות קבועים, אבל יש מעלינו עוד הרכה כוכבים קטנים. עוד יש לומר שכיפת הרקיע היא קעורה מעלינו כמו כיפה גבוהה ובה

תנא תהו, קו ירוק שמקיף את כל העולם כולו, שממנו יצא חשך, שנאמר, יִשֵּׁת חֹשֶׁךְ סָתָרוֹ סְבִיבוֹתָיו (למדת שקו החשך מקיף את השמים). בהו, אלו אבנים המפולמות (לשון ליחלוח) המשוקעות בתהום, שמהן יוצאין מים, שנאמר וְנָטַח עָלֶיךָ קוֹרְתָהוּ וְאֶבְיִיבָהוּ.

תנא תהו, קו ירוק שמקיף את כל העולם כולו, שממנו יצא חשך, שנאמר, יִשֵּׁת חֹשֶׁךְ סָתָרוֹ סְבִיבוֹתָיו (למדת שקו החשך מקיף את השמים). בהו, אלו אבנים המפולמות (לשון ליחלוח) המשוקעות בתהום, שמהן יוצאין מים, שנאמר וְנָטַח עָלֶיךָ קוֹרְתָהוּ וְאֶבְיִיבָהוּ.

תנו רבנן בית שמאי אומרים שמים נבראו תחלה ואחר כך נבראת הארץ, שנאמר בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. ובית הלל אומרים ארץ נבראת תחלה ואחר כך שמים, שנאמר ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. אמרו להם בית הלל לבית שמאי לדבריהם, אדם בונה עלייה ואחר כך בונה בית שנאמר **הַבִּנְיָנָה בַשָּׁמַיִם מֵעֲלֹתָיו וְאֶגְדָּתוֹ עַל־אֶרֶץ יִסְדָּהּ** (הרי שמים נקראים עליה). אמרו להם בית שמאי לבית הלל לדבריהם אדם עושה שרפרף (לרגליו) ואחר כך עושה כסא (לישב), על כרחך הכסא עשוי תחלה, ולפי גובה הכסא הוא מתקן השרפרף) שנאמר **כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֶדְם רַגְלִי**. וחכמים אומרים זה וזה כאחת נבראו, שנאמר **אֶף־יָדִל יִסְדָּה אֶרֶץ וַיְמִינֵי מִפְּנֵה שָׁמַיִם קָרָא אֲנִי אֱלֹהֵם יַעֲמֶדּוּ יִתְּדוּ**. ואידך מאי יחדו, דלא משתלפי (נפרדים) מהדדי.

קשו קראי אהדדי (במקרא אחד משמע שהשמים נבראו תחילה, ובמקרא השני משמע שארץ נבראה תחילה) אמר ריש לקיש כשנבראו ברא שמים ואחר כך ברא הארץ, וכשנמטה נטה הארץ ואחר כך נטה שמים.

מאי שמים? אמר רבי יוסי בר חנינא ששם מים. **במתניתא תנא** אש ומים. מלמד שהביאן הקב"ה וטרפן (עירבן) זה בזה, ועשה מהן רקיע.

שאל רבי ישמעאל את רבי עקיבא כשהיו מהלכין בדרך, אמר ליה אתה ששימשת את נחום איש גשם זו עשרים ושתים שנה שהיה דורש כל אתין שבתורה, 'את השמים ואת הארץ' מה היה דורש בהן? אמר ליה אילו נאמר שמים וארץ הייתי אומר שמים שמו של הקב"ה, עכשיו שנאמר את השמים ואת הארץ. שמים שמים ממש, ארץ ארץ ממש, **דף יב ע"ב** 'ואת הארץ' למה לי להקדים שמים לארץ (דאי לא כתיב את הוה אמינא כאחת נבראו, אלא שאי אפשר לקרות שני שמות כאחת, להכי כתב את להקדים עוד ביארו חתופי' הא דאמרי

ואור ביום ראשון איברי, והכתיב **וַיִּתֵּן אֶת־הָאֱלֹהִים בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם וְכָתִיב וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי? כדרכי אלעזר דאמר אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, כיון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים עמד וגנזו מהן, שנאמר **וַיִּמְנַע מִרְשָׁעֵיהֶם אֱלֹהִים**. ולמי גנזו לצדיקים לעתיד לבא שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב, ואין טוב אלא צדיק, שנאמר אמרו צדיק כי טוב. כיון שראה אור שגנזו לצדיקים שמה, שנאמר אור צדיקים ישמה.**

כתנאי אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו, דברי רבי יעקב. וחכמים אומרים הן הן מאורות שנבראו ביום ראשון ולא נתלו עד יום רביעי.

אמר רב בעשרה דברים נברא העולם בחכמה (יודע מה שלמד) ובתבונה (שהוא מבין דבר חדש מפלפול חכמתו) ובדעת (ישוב הדעת) ובכח (הזרוע), ובנערה (נזיפה), ובגבורה (גבורת הלב), בצדק, ובמשפט, בחסד, וברחמים. **בחכמה ובתבונה** דכתיב ה' **בְּחִכְמָה יִסְדָּה אֶרֶץ פִּגְזָן שָׁמַיִם בְּתִבְנוּנָה**. **בדעת** דכתיב **בְּדַעְתּוֹ תְּהוֹמֹת נִבְקְעוּ, כֶּכָּח וּגְבוּרָה דְכָתִיב מִכֵּין הָרִים בְּכֹחוֹ נִאָּזַר בְּגְבוּרָה, בְּנִעְרָה דְכָתִיב עֲמוּדֵי שָׁמַיִם יִרְפְּפוּ וַיִּתְּמָהוּ מִנְּעֶרְתּוֹ, בְּצִדֵּק וּמִשְׁפָּט דְכָתִיב צִדֵּק וּמִשְׁפָּט מִכֹּון בְּסֻסָּה, בְּחֶסֶד וּרְחֻמִּים דְכָתִיב זָכַר רַחֲמֶיךָ ה' וְחֶסֶדְךָ כִּי מֵעוֹלָם הָמָה.**

אמר רב בשעה שברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך כשתי פקעיות (פקעת של חומים) של שתי, עד שגער בו הקב"ה והעמידו, שנאמר **עֲמוּדֵי שָׁמַיִם יִרְפְּפוּ וַיִּתְּמָהוּ מִנְּעֶרְתּוֹ**. והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב אני אל שדי אני הוא שאמרתי לעולם די.

אמר ריש לקיש בשעה שברא הקב"ה את הים היה מרחיב והולך, עד שגער בו הקב"ה ויבשו, שנאמר **גִּזְעָר בָּיִם וַיִּבְשׁוּהוּ וְכָל־הַנְּהָרוֹת הִתְחַרְבוּ**.

יב:

אמר שבעה, ואלו הן וילון, רקיע, שחקים, וזול, מעון, מכון, ערבות.

וילון אינו משמש כלום, אלא נכנס שחרית (לתוך תיקו, והאור נראה) ויוצא ערבית [מתיקו, ומתפשט למטה מן האור, והרי העולם חשוך, וזהו חידושו למעשה בראשית בכל יום הקשו התוס' איך נראים בלילה הכוכבים בשמים, הרי הם קבועים ברקיע השני מעל הוילון, והוילון מכסה האורה ומחשיך העולם בלילה ואולי יש לומר שהכוכבים נראים דרך הוילון, כמו שהם נראים דרך העננים. אך קשה שרוב פעמים אף העננים מחשיכים ומכסים את הכוכבים לגמרי, וא"כ ק"ו שהוילון צריך להסתיר אותם. ולכן נראה לפרש להיפך מרש"י, שהוילון נכנס בשחרית לעולם וממנה אורה יוצא ויוצאת ערבית מן העולם ומסתלק אורה ולכן הכוכבים נראים (הקשה הטורי אבן ופי' זה תמוה לי וכי אורה יוצא לעולם מן וילון, הא השמש נבראת להאיר על הארץ ביאר השפת אמת דאין העולם יכול לקבל אור השמש רק ע"י פריסת הוילון לכן גם לשיטת התוס' אינו משמש רק להסתיר חוש האורה וע"ז יכול לקבל אור השמש) ומחדש בכל יום מעשה בראשית, שנאמר הַנּוֹמָה בְּדָךְ (יריעה במובן בד) שָׁמַיִם וַיִּמְתְּחֵם בְּאַהֲלָה לְשִׁבְתָּהּ.

רקיע שבו חמה ולבנה כוכבים ומזלות קבועין, שנאמר ויתן אתם אלהים ברקיע השמים.

שחקים שבו רחיים עומדות וטוחנות מן לצדיקים, שנאמר וַיֵּצֵא שְׁחָקִים מִמַּעַל וַדְלִתִּי שָׁמַיִם פֶּתַח וַיִּמְטֵר עֲלֵיהֶם מִן הַאֲבָל וּגו'.

זבול שבו ירושלים ובית המקדש, ומזבח בניי, ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן, שנאמר בָּנָה בְּנִיתִי בֵּית זָבֹל לָךְ מִכּוֹן לְשִׁבְתֶּךָ עוֹלָמִים. ומגלן דאיקרי (זבול) שמים דכתיב הבט משמים וראה מזבל קדשך ותפארתך.

מעון (לשון מדור, מקום שמלאכים דרין בו) שבו כיתות של מלאכי השרת, שאומרות שירה בלילה וחשות ביום, מפני כבודן של ישראל (שמקלסין ביום) שנאמר יומם יצוה ה' חסדו (יצוה למלאכים לשתוק, כדי לעשות חסד לצריכים חסד, והם התחתונים) ובלילה שירה עמי (ברקיע עם שיר שלי שקילסתי ביום).

אמר ריש לקיש כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום, שנאמר

בית הלל לעיל ארץ נבראת תחלה דכתיב ביום עשות ה' וגו' ולא כתיב 'זאת' התם דריש מדהמיק ארץ לעשיה משמע שאותה עשה תחילה מיהו רש"י על החומש פירש 'את השמים' בא לרבות שברא את תולדותיהם של השמים, מדרש זה חולק על הגמ' כאן).

והארץ היתה תהו ובהו' מכדי בשמים אתחיל ברישא (את השמים ואת הארץ) מאי שנא דקא חשיב מעשה ארץ? תנא דבי רבי ישמעאל משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו השכימו לפתחי. השכים ומצא נשים (שאין דרכם להשכים) ואנשים, למי משבח למי שאין דרכו להשכים והשכים [הכא נמי דקרא לשמים תחלה, הוה ליה ארץ אין דרכו להשכים (שכן הקב"ה איהר את הציווי לברואתה) ועוד (טעם שהארץ אין דרכה להשכים) שכל מעשה ארץ מתונים (גידולי הקרקע גדלים לאט) ומעשה שמים במהירות, זו (הארץ) השכימה עמה, שנבראו כאחת לכך התחיל לספר מעשיה תחלה].

תניא רבי יוסי אומר אוי להם לכריות שרואות ואינן יודעות מה רואות, עומדות ואין יודעות על מה הן עומדות (הקשה מההרש"א וכי משום שאינן יודעין יהיה אוי להם, ועיין מה שיישב בזה על דרך הדרוש). הארץ על מה עומדת על העמודים, שנאמר הַמִּרְגְּזֵי אֶרֶץ מִמְּקוֹמָהּ וְעַמּוּדֶיהָ יִתְפַּלְצוּן. עמודים על המים, שנאמר לרקע הארץ על המים, מים על ההרים, שנאמר על הרים יעמדו מים, הרים ברוח, שנאמר כי הנה יוצר הרים וברא רוח (מה ענין זה אצל זה, אלא ללמדך שההרים עומדין על הרוח) רוח בסערה, שנאמר רוח סערה עשה דברו (דבר הרוח סערה עשאתו) סערה תלויה בזורעו של הקב"ה, שנאמר ומתחת (כל היצירה) זרעת עולם (הסובלות אותו). וחכמים אומרים על שנים עשר עמודים עומדת, שנאמר יִצְבֹּן גְּבֻלַּת עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. ויש אומרים שבעה עמודים, שנאמר הצבה עמודיה שבעה. רבי אלעזר בן שמוע אומר על עמוד אחד, וצדיק שמו, שנאמר וצדיק יסוד עולם.

אמר רבי יהודה שני רקיעים הן, שנאמר הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים. **ריש לקיש**

יב: - יג.

התוס' שזו דרש הפסוק, אבל פשוטו לא יפחד ממך (הרע). ומנלן דאיכרי (מכון) שמים דכתיב ואתה תשמע השמים מכון שבתך.

ערבות שבו צדק, משפט וצדקה, גנזי חיים, וגנזי שלום, וגנזי ברכה, ונשמתן של צדיקים, ורוחות ונשמות (חדא היא וי"א רוח היא הנשמה העשויה בדמות הגוף, נשמה היא נשימה) שעתיד להיבראות, וטל שעתיד הקב"ה להחיות בו מתים.

צדק ומשפט דכתיב צדק ומשפט מכון כסאך (והכסא בערבות הוא כדמסיק לקמן) צדקה דכתיב וילבש צדקה פשרין [למדת שעמו צדקה שרויה (וה' הרי שוכן בערבות)] גנזי חיים דכתיב כי עמך מקור חיים, וגנזי שלום דכתיב ויקרא לו ה' (קראה אצלו) שלום, וגנזי ברכה דכתיב ישא ברכה מאת ה', נשמתן של צדיקים דכתיב ויהייתה נפש אדני צדקה בצרור החיים את ה' אלהיו, רוחות ונשמות שעתיד להיבראות דכתיב בירוח מלפני יעמוף ונשמות אני עשיתי. וטל שעתיד הקב"ה להחיות בו מתים דכתיב גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה (האי קרא במתן תורה כתיב, שיצתה נשמתן שנאמר נפשי יצאה בדברו, והניף עליהן טל תחייתו, שנאמר גשם נדבות תניף אלהים).

שם (בערבות) אופנים ושרפים וחיות הקדש, ומלאכי השרת, וכסא הכבוד, מלך אל חי רם ונשא שוכן עליהם, שנאמר סלו לרכב בערבות ביה שמו, ומנלן דאיכרי (ערבות) שמים אתיא רכיבה רכיבה כתיב הכא סלו לרכב בערבות וכתיב התם רכב שמים בעזרך. וחשך וענן וערפל מקיפין אותו, שנאמר ישת חשך סתרו סביבותיו סבתו חשכתמים עבי שחקים.

ומי איכא חשוכא קמי שמיא, והכתיב הוא גלא עמיקתא ומסתרתא ידע מזה בחשוכא ונהורא עמה שרא? לא קשיא הא [דף יג ע"א] בבתי גואי (ונהורא עמיה שרא) הא בבתי בראי.

ואמר רב אחא בר יעקב עוד רקיע אחד יש למעלה מראשי החיות, דכתיב ודמות עלראשי

יומם יצוה ה' חסדו, ומה טעם יומם יצוה ה' חסדו משום ובלילה שירה עמי.

ואיכא דאמרי, אמר ריש לקיש כל העוסק בתורה בעולם הזה, שהוא דומה ללילה, הקב"ה מושך עליו חוט של חסד לעולם הבא, שהוא דומה ליום, שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי.

אמר רבי לוי כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים (הפכיר האלשיך שהובא בחז"ל שפעם אחת אחזה אש ברותם אחד, ואחר שנה בדקו ומצאו שרשו בוער באש, והיינו שהוא אש בלתי פוסק) שנאמר תקמפים (החותכים ומפסיקים) מלוח [פירש רש"י ע"ז (ג): דברי תורה הכתובים על הלוחות] עלישית (בשביל שיה של דברים בטלים) ושרש רתמים לחמם.

ומנלן דאיכרי (מעיו) שמים שנאמר השקיפה ממעון קדשך מן השמים.

מכון (לשון אוצר של פורעניות, כמה דאת אמר נכוננו ללצים שפמים) שבו (כל אלה לפורעניות...) אוצרות שלג [ביארו התוס' יש ממנו שמוכן לפורענות ויש לטובה כדאמרינן (תענית ג): טבא תלגא למורי כחמשה מטרי לארעא] ואוצרות ברד, ועליית מללים רעים, ועליית אגלים (לשון אגלי טל', והם מים העומדים להלקות בהן פירות) וחדרה של סופה וסערה, ומערה של קיטור, ודלתותיהן אש, שנאמר יפתח ה' לך את אוצרו הטוב (למדת שיש לו אוצר לפורענות).

הני ברקיעא איתנהו, הני בארעא איתנהו, דכתיב הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תחמות אש וברד שלג וקיטור רוח סערה עשה דבר? אמר רב דוד ביקש עליהם רחמים, והורידן לארץ (הקשו התוס' הרי כתוב בפסוק כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים הרי שאף אחרי דוד היו הגשם והשלג בשמים ותירצו ב' תירוצים א. כיון שהוא יורד מן העננים נראה כיורד מן השמים ב. לא הוריד רק המוכנים לפורענות אבל המרוים את הארץ נשארו למעלה). אמר לפניו רבוננו של עולם בין לא אליהפין רשעו אפתה לא יגרך רע, צדיק אתה ה' לא יגור במגורך (אצלך) רע (הפכירי

פרשיות שבה). אמר רבי זירא אין מוסרין ראשי פרקים אלא לאב בית דין, ולכל מי שלבו דואג בקרבו (ואינו מיקל את ראשו). **איכא דאמרי** והוא שלבו דואג בקרבו (תרתי בעיני). **פסק הרמב"ם** צוו חכמים הראשונים שלא לדרוש בדברים אלו אלא לאיש אחד בלבד והוא שיחיה חכם ומבין מדעתו ואחר כך מוסרין לו ראשי הפרקים ומודיעין אותו שמין מן הדבר והוא מבין מדעתו וידע סוף הדבר ועומקו, ודברים אלו דברים עמוקים הם עד למאד ואין כל דעת ודעת ראויה לסובלן, ועליהם אמר שלמה בחכמתו דרך משל כבשים ללבושך כך אמרו חכמים בפירוש משל זה דברים שהן כבשוננו של עולם יהיו ללבושך כלומר לך לבדך ואל תדרוש אותם ברבים, ועליהם אמר יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך, ועליהם אמר דבש וחלב תחת לשונך, כך פירשו חכמים הראשונים דברים שהן כדבש וחלב יהיו תחת לשונך יסוה"ת (ביב).

אמר רבי אמי אין מוסרין סתרי תורה אלא למי שיש בו חמשה דברים **שְׁרִיחֲמִישִׁים וְנִשְׂוֹא פָּנָיו וְיוֹעֵץ וְחָכָם וְהָרָשִׁים וְנִבְּזָן לְחֵשׁ** (יבואר בדף יד).

ואמר רבי אמי אין מוסרין דברי תורה לנכרי, שנאמר **לֹא עֲשֵׂה בָּן לְקַלְגָּזִי וּבִשְׂפָטַי פְּלִידָעוֹם** והקשו **התוס'** הרי כבר למדנו דעובד כוכבים העוסק בתורה חייב מיתה כדאמר (סנהדרין נט). עובד כוכבים העוסק בתורה חייב מיתה והמלמדו עובר אלפני עור לא תתן מכשול, ואם תתן שזכא מדובר בו מצות דידהו, אי אפשר לומר כן שהרי יש מצוה למוסרם להם. **ותירצו** וי"ל דהכא מיירי אפילו היכא דאיכא עובד כוכבים אחר שרוצה ללמדו דליכא לפני יהודי המלמדו לפני עור כדאמרין (ע"ז ו:). המושיט כוס יין לנזיר עובר אלפני עור, והני מילי דקאי אתרי עברא דנהרא שבלאו נתינתו אי אפשר להביאו אליו, אבל אי לא הכי אינו עובר אלפני עור, הכא נמי אפילו במקום שעובד כוכבים אחר רוצה ללמדו דליכא לפני עור מכל מקום אסור (התוס' רא"ש כלל ביאר שכל שגוי לרדף ללמוד ז' מלות בני נח זה לפני שניתנה תורה, אבל אחר נתינת התורה, ורלו שאינם מקיימים, התייחס להם שלא יקבלו שכן, ולא אסור גם ללמדם להם והפתח עיניים תמה על תירוצו זה ויש באחרונים אריכות בזה טובא)].

החיה רָקִיעַ פָּעִין תִּקְרָה הַנּוֹרָא. עד כאן יש לך רשות לדבר, מכאן ואילך אין לך רשות לדבר, שכן כתוב בספר בן סירא במופלא ממך (במוכדל ומופרש ממך, שלא רצה הקדוש ברוך הוא לגלות לך) אל תדרוש, ובמכוסה ממך אל תחקור, במה שהורשית התבונן, אין לך עסק בנסתרות.

תניא אמר רבן יוחנן בן זכאי מה תשובה השיבתו בת קול לאותו רשע (נבוכדנצר), בשעה שאמר **אֶעֱלֶה עַל־פִּמְתִּי עֵב אֲדַמָּה לְעִלּוֹן יצתה בת קול ואמרה לו רשע בן רשע, בן בנו של נמרוד הרשע (ביארו התוס' לאו דוקא שהרי כוש ילד את נמרוד ולא מצינו אותו רשע מורע כוש אלא על שם מעשיו שמלך גם הוא בשנער) שהמריד כל העולם כולו עליו (לשון נקיה היא, כלומר על עצמו, ולא עלי) במלכותו, כמה שנותיו של אדם שבעים שנה (ביארו התוס' אע"פ שנבוכדנצר היה באותו זמן כבר יותר מגיל שבעים, כפי שיעלה בחשבון שהיה סופר בבית סנחריב, ואח"כ עלה למלכות כמבואר בסנהדרין (צו)), על כל פנים החשיבה הגמ' את הרגילות שנוקטים על פי הפסוק שימיו של אדם ע' שנים) שנאמר ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורת שמונים שנה. והלא מן הארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה, ועוביו של רקיע מהלך חמש מאות שנה, וכן בין כל רקיע ורקיע, למעלה מהן חיות הקדש, רגלי החיות (עובי פרסותיהן) כנגד כולם. קרסולי החיות כנגד כולם, שוקי החיות (הוא עצם הנמכר עם הרגל) כנגד כולם, רכובי החיות (הוא עצם הירך הסמוך לשוק, ירך הוא עצם הקולית התקוע במתנים) כנגד כולם, ירכי החיות כנגד כולם, גופי החיות כנגד כולם, צוארי החיות כנגד כולם, ראשי החיות כנגד כולם, קרני החיות כנגד כולם. למעלה מהן כסא כבוד, רגלי כסא הכבוד כנגד כולם, כסא הכבוד כנגד כולם, מלך אל חי וקים רם ונשא שוכן עליהם. ואתה אמרת **אֶעֱלֶה עַל־פִּמְתִּי עֵב אֲדַמָּה לְעִלּוֹן אֶךְ אֶל־שָׂאוֹל תִּוָּרַד אֶל־יִרְפְּתִי־בֹר**.**

איתא במשנה 'ולא במרכבה ביחיד' תני רבי חייא אבל מוסרין לו ראשי פרקים (ראשי

(היינו עד פסוק כז ולא עד בכלל) רבי יצחק אומר עד החשמל (גם תחילת פסוק כז כלולה במעשה מרכבה עד 'חשמל' וכולל מלה זו, הרי למדנו שעיקר מעשה המרכבה הוא עד סוף פסוק כז, או לכל היותר, גם תחילת פסוק כז, ולא כל פסוק כז ופסוק כח כפי שאמר רב יוסף). עד וארא מגמרין, מכאן ואילך מסרינן ראשי פרקים (כלומר, הכי קאמר עד היכן מעשה מרכבה שנתנו לדרוש עד וארא או עד החשמל, ומשם עד ויאמר הן הן מעשה מרכבה שהקפידו עליהן חכמים). איכא דאמרי עד וארא מסרינן ראשי פרקים, מכאן ואילך, אם הוא חכם מבין מודעתו אין, אי לא לא.

ומי דרשינן בחשמל, והא ההוא ינוקא דדרש בחשמל ונפקא נורא ואכלתיה? שאני ינוקא דלא ממי זימניה.

אמר רב יהודה ברם, זכור אותו האיש לטוב, וחנניה בן חזקיה שמו, אלמלא הוא נגזו ספר יחזקאל (שיש בסופו דברים בקרבנות שסותרין דברי תורה) שהיו דבריו סותרין דברי תורה. מה עשה? העלו לו שלוש מאות גרבי שמן (להדליק), וישב בעלייה ודרשו.

תנו רבנן מעשה בתינוק אחד שהיה קורא בבית רבו בספר יחזקאל, והיה מבין בחשמל (לדרוש מהו), ויצאה אש מחשמל ושרפתו. וביקשו לגנוז ספר יחזקאל. אמר להם חנניה בן חזקיה אם זה חכם הכל חכמים הן?

מאי חשמל? **אמר רב יהודה** [דף יג ע"ב] חיות אש ממללות (אש יוצא מדיבורן). **במתניתא תנא** עתים חשות (שוקות) עתים ממללות (הסביר רש"י על יחזקאל משבחות ומחללות את ה'). בשעה שהדיבור יוצא מפי הקב"ה חשות, ובשעה שאין הדיבור יוצא מפי הקב"ה ממללות.

וְהַחַיִּיּוֹת רָצוּא וְשׁוֹב פְּמֶרְאָה הַפֶּזֶק (מוציאות ראשן מתחת הרקיע הנמוי למעלה מראשיהן, וחוזרות ומכניסות אותן ממורא השכינה במהירות, כריצה ושיבה של להב היוצא מפי הבזק ביארו התוס' פר"ח לפי שהן מגחלים עוממות

אמר ליה רבי יוחנן לרבי אלעזר (בן פדת) תא אגמרך במעשה המרכבה, אמר ליה לא קשאי (לא זקנתי, ובעינן לבו דואג כתב המהרש"א מכאן תשובה לאותן אנשים שבדור הזה שמבלים כל ימיהם בחכמת הקבלה גם בילדותם, ואם החכמה ההיא חכמת הקבלה אינו נוגע במעשה מרכבה לא ידענא למה לא הוזכרה זו החכמה בשום מקום לא במשנה ולא בתלמוד ובתוספתא ובמכילתא ובספרא ובספרי ולפי הנראה שחכמה זו נוגעת בלמעלה ממעשה מרכבה ויותר ראוי להסתירה ולא לגלותה, ובפ' י' יוחסין אמרתי כזה שיש למחות ביד הדורשים בחכמה זו ברכים גם בסוד השם ע"ש). כי קש נח נפשיה דרבי יוחנן. אמר ליה רבי אסי תא ואגמרך במעשה מרכבה, אמר ליה אי זכאי גמירתא מרבי יוחנן רבך.

רב יוסף הוה גמיר מעשה המרכבה, סבי דפומבדיתא הוו תנו במעשה בראשית (מעשה המרכבה ומעשה בראשית ברייתות הן). אמרו ליה ליגמור לן מר מעשה מרכבה, אמר להו אגמרון לי מעשה בראשית, בתר דאגמרון אמרו ליה ליגמרון מר במעשה מרכבה, אמר להו תנינא בהו דבש וחלב תחת לשונך דברים המתוקין מדבש וחלב יהו תחת לשונך. רבי אבהו אמר מהכא כבשים ללבושך דברים שהן כבשוננו (סתרו) של עולם יהיו תחת לבושך (יש לעיין שלכאורה עשה עמם שלא כהוגן? כתב הר"י מברצלוני שסבר שאסור לו ללמדם, ודחה את השעה לאומרם להם כך, כדי שילמדוהו מעשה בראשית ובעי"ז בהקדמת הרמב"ם למשנה ד"ה והרביעי דרשות, ולא עשה זאת הלילה מתוך צרות עין או שרצונו להתגדל עליהם, כי המדות האלה מגונות אפילו לאחד השפלים שבעם, כל שכן לאנשים הגדולים, אלא עשה זאת מפני שראה עצמו ראוי ללמוד מה שבידם ולא מצאם ראויים ללמוד מה שבידו). אמרו ליה תנינן בהו עד ויאמר אלי בן אדם (למדו כל פרק א' דיהזקאל) אמר להו הן הן מעשה המרכבה [אם עד כאן שניתם הרבה שניתם, ששני מקראות הללו שהן וארא כעין החשמל וגו' כמראה הקשת וגו' (שני הפסוקים האחרונים בפרק א') הם שהקפידו עליהם חכמים מלדורשם, שהן מדברין בצורת שכינה ומראהו].

מיתיבי עד היכן מעשה המרכבה רבי אומר עד וארא בתרא [כעין החשמל ולא הוא בכלל

אמר רבא כל שראה יחזקאל ראה ישעיה (כששרתה עליו רוח הקדש, כמה שנאמר 'ויראה את ה' יושב על כסא רם ונשא' אלא שלא חש לפרש את הכל, שהיה בן מלכים וגדל בפלמין, ובן כרך הרואה את המלך אינו נבחל ואינו תמה, ואינו חש לספר). למה יחזקאל דומה לבן כפר שראה את המלך, ולמה ישעיה דומה לבן כרך שראה את המלך (ביארו התוס' בן כפר אינו רגיל לראות את המלך, לכן כשמספר שראה את המלך, צריך הוא להביא סימנים, ראיתי את פלוני ופלוני עמו, לכן יחזקאל אומר שראהו על נהר כבר, ופירש כל סדר המרכבה, משאוי"כ ישעיהו שאמר רק שראהו יושב על כסא רם ונישא).

אמר ריש לקיש מאי דכתיב אשירה לה' פִּינָאָה גָּאָה שירה למי שמתגאה על הגאים. דאמר מר מלך שבחיות ארי, מלך שבבהמות שור, מלך שבעופות נשר, ואדם מתגאה עליהן (אלו ארבעתן בכסא, והוא למעלה מהן) והקב"ה מתגאה על כולן ועל כל העולם כולו.

כתוב אחד אומר ודמוֹת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם ופְּנֵי אַרְיָה אֱלִי־יִמִּין לְאַרְבַּעַתָּם ופְּנֵי־שׁוֹר מִחֻשְׁמָאוֹל לְאַרְבַּעַתָּן וגו' וכתוב וְאַרְבַּעַת פָּנִים לְאַחַד פְּנֵי הָאֶחָד פְּנֵי הַכְּרוֹב ופְּנֵי הַשְּׁנִי פְּנֵי אָדָם וְהַשְּׁלִישִׁי פְּנֵי אַרְיָה וְהָרְבִיעִי פְּנֵי־נֶשֶׁר ואילו שור לא קא חשיב? אמר ריש לקיש יחזקאל ביקש עליו רחמים והפכו לכרוב. אמר לפניו רבונו של עולם, קטיגור (שונא) יעשה סניגור (אוהב, מליץ יושר).

מאי כרוב? אמר רבי אבהו כרביא (פני תינוק) שכן בבבל קורין לינוקא רביא. אמר ליה רב פפא לאביי אלא מעתה, דכתיב פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר, היינו פני כרוב היינו פני אדם? אפי רברבי ואפי זוטרי (האחד פני גדול והאחד פני קטן).

כתוב אחד אומר שֵׁשׁ פְּנָפִים שֵׁשׁ פְּנָפִים לְאַחַד וכתוב אחד אומר וְאַרְבַּעַת פָּנִים לְאַחַת וְאַרְבַּע פְּנָפִים לְאַחַת לָהֶם (ביארו התוס' ואף על גב שזה בחיות כתיב וזה כשרפים מ"מ מסתבר שגם החיות בשש

וידרכן לדמות לשאר שרפים ולהוציא להבה והניצוץ הוזר והיינו רצוא ושוב). מאי רצוא ושוב? אמר רב יהודה כאור היוצא מפי הכבשן (ששורפין בו אבנים לסיד, ובזק לשון שבירי שברים הוא, שהאור יוצא בין אבן לאבן). מאי כמראה הבזק? אמר רבי יוסי בר חנינא כאור היוצא מבין החרסים (דרך מזקקי זהב לנקוב כלי חרס נקבים נקבים, וכופין אותו על גבי גחלים שהזהב נתון בהן בתוך כתישת החרסים של לבנים על גבי חרס, ולהב יוצא למעלה דרך נקבי הכלי, והוא עשוי גוונים גוונים ותמיד יוצא ונכנס).

וְאֵרָא וְהִנֵּה רֹחַ סַעֲרָה בָּאָה מִן־הַצָּפוֹן (מבבל, שהוא בצפון, שנאמר מצפון תפתח הרעה) עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת וְנִגְהָ לָּו סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ בָּעִין הַחֲשֵׁמֶל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ. מאי בעיא התם (למה הלכה הרוח בבבל)? אמר רב שהלך לכבוש את כל העולם כולו תחת נבוכדנצר הרשע. וכל כך למה (ביאר מהרש"א רצה לומר, גם אם זכה נבוכדנצר הרשע למשול על ישראל בשביל שלש פסיעות שהלך, כמבואר בפרק חלק, מכל מקום כמה זכה כל כך לכבוש את כל העולם) שלא יאמרו אומות העולם ביד אומה שפלה מסר הקב"ה את בניו (ביארו התוס' והיינו כפי' דהחיא דאמר בגיטין (דף נו:)) כל המיצר לישראל נעשה ראש כלומר כבר נעשה ראש קודם שמיצר להם. אמר הקב"ה מי גרם לי שאהיה שמש לעובדי פסילים עונותיהן של ישראל הן גרמו לי.

וְאֵרָא הַחַיּוֹת וְהַנְּחִי אֹפֵן אֶחָד בְּאַרְצֵי אֲצֵל הַחַיּוֹת אמר רבי אלעזר מלאך אחד שהוא עומד בארץ, וראשו מגיע אצל החיות. במתניתא תנא סנדלפון שמו, הגבוה מחברו מהלך חמש מאות שנה, ועומד אחורי המרכבה, וקושר כתרים לקונו (ביארו התוס' מתפלגן של צדיקים הוא עושה עמדות). איני, והכתיב ברוך כבוד ה' ממקומו (מזה שבפסוק כתוב 'ממקומו' ולא 'במקומו' מכלל ד'מקומו' ליכא ידיע ליה גם לא המלאך סנדלפון? דאמר שם (המפורש) אתגא (על הכתר) ואזל (לבד) ויתיב ברישיה.

שירה ואלו החדשים שאינם יודעים הדת ממהרין לשורר ונתחייבו כליה. והיינו אשר תקנו ויסדו אנשי כנסת הגדולה ביוצר 'ונותנין רשות זה לזה קדושה כולם כאחד עונין ואומרים/ וגם לפני כן אומרים 'יוצר משרתים ואשר משרתיו כולם עומדים ברום עולם' כלומר רק משרתיו הם קבועים ועומדים לעולם, אבל אלו שנבראים בכל יום מתבטלים). ולהיכן שפיך (נהר דינור)? אמר רב על ראש רשעים בגיהנם, שנאמר הַנְּהַן סַעֲרַת ה' הַמָּה יִצְאָה וְסַעֲרַת מִתְחַלֵּל עַל רֹאשׁ רָשָׁעִים יִחַל. ורב אחא בר יעקב אמר על אשר קומטו (על תתקע"ד דורות שהעביר מן העולם קודם מתן תורה ולא בראן, כדקתני לקמן, ונתנן בגיהנם, ועליהם נופל), שנאמר אֲשֶׁר־קִמְטוּ וְלֹא־עָתָּה נִהָר יוֹצֵק יְסוּדָם.

תניא, אמר רבי שמעון החסיד אלו תשע מאות ושבעים וארבע דורות שקומטו (נגזרו) להיבראות [דף יד ע"א] קודם שנברא העולם (נגזר עליהם להבראות להיות קודם מתן תורה, לקיים מה שנאמר 'דבר צוה לאלף דור' ראויה היתה תורה להינתן לסוף אלף דור, וכשראה שאין העולם מתקיים בלא תורה עמד וטרדן, ונתנה לסוף עשרים וששה דורות מאדם הראשון עד משה רבינו) ולא נבראו, עמד הקב"ה ושתלן [תוס' הביאו שיש גירסא נוספת 'וטרדן' ופירש בה רש"י לעיל שנתן נשמתן בגיהנם ולא נבראו ותמחו התוס' וכי עכיד דינא בלא דינא כי מה פשעו להיות בגיהנם ולכן פירשו וטרדן שלא נבראו ביחד כי אם מעט לכל דור ודור כדי שלא יחריבו העולם, וא"כ שתי הלשונות פירושו (כ"ט) בכל דור ודור, והן הן עזי פנים שבדור.

ורב נחמן בר יצחק אמר 'אשר קמטו' לברכה הוא דכתיב, אלו תלמידי חכמים שמקמטין עצמן משינה על דברי תורה בעולם הזה, הקב"ה מגלה להם סוד לעולם הבא, שנאמר נהר יוצק יסודם.

אמר ליה שמואל לחייא בר רב, בר אריא (בן אריה היינו בן איש גדול) תא, אימא לך מילתא מהני מילי מעליותא דהוה אמר אבון, כל יומא ויומא נבראין מלאכי השרת מנהר דינור, ואמרי שירה ובטלי, שנאמר חֲדָשִׁים לְבָקָרִים

כנפים כמו השרפים)? לא קשיא כאן בזמן שבית המקדש קיים, כאן בזמן שאין בית המקדש קיים (בימי ישעיה היה המקדש קיים במכוננו, ובימי יחזקאל כבר הגיע זמן שיחרב, ונתמעטה פמליא של מעלה) כביכול שנתמעטו כנפי החיות.

הי מינייהו אימעטו? אמר רב אותן שאומרות שירה בהן. כתיב הכא ובשתים יעופף (וסמין ליה...) וקרא זה אל זה ואמר (אלמא הנך נינהו דאמרי בהו שירה) וכתיב התעיף עיניך בו ואיננו. ורבנן אמרי אותן שמכסות בהן רגליהם, שנאמר ורגליהם רגל ישרה ואי לא דאימעטו מנא הוה ידע (שרגליהם ישרה)? דלמא דאיגלאי וחזיא ליה, דאי לא תימא הכי ודמות פניהם פני אדם הכי נמי דאימעטו, אלא דאיגלאי וחזיא ליה, הכא נמי דאיגלאי וחזיא ליה. הכי השתא, בשלמא אפיה אורח ארעא לגלויי קמיה רביה, כרעיה לאו אורח ארעא לגלויי קמיה רביה.

כתוב אחד אומר (בספר דניאל) אֶלֶף אֶלְפִין יִשְׁמְשׁוּנָה וְרָבָּן רַבְּבָן קְדָמוּהִי יְקִימוּן וכתוב אחד אומר הֵיטֵל מִסְפָּר לְגִדְדֻיו? לא קשיא כאן בזמן שבית המקדש קיים, כאן בזמן שאין בית המקדש קיים (בימי דניאל כבר חרב הבית) כביכול (אף כלפי צבא שכינה הוזקקנו לומר כך, כמו בבשר ודם שיכול לומר בו מיעוט) שנתמעטה פמליא של מעלה.

תניא רבי אומר משום אבא יוסי בן דוסאי אלף אלפין ישמשונה מספר גדוד אחד, ולגדודיו אין מספר. ורבי ירמיה בר אבא אמר אלף אלפין ישמשונה לנהר דינור (דחאי קרא נמי גבי נהר דינור כתיב) שנאמר נִהָר דִּי־נִינֹר נָגַד וְנִפְלָ מִן־קְדָמוּהִי אֶלֶף אֶלְפִין יִשְׁמְשׁוּנָה וְרָבָּן רַבְּבָן קְדָמוּהִי יְקִימוּן. מהיכן נפיק (מהיכן נובע נהר דינור)? מויעתן של חיות (ביארו התוס' ויוצאים ממנו מלאכים ואומרים שירה ומיד מתבטלים. והכי מצינו במדרש על הפסוק 'חדשים לבקרים' שבזמא מלאכים בכל יום ואומרים שירה ומתבטלים להן כדאמר בסמוך משום שיש אות במלאכים הקבועים שממתנינים זה לזה לומר

מִשְׁעָן־מַיִם⁴ גָּבוֹר⁵ וְאִישׁ מִלְחָמָה⁶ שׁוֹפֵט⁷ וְנָבִיא⁸
 וְקַסָּם⁹ וְזֶקֶן¹⁰ שְׂרָחֲמָשִׁים¹¹ וְנִשְׂוֹא פָנִים¹² וְיוֹעֵץ¹³
 וְחָכֵם חֲרָשִׁים¹⁴ וְנִבְּזָן לַחֹשׁ¹⁵ וְנִתְּנָתִי נְעָרִים
 שְׂרִיָּהֶם¹⁶ וְתַעֲלוּלִים וְמִשְׁלֹרֶכֶם¹⁷ וְנִגְשׁ הָעָם אִישׁ
 בְּאִישׁ וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ¹⁸.

משען אלו בעלי מקרא, משענה אלו בעלי משנה, כגון רבי יהודה בן תימא וחביריו. פליגו בה רב פפא ורבנן, חד אמר שש מאות סדרי משנה (היו בימיהן) וחד אמר שבע מאות סדרי משנה. כל משען לחם אלו בעלי תלמוד (שיש לסמוך על הוראתן כסמיכת לחם) שנאמר לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתא, וכל משען מים אלו בעלי אגדה, שמושכין לכו של אדם כמים באגדה. גבור זה בעל שמועות (ששמע הלכות פסוקות מרבותיו, ושגורות בפיו) ואיש מלחמה זה שיודע לישא וליתן במלחמתה של תורה. שופט זה דיין שדן דין אמת לאמיתו, נביא כמשמעו, קוסם זה מלך, שנאמר קסם על שפתי מלך, זקן זה שראוי לישיבה, שר חמשים אל תקרי שר חמשים אלא שר חומשין, זה שיודע לישא וליתן בחמשה חומשי תורה. דבר אחר שר חמשים כדרכי אבהו (להעמיד לפניו מתורגמן לדרוש ברבים) דאמר מכאן שאין מעמידין מתורגמן על הצבור פחות מחמשים שנה. ונשוא פנים זה שנושאים פנים לדורו בעבורו, למעלה (הקב"ה נושא לדור בעבורו) כגון רבי חנינא בן דוסא נשחכל ניוזנין בזכותו כדאמרין (תענית כד:) כל העולם אינו ניוזן אלא בשביל חנינא בני תוס' ביארו שהיה בעל מעשים יותר מכל בני דורו. למטה (מלכי האומות מכבדין אותן בשבילו) כגון רבי אבהו בי קיסר (ביארו התוס' ולא משום שלא היה חשוב למעלה אלא משום שגם בדורו היו אנשי מעשה כמותו). יועץ שיודע לעבר שנים ולקבוע חדשים, וחכם זה תלמיד המחכים את רבותיו, חרשים בשעה שפותח בדברי תורה הכל נעשין כחרשין, ונבזן זה המבין דבר מתוך דבר, לחש זה שראוי למסור לו דברי תורה שניתנה בלחש (כגון אב בית דין ולבו דואג בקרבן).

רַבָּה אֱמוּנָתָךְ (רבה תחלתך עליהן). ופליגא דר' יונתן דאמר כל דיבור ודיבור שיוצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך אחד, שנאמר בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם (ביארו התוס' ס"ל לר' יונתן שנבראים בדיבור המקום, ולא יוצאים מנהר דינור).

כתוב אחד אומר לְבוּשָׁהוּ כְּתָלָה הָזֶר וְשָׁעָר רִאשֹׁהָ כְּעֶמֶד נָקָא, וכתוב קְצוּתִיו תִּלְתָּלִים שְׁחָרוֹת כְּעוֹרָב? לא קשיא כאן (צבע שערותיו לבן) בישיבה (הסביר הר"ח במושב הדין) כאן (צבע שערו שחור כשל בחור) במלחמה. דאמר מר אין לך נאה בישיבה אלא זקן, ואין לך נאה במלחמה אלא בחור.

כתוב אחד אומר כְּרִסְיָהּ שְׂבִיבִין דִּי־נִיר (משמע כסא אחד) וכתוב אחד אומר עַד דִּי כְּרִסְוֹן רָמִיו וְעֵתִיק יוֹמִין יִתָּב (שני כסאות הוטלו, נתקנו לישב עליהן)? לא קשיא אחד לו ואחד לדוד. כדתניא אחד לו ואחד לדוד, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי יוסי הגלילי, עקיבא, עד מתי אתה עושה שכניה חול (להושיב אדם בצידו) אלא אחד לדין ואחד לצדקה.

קיבלה מיניה או לא קיבלה מיניה? תא שמע אחד לדין ואחד לצדקה, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה עקיבא, מה לך אצל הגדה, כלך מדברותיך (חדל מדברריך) אצל נגעים ואחלות (עד שתגיע אצל נגעים ואחלות, שהן הלכות עמוקות). אלא אחד לכסא ואחד לשרפרף, כסא לישב עליו, שרפרף להדום רגליו, שנאמר השמים כסאי והארץ הדם רגלי (הרי שקיבלה מיניה).

כי אתא רב דימי אמר שמונה עשרה קללות קילל ישעיה את ישראל (כלומר נתנבא עליהן שמונה עשרה פורעניות) ולא נתקרה דעתו עד שאמר להם המקרא הזה (הקללה התשע עשרה) יִרְהָבוּ (יתגאו) הַנֶּעֱרָל בְּזִלְזוֹן וְהַנֶּקְלָה בְּבִקְבָד.

שמונה עשרה קללות מאי נינהו דכתיב כִּי הָיָה הָאָדָם ה' צְבָאוֹת מְסִיר מִיְּדוֹשָׁלָם וּמִיְּהוּדָה מִשְׁעָן וּמִשְׁעָנָה² פֶּל מִשְׁעָן־לָחֶם³ וְכָל

יד. - יד:

בְּחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם וְרֹאשֵׁנָא וְדַעוּ וּבְקָשׁוֹ
בְּרַחֲבוֹתֶיהָ אִסְתַּמְצָאוּ אִישׁ אִשְׁיֵשׁ עֲשֶׂה
מִשְׁפֵּט מִבְּקָשׁ אֲמוּנָה וְאַסְלַח לָהּ? לֹא קָשִׁיָּא **נֶדֶךְ**
יד ע"ב הָא דְּבִדְבְּרֵי תוֹרָה, הָא בְּמַשָּׂא וּמִתֵּן.
בְּדִבְרֵי תוֹרָה הוּא, בְּמַשָּׂא וּמִתֵּן לֹא הוּא.

תנו רבנן מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה
רוכב על החמור, והיה מחלך בדרך, ורבי
אלעזר בן ערך מחמר אחריו. אמר לו רבי שנה
לי פרק אחד במעשה מרכבה, אמר לו לא כך
שניתי לכם ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן
היה חכם מבין מדעתו, אמר לו רבי, תרשיני
לומר לפניך דבר אחד שלמדתני. אמר לו
אמור. מיד ירד רבן יוחנן בן זכאי מעל החמור,
ונתעמף וישב על האבן תחת הזית. אמר לו
רבי, מפני מה ירדת מעל החמור, אמר אפשר
אתה דורש במעשה מרכבה, ושכינה עמנו,
ומלאכי השרת מלוין אותנו, ואני ארכב על
החמור, מיד פתח רבי אלעזר בן ערך במעשה
המרכבה ודרש, וירדה אש מן השמים וסיכבה
כל האילנות שבשדה, פתחו כולן ואמרו שירה.
מה שירה אמרו הללו את ה' מן הארץ תנינים
וכל תהמות... עין פרי וכל ארזים הללויה. נענה
מלאך מן האש ואמר הן הן מעשה המרכבה.
עמד רבן יוחנן בן זכאי, ונשקו על ראשו, ואמר
ברוך ה' אלהי ישראל שנתן בן לאברהם אבינו
שיודע להבין ולחקור ולדרוש במעשה מרכבה.
יש נאה דורש ואין נאה מקיים, נאה מקיים ואין
נאה דורש, אתה נאה דורש ונאה מקיים.
אשריך אברהם אבינו שאלעזר בן ערך יצא
מחלצין.

וכשנאמרו הדברים לפני רבי יהושע היה הוא
ורבי יוסי הכהן מהלכים בדרך, אמרו אף אנו
נדרוש במעשה מרכבה. פתח רבי יהושע
ודרש. ואותו היום תקופת תמוז היה (דאין דרך
להתקשר שמים בעבים) נתקשרו שמים בעבים
ונראה כמין קשת בענן, והיו מלאכי השרת
מתקבצין ובאין לשמוע, כבני אדם שמתקבצין
ובאין לראות במזמוטי חתן וכלה (מיני שחוק
שמשחקין לפניו). הלך רבי יוסי הכהן וסיפר

ונתתי נערים שריהם, מאי ונתתי נערים
שריהם אמר רבי אלעזר אלו בני אדם
שמנוערין מן המצות. ותעלולים ימשלו בהם
אמר רב אחא בר יעקב תעלי (שועלים) בני
תעלי. ולא נתקרה דעתו עד שאמר להם
ירחבו הנער בזקן אלו בני אדם שמנוערין מן
המצות, ירחבו (יתנאו) במי שממולא במצות
כרמון, והנקלה בנכבד יבא מי שחמורות דומות
עליו כקלות וירחבו במי שקלות דומות עליו
כחמורות.

אמר רב קמינא אפילו בשעת כשלונה של
ירושלים לא פסקו מהם בעלי אמנה, שנאמר
כִּי־יִתְפָּשׁ אִישׁ בְּאֶחָיו בֵּית אָבִיו (הכתוב היה
מגנן לומר שלא היו יודעין להשיב לשואלים
הלכה) שְׁמָלָה לָכֶּה קָצִין תְּהִיָּה־לָנוּ דְּבָרִים שְׁבָנִי
אדם מתכסין כשמלה (נחבאין שלא ישאלו להן,
לפי שאין בקיאות בהן) ישנן תחת ירך (כלומר
אתה בקי בהן) וְהַמְכַשְׁלָה הַזֹּאת (תחת ירך). מאי
והמכשלה הזאת? דברים שאין בני אדם עומדין
עליהן אלא אם כן נכשל בהן (כשהתלמיד
נכשל בשמועתו פעם ראשונה ושניה, הוא
נותן לב לעמוד על שמועתו) ישנן תחת ירך.

יִשְׂאָ בַיּוֹם תְּהוֹאֵן לְאִמְרֵי לֹא־אֶהְיָ חֲכָשׁ וּבְבִיתִי
אֵין לָחֶם וְאֵין שְׁמָלָה לֹא תִשְׁמָנִי קָצִין עִם. ישא,
אין ישא אלא לשון שבועה, שנאמר לא תשא
את שם ה' אלהיך, 'לא אהיה חבש' לא הייתי
מחובשי בית המדרש, 'זבבתי אין לחם ואין
שמלה' שאין בידי לא מקרא ולא משנה ולא
תלמוד (הרי למדת שלא פסקו אנשי אמנה מירושלים.
שהרי הוא אומר את האמת, ונשבע שאינו יודע תורה).
ודלמא (האי נמי לאו משום דאנשי אמנה היו)
שאני התם, דאי אמר להו גמירנא אמרי ליה
אימא לן (והוא לא הוה ידע)? הוה ליה למימר
גמר ושכח (אכן הייתי מחובשי בית המדרש, ולמדיתי
תורה, אלא שעתה שכחתי את לימודי) מאי 'לא אהיה
חבש' לא אהיה חובש (את ספסלי בית
המדרש) כלל.

איני, והאמר רבא לא חרבה ירושלים עד
שפסקו ממנה בעלי אמנה, שנאמר שוֹמְטִים

משום שנאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני
(הפסוק הר"ח פי' כינוהו פרדם מעין ג"ע שהיא גנוזה
לצדיקים כך אותו מקום הוא מקום בערבות שהנשמות
של צדיקים צרורות בו, ומפורש בהיכלות שהיו החכמים
הראוין למדה הזו מתפללין ומנקין עצמן מכל דבר
טומאה, וצמין ומטבלין ומטהרין, והיו משתמשים בשמות
וצופין בהיכלות ורואין היאך משמרות המלאכים
במעמדם, והיאך היכל אחרי היכל ולפנים מהיכל, וצוה
אותם ר"ע כשאתם מגיעין להביט באובנתא דליבא אצל
אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים שאין שם מים כל
עיקר אלא דמות בעולם נראית, והאומר מים נהדף
שנמצא משקר, ובלשון הזה מפורש בהיכלות רבתי מפני
ששומרי היכל פתח שיש מטילין ומשליכין אלף אלפי גלי
מים ואין שם אפי' טפה אחת. א"ר עקיבא נראה כמי
שיש בו גלי מים ואין בו אפילו טפה אחת אלא אויר זיו
אבני שיש טהור שהן כלולות בהיכל, שהיה זיו פניהם
דומים למים, והאומר מים הללו מה טיבן נהדף כו' ואינם
עולים בשמים אלא צופים ורואים באובנתא דליבא כאדם
הרואה ומביט מתוך אספקלריא שאינה מאירה) בן
עזאי הציץ **(פירש רש"י לצד השכינה ביאר הר"ח**
כלומר הוסיף להזכיר בשמות כדי להביט באספקלריא
מאירה) ומת, עליו הכתוב אומר יקר בעיני ה'
המותה לחסידיו (הוקשה מיתתו לפניו לפי
שמת בחור, ואף על פי כן אי אפשר שלא ימות
משום שנאמר כי לא יראני האדם וחי). בן
זומא הציץ ונפגע (נטרפה דעתו) ועליו הכתוב
אומר **דְּבַשׁ מִצָּאתָ אֶכֶל דֶּיֶךְ פֶּן־תִּשְׁכַּחֲנֵנוּ**
וְתִקְאָתָו. אחר קיצץ בנטיעות. רבי עקיבא יצא
בשלום.

שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא (הואיל
וסירוס כתיב אצל מומי קרבן, וכלב אפילו
חליפיו אסור למזבח משום מחיר כלב, אסור
לסרוסו או לא)? אמר להם ובארצכם לא תעשו
כל שבארצכם לא תעשו. **פסק הש"ע** אסור
להפסיד אברי הזרע, בין באדם בין בבחמה
חיה ועוף, אחד טמאים ואחד טהורים, בין בא"י
בין בח"ל. וכל המסרס לוקה מן התורה בכל
מקום אה"ע (הוא). **הרמב"ם בפס"ז מהא"ב** (ח"י) כתב
אף על פי שנאמר ובארצכם לא תעשו, מפי השמועה
למדו שדבר זה נוחג בכל מקום וענין הכתוב לא יעשו
זאת בישראל בין בגופן בין בגוף אחרים.

שאלו את בן זומא בתולה שעיברה מהו לכהן
גדול (והיא אומרת שימצאו לה בתולים, אי

דברים (הללו) לפני רבן יוחנן בן זכאי, ואמר
אשריכם ואשרי יולדתכם, אשרי עיני שכך ראו.
ואף אני ואתם בחלומי מסובין היינו על הר
סיני, ונתנה עלינו בת קול מן השמים עלו
לכאן, עלו לכאן, מרקלין גדולים ומצעות נאות
מוצעות לכם, אתם ותלמידים ותלמידי
תלמידים מזומנין לכת שלישית (של כיתות
היושבות לפני השכינה).

איני (וכי ר"א דרש במעשה מרכבה) והתניא, רבי
יוסי ברבי יהודה אומר שלשה הרצאות הן רבי
יהושע הרצה דברים (דרש במעשה המרכבה)
לפני רבן יוחנן בן זכאי, רבי עקיבא הרצה
לפני רבי יהושע, חנניא בן חכנאי הרצה לפני
רבי עקיבא. ואילו רבי אלעזר בן ערך לא קא
חשיב? דארצי וארצו קמיה (שהרצה לפני
אחרים ואחרים הרצו לפניו) קחשיב, דארצי
ולא ארצו קמיה לא קא חשיב (ולא מצאנו שהרצו
לפני ר"א בן ערך). והא חנניא בן חכנאי דלא
ארצו קמיה וקא חשיב? דארצי מיהא קמיה
מאן דארצי (היינו שהרצה לפני ר"ע, שר"ע הרצה
בפני אחרים היינו ר' יהושע. ואילו ר"א בן ערך הרצה
לפני ר' יוחנן בן זכאי, אבל ר' יוחנן בן זכאי לא הרצה
בפני אף אחד. **התוס' הקשו על פירוש רש"י** מניין שמי
שמרצה בפני מי שהרצה לאחרים, נחשב כאילו הרצו
בפניו ועוד קשה שא"כ בתרוץ הסופי בגמ' חזרה בה
מהתרוץ הראשון שמנו רק את מי שהרצה והרצו לפניו,
וא"כ היתה צריכה הגמ' לומר 'אלא'... ולכן הביאו את
פירוש ר"ת שמנו בברייתא ג' שהרצו בפני רבותיהם
בסדר רצוף מדור לדור, ר' יהושע בפני ר' יוחנן בן זכאי,
ר"ע בפני ר' יהושע, ר' חנניא בן חכנאי בפני ר"ע. אבל
ר"א בן ערך שהרצה בפני ר' יוחנן בן זכאי, כיון שלא
הרצו בפניו, וגם ר' יוחנן בן זכאי לא הרצה בפני רבותיו
לא נחשב בברייתא. **מ"מ יש ליישב פירוש רש"י**
כשנדקדק בדבריו שמנו את חנניא בן חכנאי בעבור
ר"ע, ללמד על ר"ע שהרצו בפניו והרצה לאחרים).

תנו רבנן ארבעה נכנסו בפרדם (עלו לרקיע
על ידי שם עזי ביארו **התוס'** ולא עלו למעלה ממש
אלא היה נראה להם כמו שעלו **ובן פירש הערוך**) ואלו
הן בן עזאי, ובן זומא, אחר (אלישע בן אבויה)
ורבי עקיבא. אמר להם רבי עקיבא כשאתם
מגיעין אצל אבני שיש טהור (מבהיק כמים
צלולין) אל תאמרו מים מים (יש כאן, איך נלך)

זומא בתולה שעיברה מהו לכ"ג מי חיישנן לדשמואל א"ד דשמואל לא שכיח והשיב להם דשמואל לא שכיח. מוכח דאם היה שכיח דשמואל הוה שריא לכ"ג אף שנבעלה בעילה גמורה כל שלא היה שם השרת בתולים והנך רואה כמה רחוק דברי בן זומא ממ"ש דלדידיה אפילו בגמר ביאה שריא לכהן כל שלא היה שם השרת בתולים ולדידן כל שנבעלה בהכנסה עמרה אסורה לכהן אף שלא היה שם השרת בתולים מאחר שנבעלה בעילה הראויה להשרת בתולים. **הן אמת** שדין זה של בן זומא לא ראיתי לשום אחד מהמחברים שהביאוהו, והנראה אצלי דס"ל להפוסקים שדברי בן זומא הללו הם דלא כהלכתא. והנה אפי' בנבעלה שלא כדרכה קי"ל דחשיבא בעולה ואסורה לכהן. ואפשר דבן זומא פליג בהא וס"ל דנבעלה שלא כדרכה לא אסירה לכ"ג ומחלוקת תנאים הוא בגמ' ואין ספק דלדידן דקי"ל דאפילו שלא כדרכה חשיבא בעולה פשיטא דאין הדבר תלוי בהשרת בתולים.

תנו רבנן מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהיה עומד על גב מעלה בחר הבית, וראהו בן זומא ולא עמד מלפניו. אמר לו מאין ולאין בן זומא (מאין תבא ואין לבך טרוד) אמר לו צופה הייתי בין מים העליונים למים התחתונים, ואין בין זה לזה (במקום חיבורן, מקום קשרי כיפת הרקיע בקרקע) אלא שלש אצבעות בלבד, שנאמר ורוח אלהים מרחפת על פני המים כיונה שמרחפת על בניה ואינה נוגעת. אמר להן רבי יהושע לתלמידיו עדין בן זומא מבחזין (לישוב דעתו, כי אי אפשר ללמוד בן מן הפסוק שהביא) מכדי ורוח אלהים מרחפת על פני המים אימת הוי ביום הראשון, הבדלה ביום שני הוא דהוא, דכתיב ויהי מבדיל בין מים למים (א"כ איהך למד בן זומא מפסוק שנאמר ביום הראשון, על הבדל בין המים העליונים לתחתונים שהיה ביום השני).

וכמוה (לאחר שהתברר שאין ראיה שהמרחק הוא ג' אצבעות, הגמ' מבארת מה הוא שיעור המרחק)? אמר רב אחא בר יעקב כמלא נימא. ורבנן אמרי כי גודא דגמלא (כשמסדרין לווחין של גשר זו אצל זו, אי אפשר שלא תהא ריוח ביניהם, וכן גלימי, וכן כסי). מר זוטרא ואיתימא רב אסי אמר כתרי גלימי דפריסי אהדדי, ואמרי לה כתרי כסי דסחיפי (כפופין) אהדדי.

אחר קיצין בנטיעות (קלקל ועיות כשנכנס לפרדם ומקצין הנטיעות, ולפי שדימה אותן

נמי, כהן גדול נשאה ולא ידע שהיא מעוברת, ומצא לה בתולים, ואחר כך נמצאת מעוברת, מהו לקיימה משום בתולה מעמיו יקה) מי חיישנן לדשמואל, דאמר **[דף טו ע"א]** יכול אני לבעול (שהיה בקי בהמייה) כמה בעילות בלא דם (וזה נמי נבעלת כן) או דלמא דשמואל לא שכיחא **[נחלקו המפרשים בביאור השאלה א. רש"י עפ"י הגהות וציונים, תוס' רא"ש, תוס' עפ"י הב"ה, ביארו אם נתעברה ע"י בעילה בהמיה פסולה לכהן גדול אף שבפועל יש לה בתולים, והצד שמותרת שנתעברה באמבטי. ב. תוס' לפי הגירסא שלפנינו, המשנה למלך ביארו את שאלת הגמ' להפך, אם נתעברה בהמיה מותרת לכה"ג, והצד שאסורה שאינה נאמנת לומר שהיא בתולה. וע"ע צילוריס נוספים בתוס' לקמן. הקשו התוס' דהא בכתובות (יג.) תנן היתה מעוברת מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא וכו' רבי יהושע אמר לא מפיה אנו חייין כו' והכא משמע דקביעא אליבא דכ"ע (הקשה השפ"א אמת הרי גם כ"י ל"א התכוון שגלמנת, אל"ף הספק הוא אם יכול לישאנה על סמך זה שיראה אה"כ שהיא בתולה, ונתיר לו מדין מילתא לעצד לאגלווי) ותיירצו דשמואל יש לומר שכאן נאמנת שגם לה אסור להינשא לכה"ג אם אינה בתולה דדורשים '...את אלה לא יקה, כי אם בתולה מעמיו יקה אשה' לא יקה (היל דוד ועוד תמכו שלא מלאנו דקשה כזו) אך נראה לומר שהספק הוא האם מורחים לבדקה על גבי חבית כדאימא (כתובות ו:): שאם נודף ריח מפיה סימן שאינה בתולה, היינו שאם נאמר ששמואל לא שכיח, מחזיקין לה בחזקת בעולה ולא בודקים אותה על גבי חבית עוד יש לומר שבדקנו אותה על גבי חבית, ונמצאת בתולה, והספק האם נאמר שלא בדקנו אותה יפה? אמר להו דשמואל לא שכיח **[ביאור התוס' וכן מסקינן בנדה (סד:)]** שאני שמואל דרב גובריה. אך קשה להר"י דהא מסקינן בכתובות (ו:): בשמעתין דדם מופקד פקיד דרוב בקיין בהמייה ותיירצו וי"ל דודאי תחילת ביאה רוב בקיין בשעת מעשה, אבל גמר כדי שתתעבר אי אפשר כי אם לשמואל וחיישנן שמואל באמבטי עיברה (כלי שרוחצין בו כל הגוף, ויש לומר שהמיה שם אדם שכבת זרע ונכנס במעייה). והאמר שמואל כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינו מזרעת? מעיקרא (כשיצאת מן האדם) נמי יורה כחץ הוה. כתב המל"מ לענין הספק שנסתפקנו גבי כ"ג אם מוזהר על הבעולה אף שלא היה שם השרת בתולים בזה הרא"ש דעת שפתיו ברור מללו דס"ל דכל שנבעלה בעילה הראויה להשרת בתולים אף שלא היה שם השרת בתולים חשיבא בעולה ואסירה לכהן וזה פשוט בדבריו. אך את זה אדרוש ההיא דאמרין בחגיגה (יד:) שאלו לבן**

אמר אקרב את רבי אצלי ואח"כ את אבי, אמר וכי ישמעו לך (הסביר קרבן העדה הרי כתוב בלא מזכר אלא, ולא תלמיד) וענה כשם שמצילים תיק ס"ת עם התורה, כך מצילין את אלישע בזכות תורתו) חוץ מאחר שידע כבודי ומרד בי (הסביר הר"ח שגלוי וידוע לפניו שאינו חוזר בתשובה שלמה לעולם כתב המהרש"א ומיהו הוא לא היה לו להשגיח בכך וכמ"ש לו ר"מ בחלי תשב אנוש עד דכא ואמרין אין לך דבר שעומד בפני התשובה. כתב בפתח עיניים יש להקשות איך אחרי שכבר ענה אחר לר"מ ששמע את הבת קול אומרת 'שובו בנים שובבים חוץ מאחר' שוב אמר לו 'חוזר בך'... והדבר פשוט דסבר ר"מ דהגם שיצאה בת קול היה לו להפציר והיה מתקבל, וכן כתב הרב מהרימ"ט בתשובה דלא הי"ל להשגיח בב"ק דק"ל כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מציא ע"ש, וכן כתב הרב החסיד וקדוש בראשית חכמה ואולם גדול בדורו שארינו הרב מהר"א יצחקי פירש שהב"ק אמת ועם כל זה הי"ל לשוב, והענין שמרוב חסדיו יתברך ימיו פשוטה לקבל שבים וכוונת קרי בחיל שובו בנים שובבים ומקיץ נרדמים. והיינו דקאמר הבת קול שובו בנים שובבים חוץ מאחר כלומר דאני מעוררן שובו אתיו. חוץ מאחר שאני איני מעוררו. אך אם ישוב מעצמו אין לך דבר עומד בפני התשובה וישוב אל ה' וירחמהו עכ"ד) אמר הואיל ואיטריד ההוא גברא מההוא עלמא ליפוק ליתתני בהאי עלמא. נפק אחר לתרבות רעה. נפק אשכח זונה, תבעה. אמרה ליה ולא אלישע בן אבויה את? עקר פוגלא (צנון) ממישרא (ערוגה) בשבת ויהב לה. אמרה אחר הוא.

שאל אחר את רבי מאיר לאחר שיצא לתרבות רעה, אמר ליה מאי דכתיב גַּם אֶתְּזַהַר לְעִמְתִּיזָה עֲשֵׂה הָאֱלֹהִים אמר לו כל מה שברא הקב"ה ברא כנגדו (דבר השווה לו) ברא הרים ברא גבעות, ברא ימים ברא נהרות. אמר לו ר"ע רבך לא אמר כך, אלא (ברא דבר והפכו) ברא צדיקים ברא רשעים, ברא גן עדן ברא גיהנם. כל אחד ואחד יש לו שני חלקים, אחד בגן עדן ואחד בגיהנם, וזה צדיק נטל חלקו וחלק חברו בגן עדן, נתחייב רשע נטל חלקו וחלק חברו בגיהנם. אמר רב משרשיא מאי קראה? גבי צדיקים כתיב לכן בארצם משנה יירשו. גבי רשעים כתיב ומשנה שברון שברם.

שאל אחר את רבי מאיר לאחר שיצא לתרבות רעה מאי דכתיב לֹא־יִעְרַכְנָה וְיָהֵב וְזִכְוִית

בתחלת הדברים לנכנסם לפרדם, נקט לישנא דקיציץ בנטיעות) עליו הכתוב אומר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך. מאי היא? הוא מיטטרון דאתיהבא ליה רשותא למיתב למיכתב זכוותא דישראל, אמר גמירא דלמעלה לא הוי לא ישיבה ולא תחרות ולא עורף (דבכל צדיקהן יש להם פנים) ולא עיפוי (עיפות) שמוא חם ושלום שתי רשויות הן. אפקוהו למיטטרון ומחיוהו שיתין פולסי דנורא [ביארו התוס' להודיע לו שאין יכולת למטטרון יותר ממלאכים אחרים (הקשה המהרש"ל לא ידענא למה לקחו לעצמם דרך לחרת, דלא בגמרא קאמר טעמא משום דכי חזיתיה לא קמת מקמיה יס שחילו שקושיית התוס' למה הכו את מטטרון צפני אחר).] אמרו ליה מאי טעמא כי חזיתיה לא קמת מקמיה? איתיהבא ליה רשותא (למיטטרון) למימחק זכוותא דאחר (הסביר המהרש"א ע"י מחשבה רעה זו להאמין בשניות ח"ו) יצתה בת קול ואמרה שובו בנים שובבים (כתבו התוס' בירושלמי מבוארים מעשיו הרעים שהיה הורג גדולי תורה, כל תלמיד שהיה מצליח בתורה היה הורגו, והיה גורם לת"ח לעזוב את תלמודם ע"י שאמר להם שלא יצליחו בלימודם. שהיה רוכב ביוה"כ שחל להיות בשבת. עוד מבואר שם כמה דברים שגרמו לו להרשיע א. שלא היה טוב מראשיתו, שכך הוה המעשה אבויה אביו היה מגדולי ירושלים וביום שבא למוהלו קרא לכל גדולי ירושלים והושיבן בבית אחד, ולר"א ולר' יהושע במקום אחר, בזמן שאכלו ושתי היו רוקדים... אמרו ר"א ור' יהושע עד שאלה עושים את מעשיהם אנו נעסוק בשלנו, ונתעסק בדברי תורה, ירדה אש מן השמים והקיפה אותן, אמר לון אבויה אנשים וכי באתם לשרוף ביתי, אמרו לו ח"ו אלא יושבין היינו וחזורין דברי תורה מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני, אמר הואיל וכך כחה של תורה אם יתקיים הבן הזה לתורה אני מפרישו ולפי שלא היתה כונתו לשמים לפיכך לא נתקיימו בו. ב. ראה אחד שנמל הבנים ושילח את האם, ונפל ומת ולא היה דורש כר' יעקב שהבטחת התורה לעולם שכולו ארוך. ג. שראה לשון רבי יהודה הנחתום נתון כפי כלב ואמר זו תורה וזו שכרה ד. כשהיתה אמו מעוברת ממנו עברה לפני ע"ז והריחה מאותו המין ואכלה והיה אותו המין מזדעזע בגופה כעכנא. עוד מסופר על מותו לבסוף חלה, הלך ר"מ לבקרו וא"ל חזור בך, אמר אם אחזור וכי הקב"ה יקבלני, אמר ליה והכתיב תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם, בכה אלישע ונפטר א"ר מאיר דומה שמתוך תשובה נפטר. עוד מובא ששאלו את ר"מ אם יאמרו לך בעולם הבא את מי אתה רוצה לקרב אצלך מה תענה,

דחטא. אמר רבי מאיר מוטב דלידייניה וליתי לעלמא דאתי, מתי אמות ואעלה עשן מקברו. כי נח נפשיה דרבי מאיר סליק קומרא מקבריה דאחר (פיאר המהרש"א שרבי מאיר ביקש על כך שיעלה עשן מקברו כדי להודיע לרבים שצדיק גזור והקב"ה מקיים). אמר רבי יוחנן גבורתא למיקלא רביה, חד הוה ביננא ולא מצינן לאצוליה (תלמיד אחד היה בינינו, ונכשל ויצא לתרבות רעה, ואין כח בין כולנו להביאו לעולם הבא). אי נקמיה ביד מאן מרמי ליה מנאי (אם אוהו אני בידו להביאו לעולם הבא מי יקחנו מידי) אמר מתי אמות ואכבה עשן מקברו, כי נח נפשיה דרבי יוחנן פסק קומרא מקבריה דאחר. פתח עליה ההוא ספדנא אפילו שומר הפתח (של גיהנם) לא עמד לפניך, רבינו (בבואך להוציא אחר משם).

בתו של אחר אתיא לקמיה דרבי, אמרה ליה רבי, פרנסני. אמר לה בת מי את, אמרה לו בתו של אחר אני. אמר לה עדיין יש מזרעו בעולם, והא כתיב לא נין לו ולא נכד בעמו ואין שריד במגוריו, אמרה לו זכור לתורתו (נ"ל שיש לומר זכור לתורתו שהייתה בטוהרה לפני שקלקל) ואל תזכור מעשיו. מיד ירדה אש וסכסכה ספסלו של רבי. בכה ואמר רבי ומה למתנגנין בה כך, למשתבחין בה על אחת כמה וכמה.

ורבי מאיר היכי גמר תורה מפומיה דאחר, והאמר רבי יוחנן מאי דכתיב פִּי־שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ־דִּבְרֵת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ פִּי מִלֶּאֱלֹהִים הִצְבָּאוֹת הָיוּ, אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו. ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו? אמר ריש לקיש רבי מאיר קרא אשכח ודרש הֵט אֲזַנְךָ וְשִׁמְעֵ דִבְרֵי חֲכָמִים וְלִבְךָ תִּשְׁנֶת לְדַעְתִּי, לדעתם לא נאמר (אלמא ברשיעי עסיקין וקאמר 'הט אזנך') אלא לדעת. רב חנינא אמר מהכא שמעי בת וראי והמי אונך (לשמוע, ואת מעשיהם שכחי ואל תלמדי אותן) ושכחי עמך ובית אביך וגו'. קשו קראי אהדדי? לא קשיא, הא בגדול (היודע לזוהר שלא ילמוד מעשיו יכול ללמוד תורה

וְתִמְוֶרְתָּהּ פְּלִיפּוֹ, אמר לו אלו דברי תורה, שקשין לקנותן ככלי זהב וכלי פז, ונוחין לאבדן (על ידי שכחה) ככלי זכוכית. אמר לו רבי עקיבא רבך לא אמר כך, אלא מה כלי זהב וכלי זכוכית, אף על פי שנשברו יש להם תקנה אף תלמיד חכם, אף על פי שסרח יש לו תקנה. אמר לו אף אתה חזור כך, אמר לו כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר.

תנו רבנן מעשה באחר שהיה רוכב על הסוס בשבת, והיה רבי מאיר מהלך אחריו ללמוד תורה מפיו. אמר לו מאיר, חזור לאחריך, שכבר שיערתי בעקבי סוסי עד כאן תחום שבת. אמר ליה אף אתה חזור כך. אמר ליה ולא כבר אמרתי לך כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר. תקפיה, עייליה לבי מדרשא. אמר ליה לינוקא פסוק לי פסוקך, אמר לו אין שלום אמר ה' לרשעים (**כתב** ה"ח והאי דבדק אחר בינוקי, משום דהוה רבי מאיר מפצר ביה לחזור בתשובה ולא היה לבו חפץ). עייליה לבי כנישתא אחריתי, אמר ליה לינוקא פסוק לי פסוקך, אמר לו כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך ברית נכתם עונך לפני. עייליה לבי כנישתא אחריתי, אמר ליה **ידף מן ע"ב** לינוקא פסוק לי פסוקך, אמר ליה וְאַתָּה שְׂדוּד מְהִירְעָשִׁי פִּי־תִלְבָּשִׁי שְׁנִי פִּי־תִעָדִי עֲדִיזָהָב פִּי־תִקְרָעִי בַּפּוֹךְ עֵינֶיךָ לִשְׂוֹא תִתְיַפִּי וגו'. עייליה לבי כנישתא אחריתי, עד דעייליה לתליסר בי כנישתא, כולוהו פסקו ליה כי האי גוונא. לבתרא אמר ליה פסוק לי פסוקך, אמר ליה ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי וגו'. ההוא ינוקא הוה מגמגם בלישניה, אשתמע כמה דאמר ליה ולאלישע אמר אלהים. **איכא דאמרי** סכינא הוה בהדיה וקרעיה, ושדריה לתליסר בי כנישתא. **ואיכא דאמרי**, אמר אי הואי בידי סכינא הוה קרענא ליה.

כי נח נפשיה דאחר אמרי (ברקיע) לא מידן לדידייניה, ולא לעלמא דאתי ליתי. לא משום דעסק באוריינתא, ולא לעלמא דאתי ליתי משום

ואמר רבי אמי תלת מאה בעיי בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר. ותנן שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להם חלק לעולם הבא, אנן מה תהוי עלן? אמר ליה שיננא, מינא היתה בלבם **פירש רש"י** רשעים היו מימיהם **כתב אור החיים** במדבר (יג, כו) פירוש שתורתם היתה שלא לשמה, ומעתה אין הוכחה ממה שלא הצילתם תורתם שהרי לא היתה תורה לשמה, או למה שפירשו שם התוספות שהיו בעלי עבירות קודם שעסקו בתורה וקדמה תורתם ליראת חטאם שבכגון זה אין תורה מצילתם מיצר הרע.

אחר מאי (מפני מה בא לידי כך, ולא הגינה תורתו עליו) זמר יוני לא פסק מפומיה (והיה לו להניח בשביל חורבן הבית, דכתיב בשיר לא ישתו יין ולכא"ו רואים מכאן שאפי' שירה בפה אסור). אמרו עליו על אחר, בשעה שהיה עומד מבית המדרש הרבה ספרי מינין נושרין מחיקו (קודם שהפקיר עצמו לתרבות רעה).

שאל נימוס הגרדי את רבי מאיר כל עמר דנחית ליורה סליק (כל צמר שניתן ליורה של סממנין לצבוע עולה לו צבעו, או אינו עולה, כלומר כל הלומדים לפני חכמים, עולה להן תורתן להגין עליהן מן החטא) אמר ליה כל מאן דהוה נקי אנב אימיה (שלא נתלכלך בגיזה) סליק (עולה לו צבעו, כלומר, כל שיראת חטאו קודמת להכמתו עולה לו, כן נראה בעיני **ורבותי מפרשין** כל עמר דנחית ליורה סליק כל שירד לידון בגיהנם עולה, אנב אמו צמר בן יומו שלא נרמס בטיט עולה לו הצבע, כלומר שיש זכויות בידו עולה), כל דלא הוה נקי אנב אימיה לא סליק.

רבי עקיבא עלה בשלום וירד בשלום, ועליו הכתוב אומר משכני אחרין נרוצה. ואף רבי עקיבא בקשו מלאכי השרת לדוחפו, אמר להם הקב"ה הניחו לוקן זה, שראוי להשתמש בכבודי. **[דף טז ע"א]** מאי דרש (מהיכן הבין מקום השכינה שנזהר שלא הציץ שם, אי נמי שלא טעה כמו שטעה אחר)? **אמר רבי יוחנן** ואתה מרובבת קדש, אות הוא ברבבה שלו. **ורבי אבהו אמר** דגול מרובבה דוגמא הוא

מפיו) הא בקטן. **כי אתא רב דימי אמר, אמרי במערבא** רבי מאיר אכל תחלא (פרי החיצון הנאכל בתמרה) ושדא שיחלא (גרעינה הנזרקת) לברא.

דרש רבא מאי דכתיב אל גנת אגוז וירדתי לראות באבי הנחל וגו' למה נמשלו תלמידי חכמים לאגוז, לומר לך, מה אגוז זה אף על פי שמלוכלך בטיט ובצואה אין מה שבתוכו נמאס, אף תלמיד חכם, אף על פי שסרח אין תורתו נמאסת.

אשכחיה רבה בר שילא לאליהו, אמר ליה מאי קא עביד הקב"ה, אמר ליה קאמר שמעתא מפומיהו דכולהו רבנן, ומפומיה דרבי מאיר לא קאמר. אמר ליה אמאי, משום דקא גמר שמעתא מפומיה דאחר. אמר ליה אמאי, רבי מאיר רמון מצא, תוכו אכל, קליפתו זרק, אמר ליה השתא קאמר מאיר בני אומר.

בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי, קלני מזרועי (כבד אני מזרועי שיצרתי זה שמת בעוני). אם כך הקב"ה מצטער על דמן של רשעים קל וחומר על דמן של צדיקים שנשפך.

אשכחיה שמואל לרב יהודה דתלי בעיברא דדשא (נשען על הבריה) וקא בכי. אמר ליה שיננא (לשון 'שיננא' יש מפרשים מלשון שנינות, ויש מפרשים מלשון 'שינים', כלומר בעל שינים גדולות) מאי קא בכית, אמר ליה מי זוטרא מאי דכתיב בהו ברבנן (בתלמידים היוצאין לתרבות רעה) **איה ספר איה שקל איה ספר איה הפגדלים**. איה סופר שהיו סופרים כל אותיות שבתורה, איה שוקל שהיו שוקלים (לדרוש קל מחמור וחמור מקל, לפי המשקולת של קל וחומר) קלין וחמורין שבתורה. איה סופר את המגדלים שהיו שונין שלש מאות הלכות במגדל הפורח באויר (**י"א** דורשין גובהו של **ל' וי"א** מגדל דור הפלגה, **ו"ג** מגדל הפתוח לאויר גרסינן, והן מחלכות אהליות, מגדל של עץ, ארון ועומד בפתח ופתחו פתוח לבקעה או לחצר שהוא אויר, במסכת אהליות פ"ד מ"א).

בקשת רב יוסף אמר זה העובר עבירה בסתר. מסתכל בקשת דכתיב כְּמִרְאָה הִקְשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה כְּעֵינָן בְּיוֹם הַתְּשֻׁם בֶּן מִרְאָה הַנֶּהֱלֶה סָבִיב הָיָא מִרְאָה דְּמִוֹת כְּבוֹדֵיהּ. רב יוסף אמר זה העובר עבירה בסתר, כדרכי יצחק דאמר כל העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי שכינה (אומר בלבו אין השכינה כאן), שנאמר כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדם רגלי (אי"ב כביכול רגלי השכינה נמצאות בארץ).

איני, והאמר רבי אלעאי הזקן אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו (אין דעתו גסה עליו, ושמו יקל כח יצרו, וגם אם יחטא אין אדם נותן לב, לפי שאינו חשוב בעיניהם, וכן בלבוש שחורים) וילבש שחורין ויתעמף שחורין, ויעשה מה שלבו חפץ [ביארו חתום' לגמרי משמע, דמוטב לו לאדם שיעשה חפצו בסתר ולא בפרהסיא. ולא כפר"ח בקדושין (מ). דפירש דח"ו שהיה מתיר לעשות עבירה אלא קאמר ילבש שחורים וילך למקום אחר דלבישת שחורים ואכסנאות משברין לבו ולא יבא לידי עבירה ויוכל לעשות מעכשיו מה שלבו חפץ דודאי אין יצרו מתגבר עליו וסוגיא דשמעתא אינו משמע כדבריו הכא ובמו"ק (יז.)] ואל יחלל שם שמים בפרהסיא? לא קשיא הא דמצי כייף ליה ליצריה (ובוטח על שהוא נחבא בסתר, כאילו דוחק הרגלים), הא דלא מצי כייף ליצריה (טוב לו בצינעא מפרהסיא).

דרש רבי יהודה ברבי נחמני, מתורגמניה דריש לקיש כל המסתכל בשלשה דברים עיניו כהות, בקשת, ובנשיא, ובכהנים (כתב השיון יעקב אבל לראות בהם לפי שעה מותר בכלם, ואדרבה מצוה נמי איכא בראיית הנשיא שנא' וזהו עיניך רואות את מוריד' וכן בקשת לברך עליה, כדאיתא באו"ח סי' רכט). בקשת דכתיב כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם הוא מראה דמות כבוד ה', בנשיא דכתיב ונתת מהודך עליו. המסתכל בכהנים בזמן שבית המקדש קיים, שהיו עומדין על דוכנן ומברכין את ישראל בשם המפורש [שהשכינה שורה על קשרי אצבעותיהם כתבו חתום' מכאן קשה על פרש"י (מגילה כד:) על ההיא דתנן ידיו בוחקניות לא ישא כפיו, ופי' משום שהעם מסתכלין בו ואמרינן בחגיגה המסתכל בכהנים בשעה שנושאים כפיהן עיניו כהות, והא ליתא דמסקינן דוקא בזמן שבית

(דבר היכר העומד לדוגמא) ברבבה שלו (אף כאן מקומו ניכר). וריש לקיש אמר ה' צבאות שמו אדון הוא בצבא שלו. ורבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה' ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה... והנה ה' עובר.

תנו רבנן ששה דברים נאמרו בשדים, שלשה כמלאכי השרת ושלשה כבני אדם. שלשה כמלאכי השרת יש להם כנפים כמלאכי השרת, וטסין מסוף העולם ועד סופו כמלאכי השרת, ויודעין מה שעתידי להיות כמלאכי השרת. יודעין (ידיעה עצמית) סלקא דעתך? אלא שומעין מאחורי הפרגוד כמלאכי השרת. ושלשה כבני אדם אוכלין ושותין כבני אדם, פריין ורביין כבני אדם, ומותים כבני אדם וכתבו חתום' יכל ג"כ להחשיב ישנים (כלל' גיטין סה. גבי אשמלאו) ומוציאין רעי כבני אדם וי"ל שאלו בכלל אלו (עניס ככלל מתים סהקניה אחת משקים צמיחה, ומוציאין רעי, זה ככלל אכילה וסחיה) ומה שמנו אותם להלן זהו משום שרצה להביא ג' דברים שבנשיא דומים לכהמה.

ששה דברים נאמרו כבני אדם, שלשה כמלאכי השרת, שלשה כבהמה. שלשה כמלאכי השרת יש להם דעת כמלאכי השרת, ומהלכין בקומה זקופה כמלאכי השרת, ומספרים בלשון הקדש כמלאכי השרת. שלשה כבהמה אוכלין ושותין כבהמה, ופריין ורביין כבהמה, ומוציאין רעי כבהמה.

איתא במשנה 'כל המסתכל בארבעה דברים רתוי לו שלא בא לעולם...' בשלמא מה למעלה מה למטה (והרי אמר ומתחת זרועות עולם, ואם שאל מי סבלן לא חם על כבוד קונו) מה לאחור לחיי, אלא לפניו מה דהוה הוה (אין הוא פוגע בכלום)? רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו בנו לי פלטרין גדולין על האשפה (הפכיר העין יוסף בשם נזר הקודש דקאי על תהו ובהו שורש הרע) הלכו ובנו לו. אין רצונו של מלך להזכיר שם אשפה.

'כל שלא חם על כבוד קונו רתוי לו שלא בא לעולם' מאי היא? רבי אבא אמר זה המסתכל

לְשִׁמְרָךְ בְּכָל־דְּרָכֶיךָ וַיֵּאָבְדוּ אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב מֵעֵינֶיךָ בְּעֵצְמוֹ בְּכָל עֲוֹנוֹת שְׂאוֹכֶיהָ בְּפָנֶיךָ נִאֲסָה' וַאֲנִי־אֵל.

משנה יוסף בן יועזר אומר שלא לסמוך (ביום טוב, וזו היא מחלוקת ראשונה שהיתה בחכמי ישראל [ביארו התוס'] בירושלמי אמר בראשונה לא היה מחלוקת אלא על הסמיכה בלבד, ואח"כ באו שמאי והלל ונחלקו בד' דברים (בשנת יל: נמלא רק ג' לזרים, ויש שייטבו סהינסלמי מנה ד' עס סמיכה) משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צורכן רבו מחלוקות בישראל ונחלקו לב' כיתות. הקשו התוס' הרי נחלקו כבר בימי שאול על מלוה ופרוטת (סנהדרין יט.). (הכנה לאקונוס ואחרונים ליינו לעוד הכנה מחלוקות קדומות) ותיירצו, שמוא כיון דשאלו ובית דינו הוו סברי דעתו אמלוה ולא היה אדם חולק עליו רק לפי סברת דוד לא מתקרי מחלוקת]] יוסף בן יוחנן אומר לסמוך, יהושע בן פרחיה (כולן דור אחר דור) אומר שלא לסמוך. ניתאי הארבלי אומר לסמוך, יהודה בן טבאי אומר שלא לסמוך. שמעון בן שטח אומר לסמוך, שמעיה אומר לסמוך, אבטליון אומר שלא לסמוך. הלל ומנחם לא נחלקו, יצא מנחם נכנס שמאי (להיות אב בית דין תחתיו). שמאי אומר שלא לסמוך, הלל אומר לסמוך. [דף טז ע"ב] הראשונים (שהוזכרו ראשון בכל זוג וזוג) היו נשיאים, ושניים להם אבות בית דין.

תנו רבנן שלשה מזוגות הראשונים (שהוזכרו ראשון בכל זוג וזוג, ואלו הם: יוסף בן יועזר, יהושע בן פרחיה, יהודה בן טבאי) שאמרו שלא לסמוך, ושנים מזוגות האחרונים (שמעיה, הלל) שאמרו לסמוך, היו נשיאים, ושניים להם אבות בית דין (כתבו התוס' ואל תתמה על הא דחשיב שמאי מקמי הלל והלל נשיא לכ"ע איכא למימר בהיות כי ג' מזוגות הראשונים אשר אמרו שלא לסמוך היו נשיאים ושמאי סבר כוותיהו נקט ליה בראשונה, ואגב דנקט ליה הכא בראשונה חשיב ליה בכל מקום שמאי מקמי הלל) דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים יהודה בן טבאי אב בית דין, ושמעון בן שטח נשיא.

מאן תנא להא דתנו רבנן, אמר רבי יהודה בן טבאי אראה בנחמה (ביארו התוס') לישנא קלילא הוי דשבועה בלשון קצר, כלומר, לא אוכל לראות בנחמות

המקדש קיים, ואילו התם בנבולים, מדמקשי מיניה כגמרא מההיא דהוה בשיבבותיה דרב הונא והוה פרים ידיה ומשני דלמא דש בעירו הוה ונראה לפרש דאף בנבולין מיתסר משום היסח הדעת והכי איתא בירושלמי]. **פסק הש"ע א.** בשעה שהכהנים

מברכים העם, לא יביטו ולא יסיחו דעתם, אלא יהיו עיניהם כלפי מטה כמו שעומד בתפלה, והעם יכונו לברכה, ויהיו פניהם כנגד פני הכהנים, ולא יסתכלו בהם (מ"ב ומדינא אינו אסור אלא בהסתכלות מרובה שיכול לבוא לידי היסח הדעת אבל ראייה קצת שרי, דדוקא בזמן המקדש שהיו מברכין בשם המפורש והשכינה היתה שורה על ידיהם היה אסור אפילו ראייה קצת משא"כ בזה"ז, ומ"מ נוהגין גם עכשיו זכר למקדש שלא להביט בהם כלל) [הגה וגם הכהנים לא יסתכלו בידיהם (מ"ב ג"ז משום היסח הדעת) על כן נהגו לשלשל הטלית על פניהם וידיהם חוץ לטלית ויש מקומות שנהגו שידיהם בפנים מן הטלית, שלא יסתכלו העם בהם] או"ח (קכח,כג). ב. הרואה הקשת... ואסור להסתכל בו ביותר (מ"ב והמסתכל בו ביותר עיניו כחות, אלא רואהו ומברך). הסביר הב"י שהטור והרד"א הסבירו דלא מיתסר אלא דוקא להסתכל בו הרבה. * הרמב"ם השמיט דין נשיא וכתב שו"ת משנה הלכות חלק יח סימן קמג והגם שדרכו של הרמב"ם להביא אפילו הלכתא למשיחא, מ"מ נראה לומר דדין זה לא שייך כלל, דבזמן הזה ליכא נשיא שנתמנה ע"פ ה'. ובזמן משיח שיתגלה לנו במהרה יהיה לנו מלך, וגם יהיו ישראל ראויים לראות בבחינת והיו עיניך רואות את מורידך.

דרש רבי יהודה ברבי נחמני מתורגמניה דריש לקיש מאי דכתיב אֶל־תִּתְּאֲמִינוּ בְּרַעַי (האומר לך חטא) אֶל־תִּבְטְחוּ בְּאַלֹף (לומר שימחול) אם יאמר לך יצר הרע חטא והקב"ה מוחל אל תאמן, שנא' אל תאמן ברע ואין רע אלא יצר הרע, שנאמר כי יצר לב האדם רע. ואין אלוף אלא הקב"ה, שנאמר אלוף נערי אתה. שמוא תאמר מי מעיד בי, אבני ביתו וקורות ביתו של אדם, הם מעידין בו, שנאמר פִּי־אֶבֶן מְקִיר תִּזְעַק וְכָפִים (התיכת עץ) מַעֲזֵי יַעֲנֶנָּה. ר' זריקא אומר נשמתו של אדם מעידה בו, שנאמר מְשַׁכֶּבֶת חֵיקְךָ שְׁמֹר פֶּתַח־יָפֶיךָ אִי זֶה הַדָּבָר שְׂשׂוֹכֶבֶת בְּחִיקוֹ שֶׁל אָדָם הוּא אֹמֵר זֶה נִשְׁמָה. תנאי ר' שילא אומר שני מלאכי השרת המלוין אותו הן מעידין בו, שנאמר פִּי מְלֹאכֵי יִצְוֶה־לָּךְ

ציון אם לא עשה זה, ודומה לו 'אקפה את בני' היינו שבועה שיקפה בניו אם אין דבריו נכונים. ודוגמא בעין זה מצאנו בפסוק ואולם חי אני וימלא כבוד ה' וגו' אם יראו וגו') אם לא הרגתי עד זומם [שלא הוזהר] אלא הוא לבדו (חקשו התוס' תימה אמאי לא מקשינן הכא השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן, צדיקים עצמן לא כל שכן כדפריך (גיטין ז. , חולין ה:) ותיירצו דלא שייך לאקשווי רק גבי דבר אכילה דגנאי הוא לצדיק דאוכל דבר איסור, אבל אכילת דבר מותר בשעה שיש איסור אכילה לא מקשים, ולהכי לא פריך בר"ה (כא). דאמר כמה בסים תבשילא דכבל בצומא רבא דמערבא, ובפסחים (קז:) ברב ירמיה בר אבא דאישתלי וטעים קודם הבדלה אף על גב דמיתתו באסכרא דאין דבר מגונה כל כך אכילת היתר בשעת האיסור! להוציא מלבן של צדוקין, שהיו אומרים אין עדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנידון (קודם הזמה, ואחר כך הוזמו, שהיו דורשין נפש בנפש האמור בעדים זוממין, אמרו להן חכמים והלא כבר נאמר כאשר זמם לעשות לאחיו ועדיין אחיו קיים, ולמה נאמר נפש בנפש שאין נהרגין עד שיגמר הדין של נידון קודם שהוזמו). אמר לו שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי, שהרי אמרו חכמים אין עדים זוממין נהרגין עד שיוזמו שניהם, ואין לוקין (אם העידוהו שהייב מלקות) עד שיוזמו שניהם (ובמסכת מכות יליף לה מקראי והנה עד שקר העד ואמר מר כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים), ואין משלמין ממון עד שיוזמו שניהם. מיד קבל עליו יהודה בן טבאי שאינו מורה הלכה אלא בפני שמעון בן שטח (שאם יטעה ילמדהו). כל ימיו של יהודה בן טבאי היה משתטח על קברו של אותו הרוג, והיה קולו נשמע. כסבורין העם לומר שקולו של הרוג הוא, אמר להם קולי הוא, תדעו שלמהר הוא מת ואין קולו נשמע (ביארי התוס' הא דלא נקט כשאניני שם אין קולו נשמע, משום שהיו אומרים לו דאינו צועק אלא בשעה שישנו שם). אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי ודלמא פיוסי פייסיה, או בדינא תבעיה. מני הא, אי אמרת בשלמא רבי מאיר, דאמר שמעון בן שטח אב בית דין, רבי יהודה בן טבאי נשיא היינו דקא מורי הלכה בפני שמעון בן שטח (דמדקאמר מיד קיבל כו', שמע מינה

דעד השתא אורי בפניו). אלא אי אמרת רבנן דאמרי יהודה בן טבאי אב בית דין, שמעון בן שטח נשיא, אב בית דין בפני נשיא מי מורה הלכה וכתבו התוס' ובירושלמי אמר מאן דאמר יהודה בן טבאי נשיא עובדא דאלכסנדריא מסייע ליה דבני ירושלים רצו למנות את טבאי לנשיא ולא רצה (הספרי קרבן העדה כלכך החסידים שנחמו מן הגדולה) ערק ואול לאלכסנדריא והיו בני ירושלים כותבין מירושלם הגדולה לאלכסנדריא הקטנה עד מתי אחי יושב אצלכם ואני יושבת עגומה עליו. ומאן דתני שמעון בן שטח נשיא עובדא דאשקלון מסייע ליה ומייתי כולא עובדא שתלה פ' נשים מכשפניות כדהובא ברש"י בסנהדרין (מד:)? לא (לאו דעד השתא הורה, דודאי לא הורה בפניו מימיו, וכשהרגו לעד זומם לא היה שמעון שם) מאי קבל עליו דקאמר לאצטרופי, דאפילו אצטרופי (עם אחרים, להורות הלכה) נמי לא מצטרופנא פירש רש"י לישב בדין, אלא בהדי שמעון אמנם התוס' פירשו קיבל עליו שלא לנמות אחרי רבים כדי לבטל דברי שמעון בן שטח (יש להקשות הרי מתחילין לשמוע את הדעות מן הקטן, ח"כ כיצד ידע מה שמעון בן שטח יגיד ועוד הרי הדין לומר כפי הכנתו ואולי יש לומר שמפני זה קיבל על עצמו שלא לשכח כלל עם שמעון בן שטח, שלא יקרה שיתקרב לרבים לבטל דבריו, וח"כ הוי להפך מרש"י, שקיבל שלא לשכח עמו בדין)).

איתא במשנה יצא מנחם ונכנס שמאי...
להיכן יצא? אביי אמר יצא לתרבות רעה.
רבא אמר יצא לעבודת המלך. תניא נמי הכי יצא מנחם לעבודת המלך, ויצאו עמו שמונים זוגות תלמידים לבושיין סיריקון (לבוש בגדי מלכות).

אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן לעולם אל תהא שבות קלה בעיניך, שהרי סמיכה אינה אלא משום שבות [דתנן, אלו הן משום שבות, לא עולין באילן, ולא רוכבין על גבי בהמה, והאי נמי משתמש בבעלי חיים הוא, שסומך עליה בכל כחו] ונחלקו בה גדולי הדור. פשיטא (שאין לזלזל בשבות)? שבות מצוה אצטריכא ליה. הא נמי פשיטא? לאפוקי ממאן דאמר בסמיכה גופה (עצמה) פליגי (לאו משום שבות אסר אלא משום דסבירא ליה דשלמי חובה לא בעו סמיכה, דכי כתב וסמך בשלמי

אמר רב פפא שמע מינה (מדר' יוחנן, דאוקי טעמא משום שבות) צדדין אסורין וואף על גב דגבי שבות רכיבה אמרינן, הוא הדין לכל שימוש ואפילו במקום שאינו עשוי להשתמש כגון צידי הבהמה, והוא הדין צידי האילן, ופליגי אמוראי בשבת (קנה): דאי סלקא דעתך צדדין מותרין לסמוך לצדדין, אלא לאו שמע מינה צדדין אסורין. **[דף יז ע"א]** **רב אשי** אמר אפילו תימא צדדין מותרין **(כתבו התוס' דיהויא בעלמא דהא ס"ל לרב אשי בשבת קנה)**. שצדדין אסורין, אלא הכי קאמר דמהא ליכא למישמע מינה כל דבהדי גבה (ששונה לגובה הגב של בהמה) כגבה דמי (והראש שזה בגובה לגב הבהמה). **פסק הרמב"ם** וצריך הסומך לסמוך בכל כחו בשתי ידיו על ראש הבהמה שנאמר על ראש העולה לא על הצואר ולא על הצדדין, ולא יהיה דבר הוצץ בין ידיו ובין הבהמה מעה"ק (ג,ג). **הפסיר חר המוריה** שהמקור לאסור צדדין בעיא דאופשיטא במנחות (צג:).

משנה **[כתבו התוס']** משנה זו נשנתה בביצה (יט), ושם עיקר, וכאן הובאה דרך אגב שמדברת בחגיגה. וכן משמע שמאריך התם טפי לפרש. ויש להוכיח מכאן שמסכת ביצה נשנתה לפני מסכת חגיגה בית שמאי אומרים מביאין שלמים (ביום טוב שהן אכילת הדיוט) ואין סומכין עליהם (כדאמרינן, אלא סומך עליהן מערב יום טוב, ושוחטין ביום טוב, דלא בעינן תכף לסמיכה שהיטה) אבל לא עולות (באותן שיכול להביא לאחר יום טוב, דכתיב 'הוא לבדו יעשה לכם' לכם ולא לגבוה). ובית הלל אומרים מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהם. עצרת שחל להיות בערב שבת, בית שמאי אומרים יום טוב (של קרבנות ראיה וחגיגה של יום טוב) אחר השבת (שאינן קריבין לא ביום טוב ולא בשבת הקשו התוס' על פירוש של רש"י שגם חגיגה לא קריבה ביו"ט לבית שמאי, דמה שונה הוא משלמים שקריבים לבית שמאי. אמנם בירושלמי מובא כרש"י ששלמי חגיגה לא קריבים ביו"ט, וטעמם שהחגיגה קרי אין זמנה קבוע, שהרי אם לא הקריבה יכול להקריבה כל הרגל. **כתבו התוס'** ואף על גב דלא חזו בראשון מייתי לה בשני אפילו למ"ד תשלומין דראשון כיון שאין העכבה רק בשביל היום כדפי' לעיל, חזיא מיהא קרינן ביה ובית

נדבה כתיב, וחובה מנדבה לא גמרינן) קא משמע לן בשבות הוא דפליגי.

אמר רמי בר חמא שמע מינה (מדאוקי ר' יוחנן טעמא משום שבות) סמיכה (דקדשים) בכל כחו בעינן (והוה ליה משתמש בבעלי חיים). דאי סלקא דעתך לא בעינן בכל כחו מאי קא עביד, ליסמוך.

מיתבי דבר אל בני ישראל... וסמך [כתבו התוס'] אבל בשחיטה אין למעט נשים, אע"פ שכתוב באותו פסוק, כיון שבזבחים (לב). דורשים מן הפסוק שנשים כשרות לשחיטה בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים בנות ישראל סומכות רשות. אמר רבי יוסי סח לי אבא אלעזר פעם אחת היה לנו עגל של זבחי שלמים, והביאנוהו לעזרת נשים, וסמכו עליו נשים. לא מפני שסמיכה בנשים אלא כדי לעשות נחת רוח לנשים **[כתבו התוס']** וכגון שהיתה בהמה שלהן, השתא דומה לסמיכה להיות בבעלים עוד **כתבו בשם ר"י** דנשים דידן אם באות לעשות מצות עשה שהזמן גרמא ולברך עליהן אין ממהין בידם אף על גב דפטורות ולא מיקרי ברכה לבטלה וכן משמע מכאן (הקשה הילקוט ישעיהו שכלן אין צרכה למנס הכית פנחס הביא שיש שדקדק מרש"י סוכה נ. שיש צרכה על הסמיכה. אבני המקום יבאר שכיון שהותר לנשים לעשות כמו סמיכה אף שגורלה כעבודה צדקה, משום סדך מטה התיירו איסור דרנן, ה"ה צרכה לבטלה שהוא דרנן לכמה ראשונים). ואי סלקא דעתך סמיכה בכל כחו בעינן משום נחת רוח דנשים עבדינן עבודה בקדשים, אלא לאו שמע מינה לא בעינן בכל כחו? לעולם אימא לך בעינן בכל כחו, דאמר להו אקפו ידיכו (לשון דבר הצף ואין מכביד). אי הכי לא מפני שסמיכה בנשים, תיפוק ליה דאינה לסמיכה (כשירה) כלל? אמר רבי אמי חדא ועוד קאמר, חדא דליתא לסמיכה כלל, ועוד כדי לעשות נחת רוח לנשים. **פסק הרמב"ם א.** כשמקריב המקריב עולת ראייתו ושלמי חגיגתו ושמתו ביום טוב, סומך עליהן בכל כחו כדרך שעושה בשאר הימים אף על פי שסמיכה אינה מעכבת כמו שביארנו במעשה הקרבנות לא גזרו עליה משום שבות חגיגה (אט). **כתב הכס"מ** מקורו של הרמב"ם לסמיכה בכל כחו מגמרתנו. **ב.** הכל סומכין חוץ מ... ואשה מעה"ק (ג,ח).

את המלך, זכר לשלמה שנאמר בו ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך. **הקשו התוס'** שהגמ' בסוכה (מו.) משמע ש'ברכה' היא הזכרת היום בברכת המזון ובתפילה. **וכן משמע** בירושלמי **עוד קשה** מהלשון 'ברכה בפני' היינו ששייך בכל ימי חג הסוכות ומשתנה בשמיני עצרת, וברכה שהיו מברכים את המלך היה רק בשמיני עצרת **ולכן נראה לר"ת** 'ברכה' הכוונה הזכרת היום בברכת המזון ובתפילה, והאות 'ר' היא רגל שטעון לינה בירושלים כל ימי הרגל. **אמנם ר"ח מפרש** 'רגל' לענין אבילות כמבואר במו"ק (כד:) שאם מת קרובו בערב חג הסוכות דשמיני עצרת נחשב חג בפני' וחשיב ז' ימים. **עוד כתבו התוס'** לענין 'שיר' **פירש ר"ת** שהכוונה שהיה אומר מזמור שלם, לאפוקי הומבחה שאומרים בחוה"מ כמבואר בסוכה (נה.) **ורבינו עזריאל** מציא במסכת סופרים שאומרים בו 'למנצח על השמינית' **מ"מ אומר ר"י** ששם מדברים במזמורים שמוסיפים ביו"ט בפסוקי דזמרה, **ומ"מ משמע** היו אומרים אותו בבית המקדש אבל לענין תשלומין, תשלומין דראשון הוא, דתנן מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג חוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון? תפשת מרובה לא תפשת, תפשת מועט תפשת (כל מקום שתמצא שני דרכים, אחד תופש מרובה ואחד תופש מועט, טוב לך לתפוש את המועט, שאפילו היה לך לתפוש את המרובה ותתפוש את המועט תפסתך תפיסה, שיש בכלל המרובה המועט, אבל אם תתפוש המרובה, והיה לך לתפוש המועט נמצאת שתפשת שלא כדת). אלא למאי הלכתא כתביה רחמנא לחג הסוכות? לאקושי לחג המצות, מה חג המצות טעון לינה (מוציא יום טוב) אף חג הסוכות טעון לינה **וביאר התוס'** לימוד זה של היקש הוא כראב"י ור"מ ב"ה (ה.), שאילו ת"ק, ר"ש, ראב"ש למדו זאת מהפסוק 'ופנית בבקר' והתם מנלן? **דף יז ע"ב** דכתיב ופנית בבקר והלכת לאהלך **פירש רש"י** שהוא חול המועד, דאילו ביום טוב תחומין אסור **הקשו התוס'** ולא יתכן דהתינה לר"ע, לרבנן מאי איכא למימר דס"ל דליכא איסור תחומין דאורייתא **ותירצו י"מ ד"ב** מילין אית להו שפיר לרבנן תחומין והכי איתא בירושלמי. **אמנם** מהבבלי שבת (סז.) וביצה (לז:) משמע שתחומין יב' מיל לרבנן הוא מדרבנן **עוד הביאו התוס'** שרש"י ב"ה (ה.) פירש טעם נוסף למה נאמר שהלינה בליל יו"ט, דאי משום י"ט פשיטא שהרי הוא יום שיתחייב להתראות פנים בעזרה ור' **עזריאל מציא בתוספתא** שהזורים אחרי היו"ט האחרון לבתייהם **אמנם ר"י** הוכיח שלינה זה רק לילה אחד והר"ר **אלחנן תירץ** שיש שני ענייני לינה אחד

הלל אומרים אין יום טובה אחר השבת (אינה צריכה יום טובה, שמותר להקריב ביום טוב). ומודים שאם חלה (עצרת) להיות בשבת, שיום טובה אחר השבת. אין כהן גדול מתלבש בכליו (פירש רש"י בכליו נאים בביתו ובשוק, ולא בשעת עבודה קאמר, ולא בבגדי כהונה קאי, אלא שלא יתנאה באותו היום, שיום טובה של עצרת אחר שבת, שייכנו הכל שאינו היום יום טוב, מפני הצדוקין שהיו אומרים עצרת אחר שבת. **התוס'** **הקשו על רש"י** שא"כ היה לגמרא לומר במקום 'כליו' 'כלים נאים' ועוד לא רק כהן גדול אלא שאר בני אדם גם כן. **ותירצו** דבא' בגדים איירי, שבימים טובים היה רגיל כהן גדול לעבוד בשביל כבוד היום, אבל ביום טובה לא היה לובשן כדי לעבוד, שלא ייראה כיום טוב **ויש ראייה** לזה מהירושלמי ומותרין בהספד ובתענית, שלא לקיים דברי האומרים עצרת אחר השבת.

אמר רבי אושעיא מניין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה שנאמר **פָּחַג הַמִּצְוֹת וּבְחָג הַשְּׁבָעוֹת וּבְחָג הַסִּפּוֹת**, מקיש חג השבועות לחג המצות, מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה **ובדרבינן קראי** בדף (ט.) לחג הסוכות והוא הדין לחג המצות, שהרי אף הוא שבעת ימים] אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה **(הביאו התוס')** דבירושלמי איתא דדוד מת בחג השבועות והיו כל ישראל אונגין והיה אסור להם להקריב, והקריבו למחר. **ומשם למדו** שיש לחג השבועות תשלומין. **הקשו התוס'** הרי בלאו הכי לא יכלו להקריב כיון שמפטר ביום שבת כדמשמע בשבת (ל.) שבשבת נפטר ושנא הירושלמי ס"ל שלא נפטר בשבת). ואימא מקיש לחג הסוכות, מה חג הסוכות יש לה תשלומין כל שמונה אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שמונה? שמיני רגל בפני עצמו הוא. אימור דאמרי שמיני רגל בפני עצמו הוא, הני מילי לענין פז"ר קש"ב **פירש רש"י** פייס זמן רגל קרבן שיר ברכה. **פייס** לענין פרי החג, כל שבעת ימי החג אין מפייסין עליהן, אלא לפי חשבון המשמרות לפי סידור מקריבין אותן, כדתנן (סוכה נה:) מי שהיה מקריב פרים היום לא היה מקריב למחר, ופר של שמיני מפייסין עליו איזהו מן המשמרות יקריבנו. **זמן** שהחיינו. רגל שיש לו שם רגל בפני עצמו, ואינו קרוי סוכות. **קרבן** שאין בהמות קרבנותיו כסדר פרי החג, שפרי החג מתמעטין והולכין וכבשיהן ארבעה עשר בכל יום ואילים שנים, ובשמיני פר אחד איל אחד ושבעה כבשים. **שיר** אין שיר קרבנותיו כסדר שיר של ימות החג. **ברכה** שהיו מברכים

אינו מפורש בתורה אלא רק נדרש מהפסוק **ויש לומר** שמצאנו בעוד מקומות כדוגמתו) **מנה (חמישים) ימים** וקדש עצרת (בקרבתנו **וכ"כ התוס'** שלעניין יו"ט אין צריך ללמוד מחדש כדלהלן 'מה חודש יום אחד, אף עצרת יום אחד' שפורש הוא בפסוק 'עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום והקרבתם מנחה...'). מזה חדש למנויו (קדושתו באחד ממנוייה) אף עצרת למנוייה. מאי לאו גמר מחדש, מזה חדש יום אחד אף עצרת יום אחד? אמר רבא ותסברא, אטו עצרת, יומי מנינן שבועי לא מנינן, והאמר אב"י (במסכת מנחות) מצוה למימני יומי דכתיב תספרו חמישים יום, ומצוה למימני שבועי דכתיב שבעה שבעת תספר לך. ועוד חג שבעות כתיב (**ביאור התוס'** ותרווייהו איתנהו יומי לקדש עצרת, שבועי לתשלומי קרבנות של חג השבועות **אך קשה** שביובל אף שאנו מונים שנים לשמיטה, וגם שמיטות ליובל, אך היובל עצמו הוא רק שנה, א"כ גם כאן אף שאנו מונים ימים ושבועות, לא יהיה עצרת רק יום אחד אף לעניין קרבנותיו. **ויש לומר** שאם כן מה שהתורה כתבה 'ובחג השבועות' מיותר, אלא בא ללמד היקש לחג המצות שיש לו תשלומין כל ז' ועוד יש לומר שאין ללמוד מיובל, כיון שביובל מקדשים את השנים, ולא דומה לר"ח ושבועות שמקדשים בהם ימים. עוד כתבו שמוסגיתנו משמע שהלכה כאב"י שמצוה בספירת העומר למנות גם ימים וגם שבועות).

דבי רבי אליעזר בן יעקב תנא (מהכא נפקא לן תשלומין לעצרת) אמר קרא (בחג השבועות כתיב) וקראתם (בעצם היום הזה, וסמך ליה...) ובקצרכם (את קציר ארצכם) איזהו חג שאתה קורא (מקרא קדש) וקוצר בו הוי אומר זה חג עצרת (דהני קראי בעצרת כתיבי). אימתי, אילימא ביום טוב קצירה ביום טוב מי שרי, אלא לאו לתשלומין (לאחר יום טוב קאי, וקורא אותן מקרא קדש לענין תשלומין, ומותרין במלאכה **הביאור התוס'** שבירושלמי איתא שמה שמותר לקצור ביום טובה הוא דווקא מה שהוא צריך לאכילתו, אבל לקצור ולהניח אסור, שבים שמביא קרבן אסור במלאכה לצורך ימים אחרים, וכל מי שמביא עצים למזבה או גזרים למערכה, או ביכורים לכהנים, אסור בהספד ובתענית ובמלאכה באותו יום (הספד קדש העזה מפני שז"ט שלו הול) **ומה שהגמ'** לקמן אומרת 'דאי מדר"א אמר רבי אושעיא הוא אמינא מה תשלומין של חג המצות אסור בעשיית מלאכה, אף תשלומי עצרת' משמע שימי תשלומי עצרת מותרים בעשיית מלאכה,

משום יו"ט ואחד משום הקרבן, משום היו"ט, אם היה ביו"ט הראשון בירושלים צריך ללון כל שבעת הימים בירושלים, אך אם לא היה ביו"ט, ובא בחוה"מ להקריב קרבן, אז צריך לינת לילה אחד).

תנן עצרת שחל להיות ערב שבת, בית שמאי אומרים יום טובה אחר השבת, ובית הלל אומרים אין לה יום טובה. מאי לאו אין לה יום טובה כלל (אם לא הקריבם ביום טוב, עוד אין להן תשלומין)? לא, שאינה צריכה יום טובה. ומאי קא משמע לן דמקריבין ביומיה, הא אפליגו בה חדא זימנא. דתנן בית שמאי אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהם, אבל לא עולות. ובית הלל אומרים מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהם? צריכא, דאי אשמעינן בהא בהא קא אמרי בית שמאי, משום דאפשר למחר, אבל הכא (בעצרת שחל להיות בערב שבת), אימא מודו להו לבית הלל (ויקרבו ביום טוב, דהא מחר שבת היא ולא קרבי, ומתוך שאתה מתייאש מהן אתה בא לפשוט שלא תקריבם עוד). ואי אשמעינן בהא בהא קאמרי בית הלל, משום דלא אפשר למחר, אבל בהא אימא מודו לבית שמאי, צריכא.

תא שמע מי שלא חג שבעת ימי הפסח, ושמונת ימי החג, ויום טוב הראשון של עצרת שוב אינו חוגג. מאי לאו יום טוב של עצרת (שאם לא חג ביום טוב של עצרת שוב אין לו תשלומין, הרי למדנו שאין תשלומין לעצרת)? לא, יום טובה. אי הכי ניפשוט מינה דחד יום טובה? אימא ימי טובה.

תא שמע, דתני רבה בר שמואל אמרה תורה מנה (שלשים) ימים וקדש חדש (למוספין כתבו התוס') היה קשה להרב רבינו משולם היכן אמרה תורה למנות ימים לקדש חדש, והיה מגיה 'מנה שנים וקדש יובל' והכי איתא בתורת כהנים דמצוה למימני שמיטין לקדש יובלות. **אך קשה לר"ת** למחוק הספרים ולהגיה גירסא שאינה בשום מקום, ומפרש דראש חודש הוא מהתורה ומצוה למנות ימים לקדש את החודש וכדא' (מגילה ה). מנין שאין מחשבין שעות לחדשים ת"ל עד חדש ימים, ימים אתה מונה ואי אתה מונה שעות וקשה מה שייך לשון 'אמרה תורה מנה ימים קדש חודש' הרי

ביה את חג המצות תשמור וכל תשמור
 אזהרת לא תעשה הוא, שומריהו מן המלאכה)
 דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר אינו צריך,
 קל וחומר ומה ראשון ושביעי שאין קדושה
 לפניו ולאחריהן אסור בעשיית מלאכה, חולו
 של מועד שיש קדושה לפניו ולאחריהן אינו
 דין שיהא אסור בעשיית מלאכה (ביארו התוס'
 הוה מצי למפרך מה להני שכן דבר האבד מיתסר, אלא
 שאין זה ק"ו גמור רק גלוי מילתא בעלמא לפי מה שפיר'
 דמלאכה לא מיתסר רק דרבנן). ששת ימי בראשית
 יוכיחו (ימי שבוע) שיש קדושה לפניו
 ולאחריהן ומותרין בעשיית מלאכה? מה
 לששת ימי בראשית שאין בהן קרבן מוסף,
 תאמר בחולו של מועד שיש בו קרבן מוסף.
 ראש חדש יוכיח, שיש בו קרבן מוסף ומותר
 בעשיית מלאכה [אף אתה אל תתמה על חולו
 של מועד ביארו התוס' ראש חדש דשרי בעשיית
 מלאכה שכן אינו קרוי יום טוב כדאי' מגילה (כב:)] וגם
 אינו נאסר רק משום מנהג כדאי' בירושלמי? מה
 לראש חדש שאין קרוי מקרא קדש, תאמר
 בחולו של מועד שקרוי מקרא קדש, הואיל וקרוי
 מקרא קדש דין הוא שאסור בעשיית מלאכה.

תניא אידך (נאמר בחג הסוכות דָּבָר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֵאמֹר בְּחֻמָּשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הָיָה חַג הַפִּסְחָה
 שִׁבְעַת יָמִים לֵחַ, בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ פְּלִמְלָאכַת
 עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ) כל מלאכת עבודה לא תעשו
 לימוד על חולו של מועד שאסור בעשיית
 מלאכה (כתב הטורי אבן יסוד הדרשה הוא משינוי
 הלשון של הפסוק, כי בחג המצות כתיב 'כל מלאכת
 עבודה לא תעשו, והקרבן אשה לה' שבעת ימים, הרי
 שהקדים ציווי ההקרבן לשבעת ימים. ואילו בחג הסוכות
 הקדים את מנין הימים להקרבן, שמע מינה שסמך
 הכתוב 'שבעת ימים' להמשך 'כל מלאכת עבודה לא
 תעשו', כדי לדרוש כל מלאכת עבודה לא תעשו שבעת
 ימים) דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר
 אינו צריך, הרי הוא אומר אלה מועדי ה' וגו',
 במה הכתוב מדבר, אם בראשון הרי כבר
 נאמר שבתון, אם בשביעי הרי כבר נאמר
 שבתון. הא אין הכתוב מדבר אלא בחולו של
 מועד, ללמדך שאסור בעשיית מלאכה.

תניא אידך ששת ימים תאכל מצות וביום
 השביעי עצרת לה', מה שביעי עצור אף ששת

הנ"מ מדאורייתא, אבל חכמים אסרום בעשיית מלאכה,
 עוד כתבו שגם התלמוד שלנו אינו חולק על הירושלמי
 שיום טובה אסור במלאכה).

ואף על גב דאיתמר דרבי אלעזר אמר רבי
 אושעיא, אצטריך דרבי אליעזר בן יעקב. דאי
 מדרבי אלעזר אמר רבי אושעיא הוה אמינא
 מה תשלומין של חג המצות אסור בעשיית
 מלאכה אף תשלומי עצרת נמי אסור בעשיית
 מלאכה, קמשמע לן דרבי אליעזר בן יעקב. ואי
 מדרבי אליעזר בן יעקב [דף יח ע"א] לא
 ידענא כמה (ימים יהיו לתשלומין) קא משמע
 לן דרבי אלעזר אמר רבי אושעיא (מה חג
 המצות שבעה אף כאן שבעה הקשו התוס' למה
 הגמ' לא עשתה צריכותא על הברייתא של רבה בר
 שמואל לעיל 'מה חודש למנויו' ותיירצו וי"ל דההיא
 ברייתא אתיא לסתור דרשת הצדוקין).

ריש לקיש אמר (בחג שבועות כתיב) וחג הקציר
 (בכורי מעשיך) איזהו חג שאתה חוגג וקוצר בו
 הוי אומר זה עצרת. אימת, אילמא ביום טוב
 קצירה ביום טוב מי שרי, אלא לאו לתשלומין.
 אמר רבי יוחנן אלא מעתה חג האסיף, אי זהו
 חג שיש בו אסיפה הוי אומר זה חג הסוכות.
 אימת, אילמא ביום טוב מלאכה ביום טוב מי
 שרי, אלא בחולו של מועד, חולו של מועד מי
 שרי, אלא חג הבא בזמן אסיפה (בתקופת אסיפת
 הפירות) הכא נמי חג הבא בזמן קצירה (קאמר),
 ולא חוגג וקוצר בו אתה לאשמועינן).

מכלל דתרווייהו סבירא להו דחולו של מועד
 אסור בעשיית מלאכה (מדקאמר ר' יוחנן
 אסיפה בחולו של מועד מי שרי, ולא מהדר ליה
 ריש לקיש אין מכלל דתרווייהו סבירא להו
 אסור כתבו התוס' לכאורה משמע דמלאכה דמיתסרא
 ביה מדאורייתא דמפיק ליה מפסוק וכן משמע מו"ק (יא:)
 וקשה לר"ת דא"כ דבר האבד וכמה מלאכות דשרינן
 התם היכי משתרו וכי היכן מצינו איסור דאורייתא
 מקצתו אסור ומקצתו מותר... ולכן נוקמים ר"ת רשב"ם
 וריב"א שהוא מדרבנן וזה דלא ברשב"ם (פסחים קיח).
 שביאר על המימרא 'כל המבזה את המועדות' עושה
 מלאכה בחולו של מועד) מנהגי מילי? דתנו רבנן
 אֶת־חַג הַמִּצְוֹת תִּשְׁמֹר׃ שִׁבְעַת יָמִים לִימֹד עַל
 חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה (דרוש

בשבת (יום טוב אחר שבת מותר בהספד, מפני האומרים עצרת אחר שבת).

[דף יח ע"ב] משנה נוטלין לידים לחולין ולמעשר ולתרומה (די להן בנטילה דכלי שאין בו אלא רביעית מים). ולקודש (לאכול שלמים או חטאת ואשם) מטבילין (לכהנים יש מעלה, שצריך להטביל ידים בארבעים סאה, ואף על פי שאינן אלא סתם ידים שלא נגעו בטומאה דאורייתא המטמאה את כל הגוף) ולחטאת (ליגע במי חטאת, מים המקודשים באפר פרה להזות מהן על טמאי מתים יש מעלה יתירה ש...) אם נטמאו ידיו (באחת מן הדברים המטמאין את הידים ולא את הגוף, כגון וולד הטומאה וכגון ספר, וכל טומאות שהן מדברי סופרים) נטמא גופו (וכל הגוף צריך טבילה. וכל מעלות הללו שזה גבוה מזה מדברי סופרים). **פסק הרמב"ם** א. כל האוכל תרומה אפילו פירות צריך נט"י אף על פי שהיו ידיו טהורות... תרומות (יא,ז). ב. מי שנטמאו ידיו בלבד בדברים המטמאין את הידים כגון שנגע באוכלין או במשקין וכיוצא בהן אף על פי שהוא טהור לקדש ואינו צריך אלא טבילת ידיו בלבד כמו שיתבאר, הרי נטמא כל גופו לענין החטאת וצריך טבילה, אפילו לא נטמאת אלא ידו אחת נטמא כולו והרי הוא ראשון לטומאה פרה (יג,ד).

(המשך המשנה) (ועוד זו מעלה...) טבל לחולין (נתכוין לטבול לשם חולין) הוחזק לחולין ('הוחזק' לשון כוונה, כלומר נתכוין להעמיד גופו בחזקת טהור לחולין) אסור למעשר (למעשר שני הנאכל בירושלים). טבל למעשר הוחזק למעשר, אסור לתרומה. טבל לתרומה הוחזק לתרומה, אסור לקודש. טבל לקודש הוחזק לקודש, אסור לחטאת. טבל לחמור מותר לקל, טבל ולא הוחזק (לא נתכוון לשם טבילת טהרה, אלא לרחיצה בעלמא) כאילו לא טבל. **פסק הרמב"ם** וכן עשו חכמים מעלות בטבילה, כיצד מי שטבל בלא כוונה ה"ז טהור לחולין ואסור במעשר שני עד שיתכוון לטבול

ימים עצורין (הטורי אבן פירש שהלימוד הוא מהאות וי"ו. דכתיב 'ביום השביעי עצרת'. והאות וי"ו משמשת בתורת 'מוסיף על ענין ראשון'), אי מה שביעי עצור בכל מלאכה אף ששת ימים עצורין בכל מלאכה? תלמוד לומר וביום השביעי עצרת, השביעי עצור בכל מלאכה, ואין ששה ימים עצורין בכל מלאכה. הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים, לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר, איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת (כלומר מאחר שאמר לך הכתוב שהן עצורין ממלאכה ולא בכולן, ולא פירש אי זו המותרת ואי זו אסורה, דע וראה שלא מסרן אלא לחכמים, היודעים להבין על איזהו להטיל ההיתר ועל אי זו להטיל האיסור, והם יאמרו אי זהו יום טוב על פי קידוש הראייה ואסור בכל מלאכה ואי זהו חולו של מועד שאינו אסור בכל מלאכה, ועל חולו של מועד יגידו לך אי זו מלאכה אסורה דבר שאינו אבד, ואיזו מלאכה מותרת דבר האבד). **פסק הש"ע**

חול המועד אסור בקצת מלאכות, ומותר במקצתן (מ"ב והנה בעיקר איסור מלאכת חוה"מ יש דיעות בין הראשונים, יש שסוברים שהוא מדברי סופרים מפני שמצינו בתורה שנקראו מקרא קדש והרי הוא זמן חגיגה במקדש לפיכך אסורם בעשיית מלאכה כדי שלא יהיה כשאר ימות החול שאין בהן קדושה כלל. ומ"מ לא החמירו בו כיו"ט ממש והקילו בחמשה דברים, והרבה פוסקים סוברים שהוא מן התורה והא דהקילו בכמה דברים ע"פ הרשות שניתן לחכמים מן התורה במלאכת חוה"מ לפי צורך הענין להתיר וכדדרשינן לזה מקרא בחגיגה דף י"ח ע"ש, וזהו שסיים הרמ"א לפי צורך הענין) (חגה לפי צורך הענין שהיה נראה לחכמים להתיר) או"ח (תקל,א).

ומותרין בהספד ותענית שלא לקיים את דברי האומרים עצרת אחר השבת' והתניא מעשה ומת אלכסא בלוד, ונכנסו כל ישראל לסופדו, ולא הניחם רבי טרפון מפני שיום טוב של עצרת היה (ומתניתין תני שמותרים בהספד). יום טוב סלקא דעתך, אי ביום טוב, מי קאתו, אלא אימא מפני שיום טוב שחל להיות אחר כאן (דאלכסא בלוד) ביום טוב שחל להיות אחר השבת (דאין יום טוב שחל באחד בשבת ולכן אסור בהספד ובתענית) כאן ביום טוב שחל להיות

טהרתן של אלו חשובה שמירה אצל אלו, ומתוך שהן אלו אצל אלו כאילו לא שמרוה, גזרו בהן בבגדיהן שמא ישבה בהן אשתו נדה, והרי הן מדרם הנדה, הכי מפרש לה בפרק השוחט) בגדי אוכלי תרומה מדרם לקודש, בגדי קודש מדרם לחטאת. יוסף בן יעזר היה חסיד שבכהונה (ואוכל תרומות בטהרה, ומ"מ...) והיתה מטפתו מדרם לקודש. יוחנן בן גודגדא היה אוכל (חולין) על טהרת הקודש כל ימיו והיתה מטפתו מדרם לחטאת.

חולין ומעשר מי בעו נטילת ידים, ורמינהי התרומה והביכורים [קרויין תרומה כדאי' (מכות יז.)] חייבין עליהן מיתה (זר האוכלן מזיד, דכתיב ומתו בו כי יחללוהו וסמך ליה וכל זר לא יאכל קדש, וכל הענין מדבר בתרומה) וחומש (האוכלן שוגג, דכתיב 'זאיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו') ואסור לזרים (בלאו) והן נכסי בהן (לקדש בהן את האשה, וליקה בדמיהן עבדים, וקרקעות, ובהמה טמאה) ועולין באחד ומאה (אבל בפחות אין עולין, אלא כל החולין אסור לזרים) ומעונין נטילת ידים (לפי שהשני עושה שלישי, וידים גזרו עליהם טומאות שני לפיכך פוסלות את התרומה, אם לא נטלן) והערב שמש (אם נטמא טומאה דאורייתא וטבל אינו אוכל בתרומה עד שיעריב שמשו) הרי אלו בתרומה וביכורים מה שאין כן במעשר (אין מיתה, ואין חומש, ואין אסור לזרים שהרי כל עצמו נאכל לזרים, וחומש שמוסיף בפדיונו לא איירי בחומש הכא כי האי גוונא דאין בתרומה פדיון, ונכסי הדיוט נמי לא הוי לקנות בו עבדים וקרקעות, דלא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה, ואין טעון רחיצת ידים שאין השני פוסל בו לעשות שלישי, ואינו טעון הערב שמש, דקיימא לן טבל ועלה אוכל במעשר), וכל שכן בחולין. קשיא מעשר אמעשר, קשיא חולין אהולין?

בשלמא מעשר אמעשר לא קשיא הא רבי מאיר, והא רבנן. דתנן כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים [כל שהוא טהור מן התורה,

למעשר, טבל למעשר הרי זה בחזקת טהרה למעשר ואסור בתרומה, טבל לתרומה הוחזק לתרומה ואסור בקדש, טבל לקודש הוחזק לקדש ואסור לחטאת, טבל לחטאת הוחזק לכל שהטובל לחמור הוחזק לקל, טבל סתם ולא נתכוון לאחד מכל אלו הרי זה טהור לחולין בלבד וטמא כשהיה אפילו למעשר, וכן הטובל ידיו או הטבילין צריך כוונה אפילו למעשר ומן המעשר ומעלה צריך כוונה אבל לחולין אינו צריך כוונה, וכל המעלות האלו מד"ס אבל דין תורה הואיל וטבל מ"מ הרי הוא טהור לכל שאר אה"ט (יג,ב).

(המשך המשנה) בגדי עם הארץ מדרם (אב הטומאה לטמא אדם וכלים, כמדרם הזב, שמתמא אדם וכלים, דכתיב 'זאיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו') לפרושין [לאוכלי חוליהן בטהרה הסבירו התוס' דחיישינן שמא ישבה אשתו נדה עליהן כדאי' (חולין לה:) אבל משום עם הארץ עצמו לא חיישינן דאינו מטמא בהסיטו. וכן משמע בגיטין (סא:) וכן תנן בטהרות (פ"ז מ"ו) דלא מטמא לא משא ולא היסט. אך קשיא דתנן (בפ"ז מ"ה) המניה ע"ה בחצרו לשמור את הבית, בזמן שבעל הבית רואה הנכנסין והיוצאין... בזמן שאינו רואה הנכנסין והיוצאין אפי' עם הארץ הזה גידם שאינו יכול לילך הכל טמא, ואין לומר דהתם נמי בשביל אשתו דהא 'מניה' קתני לשון אקראי ועוד ההידוש 'אפילו מובל' משמע מחמתו, דאיוה רבואה הוי כיון דלא הוי טומאה בשביל זה. והיה נראה לי דלאו טעמא משום היסט אלא משום שהוששין דטרח עם הארץ ומזויף ויחליף בפירות שלו, וכי רואה את הנכנסין מרתת דנתפש כנגב. אבל קשיא לי כיון שגזרו חכמים על עמי הארץ שהם כזבים לכל דבריהם, מדוע שלא יטמאו בהיסט ומדרם כמו זב... ותיריך ר"ת דודאי עם הארץ אינו מטמא מדרם והיסט, והטעם שלא גזרו עליו הוא משום תקנת השוק לפי שלעולם לא ימצאו אדם מעביר חבית ממקום למקום, ואין גזרין גזרה על הצבור אא"כ יכולין לעמוד בה. והכי משמע לקמן בפרקין שאינו מטמא בהיסט... ויש שפירש משום שע"ה אינו מטמא כזב אלא רק מטעם בגדיו משום שהוא נושא המדרם, שהוא לבוש בגדיו שישבה עליהם אשתו נדה, וצינורא שלו טמא משום שננעה בשפתיו אמנם יש כמה וכמה קושיות על דבריו. ע"כ היה נראה לפרש דלגבי תרומה מטמא עם הארץ כל דבר כזב, אבל טהור לחולין, וכל הני דאשכחן דמטמא מוקמינן בתרומה וכן משמע בירושלמי) בגדי פרושין מדרם לאוכלי תרומה (כהנים, וכל אלו מעלות מדברי סופרים, שאמרו שאין שמירת

הן ונוגעים בכל דבר ובזמן שהיה נהג טומאה וטהרה והכהנים אכלו תרומה היו צריכין ליטול ידיהם מדברי סופרים קודם אכילת תרומה כדי שלא יטמאוהו בנגיעתן וכדי שיהיו רגילין הכהנים בזה גזרו ג"כ על כל איש ישראל האוכל פת שאסור לאכול עד שיטול ידיו, וגם עכשיו שאין הכהנים אוכלין תרומה מפני הטומאה לא בטלה תקנה זו כדי שיהיו רגילים בני ישראל כשיבנה בהמ"ק ב"כ לאכול בטהרה. ועוד טעם לתקנת נטילה **משום נקיות וקדושה** וסמכו בגמרא (ברכות נא) אקרא דוהתקדשתם והייתם קדושים] שמברכין עליו המוציא, יטול ידיו אפילו אינו יודע להם שום טומאה, ויברך על נטילת ידים. אבל לפת שאין מברכין עליו המוציא, כגון לחמניות דקות, או פת הבאה בכסנין (פי' פת עשויה עם צוקארו ושקדים ואגוזים) ואינו קובע סעודתו עליהם, אין צריך נטילת ידים או"ח (קנהא). ב. הנוטל ידיו לפירות, הרי זה מוגסי הרוח (מ"ב שמראה בעצמו שהוא מדקדק במצות כמה שא"צ, דמדינא לא תקנו כלל נט"י לפירות) [חגה ודוקא שנוטלן בתורת חיוב, אבל אם נוטלן משום נקיות, שלא היו ידיו נקיות, מותר... (מ"ב עיין באחרונים שהסכימו דאפילו אם אינו יודע להם שום לכלוך וטומאה רק שרוצה להחמיר ע"ע ליטול ידים משום כבוד הברכה ג"כ מותר, והא דנקט הרמ"א ולא היו ידיו נקיות לאשמועינן דאפילו באופן זה דבדאי צריך מדינא לרהוץ ידיו משום הברכה מ"מ אין ליטלן דרך חיוב נטילה כדין רק דרך רחיצה בעלמא]] או"ח (קנהא,ה).

תנו רבנן הנוטל ידיו (נוטל, בכלי) נתכוון, ידיו טהורות, לא נתכוון ידיו טמאות. וכן המטביל ידיו (מטביל, בארבעים סאה) נתכוון, ידיו טהורות, לא נתכוון, ידיו טמאות. והתניא בין נתכוון בין לא נתכוון ידיו טהורות? אמר רב נחמן לא קשיא, כאן לחולין, **[דף יט ע"א]** כאן למעשר [בעי כוונה, וכל שכן בתרומה **כתבו התוס'** משמע דאם לא כיוון למעשר לא מהני וכ"ש בתרומה. והקשה הר"ר אלהנן דאמר בברכות (נא): ב"ש אומרים נוטלים את הידים ואח"כ מוזהגין את הכוס שאם ימוזגו את הכוס שמא יגע במשקים שאחורי הכוס. והשתא אפילו נוטלן נמי כיון דלא מהניא הך נטילה לתרומה הוויא ליה פוסל את התרומה ותנן כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה ותיירץ דכיון דנטל ידיו לחולין לא פסיל תרומה (כתב המהרש"א אין לפרש דר"ל כיון דנחמין מיהת לחולין מהני גם לתרומה דהא קתני הוחזק לחולין אסור למעשך וכ"כ לתרומה, אלא דר"ל דליכא לפלוגי בין

וחכמים גזרו עליו טומאה, כל הנך דאמרי במסכת שבת (יג:) אלו פוסלין את התרומה האוכל אוכל ראשון ואוכל שני...] מטמא את הקודש (כלומר נתנו עליהן טומאת שני לטומאה, והשני מטמא את הקודש להיות קרוי טמא, ופוסל עליהן עוד את הרביעי), ופוסל את התרומה (להיפסל היא עצמה, אבל אינה פוסלת אחר לעשות רביעי) ומותר לחולין (לאכול חולין, מדלא קתני ואינו פוסל את החולין ונקט לישנא דמותר אפילו לאוכלן משמע) ולמעשר, דברי רבי מאיר. וחכמים אוסרים במעשר.

אלא חולין אחולין קשיא? לא קשיא, כאן (מתניתין דמצריך נטילה) באכילה, כאן בנגיעה. מתקיף לה רב שימי בר אשי עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר אלא באכילה דמעשר, אבל בנגיעה דמעשר ובאכילה דחולין לא פליגי (דקתני אסור במעשר לשון אכילה היא, דאי בנגיעת שני לא פסיל במעשר, דשמעינן לרבי מאיר דאמר מותר באכילה ואיפליגי עליה באכילה דמעשר, ואילו בחולין כולחו מודו דמותר אפילו באכילה, ומתניתין (מני)?

אלא אידי ואידי באכילה, ולא קשיא כאן באכילה דנהמא, כאן באכילה דפירי [הא דקתני מה שאין כן במעשר באכילה דפירי קאמר, ומיהו, בתרומה בעי נטילה, שאפילו במגעו הוא פוסל, דשני פוסל את התרומה **כתבו התוס'** והשתא לא הוצרך לתרין תו גבי מעשר הא רבי מאיר והא רבנן, אלא גם על מעשר נתרין שהייבים נטילה לפת ופתורים לפירות]] דאמר רב נחמן כל הנוטל ידיו לפירות הרי זה מוגסי הרוח [בבבארי **התוס'** וכי אמר בברכות (מג.) אורחין שהיו מסובין לשתות אצל בעל הבית נוטלין כל אחד ידו אחת התם משום נקיות הוי (כתבו התוס') **בברכות** **סס** משום כבוד הברכה) וכן משמע לישנא דידו אחת דקתני (התוס') **המוזגם להרא"ש** תירץ וז"ל התם משום נקיות הוא, לפי שמוזגין בני חצורה אחת, קלף יהא כל אחד נמאס על חצירו, אכל יחיד שנוטל גם רוח הוא]. **פסק הש"ע א.**

כשיבא לאכול פת ומ"ב טעם תקנת נטילה הוא משני דברים אחד מפני סרך תרומה. והיינו, כיון ידיים עסקניות

וברוקה מים יהיה מהור, המעיין מטהר בזהליו, והמקוה באשבורן. **כתבו התוס'** אומר הר"ר אלחנן על כרחק המעם הראשון שהביא רש"י היינו שקטפרם אינו חיבור עיקר, ולכן מובן שהיה מקום לגזור בגל שנתלש כשמובל בראשו שלא עלתה לו טבילה, והחידוש שלא גזורים משום שגל שונה שנתלש ובא ממקום מהרה, דאם משום המעם השני שמקוה אינו מטהר בזהליו, בשל ים מהני שהרי מטהר בזהליו אא"כ נעמיד כר"מ דאמר במס' מקואות כל הימים כמקוה. **ומ"מ** יש להקשות גם על פירוש הראשון, שהרי דקטפרם הוה חיבור לענין מקואות ואם כן למה לא מהני, ואם היה המעם משום זחילה היה מיושב) אי נמי נגזור ראשין (אחד מראשי הגל כשהוא מגיע לארץ) אטו כיפין (אמצעיתו של גל, שעומד באויר כמין כיפה, ואם הושיט כלים למעלה והטבילין בכיפה אינה טבילה, כדמפרש ואזיל) קא משמע לן דלא גזרינן. ומנא תימרא דלא מטבילין בכיפין, דתניא מטבילין בראשין ואין מטבילין בכיפין, לפי שאין מטבילין באויר (שלא אמרה תורה מקוה של אויר לטבילה).

אלא מהא, דתנן פירות שנפלו לתוך אמת המים, ופשט מי שידיו טמאות ונטלן ידיו טהורות (אף על פי שלא נתכוון) ופירות אינן בכי יותן (דבעינן גבי הכשר, יותן דומיא דכי יתן, דניחא ליה). ואם כשביל שיודחו ידיו, ידיו טהורות (כיון דנתכוון להדיח ידיו גלי דעתיה דניחא ליה בהך נפילה, שעל ידיה הדיח ידיו) והפירות הרי הן בכי יותן.

איתביה רבה לרב נחמן הטובל לחולין והוחזק לחולין אסור למעשר, הוחזק אין (אם נתכוון הוא דהויא טבילה לחולין) לא הוחזק לא? הכי קאמר אף על פי שהוחזק לחולין אסור למעשר.

איתביה טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל. מאי לאו כאילו לא טבל כלל? לא, כאילו לא טבל למעשר (ביארו התוס' והחידוש של המשנה שמועילה לו טבילה לחולין גם בלי כוונה, דאי משום מעשר אף כי הוחזק לחולין קתני רישא דלא מהני. עוד יש לומר שהחידוש שלא עלתה לו הטבילה למעשר, ואינו נלמד מתחילת המשנה, ששם כיון שהוחזק לחולין, הייתי אומר שעקר מדעתו לגמרי את כוונת המעשר, אך שלא הוחזק כלל, הייתי אומר שזה עדיף ויעיל למעשר) אבל טבל לחולין. הוא סבר דחי קא מדחי ליה, נפק, דק

לכילה תרומה וזין פסול תרומה היינו שדוקא לאכילה חס לא כיון למעשר לא מועיל. **למנאם התוספות** יו"ט חילק שדוקא בטבילה לריק כוונה למעשר ולתרומה, משא"כ בטבילה לידים) והכי משמע, דאי לא תימא הכי אין לך אדם אף חבר אוכל חולין במהרה שלא יטמא משקין). **פסק הש"ע** ולכתחלה יכוין **(מ"ב)** והמ"א כתב לפסול אף בדיעבד אם לא כוונת כלל ע"ש. אבל הגר"א בקנ"ה ס"ז הסכים כהסוברין דכלא כונה כשר וכן הוא דעת רוב הראשונים ובדיעבד בודאי יש להקל כשאין לו מים ליטול שנית כדעת המחבר, אה"כ מצאתי שכן כתב במאמר מרדכי) הנוטל לנטילה המכשרת לאכילה **(הגה** וכוונת נותן נמי מועיל אפילו לכתחלה, אפילו שלא כוון הנוטל כלל) או"ח (קנטיג). **כתב הרשב"א** לענין כוונת נטילה מסתברא דבעינן כוונה לנטילה המכשרת לאכילה דגרסינן בתוספתא הנוטל מתכוין והנותן אין מתכוין וכו' ידיו טהורות רבי יוסי אומר ידיו טמאות אלמא אף לרבנן כוונת נוטל או כוונת נותן בעינן והכי נמי משמע מדאמר רב (חולין ק:). **ובתב על זה הב"י** ואף על פי שהוכחתי מפ"ב דחגיגה דלא בעיא כוונה כלל, הרשב"א יסביר דהא דתניא בפ"ב דחגיגה בין נתכוין בין לא נתכוין ידיו טהורות היינו כנוטל או מטביל ידיו על ידי אחר, ואחד מהם נתכוין וחבירו לא נתכוין, אבל אם לא נתכוין שום אחד מהם פסול וכן כשהוא עצמו נוטל ידיו או מטביל אותן צריך שיכוין שהוא נוטל לאכילה. **סיכמ הב"י** לענין הלכה אף על פי שהפוסקים לא הצריכו כוונה כלל לחולין לא כוונת נותן ולא כוונת נוטל מכל מקום כיון שלא כתבו בפירוש שאינו צריך כוונה כלל נקטינן כדברי הרשב"א.

ומנא תימרא דחולין לא בעו כוונה, דתנן גל שנתלש וכו' ארבעים סאה, ונפל על האדם ועל הכלים טהורין. קתני אדם דומיא דכלים, מה כלים דלא מכווני אף אדם דלא מכוין. (דוחה הגמ') וממאי, דלמא ביושב ומצפה אימתי יתלש הגל עסקינן, וכלים דומיא דאדם, מה אדם דבר כוונה אף כלים דמכוין להו, וכי תימא ביושב ומצפה מאי למימרא, סלקא דעתך אמינא ליגזור דלמא אתי למיטבל בחרדלית של גשמים **(פירש רש"י** ששופטת ויורדת ממקום גבוה ויש בה ארבעים סאה, והטובל בה לא עלתה לו טבילה, משום דמקום קטפרם הוא מקום זקוף יותר מדאי, וארבעים סאה שבו אינן במקום אחד, ותנן הנצוק והקטפרם אינו חיבור, ואף אם אינו קטפרם נמי אין טובלין בו, לפי שאין מי גשמים מטהרים דרך זחילתן, עד שיהו נקוין דרך אשבורן, דתניא בתורת כהנים אי מה מעיין מטהר בזהליו אף מקוה מטהר בזהליו תלמוד לומר אך מעיין

במעלות דרבנן דברי הכל אף השני טהור, ופליגא דרבי פדת (דאילו לרב נחמן הא דעודיהו הוחזק לקל הוחזק לחמור דברי הכל הוא, דהא לא פליגי רבנן עליה דר' יהודה אלא מטומאה דאורייתא לטהרה).

אמר עולא, בעי מיניה מרבי יוחנן לרבי יהודה, מהו להטביל מחטין וצינוריות (שטווין בו זהב, ועשוין כמין מזלג קטן מאד) בראשו של ראשון (בעודו במים), גוד אחית אית ליה לרבי יהודה, גוד אסיק לית ליה, או דלמא גוד אסיק נמי אית ליה? אמר לי תניתיה שלש גממיות (גומות) בנחל, העליונה, התחתונה והאמצעית. העליונה והתחתונה של עשרים עשרים סאה, והאמצעית של ארבעים סאה, וחרדלית של גשמים עוברת ביניהן (ומחברתן). רבי יהודה אומר מאיר היה אומר מטביל בעליונה (דאמר גוד אסיק את מי אמצעיתה למעלה על יד חרדלית של גשמים, להכשיר את העליונה, וכל שכן דמטבילין בתחתונה, דכיון דאית ליה גוד אסיק כל שכן דאית ליה גוד אחית, ומדלא קתני ואני חולק עליו לומר כך וכך שמע מינה דר' יהודה כר' מאיר סבירא ליה). והתניא (דחלוק עליו), רבי יהודה אומר **[דף יט ע"ב]** מאיר היה אומר מטביל בעליונה, ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה (הקשו התוס' משמע הכא דקטפרס הוי חיבור, ואנן תנן ומייתי לה בגיטין (טז). הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה. ועוד למה לי ג' גממיות בתרי סגי בזה כ' ובזה כ' וחרדלית מחברתן. ותיירץ ר"ת דשאני הכא דאיכא מקוה שלם באמצע וכן משמע מפירוש רש"י בע"ז (עב). ואל תתמה היכי מדמה ליה למיפשט מהך דהכא בעייתו מהו להטביל מחטין וצינורות בראשו של ראשון, ולכאורה אינו דומה שכאן בגלל שיש מקוה שלם באמצע. ויש לומר שגם שם יש מעלה אחרת והוא קטפרס שסופו לירד מה שבראשו של ראשון, וא"כ יש מקוה שלם שאינו חסר כלום. והחזק דע"ז (עג). גבי המערה יין נסך מחבית לבור דלא חשיב נצוק חיבור אף על גב דסופו לירד יש לחלק בין נצוק לקטפרס דאין דרך נצוק לבא כי אם דרך אויר. אמנם ר"י פירש התם ההיא דנצוק וקטפרס מיתניא לענין השקה היינו שלא מועיל נצוק וקטפרס לעשות השקה, אז יתכן שפיר החיא דהכא לענין טבילה מהני נצוק וקטפרס, ואפי' לית ביה מ' סאה נמי מטבילין בתחתונה, וכי נקט מ' סאה לרבותא

ואשכח. דתניא טבל ולא הוחזק אסור למעשר ומותר לחולין.

אמר רבי אלעזר טבל ועלה [מן המים כתבו התוס' ומיירי דעודנו לה, וכ"כ להדיא בכמה ספרים (ביאור המדומי שדה שכוון שעודנו לה, הרי זה עסוק בלוחו ענין, ומועלת המחשבה הנלכדת למעשה הטבילה) חמנס המאירי הביא שיש הסוברים שמועיל גם אם נתנגב לגמרי והסתפק לפני המקום עד מתי יכול להחזיק את עצמו, שהרי ולאי יט גבול לדבר, ול"ע] מחזיק עצמו (בטבילה שטבל כבר) לכל מה שירצה. מיתבי עודהו רגלו אחת במים, הוחזק לדבר קל מחזיק עצמו לדבר חמור, עלה, שוב אינו מחזיק. מאי לאו אינו מחזיק כלל (כלומר בין שהחזיק עצמו בשעת טבילה בדבר קל, בין שלא החזיק עצמו לכלום שוב אינו מחזיק)? לא, עודהו (במים) אף על פי שהוחזק מחזיק. עלה, אם לא הוחזק (לשום דבר, שטבל סתם) מחזיק (לכל מה שירצה), ואם הוחזק (לקל) אינו מחזיק (לחמור, דהא אינתיק ליה לדבר קל).

מאן תנא עודהו רגלו אחת במים (דמשום דעודנו במים חשיב ליה כתחילת טבילה, ואף על פי שהוחזק מחזיק)? אמר רבי פדת רבי יהודה היא. דתנן מקוה שנמדד ויש בו ארבעים סאה מכוונות, וירדו שנים וטבלו זה אחר זה הראשון טהור והשני טמא (שהרי חסר השיעור במים שעל הראשון). אמר רבי יהודה אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור.

אמר רבה בר אבבה מחלוקת (ר' יהודה ורבנן) במעלות דרבנן (כשהיתה טבילתו בשביל אחת ממעלות של חכמים, כגון האונן והמחוסר כפורים שצריכין טבילה לקודש ואינו טמא טומאה דאורייתא, בההיא קאמר רבי יהודה דמהני ליה רגליו של ראשון נוגעות במים, דאמרין גוד אחית, מים שעליו כאילו הן במקוה) אבל מטומאה (דאו') לטהרה דברי הכל השני טמא, והיינו דרבי פדת (דס"ל דלרבנן אפילו לגבי מעלות לא מהני עודיהו, דהא חזקה דאמר הוחזק לקל אסור לחמור מעלות נינהו).

איכא דאמרי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה מחלוקת מטומאה (דאו') לטהרה, אבל

יט: - כ.

מעלה (לומר בגדי פרושין האוכלין חוליהן בטהרת חולין מדרם לאוכלי חוליהן בטהרת הקודש, שמע מינה בכלל קודש הן, והוא תנא ליה קודש). ודלמא האי דלא קתני בהו מעלה, דאי דמו לתרומה הא תני תרומה, ואי דמו לחולין הא תני לחולין, דתניא חולין שנעשו על טהרת הקודש הרי הן כחולין, רבי אלעזר ברבי צדוק אומר הרי הן כתרומה? אלא מסיפא יוסי בן יעזר היה חסיד שבכחונה, והיתה מטפחתו מדרם לקודש. יוחנן בן גודגדא היה אוכל על טהרת הקודש כל ימיו, והיתה מטפחתו מדרם לחטאת, לחטאת אין, לקודש לא, אלמא קסבר חולין שנעשו על טהרת קודש כקודש דמו.

אמר רבי יונתן בן אלעזר נפלה מעפרתו (סודר) הימנו, אמר לחבירו תנה לי, ונתנה לו טמאה (ואפילו זה טהור, ולקמן מפרש טעמא חזקה אין אדם משמר מה שביד חבירו, לפיכך הוא לא שמרה ביד חבירו, וגם זה שנתנה לו לא היה חש לשומרה, דמימר אמר כיון שאמר ליה תנה לי, והוא אינו יודע אם טמא אני אם טהור לא חש לטהרתו, ויש כאן היסח הדעת, ולמחמירין בטהרות הוי היסח הדעת טומאה).

אמר רבי יונתן בן עמרם נתחלפו לו כלים של שבת בכלים של חול (כסבור ליטול בגדיו של חול ונטל של שבת) ולבשן נטמאו (קא סלקא דעתיה השתא דסבירא ליה משמר הדבר בחזקת שהוא דבר זה ונמצא שהוא דבר אחר אינו שמור). **אמר רבי אלעזר בר צדוק** מעשה בשתי נשים חבירות שנתחלפו להן כליהן בבית המרחץ, ובא מעשה לפני רבי עקיבא וטימאן.

מתקיה לה רבי אושעיא אלא מעתה, הושיט ידו לסל ליטול פת חישין ועלתה בידו פת שעורים הכי נמי דנטמאת, וכי תימא הכי נמי והתניא המשמר את החבית בחזקת של יין ונמצאת של שמן טהורה מלמא? ולטעמך, אימא סיפא ואסורה מלאכול, אמאי? אמר רבי ירמיה באומר שמרתיה מדבר המטמאה ולא

דעליונה דאין מטבילין בה ור' יהודה היא אי נמי לאשמעינן דעת חכמים דאף על פי שיש ארבעים באמצעית אין מטבילין בתחתונה? אמר ליה אי תניא (בהדיא דחולקין) תניא (ונלך אחריה, וחזור אני בי). **פסק הש"ע א.** טבלו בו שנים זה אחר זה, אף על פי שרגליו של ראשון נוגעות במים, השני בטומאתו, שהרי חסרו המים מארבעים סאה יו"ד (רא, סב). **פסק כהרמב"ם** שס"ל הלכה כת"ק וכלישנא קמא. **ב.** ג' גומות שבנחל, התחתונה ועליונה של כ' סאה, והאמצעית של מ', ושטף של גשמים עובר בתוך הנחל, אף על פי שהוא נכנס לתוכן ויוצא מתוכן, אין זה עירוב ואין מטבילין אלא באמצעית, שאין הנחל מוערב אלא כעמדו יו"ד (רא, ס). לשון הש"ע הוא לשון הרמב"ם והפכיר הכ"י שפסק בחכמים דס"ל אין קטפרס לעולם חיבור אפילו על ידי גוד אחית. **עוד כתב** שנראה מדברי הרמב"ם שאינו מפרש מחלוקתם בגוד אחית וגוד אסיק כדמשמע בגמ' כאן אלא באם המים הנחל מוערבין את המקוואות. וצ"ע למה שינה ממשמעות התלמוד.

הטובל לחולין והחזק לחולין אסור למעשר' מני מתניתין רבנן היא [נדפליגי עליה דר' מאיר ב"ל הטעון ביאת מים מדברי סופרים' (יה): ואסורוהו במעשר] דשני להו בין חולין למעשר. אימא סיפא בגדי עם הארץ מדרם לפרושין (לאוכלי חוליהן בטהרה). בגדי פרושין מדרם לאוכלי תרומה (ולא אמר מדרם למעשר). אתאן לרבי מאיר, דאמר חולין ומעשר כהדדי נינהו. רישא רבנן וסיפא רבי מאיר? אין, רישא רבנן וסיפא רבי מאיר. רב אחא בר אדא מתני לה בסיפא (בענין מעלות הבגדים, במקום ארבע מעלות) חמש מעלות (פרושים, ואוכלי מעשר, ואוכלי תרומה ואוכלי קודש, וחטאת), ומוקי לה כולה כרבנן (שחילקו בין חולין למעשר). **פסק הרמב"ם** חמש מעלות עשו חכמים בבגדים... שאר אה"ט (יג, א). **הפכיר הכס"מ** שפסק כרב אחא.

אמר רב מרי שמע מינה, חולין שנעשו על טהרת הקודש (אדם הרגיל לאכול קדשים מקבל עליו לאכול חולין בטהרת הקודש, כדי שיהו בני ביתו זהירין ובקיאין בטהרת הקודש) כקודש דמו. ממאי **[דף כ ע"א]** מדלא קתני בהו

שבאת לפני רבי ישמעאל, אמרה לו רבי, מפה זו ארגתיה בטהרה ולא היה בלבי לשומרה. ומתוך בדיקות שהיה רבי ישמעאל בודקה, אמרה לו רבי, נימא נפסקה לי (קודם שארגתי בה כלום) וקשרתיה בפה ופירש רש"י קודם שארגתי בה כלום, שלא היתה ראויה לטומאה, ולא נזהרתי בה ולא הייתי מכוּלה לנדתי, ויש לחוש שמא כשארגה בה שלש אצבעות עדיין הרוק לה, ורוק הנדה אב הטומאה הוא הקשו התוס' על פירושו א"כ מדוע לא כתוב בברייתא שהאשה אמרה במפורש שהייתה נדה כשקשרה את החוט, כמו שכתוב כאידך ברייתא נדה שאמרה מפורש שנדה משכה עמה בחבל ולכן נראה לפרש שלא היתה נדה דמתוך שקשרה בפה היה שם רוק לה ובשעה שארגה נגעה ברוק וידים שניות הן ומטמאין משקין, ובעירובין (צמ). משמע דרוק מיהשב משקה וחזר הרוק ומטמא. אמר רבי ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים, שהיו אומרים בלבו לשומרו טהור, אין בלבו לשומרו טמא.

בשלמא לרבי אלעזר בר צדוק כל אחת ואחת אומרת חברתי אשת עם הארץ, ומסחה דעתה מינה. לרבי יונתן בן עמרם נמי, כיון דכלים דשבת עביד להו שימור טפי (וזה סבור שאלו של חול אסחא דעתיה משמירה מעלייתא שהיה רגיל לשומרו, וכאין בלבו לשומרו דמי) מסח דעתיה מינייהו. אלא לרבי יונתן בן אלעזר נעביד להו שימור בדידה דחבריה? אמר רבי יוחנן חזקה, אין אדם משמר מה שביד חברו.

ולא, [דף כ ע"ב] והתניא הרי שהיו חמרי ופועליו (עמי הארץ) טעונין טהרות (כגון יין בחביות של חרס, והן אינן נוגעין בתוכן, וכלי חרס אינו מיטמא מגבו) אף על פי שהפליג מהן יותר ממיל טהרותיו טהורות (ואין חוששין שמא נגעו, דכיון דלא הודיען שהוא מפליג כל שעטא סברי השתא אתי, אלמא אדם משמר מה שביד חברו). ואם אמר להם לכו ואני אבוא אחריכם כיון שנתעלמו עינינו מהן טהרותיו טמאות (כתבו התוס' שזו הברייתא הובאה בע"ז סט. ורש"י פירש שם שהיו הפועלים נוגעים באוכל ודיק זה מהלשון 'טעונים טהרות' משמע שלא היו בחביות טומאות. וקשה שאם היה מעמיד שהיו הטהרות בחביות

מדבר הפוסלה (אבל כמה שמשמרה הימנו הויה שמירתו שמירה, ואף על פי שאינו זה).

ומי איכא נטירותא לפלגא? אין, והתניא הושיט ידו בסל, והסל (של תאנים) על כתיפו, והמגריפה (כלי ברזל הוא מעין את, לחתות גחלים מן האש שגופרין בו אפר הכירה, וגם מבדילין בו תאנים המודבקות זו בזו) בתוך הסל, והיה בלבו על הסל ולא היה בלבו על המגריפה, הסל טהור והמגריפה טמאה. הסל טהור, תטמא המגריפה לסל? אין כלי מטמא כלי. וליטמא מה שבסל? אמר רבינא, באומר שמרתיו מדבר שמטמאו (הנותן לה טומאה לטמא אחרים) ולא מדבר הפוסלו (מלהשתמש בה טהרות לכתחילה, אי נמי נפקא מינה לאוכל הדבוק בה, שהוא פסול באכילה, ומכל מקום, אם נגעה בטהרות אינה פוסלת, אלמא איכא נטירותא לפלגא, ובכי האי גוונא נמי מיתרצא מתניתין דלעיל, ומיתקנא היא הביאו התוס' שהיה קשה להר"ר אלחנן במאי איפסלא הך מגריפה אי בראשון או בשני אין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה ואי באב הטומאה האי פסול טמא הוי ותיירץ שנפסלה במשקין דמשקין טמאין פוסלין בכלי כדאמרין אחורי כלים שנטמאו במשקין). מכל מקום קשיא (מאותה הברייתא, לדברי האומר אין שמירה מועילה אלא כשמשמרה בחזקת מה שהיא. שהרי כאן שימרה בחזקת יין ונמצאת שמן ומכל מקום טהורה היא לענין מה ששימרה).

ועוד, מותיב רבה בר אבוב מעשה באשה אחת שבאת לפני רבי ישמעאל, ואמרה לו רבי, בגד זה ארגתיו בטהרה (יודעת אני שמשעה שנארג בו שלש על שלש אצבעות שנראה לטומאה לא נגעה בו טומאה, ומ"מ...) ולא היה בלבי לשומרו בטהרה. ומתוך בדיקות שהיה רבי ישמעאל בודקה (הואיל ולא היה בלבך לשומרו, שמא אירע בו כך וכך ולא נזהרת) אמרה לו רבי, נדה משכה עמי בחבל (שקשרה בו החבל בכלי האריגה, ושמא הסיטתו). אמר רבי ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים בלבו לשומרו טהור, אין בלבו לשומרו טמא. שוב מעשה באשה אחת

החבית בטהרה בחזקת שהיא חולין ואח"כ נמצאת תרומה אף על פי שהיא טהורה הרי היא אסורה באכילה שמא נגע בה טבול יום שהוא פוסל בתרומה וטהור בחולין כמו שיתבאר, ואינו דומה משמר תרומה למשמר חולין, ואם אמר בלבי היה לשומרה אפילו מדבר הפוסלה הרי זו מותרת באכילה, נתחלפו לו כלים של שבת בכלים של חול ולבשן נטמאו, שאינו משמר כלים של חול בכלים של שבת, מעשה בשתי נשים חבירות שנתחלפו להן כליהן בבית המרחץ ובא מעשה לפני חכמים וטמאו הכל, אפילו נפלה מעפרתה ממנה ואמרה לחבר תנה לי ונתנה לה נטמאת גזירה שמא יתננה לה ע"ה או שלא יהיה החבר משמרה שאין אדם משמר כלים שאינן שלו ככליו אא"כ הודיע שסמך עליו מטמאי מו"מ (יג, א).

פרק חומר בקודש

משנה חומר בקדש מבתרומה ונקשו התוס' לקמן רבא מונה אותם י"א מעלות ורבי אילא מונה אותם י' מעלות, ויש לשאול מדוע המשנה לא הוסיפה את הדין שהובא בדף (יה:) שלתרומה נוטלים ידים ולקודש מטבילין, וכן טבל והוחזק לתרומה לא הוחזק לקודש ותיבאר שהמשנה מנתה רק דברים שיש בהם טומאה קצת או חשש טומאה, ומה שמנתה משנתנו בגדי אוכלי טומאה מדרם לקודש, נחשב חשש טומאה, שהוששים שמא ישבה עליהם אשתו נדה] שמטבילין כלים בתוך כלים (ששניהם טמאים) לתרומה אבל לא לקדש.

(המשך המשנה) אחרונים (של כלי) ותוך (של כלי) ובית הצביטה (הגמרא תבאר מהו) בתרומה (כלי הראוי להשתמש בתוכו ומאחוריו ובית צביטתו, כל תשמיש ותשמיש שבו חשוב כלי בפני עצמו לענין תרומה, שאם נטמא זה לא נטמא זה, ובטומאות דרבנן קאמר, כדמפרש בגמרא) אבל לא בקדש (שאם נטמא אחד מהן כולו טמא לקדש).

(המשך המשנה) הנושא (בידו אחת) את המדרם (מנעל של זב) נושא את התרומה (בתבית התוס') אין להקשות ממ"ש כתורת כהנים, הנושא את המדרם

יתיישב שם ועוד קשה איך רצתה הגמ' להוכיח שאדם משמר מה שביד חברו, איך תועיל שמירה, שהטהרות נמצאות בפני עצמן בלי חביות ועוד קשה מה שייך 'נתעלמו עיניו מהם' הרי כבר נטמאו בנגיעה... אלא נראה שמדובר שהטהרות מונחות בחביות, אמנם החביות פתוחות, שאם היו סתומות, לא היו נטמאות בהעלמת עין, אא"כ שהה כשיעור זמן שיכולים לנקב נקב במגופת חבית ולהזיז ולסתום ותתייבש הסתימה (עפ"י ה"ח). (אי סלקא דעתך אין אדם משמר מה שביד חברו...) מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? אמר רבי יצחק נפחא רישא במטהר חמריו ופועליו לכך (לעולם אין אדם משמר מה שביד חברו, והני אין צריכין שימור, דאי נמי נגעו לא איכפת להו, דכשהטבילין לכך עסקינן). אי הכי, סיפא נמי? אין עם הארץ מקפיד על מגע חבירו. אי הכי רישא נמי? כבא להם דרך עקלתון (כשיכול לבוא להם פתאום דרך עקלתון שלא יבינו, הלכך דחלי מיניה הפכירו התוס' ואעפ"כ לכתחילה צריך לטהר את חמריו ופועליו, שאז מפקדים לגעת בטהרות, אך אם לא יטהרם קודם לכן, הרי הם מרגישים שמוסרים להם טהרות בחזקת שהם טהורים ולא מפקדים ליגע, ואפי' מזהירים אותם שלא יגעו, סוברים שהוא לא מקפיד כ"כ, וכל זה ביהודים, אבל בגוי די בעקלתון, דלעולם הוא יודע שמקפידים על מגעו, ומפקד). אי הכי סיפא נמי? כיון דאמר להו לכו ואני אבוא אחריכם מיסמך סמכא דעתייהו. **פסק הרמב"ם** א. היו חמריו ופועליו טוענין טהרות ועוברין לפניו אף על פי שהפליגו יותר ממיל הרי אלו טהורות מפני שהן בחזקת שהוא שומרן והן מפקדין ליגע ואומרים עכשיו יבוא שהרי הוא יבוא אחרינו, אבל אם אמר להם צאו ואני אבוא אחריכם כיון שנתכסו מעיניו הרי הן טמאות מטמאי מו"מ (יג, ה). ב. חבר שהיה לבוש בחלוק ועטוף בטלית ומהלך ואמר בלבי היה לשמור את החלוק והייתי נזהר בו והסתחתי דעתי מן הטלית, הרי החלוק בטהרתו והטלית טמאה שמא נגע בה ע"ה, היה סל על כתיפו ומגריפה בתוך הסל ואמר בלבי היה לשמור את הסל ולשמור את המגריפה מדבר המטמאה אבל לא מדבר הפוסלה הסל טהור והמגריפה טמאה, וכל תרומה שבסל פסולה מפני המגריפה טמאה שפוסלת האוכלין שבסל, היה משתמש מן

כ: - כא.

בה הויא ראשון, והנוגעת בה הויא שניה, והנוגעת בשניה שלישית, והשאר טהורות).

(המשך המשנה) הרביעי בקדש פסול (לענין קודש מגיע דרגות הטומאה עד רביעי, היינו שאם שליש לטומאה נגע בקודש פוסלה מאכילה) והשלשית בתרומה. ובתרומה, אם נטמאת אחת מידי (בטומאה דרבנן, שאינה מטמאה אלא ידיים ולא את הגוף) חבירתה טהורה, ובקדש מטביל שתיהן, שהיד מטמא את חבירתה בקדש אבל לא בתרומה.

(המשך המשנה) אוכלין אוכלים נגובין (פירש רש"י שהיו נגובין מימיהן, שלא הוכשרו לטומאה מעולם אמנם נראה שלקמן מסקנת הגמ' איננה כן) בידיים מסואבות (שניות לתרומה, דכיון דלא הוכשרה לא מיפסלא) בתרומה, אבל לא בקדש.

(המשך המשנה) [דף כא ע"א] האונן (שלא נטמא במתו) ומחוסר כפורים (כגון זב שטבל ליום שביעי לספירתו והעריב שמשו, ולמחרת הוא קרוי מחוסר כפורים, שעדיין גמר טהרתו תלויה בקרבנו) צריכין טבילה (לאחר שהביא קרבנו) לקדש, אבל לא לתרומה וכתבו התוס' צריכים טבילה, אבל משמע שאין צריכים הערב שמש וכמו שהגמ' לקמן מדייקת לקמן בדין 'כלים הנגמרים' וכן מדויק מזבחים (צמ). זכ"ר רש"י (שם). והא דתנן התם טבול יום ומחוסר כפורים אין חולקין בקדשים לאכול לערב משמע דמחוסר כפורים בעי הערב שמש איבא למימר משום טבול יום נקטיה. אבל קשה דאיתא בעירובין (לב). האשה שהיתה עליה לידה או זיבה מביאה מעות ונותנת בשופר טובלת ואוכלת בקדשים לערב, ושם לא כתוב טבול יום שנוכל לתרין שכתב הערב שמש משום טבול יום וי"ל דלערב דנקט מיירי שאינה עומדת שם בשעת הקרבה אלא סומכת לה על חזקת ב"ד שהקריבו קרבנה ולכן אוכלת לערב, דחוקה אין ב"ד מתעצלין. ולכא' קשה דלאחר הצות תשתרי שכן מצינו במנחות (סח). גבי עומר הרוקנים מחצות ואילך מותרין לפי שאין ב"ד מתעצלין. ויש להלק דהתם בקרבן צבור ממהר טפי לעשות עד הצות, אבל קרבן יחיד ממתנין כל היום אבל טפי לא כדי שלא יכשל על ידם. וכעין זה פירשו התוס' הא דתניא בכיצה (יח). גבי מתני' דכלי שנטמא בולד הטומאה מטבילין אותו ביום טוב, ולכא' קשה הרי צריך הערב שמש ותיירצו דכיון דולד טומאה דרבנן לא בעי הערב שמש, וכן משמע בירושלמי. ואל תתמה דאמר ביזמא (מז). גבי ר' ישמעאל בן קמחית כהן

מטמא שנים ופוסל אחד פ"י מטמא שנים ופוסל אחד דהוה אב הטומאה ועושה ראשון ושני בחולין ופוסל בתרומה ד"ל שכל זה שנוגע בתרומה בידיו ולא שנושא בחבית (עפ"י המהרש"ל). פירש רש"י נושא את התרומה בחבית, שאינו נוגע באוירה הקשו התוס' וקשה לפירושו דכיון דחשיב ליה להאי נושא אב הטומאה לטמא כלי כמו זב, וא"כ, ליטמא האי חבית ותרומה שבתוכו בהיסט, מי לא תניא משכב ומושב ככף מאונים ואוכלין ומשקין ככף שניה הכריע המשכב טמא האוכלין. ועוד תניא בת"כ הנוגע במשכבו יכבס בגדיו. אין לי אלא בגדים שהוא לבוש, בגדים אחרים שנגעו במשכבה מנלן שצריכים כיבוס ת"ל טמא מ"מ, א"כ מה ת"ל בגדיו דמשמע לכאורה שרק בגדי הנוגע עצמו נטמא, ומתרתא, לפרט כדן פרט וכלל, היינו לומר שהכל מטמא פרט לאדם וכלי חרס. רואים מבריייתא זאת דנושא המדרס לא יטמא כלי אפי' בעת נשאו את המדרס אלא ודאי לית הלכתא ברש"י והנושא את המדרס אינו מטמא כלי, אפי' יגע באוירה אין לחוש עד שיגע בתרומה עצמה) אבל לא את הקדש. בגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש.

(המשך המשנה) לא כמדת הקדש מדת התרומה, שבקדש (אם יש בגד טמא ובא להטבילו) מתיר (אם קשור הוא, מתיר את קשרו, משום דדמי לחציצה) ומנגב (אם לח הוא מנגבו תחלה ואחר כך מטבילו, וכל זה משום דדמי לחציצה הוא) ומטביל ואחר כך קושר, ובתרומה קושר (אם רצה לקושרו קושר) ואחר כך מטביל.

(המשך המשנה) כלים הנגמרים בטהרה (שנוהר בהן משבאו סמוך לגמרן, שראויין לקבל טומאה כתבו התוס' דלחכי נקט נגמרים ולא נעשים, משום דאין רגילות לשומרם בטהרה בזמן עשייתן עד עת גומרם לפי שאין מקבלין טומאה עדיין, אבל כי נגמרו שמקבלין טומאה נותנין לב להן לשומרם בטהרה) צריכין טבילה לקדש, אבל לא לתרומה.

(המשך המשנה) הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש (והתיבות אוכלים הרבה בכלי אחד, ונגע טמא באחד מהן הכלי מצרפן להיות כולן התיבה אחת, ונטמאו כולן הקשו התוס' שבחולין (כד): דרשינן מ"ל אשר בתוכו יטמא' לימד על כלי חרס טמא שנפל אוכל לתוך אוירו נטמא האוכל אפי' שלא נגע בכלי החרס שהרי התורה אמרה 'כל אשר בתוכו יטמא' שאפי' מלא חרדל טמא היינו שאף שהכלי אינו נוגע בכל גרגיר וגרגיר הכל טמא. ומנא ליה דטעמא הכי דלמא התם מטעמא דצירוף הכלי ותיירצו התוס' דלא מצינו צירוף לחולין) אבל לא לתרומה (אלא אותה שנגע

תרתי דחד טעמא חשיב להו כחדא) חמש ראשונות בין לקדש בין לחולין שנעשו על טהרת הקדש (אף הן נתעלו יותר מן התרומה במעלות הללו) אחרונות לקדש אבל לא לחולין שנעשו על טהרת הקדש, מאי טעמא? חמש קמייטא דאית להו דררא (חשש) דטומאה מדאורייתא (כלי בתוך כלי, אי איכא חציצה טומאה דאורייתא היא, אחריים ותוך אף על גב דבכלים שנטמאו אחריו במשקין, דטומאה דרבנן היא עסקינן, מיהו הא דאמור רבנן משקין מטמאין כלי משום גזרה דמשקה זב וזבה הוא, כגון רוקו ומימי רגליו, והני מטמאין כלי מדאורייתא, ובטומאה דאורייתא אין חילוק בכלי שמץ בין אחריים לתוכו, שבכל מקום שטומאה נוגעת בו נטמא כולו. נושא את המדרס נמי חשש טומאה דאורייתא היא, כדמפרש בגמרא מעשה היה שנפלה רצועת הסנדל לאויר חבית. בגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש שמוא ישבה עליהן אשתו נדה, חשש טומאה דאורייתא היא. כלים הנגמרים כו' משום צינורא דעם הארץ, שמא זב הוא) גזרו בהו רבנן בין לקדש בין לחולין שנעשו על טהרת הקדש, בתרייתא דלית להו דררא דטומאה מדאורייתא גזרו בהו רבנן לקדש, לחולין שנעשו על טהרת הקדש לא גזרו בהו רבנן (והקשו התוס' שהגמ' בנדה (ו) ביארה שלא נמנתה במשנתנו חומרת מעת לעת בנדה היינו שאשה שראתה דם הרי היא מטמאה כל הטהרות שהתעסקה בהם כד' שעות לפני כן, מטעם שאין בה שייכות טומאה מן התורה, והרי חמש המעלות האחרונות של המשנה הם בהגדרה זו. ועוד קשה שהגמ' שם מבארת שהחומרת מעת לעת שבנדה אף שאין בה חשש תורה, היא נזהגת אפי' בחולין שנעשו על טהרת הקדש, וא"כ מדוע החמש מעלות אחרונות כאן, לא נזהגות בחולין שנעשו על טהרת הקדש. וריב"א היה מפרש דהגמ' בנדה לא מקשה 'וליתנייה גבי מעלות' רק מחמש המעלות הראשונות, דגבי חמש המעלות השניות לא דמו, דהחומרה של מעת לעת בנדה נזהגת אף לחולין שנעשו על טהרת הקדש וחמש מעלות אחרונות נזהגות דוקא לקדש. אמנם תוס' דחו תירוץ זה. ולכן תירצו שמה שהגמ' בנדה הקשתה 'וליתנייה גבי מעלות' או קמייטא או בתרייתא, ותירצה, דליכא דררא דטומאה כלל אפילו דרבנן ולא דמי אף לבתרייתא דהא כי מטמינן לה מעת

גדול שסיפר עם נכרי בשוק ונתזה צינורא מפיו נכנס ישבב אחיו ושימש תחתיו, ואמאי ליזיל וליטבול כיון דטומאה דרבנן הרי לא בעי הערב שמש התם י"ל כיון דחכמים שוינהו לנכרים כזבים לכל דבריהם החמירו בהן והצריכו הערב שמש. וכן רוק של עם הארץ משמע (כג). שצריך הערב שמש, וכל זה שאמרנו שאין הערב שמש בטומאה דרבנן, מוכח שגבי פרה אדומה החמירו.

בקדש מאי טעמא לא (מטבילין כלי בתוך כלי)?
אמר רבי אילא מפני שכבידו של כלי חוצץ (כבידו של כלי הפנימי, המכביד על החיצון) שהוא מונח בתוכו חוצץ בפני המים, ואין טבילה עולה לא לזה ולא לזה, ולקמן פריך אי הכי אפילו תרומה נמי. והא מדסיפא (של המשנה) משום חציצה, רישא לאו משום חציצה (דאי טעמא דתרווייהו משום חציצה, ולא שמעינן דגבי קדש כל דדמי לחציצה פוסל בו, ובתרומה לא פסלה אלא חציצה גמורה דאורייתא ליתני חדא מינייהו) דקתני סיפא ולא כמדת הקדש מדת התרומה, שבקדש מתיר ומנגיב ומטביל ואחר כך קושר, ובתרומה קושר ואחר כך מטביל? רישא וסיפא משום חציצה, וצריכא דאי אשמעינן רישא, הוה אמינא היינו טעמא דלקדש לא, משום כבידו של כלי דאיכא, אבל סיפא, דליכא כבידו של כלי אימא לקדש נמי לא הוי חציצה. ואי אשמעינן סיפא, הוה אמינא היינו טעמא דלקדש לא, משום **דף כא ע"ב** דקיטרא במיא אהדוקי מיהדק (וקרוב הוא לחיות חוצץ הקשו התוס' הרי מה שמנגב את הכלי ג"כ פירש רש"י דמשום חציצה הוא, וא"כ קשה מדוע הגמ' לא עושה צריכותא מדין 'מנגב' אלא רק מדין 'מתיר את הקשר'. ויש לומר שהיה פשוט לגמרא שלא היה אפשר ללמוד את הרישא מדין מנגב (כתב הטורי חן) דכרי תימא (ה) ויש שביארו בשונה מרש"י שדין 'מנגב' אינו מדין חציצה, והיינו שאם לא ינגב, ויטבילנו כמות שהוא, יחזרו המים ויטמאו את הכלי, ועשו מעלה לקדש שהמים שעליו לא יטהרו בטבילה) אבל רישא, דמיא אקפויי מקפו ליה למנא (מציפות ומגביהות אותה) לא הויא חציצה, צריכא.

רבי אילא (דאוקי טעמא דרישא משום חציצה) לטעמיה, דאמר רבי אילא אמר רבי חנינא בר פפא עשר מעלות שנו כאן (אלו שבין תרומה לקדש, ואנן אחת עשרה תנן ביה, אלא הני

כא: - כב.

ואם הסדק הוא בצורה של ערב (מלד ללד) אין מצטרף עד שיהא במקום אחד כשפופרת הנוד, ר' יהודה אומר להפך ערב מצטרף ושתי אין מצטרף. ואם נפרצו זה לתוך זה זה, והמים עוברים מעל הכותל מזה על זה, על רום (נצונה) כקליפת השום ועל רוחב כשפופרת הנוד. **א"כ מבורר** דכיון דבעינן חצי הנקב מלא מים איכא טפי מטופח על מנת להטפיה. **ועוד קשה** אי מיתניא ההיא דנצוק וקטפרם לענין מקואות מאי האי דקאמר בגימין 'ולענין מקואות ור"י הוא' מכלל דמעיקרא לא מיתוקמא לענין מקואות. **ולכן תירצו התוס'** כוונת המשנה 'נצוק והקטפרם ומשקה טופח אינן חבור לא לטומאה ולא למטהרה' הוא לענין השקה, היינו בכדי להכשיר מים שאוכים להופכם למי גשמים ע"י השקה, צריך שפופרת הנוד, אך לחבר ב' מקואות של כ' סאה לעשותם מקוה אחד של מ' סאה, בזה די בטופח על מנת להטפיה, והביאו סיעתא לדבריהם. **ומיהו** יש ליישב כל הקושיות דבקרקע שוה היכא דליכא כותל כלל סגי בטופח על מנת להטפיה, והיכא דאיכא נקב בכותל בעינן כרוחב שפופרת הנוד ועל גבי כותל סגי כקליפת השום ועל רוחב כשפופרת הנוד).

סבר לה (רבא) כהא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה אחת עשרה מעלות שנו כאן (ולא עשר, כי המעלה הראשונה שבמשנתנו נפרדת היא מן המעלה החמישית, הואיל ומעמיחם שונים) **שיש ראשונות בין לקודש בין לחולין שנעשו על טהרת הקודש, אחרונות לקודש אבל לא לחולין שנעשו על טהרת הקודש.**

מאי איכא בין דרבא לדרבי אילא והקשו **התוס'** דאיכא ביניהו טובא, כלי חיצון כשהטבילין כלי בתוך כלי, למאן דמוקי לה משום חציצה שייך בין בחיצון בין בפנימי, ולמאן דמוקי משום גזרה שאין בפיו כשפופרת הנוד ליכא למגור רק בפנימי, דבחיצון ליכא למגור דבכל ענין טהור, שכלי עצמו אף שאין בו שפופרת הנוד נטהר בטבילה, רק צריך להשהותו במים עד שיתמלא כולו (כלא' יו"ד ר"צ סעיף ח') והכי משמע לקמן ה"מ בכלי טהור אבל בכלי טמא מוגו דמהניא טבילה לחיצון מהני לפנימי **ותירצו ויש לומר** שהמשנה דיברה בחיצון טהור ופנימי טמא וכן משמע לשון המשנה דקתני מטבילין כלי בתוך כלי, משמע שבא לטהר את הכלי הפנימי **ומיהו רש"י** מפרש את המשנה 'מטבילין כלי בתוך כלי' בששניהם טמאים **ולא נראה** דהא אפי' בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד אם היו שניהם טמאים מהני שפיר דמגו דסלקא לחיצון סלא לפנימי. **ולפי פירוש רש"י** יש ליישב שיכלה לומר נפק"מ זו, אלא כה דהתירא עדיף ליה דאשכחא אף בפנימית סלקא טבילה (הקשה אור החמה הרי משמעות תוס' קלחו קטת רש"י, א"כ מדוע צאים להעמיד

לעת קים לן דטהורה היתה. ואל יוקשה אם אין חשש טומאה כלל למה מטמאה אף לחולין שנעשו על טהרת הקודש, **וי"ל** לפי שרגילות הוא קצת שנעקר הדם לפני ראייתה לכך גזרו רבנן אף בחולין שנעשו על טהרת הקודש, ומכל מקום לית להו דררא דטומאה התם כיון דבשעה דעסקה בטהרות אז אין שם ספק טומאה ואין לה להניח מלעסוק בטהרות שאינה יודעת מתי תראה אחרי כן. **עוד כתבו התוס'** דין 'רביעי בקדש פסול ושלישי בתרומה' הוא דין תורה כדאיתא סוטה (כט.). ודלא כפירוש רש"י שהסביר שרביעי בקודש הוא דרבנן. **עוד הקשו** לפי רב נחמן שסובר שיש י"א מעלות במשנתנו, גם כן סובר שה' מעלות האחרונות הן רק לקודש ולא לחולין שנעשו על טהרת הקודש, וא"כ סובר כרבי אילא שה' מעלות האחרונות אין להם דררא דאורייתא, ולעומת זאת ראינו בדף כד. שסובר ש'כלי המצרף' הוא מן התורה בלי שיש לו תוך **ותירצו** וי"ל כיון שלחולין ולחולין שנעשו על טהרת הקודש (שם ילחק) אין לו שייכות טומאה, אף שלגבי קודש יש לו, נחשב כאין כן שייכות טומאה).

רבא אמר מדסיפא הוי משום חציצה רישא לאו משום חציצה. ורישא (אין מטבילין כלי בתוך כלי) היינו טעמא גזירה שלא יטביל מחטין וצינורות בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד. כדתנן עירוב מקואות (מקוה חסר בצד מקוה שלם, והצינור ביניהן המחוברן) כשפופרת הנוד (בקנה שנותנין בפי הנוד של עור) כעוביה **דף כב ע"א** וכחללה בשתי אצבעות חוזרות למקומן [שאדם יכול לגלגל בתוך חללו שתי אצבעות לכל צד הוי עירוב, ומטבילין אף כלים, והאי נמי חשש טומאה דאורייתא היא **כתבו התוס'** שנינו במשנה (טהרות ה"ט) הנצוק והקטפרם ומשקה טופח אינן חיבור, הא טופח על מנת להטפיה חיבור, ואין שנינו כאן שצריך כדי לחבר כשפופרת הנוד **ואומר ר"ת** דבמים סגי בטופח על מנת להטפיה אבל בנקב בעינן ב' אצבעות. **אך קשה** דתנן בפרה (ה"ח) שתי שקתות שבאבן (אבן חלולה על שפת המעיין, והמים נכנסים לה דרך חור שצדופנה) ומחיצה מפסקת ביניהן (ר"ל פ') קדש אחת מהם, מים שבשניה אינן מקודשות, אם היו נקובות זה בתוך זה כשפופרת נוד או שהיו מים צפין על גביו אפי' כקליפת השום, קדש אחת מהן, מים שבשניה מקודשות. משמע מדקתני סיפא או שהיו מים צפין על גביו משמע דבכותל בעינן שפופרת הנוד מלא מים, דדוקא בסיפא סגי כקליפת השום. **ועוד קשה** תנן במסכת מקואות (פ"ו מ"ט) כותל שבין שתי מקואות שנסדק, אם הסדק הוא בצורה של שתי (מלמעלה למטה) מצטרף לחבר את ב' המקואות,

כלים והטבילין, בין לקודש בין לתרומה טהורין, אבא שאול אומר לתרומה אבל לא לקודש (תוס' תמחו הרי משמעות הדברים שאבא שאול אסר אפי' בדיעבד והדקדוק לכך מלשון 'והטבילין', וא"כ תמחה למה לא התיר ביעבד [הסבירו הלש"ן והמנומי שזה שכמו שרבי זירא אמר בדף (כג.) שנושא את המדרס טהור בדיעבד, משמע להו שה"ה מטביל כלי בתוך כלי לקודש]. **פסק הרמב"ם** אחת עשרה מעלות עשו חכמים לקדש על התרומה ואלו הן יש לאדם להטביל כלים בתוך כלים לתרומה אבל לא לקדש, גזירה שמא יהיה פי הכלי צר ולא יהיה בו כשופרת הנוד ונמצאו הכלים שבתוכו כאלו טבלו במים שבכלי לא במקוה, בד"א כשהיה הכלי הגדול שיש בתוכו הכלים הטמאים טהור, אבל אם היה טמא מתוך שעלתה לו טבילה עלתה טבילה לכלים שבתוכו אפילו להשתמש בהן בקדש שאר אה"ט (יב"א). **כתב הארץ** יהודה רבינו פסק כרבא כפי הנראה דבתראה הוא מפי מדר' אילא, ורב נחמן נמי כותיה. **הקשה הבגדי ישע** כיון דפסק כרבא למה פסק דאין מטבילין בתוך סל כדאיתא מקואות (ג,כו) ותיירץ סבור הייתי לומר דבגמ' לא קאמר אלא בדיעבד אם מילאן והטבילין טהורים ודייק לישנא דרבא דקאמר סל וגרנותני שמילאן כלים והטבילין טהורים דמשמע דדוקא בדיעבד טהורים, ואמטו להכי כתב רבינו אבל לקדש אין מטבילין כלים בתוך כלים טהורים ואפי' היה בסל או בקופה והיינו לכתחלה דוקא אבל בדיעבד אה"נ דס"ל לרבינו דטהורים, אך הוא דוחק בעיני דלא היה לו לסתום אלא לפרש דדוקא לכתחילה אבל בדיעבד שפיר דמי, וצ"ע. **אמנם הרבה אחרונים** החזיקו בתרוץ זה.

(שואלת הגמ' גם על רבא וגם על רבי אילא, לפרש החילוק בין תרומה לקודש) אי הכי תרומה נמי? למאן קאמרין (למי אנו אומרים הוראה זו שלא יטביל כלי בתוך כלי ל... חברים (דאילו עם הארץ לא אתי קמן למשאל) חברים מידע ידעי (שיעור עירוב מקואות, ולענין כבידו של כלי נמי, אם כבד הוא מגביהין אותו). אי הכי קודש נמי (על כרחך מתניתין דקתני אבל לא לקודש בחבר עסקינן, דאי עם הארץ מי ציית לך, ומי אתי קמן למשאל טעמא)? חזי ליה עם הארץ ואזיל מטביל. תרומה נמי חזי ליה עם הארץ ואזיל מטביל (ומשתמש בו תרומה, ואחר כך נותנה לכהן)? לא מקבלינן מינייהו [פירש רש"י תרומה מעם הארץ אלא בשעת הגיתות

זכריו)? איכא בינייהו סל וגרנותני (סל גדול מאד, שבו מסננין היין בעת הבציר, ונותנין אותו תחת קילוח הגת, והיין מסתנן בו ויורד לבור) שמילאן כלים והטבילין. למאן דאמר משום חציצה איכא, למאן דאמר משום גזירה שמא יטביל מחטין וצינוריות בכלי שאין בפיו כשופרת הנוד סל וגרנותני שאין בפיהן כשופרת הנוד ליכא (אינו מצוי, ואין לגזור בו).

ואזדא רבא למעמיה, דאמר רבא סל וגרנותני שמילאן כלים והטבילין טהורין (אף לקודש, ורבא למעמיה, דאוקי טעמא גזירה משום כלי שאין בפיו כשופרת הנוד, ובסל ובגרנותני ליכא למיחש להכי) ומקוה שחלקו בסל וגרנותני הטובל שם לא עלתה לו טבילה (שעשאן כשתי מקואות, ואין שיעור לא בזה ולא בזה, אף על פי שהמים מחברין בין אויר הנצרים אין זה חיבור, והראיה שאף שהמים עוברים בין נקבי הסל, אין זה חשוב כמחובר...) דהא ארעא כולה הלחולי מחלחלא (והמים הנובעין כאן באין מנהר גדול, ולא חשבינן כמחובר) ובעינן דאיכא ארבעים סאה במקום אחד.

והני מילי (דאמרין מטביל בכלי שאין בפיו כשופרת הנוד טמאים) בכלי טהור (שלא היה הכלי החיצון צריך להטביל) אבל בכלי טמא מינו דסלקא טבילה לכוליה גופיה דמנא [ליטהר תוכו על ידי מים הנכנסין דרך פיו דכטומאתו כן טהרתו] (הספרי ה"ט) מנא כ"י כי היכי דהטומאה לא ידעא לאלא דרך פה, הכי נמי נכנסת הטמא דרך פה [סל] סלקא להו נמי לכלים דאית ביה. דתנן כלים שמילאן כלים והטבילין הרי אלו טהורין, ואם לא טבל (פיארה הגמ' ואם אין צריך להטבילין) מים המעורבים (למקוה, ואתה בא לטהר על ידיהן כלים שבתוכם) עד שיהיו מעורבין (דרך פה רחב) כשופרת הנוד...

והא דרבא (דאוקי טעמא דמתניתין משום עירוב מקואות, והא בסל וגרנותני ליכא למיחש וטהורין) ודרבי אילא (דאוקי טעמא משום חציצה, וסל וגרנותני נמי כשאר כלים דמו, והמטביל כלים לתוכן אינן טהורין לקודש). תנאי היא, דתניא סל וגרנותני שמילאן

ושבועייה) דברי בית הלל, בית שמאי אומרים אינו מציל אלא על אוכלים ועל המשקים ועל כלי חרס (אבל אינו מציל על שאר מיני טהרות, כגון כלים אחרים). אמרו להם בית הלל לבית שמאי מפני מה (לא מציל על הכל) אמרו להם בית שמאי מפני שהוא טמא על גבי עם הארץ (הכלי הזה היה טמא מתחילתו קודם שנתנו עם הארץ על פי הארובה) ואין כלי טמא חוצץ. אמרו להם בית הלל והלא מיהרתם אוכלין ומשקין שבתוכו (אם היה מוקף צמיד פתיל באהל המת, והיא היא) אמרו להם בית שמאי כשטהרנו אוכלין ומשקין שבתוכו **דף כב ע"ב** לעצמו טהרנו (הוא יאכלם, שהרי החברים בדלין מהן וממגען, ובלאו הכי מאכלו טמא) אבל נטהר את הכלי שטהרתו לך ולו (שמא תשאלנו ותשמש בו).

תניא אמר רבי יהושע בושני (מתבייש אני) מדבריכם, בית שמאי, אפשר אשה לשה בעריבה (בעלייה זו) אשה ועריבה טמאין שבעה ובצק טהור, לוגין מלא משקין, לוגין טמא טומאת שבעה ומשקין טהורין? נטפל לו תלמיד אחד מתלמידי בית שמאי, אמר לו אומר לך טעמן של בית שמאי. אמר לו אומר לו אינו חוצץ. כלי של עם הארץ טמא או טהור, אמר לו טמא. ואם אתה אומר לו טמא, כלום משיגה עליך **פירש רש"י** לפיכך טהרו לו בית שמאי אוכלין ומשקין וכלי חרס, שאין להן טהרה אלא שבירתן, ואם באת לאוסרן עליו לא ישמע לך, אבל בכלי שטף ישמע לך, ויטבילנו אבל אינו מציל על שאר מיני טהרות, כגון כלים אחרים **הקשו התוס'** על **פירוש**ו למה ישמע בזה טפי מבאוכלים ומשקין, ואי משום דלית להו טהרה במקוה, משקין מאי איכא למיטר הרי יכול להשיקן (העיר היעצ"ץ) שכללה כוונתם למים, שצטאר משקין לא מועיל (הסקה) ועוד קשה בתירוק הגמ' שאנו טובלים כלים ששואלים מעמי הארץ, לשם מה לטובלם, הרי עמי הארץ שמעו לנו כבר וטבלום (**עפ"י המהרש"א**) ועוד קשה למה למה שישמעו לנו להטביל כלי שטף, הרי בכלי חרס משתמשים בטומאתם (**עפ"י המהרש"א**) ולכן **פירשו** שכוונת הברייתא שעמי הארץ אינם מטבילים שום כלים, ולכן כלי חרס לא נוכל לשאול מהם כלל, אך כלי שטף, נוכל לשאול מהם ולהטביל בעצמנו? ולא עוד, אלא

והבדים, שהכל מטהרים את כליהן על פי חכמים כדתנן (כד): עברו הגיתות והבדים והביאו לו חבית של תרומה לא יקבלנה ממנו. **הקשו התוס'** (**עפ"י המהרש"א**) שמשמע מפירוש רש"י שבשבעת הגיתות הם טהורים ונאמנים מן הדין ולא נראה דפותח חביתו התיירו רק משום הטעם 'סופו משום תחילתו' כדאי' ביצה (יא): ואי לאו הכי מנע הרגל היה טמא למפרע. קודש נמי לא נקביל מניייהו? הויא ליה איבת. תרומה נמי הויא ליה איבה? לא איכפת ליה, דאזיל יהיב ליה לכהן עם הארץ חבריה.

ומאן תנא דחייש לאיבה רבי יוסי היא, דתניא, אמר רבי יוסי מפני מה הכל נאמנים על טהרת יין ושמן [לקבל מידם יין לנסכים ושמן למנחות, כדתנן במתניתין (כד): חומר בתרומה, שביהודה נאמנים על טהרת יין ושמן] כל ימות השנה כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו (ובונה במה בשעת איסור הבמות, ומקטיר לשמים) ושורף פרה אדומה לעצמו (**פיארו התוס'** שלכך נאמנים עמי הארץ על שמירת מי חטאת, וכן איתא בתוספתא). **אמר רב פפא** כמאן מקבלינן האידינא סהדותא מעם הארץ, כמאן כרבי יוסי [דאילו לרבנן לא מקבלינן, כדאמר (פסחים מט:)] **כתבו התוס'** דקיי"ל כרבי יוסי וחיישינן לאיבה, לפיכך מזמנינן עכשיו על ע"ה אע"ג דאמרין (ברכות מז:)] אין מזמנים על ע"ה. וגם שמוכא שם בגמ' שרמי בר חמא לא רצה לצרף לזימון את רב מנשיא בר תחליפא שלא שימש ת"ה, אנו, אין אנו יכולים להחזיק עצמו כת"ה דלא כל הרוצה ליטול את השם ליטול, ואין אנו מהזיקים עצמנו כתלמיד חכם לענין זה].

וניחוש לשאלה [לא נטבול כלי בתוך כלי לתרומה, דלמא חזי עם הארץ ועביד הכי, ואנו שואלין את כליהן ומשמשין בהן **הקשו התוס'** מה הסלק"ד של המקשה, הרי בין כה וכה כלים של עמי הארץ טמאים משום מגעם, ואם כן בכך גוני נטבולם (הלאשון לאינו תיכף עכ"ל) התלמוד צמח ומתן של טהרות מקום שלא היו בקיאים בהם כולם, יקשו קושיות אף שתיורס פקטו ועיין תירוצים נוספים באהל משה, גנזי יוסף, זרעו של אברהם ועוד...)] דתנן (במתניתין דשיילינן מנייהו) כלי חרס מציל על הכל (אם מוקף צמיד פתיל באהל המת. **אי נמי** המת בבית וטהרות בעלייה, וארובה פתוחה מן הבית לעלייה, והשיבו כלי חרס בפתחה, וכלי חרס חוצץ בפני הטומאה דאינו מטמא מגבו, ומציל על כל מה

זה טהור מטומאת מת נאמן ומטבילין אותו משום טומאת ע"ה בלבד וצריך הערב שמש ואינו צריך הזאה, בד"א בששאלו ואמר טהור הוא אבל הלוקח כלי סתם מרשות ע"ה חוששין לו שמא טמא מת הוא ומזין עליו שלישי ושביעי מטמאי מו"מ (יא,יב).

ואגופו מי מהימן, והתניא חבר שבא להזות מזין עליו מיד, עם הארץ שבא להזות (ואמר ראוי לקבל הזאה ראשונה, שכבר עברו שלשה ימים לטומאתו, שהיום יום שלישי) אין מזין עליו עד שיעשה בפנינו שלישי ושביעי? **אלא אמר אביי** מתוך חומר שהחמרת עליו בתחילתו (כשבא לפניך להזותו ולא האמנתו) הקלת עליו בסופו (להאמינו על הטבילה, לפי שהוא נזהר בטבילתו שלא יצטרך לו עוד הקשו התוס' וצ"ע דנילף מק"ו, מה כלים שאין נאמן על טבילתו נאמן על הזאת, גופו שנאמן על טבילתו אינו דין שנאמן על הזאת. ו**תירצו** דעד כאן לא מהימן בהזאת כלים אלא כשבא לפנינו ואמר שלא נטמאו במת, ונאמן משום אינו מצוי שיטמאו במת, אבל אם מודה שנטמאו במת, ורק אומר שמנה ג' ימים ורוצה להזות, אינו נאמן אף בכלים, וכן איתא בתוספתא).

איתא במשנה 'אחורים ותוך' מאי אחורים ותוך? כדתנן כלי (עץ או של מתכת שמטמאין מוגבן) שנטמא אחוריו במשקין (דטומאה דרבנן היא, דמדאורייתא אין אוכל ומשקה מטמא כלי, שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, וגזרו חכמים שיהו משקין מטמאין כלי, לפי שיש משקה שהוא אב הטומאה ומטמא כלי מן התורה, כגון רוקו של זב ומימי רגליו, הלכך, הואיל וטומאה זו מדברי סופרים אחוריו טמאין, ושאר תשמישין שבו טהורים, דעבדו רבנן היכר להודיע שטומאה זו מדבריהם, ולא ישרפו עליה תרומה וקדשים) אחוריו טמאין, תוכו אוגנו (שפתו הכפולה לצד הוץ, וראוי לתשמיש) אזנו (כגון אוזן החבית) וידיו (כלי שיש לו בית יד, כגון מחבת) טהורין. נטמא תוכו (אפילו בטומאה דרבנן) כולו טמא.

איתא במשנה 'ובית הצביטה...' מאי בית הצביטה? **אמר שמואל** מקום שצובטו (שאוהו

שאם אתה אומר לו טמא, אומר לך שלי טהור ושלך טמא, וזהו טעמן של בית שמאי. מיד הלך רבי יהושע ונשתטח על קברי בית שמאי, אמר נעניתי לכם עצמות בית שמאי, ומה סתומות שלכם כך מפורשות על אחת כמה וכמה. אמרו כל ימיו הושחרו שיניו מפני תעניותיו.

קתני מיהת (אבל נטהר את הכלי שטהרתו...) לך ולו, אלמא שאלין מינייהו? כי שילינן מינייהו מטבילינן להו (שמא הטבילם כלי בתוך כלי ולכן אין לגזור על טבילת כלי בתוך כלי לתרומה). אי הכי ניהדרו להו בית הלל לבית שמאי (על טענתם 'שטהרתו לך ולו') כי שאלין מינייהו מטבילינן להו? (אין בית הלל יכולים לענות כן לבית שמאי, כיון שהמשנה שם עוסקת בטומאת מת) טמא מת בעי הזאה שלישי ושביעי, ומנא לשבעה יומי לא מושלי אינשי ולפיכך לגבי טומאת מת טמא בית שמאי לעמי הארצות את שאר הכלים שאינם של חרם, כדי שיטהרו בהזאת אפר פרה ג' ו' ויוכלו חברים לשאול מהם את כליהם ולטהרם בטבילה בלבד. **ביארו התוס'** שראינו כמה מקומות בש"ס שאנו מטבילים כלים של עם הארץ ולא חוששים שצריך הזאה כנגד טמא מת ו**תירצו** שטומאת מת לא מצויה, ולכן לא חששו חכמים לזה.

ואטבילה לא מהימני (**פירש רש"י** דאמר השואל ממנו צריך להטביל **הקשו התוס'** הרי לעיל מדובר בטומאת ערב ולא בטומאת מת, וא"כ מדוע מקשה הגמ' מברייתא המדברת לגבי טומאת מת, שאולי רק לענין טומאת מת נאמנו על הטבילה ולכן **תירצו** ששאלת הגמ' הולכת על מה שלדעת בית שמאי הכלי טמא ואינו הוצץ באוהל המת, על זה מקשים שעם הארץ נאמן על טבילת טמא מת) והתניא נאמנו עמי הארץ על טהרת טבילת טמא מת? **אמר אביי** לא קשיא הא בגופו (של עם הארץ מהימן) הא בכליו (לא נאמן). **רבא אמר** אידי ואידי בכליו, ולא קשיא, הא דאמר מעולם לא הטבילתי כלי בתוך כלי, והא דאמר הטבילתי אבל לא הטבילתי בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד. והתניא (בניחותא) נאמן עם הארץ לומר פירות לא הוכשרו (לא נראו לטומאה) אבל אינו נאמן לומר פירות הוכשרו אבל לא נטמאו. **פסק הרמב"ם** ע"ה שאמר טהור אני מטומאת מת או שאמר כלי

נפסקה סנדלו) ונטלה והניחה על פי חבית, ונפלה לאויר החבית, ונטמאת. באותה שעה אמרו הנושא את המדרס נושא את התרומה, אבל לא את הקדש. אי הכי תרומה נמי? הא מני רבי חנניה בן עקביא היא (דאמר כל מקום שגזרו חכמים על דבר על מעשה שהיה, לא גזרו אלא כדוגמת המעשה, וכאותו דבר, הלכך בקודש היה מעשה, ובקודש גזרו) דאמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה, וכמעשה שהיה.

מאי היא? דתניא לא ישא אדם מי חטאת (ביארו התוס' ואפילו רבנן דלא בעו כמעשה שהיה מ"מ לא אחמור מיהא לקדש רק לחטאת) ואפר חטאת ויעבירם בירדן ובספינה, ולא יעמוד בצד זה (של נהר) ויזרקם לצד אחר, ולא ישיטם על פני המים, ולא ירכב על גבי בהמה, ולא על גבי חבירו, אלא אם כן היו רגליו נוגעות בקרקע (משום מעשה שהיה בספינה, כדלקמן, וכל ספינה מחלכת באויר, וגזרו על האוירות כולן) אבל מעבירן על גבי הגשר (הואיל ורגליו נוגעות בו) ואינו חושש. אחד הירדן ואחד אסרו הנהרות, רבי חנניה בן עקביא אומר לא אסרו אלא בירדן (ולא בשאר נהרות, אבל משיטן על פניו, ועומד בצד זה ויזרקם לצד אחר) ובספינה, וכמעשה שהיה. מאי מעשה שהיה? דאמר רב מעשה באדם אחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה, ונמצא כזית מת תחוב בקרקעית של ספינה [והאחילו עליו ונטמאו הקשו התוס' הרי מצאנו בזכחים (צג.) שמי שחטאת שנטמאו הרי הם מטהרים את האדם, שהרי נדה שהיא נטמאה במת מזין עליה, ואף שהמים נטמאו שעברו מעל הנדה קודם שטיהרו אותה, אעפ"כ מטהרים אותה במת תירצו התוס' כל זה דוקא בשאר טומאות, אבל אם נטמאו בטומאת מת, אינם יכולים לטהר]. באותה שעה אמרו לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בירדן ובספינה.

איבעיא להו (הא דאמרת דגזרו עליו שלא ישא קודש עמו) סנדל טמא, סנדל טהור מהו (מי גזור סנדל טהור אטו טמא או לא)? חבית פתוחה (ודאי גזור עליו) חבית סתומה מהו?

בו, ומושיטו לאחרים). וכן הוא אומר ויצבט לה (תרגום ואושיט לה) קלי. **אמר רבי יוחנן** מקום שנקיי הדעת (אסתניסים) צובעין **ופירש רש"י** מטבילין אוכלין בחרדל או בחומץ, שהוקקין בשולי הקערה (בתחתיתה) בית קיבול לעצמו וגובה לו סביב, ונותנין שם חומץ וחרדל. **הקשו התוס'** א"כ לתרומה תטמא כולה כיון דאיטמי החקק מי גרע מאשר כלי עם דפנות נמוכות נמצא בתוך כלי עם דפנות גבוהות יותר, שנפל שרץ לפניו, שגם החיצון נטמא (חז"ל) (הסביר המדומי שזה ש"ל שרץ יסביר שהכית קיבול מחוץ לכלי) **ולכן כתבו** שצריך לדחוק ולומר שכך פירוש המשנה אחרים ותוך ובית הצביטה. אם נטמא אחוריו לא נטמא תוכו ובית הצביטה, נטמא תוכו או בית הצביטה נטמא אחוריו. וא"כ לפירוש זה שמואל ורבי יוחנן חלוקין הן בפירוש המשנה (היינו שחזק שחלקים מהו בית הצביטה גם חולקים שלכך יהיה בית הצביטה יס לו דין צפני"ע שאם נטמא תוך הכלי או תוך בית הצביטה כולו טמא) וצ"ע].

תני רב ביבי קמיה דרב נחמן כל הכלים אין להם אחורים ותוך (אין חילוק להם של אחורים ותוך, אלא משנטמא אחד מהן הכל טמא) אחד קדשי המקדש ואחד קדשי הגבול. אמר ליה קדשי הגבול מאי נינהו תרומה (הנאכלת בכל גבול ארץ ישראל) והתנן (משנתנו) אחורים ותוך ובית הצביטה לתרומה? דלמא (האי קדשי גבול) חולין שנעשו על טהרת הקודש קאמרת. (ועל ידי משנתך זו) אדכרתן מילתא דאמר רבה בר אבבה אחת עשרה מעלות שנו כאן, שש ראשונות בין לקודש בין לחולין שנעשו על טהרת הקודש, אחרונות לקודש, אבל לא לחולין שנעשו על טהרת הקודש (ומעלה זו, שאין לקודש אחוריים ותוך, מן המעלות הראשונות היא, ועשו מעלה זו אף לחולין שנעשו על טהרת הקודש).

איתא במשנה הנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקודש קודש מאי טעמא לא משום מעשה שהיה. דאמר שמואל מעשה באחד שהיה מעביר חבית של יין קודש ממקום למקום **דף כג ע"א** ונפסקה רצועה של סנדלו (מדרס הזב היתה, ונטלה בידו, ומתוך כך נפלה לאויר החבית **כתבו התוס'** אף על גב דגבי טומאה כתיב כלי והאי רצועה לאו כלי הוא מדלא שרינן ליה לטלטל כדאי' (שבת קיב.) **ולכן צ"ל** שנשתתיר ברצועה שיעור אורך כזה, שאפי' הדיוש יכול להחזירה לסנדל, ולכן לא בטלה טומאה ממנו. **בירושלמי הגירסא**

טבילה אין, הערב שמש לא. מתניתין דלא כרבי אליעזר דתנן שפופרת שהתכה לחטאת [לתת בתוכו אפר פרה הקשו התוס' כאן מדובר בשפופרת של עין, וקשה דאמרינן (יומא ב.) כל מעשיה היו נעשין בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה, וכן קשה שששנינו במשנה צלוהית שהניחה מגולה ומצאה מכוסה, וסתם צלוהית של חרס ותימצו בשעת עשייה בתוך ז' ימים שלפני שריפת הפרה לפי שהיו מקילים לעשותה במעורבי שמש היו מחמירין בה שאר חומרות דלא לזלזלו בה, אבל בשאר ימים אין לחוש] רבי אליעזר אומר יטבול מיד (שכל תשמישי פרה העשויין בכלי המקבל טומאה טעונין טבילה, וקודם שיעריב שמשו ישתמשו בהן לפרה כדלקמן) רבי יהושע אומר יטמא ואחר כך יטבול. והוינן בה דחתכה מאן, אילימא דחתכה חבר למה לי טבילה, ואלא דחתכה עם הארץ בהא לימא רבי יהושע יטמא ויטבול, הא טמא וקאי, ואמר שמואל לעולם דחתכה חבר, ומשום צינורא דעם הארץ דנפל. אימת, אילימא מקמי דליחתכה הא לאו מנא הוא, ואלא בתר דחתכה מייזר זחיר בה, לעולם מקמי דליחתכה, דלמא בעידנא דחתכה עדיין לחה היא.

בשלמא לרבי יהושע (המצריכה לטמא) היינו דאיכא היכירא לצדוקין (שהרי טימאווהו טומאה גמורה הצריכה הערב שמש, וכאן ישתמשו בה טבולת יום הוי היכר) דתנן מטמאין היו את הכהן השורף את הפרה והביאו התוס' בשם רש"י שהיו מטמאין אותו ע"י נגיעה בשרץ (כתב הדק"ס שמה שמופיע כן דקס"י שלפנינו אינו נכתב יד, והוא הוספה מאוחרת עפ"י תוס' כאלן) אמנם בתוספתא משמע שהיו נוגעים בו סתם, וממחמת הנגיעה היה צריך טבילה, ואף שלצדוקים נגיעת כזו שהיא רק מדרבנן אינה נחשבת טומאה, מ"מ לגבי עם ישראל שיודעים שעשו בה מעלות הבינו שנעשית הפרה בטבול יום] להוציא מלבן של צדוקין, שהיו אומרים במעורבי שמש היתה נעשית (ולרבנן טבול יום כשר בה, דנפקא להו מריבויא דקרא והזה המהור על הטמא, מהור מכלל שהוא טמא, לימד על טבול יום שכשר בפרה, מכדי במהור עסקינן ואתי, דכתיב לעיל מיניה 'ולקח אוזב וטבל במים איש מהור' למה לי למחדר ולמיכתב והזה המהור ליכתוב והזה

עבר ונשא מהו? רבי אילא אמר אם עבר ונשא טמא, רבי זירא אמר עבר ונשא מהור. פסק הרמב"ם הנושא את המדרס מותר לו לישא עמו תרומה כאחד והואיל ואין הנושא נוגע בתרומה ולא תרומה נוגעת במדרס הרי היא מהורה אבל לא הקדש אף ע"פ שלא נגע בו, מעשה היה באחד שנשא חבית של קדש טמאה במדרס שנשא עמה באותה שעה גזרו שהנושא את המדרס לא ישא את הקדש, ולא גזרו אלא במדרס עם הקדש כמעשה שהיה, ואם עבר ונשא הואיל ולא נגע בקדש הרי הקדש מהור שאר אה"ט (יבג). כתב הכסף"מ רבינו פסק כאן כרבי חנניא בן עקביא דלא אסרו אלא כמעשה שהיה בקדש אבל לא בתרומה, ובפ"י מהלכות פרה פסק כת"ק וי"ל שטעמו משום דהכא סתם לן תנא כרבי חנניא בן עקביא, והתם סתם לן בפ"ט דפרה כת"ק, ויש לנו לומר ראה רבינו דבריו של רבי חנניא בן עקביא בנושא את המדרס, ודבריו של ת"ק במעביר בנהר וכדאמרינן בפרה. מ"ש יאם עבר ונשא מהור' פסק כמאן דמיקל במילתא דרבנן.

איתא במשנה 'כלים הנגמרים במהרה (צריכים טבילה לקודש אבל לא לתרומה)' דגמרינהו מאן, אילימא דגמרינהו חבר למה להו טבילה, אלא דגמרינהו עם הארץ נגמרינן במהרה קרי להו? אמר שמואל לעולם דגמרינהו חבר (ביארו התוס' שמדובר בחבר הנוהג לאכול על מהרת קודש, וחששו משום צינורא דע"ה, היינו, אדם שאינו אוכל על מהרת הקדש רק על מהרת תרומה שמהרתה טומאה היא אצל הקדש, ואם נאמר שלא גזרו על רוקו של חבר אפי' שאוכל על מהרת תרומה, יש לומר שמדובר בעם הארץ גמור. הקשו התוס' מדוע הגמ' לא העמידה שהחבר עצמו ניטז לו רוק על הכלי, וכיון שידיים שניות הם נטמא הכלי מחמת הידיים. ותימצו שכיון שמה שידיים שניות לטומאה ומטמאות כלים ע"י משקה, זה דרבנן, ואין שייך לחמם המעלות הראשונות שבמשנה אלא לחמם אחרונות) ומשום צינורא דעם הארץ (שמוא ניתז עליה רוק מפי עם הארץ כשחבר אוהו בו). דנפל אימת, אילימא מקמי דליגמריה, הא לאו מנא הוא (ולא ליטמא בכך). אלא בתר דגמריה מייזר זחיר בהו? לעולם מקמיה דגמריה, ודלמא בעידנא דגמריה עדיין לחה היא [ומטמאה משום שמוא זב הוא, ובנדה (נד): תנן הזוב והרוק מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין].

בפרה, אבל בכלי הראוי לקבל טומאה חידשו בה לעשות שאינו נוגע במת כנוגע במת). כדתניא והיושב על הכלי, יכול כפה סאה וישב עליה, תרקב (חצי סאה) וישב עליה, יהא טמא, תלמוד לומר וְהִיִּשֵׁב עַל־הַכֵּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב עָלָיו... יטמא (מדלא קרינן אשר יושב למדנו...) מי שמיוחד לשיבתו, יצא זה, שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. **פסק הרמב"ם** כלים הנגמרים בטהרה אפילו היה העושה אותן ת"ח ונזהר בהן הרי אלו צריכין טבילה לקדש ואינן צריכין הערב שמש, אבל לתרומה משתמש בהן בלא טבילה שהרי נעשו בטהרה, ומפני מה הצריכום טבילה לקדש גזירה משום רוק ע"ה שיגע בהן בשעת מלאכה ועדיין הוא לח שאר אה"ט (יב,ו).

איתא במשנה 'הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש אבל לא לתרומה' מנא הני מילי? אמר רבי חנין דאמר קרא **פָּה אֶת עֶשְׂרָה זָהָב מְלֹאָה קְמֹצֵת הַכֶּתוֹב עֲשֹׂא לָכֵל מִה שֶׁבֶכָּף אַחַת (הר"ה) הַסִּבִּיר דוּחַ נִלְמַד מִיִּתְרוֹ מִלֵּת 'אַחַת' שְׁהָרִי מִשְׁמְעוֹת מִלֵּת 'כָּף' דְּמִשְׁמַע אַחַת.**

מתיב רב כהנא...הוסיף רבי עקיבא הסלת והקטרת והלבונה והגחלים (לבונה וגחלים אף על גב דלא אוכל נינהו חיבת הקדש מכשרתן לטומאה) שאם נגע טבול יום במקצתו פסל את כולו [לפי שהכלי מצרפן יחד הקשו התוס' שכאן משמע שנתקדשו הגחלים בכלי שרת ולכן מועיל בהם צירוף להיטמא כולו כשנגע במקצתו ואילו ביומא (מד): גבי הא דתנינא במשנה (מג): בדינא דחתיית גחלים ממערכה שניה של קטורת שהיו עושים בכל יום, שבכל יום היה חותה מן המערכה בכף של כסף בת ארבעה קבין, ומערה אותה לכף של זהב בת ג' קבין, וכיון שכך נתפזרו לו קב גחלים על רצפת העזרה, והיה מכבדן לאמה. ולכאז' קשה כיצד מותר לכבדן כיון שנתקדשו בכלי, הרי זה הפסד קודשין. ותירצו דבירושלמי מעמיד את הגחלים שהובאו כאן בסוגיותנו בשל יום הכיפורים, שבו שנינו שבכלי שהיה חותה בו היה מכנים, וכבר נתקדשו בכלי ראשון, משא"כ שם מדובר בקטורת של כל יום. **מקשים התוס'** בהמשך הגמ' (כד). מובא שמדרכנן גם מה שאינו צריך לכלי מצטרף ותירצו שכל זה למי שסובר שצירוף כלי הוא מן התורה, אבל למי שסובר שהוא מדרכנן מה שלא צריך לכלי אינו מצטרף. עוד כתבו שר"י היה מפרש את קושיית הירושלמי

על הטמא, אלא טהור כל דהו, ואשכחן טבול יום דאיכרי טהור, דכתיב ורחץ במים וטהר). אלא לרבי אליעזר (שאינו מצריכה אלא טומאה זו) אי אמרת בשלמא בעלמא (בטבילת כלים הנגמרים בטהרה) בעינן הערב שמש היינו דאיכא היכירא לצדוקין (דחבא לא מצרכינן לה) אלא אי אמרת בעלמא לא בעינן הערב שמש, מאי היכירא לצדוקין איכא?

אמר רב **[דף כג ע"ב]** עשאוה כטמא שרץ (לעולם בעלמא לא בעי הערב שמש רבי אליעזר לכלים הנגמרים בטהרה, ואפילו הכי איכא היכירא, לפי ששפופרת של הטאת עשאן כאילו נגעו בשרץ לענין מנין ראשון ושני, הלכך אי לאו דפרה נעשית בטבולי יום זו היתה צריכה הערב שמש). אלא מעתה (דלא עשאוה אלא כטמא שרץ) לא תטמא אדם (דהא טמא שרץ לאו אב הטומאה הוא, ואינו מטמא אדם, שלא מצינו טומאה לאדם וכלים הנוגעין בטמא שקיבל טומאה מאחרים חוץ מטמא מת, שנאמר והנפש הנוגעת בטמא עד הערב) אלמה תניא חותכה ומטבילה טעון טבילה? ואלא, עשאוה כטמא מת (כאילו נטמא במת שמטמא אדם). אי הכי, תיבעי הזאת שלישי ושביעי, אלמה תניא חותכה ומטבילה טעון טבילה, טבילה אין, הזאת שלישי ושביעי לא? אלא עשאוה כטמא מת בשביעי שלו (ביארו התוס' כלומר לאחר הזאה, וכי תימא א"כ טבילה לא לבעי, איכא למימר דאף לאחר הזאה בעי טבילה כדמפרש ר"ת כפ"ג דמגילה דשתי טבילות יש אחת לפני הזאה ואחת לאחר הזאה). והתניא מעולם לא חידשו דבר בפרה (אף על פי שעשו בה מעלות הרבה, בשביל הזלזול הזה שהיו מטמאין בהן השורפה לעשותו טבול יום, לא חידשו בגזרות מעלותיה דבר שאינו מצוי בשום מקום, ואם כשאמרת שעשו בה כלים הנגמרים בטהרה כטמא מת הרי אין לך חדוש גדול מזה)? אמר אביי שלא אמרו קורדום מטמא מושב (כלומר לא נתנו טומאה בפרה לכלי שאינו ראוי לטומאה, כגון לומר קורדום שאינו מיוחד לשיבתו ואינו נעשה אב הטומאה כמושכ הזב

נחמן אמר רבה בר אבוא כגון שצברן על גבי קרמבלא (עור שלוק הקשו התוס' אמאי לא קאמר כגון שצברו בכלי חול, דאורייתא כלי שרת מצרף ולא של חול, דבעינן דומיא דכף ואף על פי שיש לו תוך, וצ"ע) דאורייתא, יש לו תוך מצרף, אין לו תוך אינו מצרף, ואתו רבנן ותיקנו דאף על גב דאין לו תוך מצרף.

ופליגא דרבי חנין אדרבי חייה בר אבא (ר"ל רבי חנין פירש שצירוף כלי של משנתנו הוא דין תורה. וזה דלא כרבי חייה בר אבא) דאמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן מעדותו של רבי עקיבא נשנית משנה זו.

איתא במשנה 'הרביעי בקדש פסול' **תניא** אמר רבי יוסי מנין לרביעי בקדש שהוא פסול, ודין הוא, ומה מחוסר כפורים שמותר בתרומה פסול בקדש (כדאיתא ביבמות עד:): שלישי שפסול בתרומה [כדנפקא לן קל וחומר בסוטה (כט.) ומה טבול יום שמותר במעשר אסור בתרומה, שני שפסול במעשר אינו דין שיעשה שלישי בתרומה] אינו דין שיעשה רביעי לקדש [ואם תאמר דיו לבא מן הדין להיות כנדון, אם כן קל וחומר לא צריך, שהרי למדנו שלישי לקדש מן התורה, והיכא דמיפריך קל וחומר לא אמרינן דיו לבא מן הדין להיות כנדון, כדאמרינן בב"ק (כה.). **עוד כתב רש"י** שלסוברים שאומרים 'דיו' אף שמתבטל הק"ו, נבאר שהק"ו כאן הוא רמז ופסוק בלבד, וטומאת רביעי בקדש היא דרבנן **וכתבו התוס'** שכ"כ רש"י בפסחים (יט.) **שלר'** יוסי ור"מ שאמרו שמשקין אינם יכולים לטמאות דבר אחר מן התורה, אין רביעי בקדש טמא אלא מדרבנן, ולכן נחשבת מעלה זו של רביעי בקדש פסול בחמש מעלות אחרונות של המשנה. **והקשו התוס'** הרי ר' חנין שסובר שצירוף כלי הוא מן התורה, ואעפ"כ הוא נמנה במשנתנו בחמש מעלות אחרונות של משנתנו... **ותירצו** שצירוף כלי לטומאה נקראת מעלה מדרבנן, כיון שלא מצינו כמותה בחולין כלל, אך עצם הצירוף בכלי לקדש הוא מן התורה (עפ"י המהש"כ) **וכן יש לבאר** במעלת רביעי בקדש, כיון שלא מצינו רביעי בחולין כלל, נחשבת במעלות דרבנן, אף שיכולה להיות דאורייתא כמו בעצים ולבונה (עפ"י המהש"כ) ולמדנו שלישי לקדש מן התורה, ורביעי בקל וחומר. שלישי לקדש מן התורה מנין, דכתיב וְהַפְּסֹלֶת וְהַפְּסֹלֶת וְהַפְּסֹלֶת

אחרת, דכיון שכל הד' קבים אינם נכנסים לפנים אלא רק ג', מהם, א"כ לא היה לפסול רק לאותם ג' קבים שעתידין להיכנס ועל זה **הגמ'** תירצה דמייירי ביוה"כ שכל הגהלים נכנסים לפנים ולפיו יש ליישב הקושיא לעיל, שכל מה שאינו צריך לו לאותו יום אין הכלי מקדשו, ולכן מותר להשליכו לאמה **עוד הביאו שר"ת מתיבן** שאין מתקדשים הגהלים אלא לרצונו, ואין בדעתו לקדש את הקב הרביעי, לכן מותר להפסידו. אך **קשה** שהרי בסוכה (מט.) יש מי שסובר שמקדשים אף שלא לרצונו. **אמנם** בגמ' במנחות דמוכה מן זלקהו את כל כלי השרת' דאין מקדשין אלא לדעת, ופולגתא דאמוראי הוא, דלא אשכחן פולגתא דתנאי ויש **מפרשים** שמהתת הכסף אינה קדושה, אלא מהתת הזהב שמערים לתוכה ולכן מה שנתפור ממנה אינו קדוש **אמנם קשה** שהרי הגהלים היו על המזבח, והמזבח מקדש את הראוי לו **ולכאוי' אינו קשה** דכיון שירדו מעל המזבח קדושת מזבח פגה מהם. והא דרבנן היא **והתוס'** מוכיחים מכמה מקומות בש"ס, שאמנם צירוף כלי בעצים ולבונה הוא דרבנן, אבל עצם טומאה עצמה בעצים ולבונה הוא מהתורה, ולומדת הגמ' בפסחים (לה.) שעשו מעלה בקדשים מן התורה אע"פ שאינם ראויים לאכילה מקבלים טומאה. ומה שכתוב במנחות (כא.) יצאו עצים ולבונה שאין מקבלין טומאה יש לומר בלי הכשר, שאף שחיבת הקודש מכשרתו לקבל טומאה מן התורה, בעצים ולבונה שאני, כיון שלא פסוק לא היו מקבלים טומאה אפי' שהוכשרו] **ממאי מדקתני** רישא העיד רבי שמעון בן בתירא על אפר חטאת שנגע הטמא במקצתו, שטימא את כולו (וההיא ודאי על כרחך דרבנן היא, דאי מקרא דרבי חנין ליכא למילף אלא קדשי מזבח, אבל אפר פרה לא). וקתני הוסיף רבי עקיבא (א"כ גם צירוף דרבנן, ולא כמו שאמר רב חנין שמקורו מן התורה)?

אמר ריש לקיש משום בר קפרא [דף כד ע"א] לא נצרכא (להאי עדות דרבי עקיבא דמדרבנן) אלא לשירי מנחה. (דאלו) דאורייתא, צריך לכלי (דומיא דקטורת שבכף, דאיירי בה קרא הפכיר **הטורי אבן** 'צריך לכלי' היינו שצריך כלי שרת כדי לקדש את מה שבתוכו) הכלי מצרפו, שאין צריך לכלי (כגון שירי מנחה שהן אכילת כהן) אין כלי מצרפו, ואתו רבנן וגזרו דאף על גב דאינו צריך לכלי כלי מצרפו (לענין טומאה). תינח סלת (אינו צריך לכלי) קטורת ולבונה מאי איכא למימר (הרי צריכין לכלי ומדאורייתא הכלי מצרפם, ומה החידוש של ר"ע שמדרבנן הכלי מצרפם)? אמר רב

להעשות שניה כמותה לקדש). אלא אי אמרת בחיבורין אין שלא בחיבורין לא (ומעמא משום דלמא נגע טמא לקדש) מאי רבותא דנגובה [ואטו יד קמייתא (הטמאה) לא מטמא לה לקדש בלא משקין, הלא שניה היא].

איתמר נמי, **אמר ריש לקיש** לא שנו אלא ידו [דף כד ע"ב] אבל יד חבירו (אם נגעה ביד חבירו) לא (טימאתה). **ורבי יוחנן** אמר אחד ידו ואחד יד חבירו. (ודוקא) באותה היד (הטמאה שלו הוא נגע ביד חבירו. אבל אם תחילה הוא נגע בידו השניה הטהורה, ואחר כך נגעה היד השניה שנטמאה מידו הראשונה בידו של חבירו אין בכוחה לטמא את ידו של חבירו) לפסול (את הקדש, הוא דאמר יד מטמא חבירתה) אבל לא לטמא (ביארו התוס' דהואיל ומטמא יד חבירו די לנו בכך אם יפסל, אבל לריש לקיש דאמר דוקא ידו מוקי טעמא משום איחלופי יד טהורה ביד טמאה לפיכך כי היכי דידו טמאה מטמאה קדש דשניה היא אף טהורה נמי). מומאי מודקתני סיפא שהיד מטמאה חבירתה לקדש, אבל לא לתרומה. הא תו למה לי, הא תנא ליה רישא (לכאורה במשנה יש כפילות 'בקדש מטמא שניהם' שהיד מטמא את חבירתה לקדש)? אלא לאו שמע מינה לאתויי יד חבירו. ואף ריש לקיש הדר ביה, דאמר רבי יונה אמר רבי אמי אמר ריש לקיש אחד ידו ואחד יד חבירו, באותה היד לפסול אבל לא לטמא.

ולפסול אבל לא לטמא תנאי היא. דתנן כל הפוסל בתרומה מטמא ידים להיות שניות, ויד מטמא חבירתה, דברי רבי יהושע. וחכמים אומרים ידים שניות הן, ואין שני עושה שני (אין יד שהיא שניה עושה את חבירתה שניה, מכלל דשמעינן לרבי יהושע דאמר היד מטמא את חבירתה להיות כמותה). מאי לאו שני הוא דלא עביד, הא שלישי עביד (היד הטמאה את היד הטהורה, וא"כ היינו תנאי) דלמא לא שני עביד, ולא שלישי.

אלא כי הני תנאי, דתנאי יד נגובה מטמא את חבירתה לטמא בקדש, אבל לא לתרומה. דברי רבי. רבי יוסי בברי יהודה אומר אותה יד לפסול, אבל לא לטמא. **פסק הרמב"ם** מי

בְּכֻלָּיָא לֹא יֵאָכֵל, מי לא עסקינן (מי לא משתמע נמי מהאי קרא) דנגע בשני (דהא אשכחן דאיכרי שני טמא, דכתיב כל אשר בתוכו יטמא והוה ליה הכלי ראשון ומה שבתוכו שני, וקרי ליה טמא, וקאמר רחמנא והבשר אשר יגע בכל טמא בשני, והוה ליה שלישי לא יאכל, והאי קרא בבשר שלמים כתיב) וקאמר רחמנא לא יאכל. רביעי מקל וחומר הא דאמרן.

איתא במשנה 'ובתרומה אם נטמאת אחת מידי חבירתה טהורה, ובקדש מטמא שתייהן, שהיד מטמא את חבירתה לקדש אבל לא לתרומה' **אמר רב שיזבי** בחיבורין שנו (פירש רש"י כגון שבקודש שהיד הטמאה נוגעת לטהורה היתה טהורה נוגעת בקדש, דגזור רבנן דלמא אתי למינגע טמאה בקדש, ולמאן דאמר לקמן פסול לפסול, דמעלה בעלמא היא. **הקשו התוס'** (עפ"י התוס' ל"ט י"ט כ"ח ז' קוסיות) מדוע נקטה משנתנו 'שהיד מטמאה חבירתה בקדש' הרי מטמאת אותה רק משום גזרה ועוד מדוע נקטה משנתנו 'בקדש מטמא שתייהן' הרי אינו צריך להטמא אלא את היד הטמאה כל עוד שלא נגעה בקדש. **ויש ליישב שרש"י** **ביאר משנתנו** כך הא נטמאה יד אחת חבירתה טהורה, ובקדש בתחילתו הצריכו חכמים להטמא שתייהן שמה נטמאו שתייהן (ובדיעבד אם לא טבל הטהורה, ונגעה לבדה בקדש, אינה פוסלת). **עוד הביאו ביאור נוסף** 'בחיבורין שנו' שאם יד אחת נוגעת בספר (שהדין שספרי קודש פוסלים את הידיים) ובאותו עת יד השניה נגעה בקדש, פסלה אותו, דגזרו שמה גם הטהורה נגעה בספר) אבל שלא בחיבורין (פירש רש"י שלאחר שפירשה מן הטהורה חזרה טהורה ונגעה בקדש טהור) לא (פוסלת את הקודש).

איתיביה אביי יד נגובה (אף על פי שאין בה משקין) מטמא חבירתה, לטמא לקדש (אותו קודש שנגעה בו היד הטהורה יש בכוח לטמא קודש אחר) אבל לא לתרומה, דברי רבי. רבי יוסי בברי יהודה אומר לפסול (את הקודש שנוגעת בו) אבל לא לטמא. אי אמרת בשלמא שלא בחיבורין (קאמר דמטמאה) היינו רבותיה דנגובה (אף על גב דנגובה היא כשנגעה בזו, ואין לחוש שמה נגעה היד הטהורה במשקין שבטמאה שהן ראשונים, אפילו הכי מטמאה, דמעלה דרבנן היא שהיד מטמאה את חבירתה

כד: - כה.

וכשנוגעין בתרומה שבפיו פוסלין אותם).
פסק הרמב"ם אוכלין נגובין שלא הוכשרו
 אוכלין אותם בידים מסואבות במה דברים
 אמורים בתרומה אבל בקדש חיבת הקדש
 מכשרתן ואסור למי שידי מומאות לאכול קדש
 שלא הוכשר, ואפילו לא נגע בו אלא בכוש או
 שתחב לו חבירו לתוך פיו הרי זה אסור ואצ"ל
 שאם נגעה מומאה באוכלין של קדש שלא
 הוכשרו שנמאז מפני שחיבת הקדש מכשרתן
 שאר אה"ט (יב"ג). **הפכיר הכס"מ** שהרמב"ם פירש
 בעניין אחר מרש"י את הסוגיא.

איתא במשנה 'האונן ומחוסר כפורים צריכים
 טבילה לקודש אבל לא לתרומה' מאי טעמא?
 כיון דעד האידנא הוה אסירי (דמחוסר כפורים
 מותר בתרומה ואסור בקדש, וכן אונן, ואף על
 פי שאסורים במעשר שני מותרין בתרומה,
 כדאמרין במסכת יבמות מוכל זר יתירה זרות
 אסרתי לך ולא אנינות) אצרכינהו רבנן טבילה
 (**הפכיר המאירי** כיון שיש לחוש שמא באותו זמן שנאסר
 בקדשים, הסיח דעתו משמירת טהרתו, ונמאז).

משנה חומר בתרומה, שביהודה נאמנין (עמי
 הארץ) על טהרת יין ושמן (**פירש רש"י** של קודש,
 אם הקדישוהו למזבח בשעת הגיתות והבדים נאמנין על
 שמירתן כל ימות השנה ו**כ"ב התוס'**, והפכיר דאי בלא
 הקדישו בשעת הבציר ה"ל חולין ונמאז בטומאת עם
 הארץ, שלא מסתבר שכשמקדיש אותו תפקע ממנו
 הטומאה. **עוד יש לפרש** שמדובר שהוא ייחד את כל
 השמן לנסכים, וכשמקדיש אותו מתברר שמעיקרו נזהר
 עליו לשומרו בטהרה, שהרי אימת הקודש עליו) כל
 ימות השנה, ובשעת הגיתות והבדים (הכל
 מטהרין את כליהם) אף על התרומה. עברו
 הגיתות והבדים והביאו לו (עמי הארץ לכהן
 חבר) חבית של יין של תרומה לא יקבלנה
 ממנו, אבל מניחה (עם הארץ) לגת הבאה (ואז
 יתננה לכהן). ואם אמר לו הפרשתי לתוכה
 רביעית קדש נאמן (דמיגו דנאמן אקדש נאמן
 אתרומה). כדי יין וכדי שמן [**דף כה ע"א**]
 המדומעות (תרומה וחולין מעורבין) נאמנין עליהם
 בשעת הגיתות והבדים, וקודם לגיתות שבעים
 יום (מקדימין לטהר את הכלים, גיתות של יין,
 בדים של שמן).

שנמאז ידו אחת ונגע בה בידו שנייה או ביד
 חבירו פסל את השנייה והרי היא כשלישי...
 אבל בתרומה אם נמאז ידו האחת לא
 נמאזת חבירתה, ואפילו נגע בה כשהיא
 נגובה, ואין צריך להטביל ידו שנמאזת אלא
 נוטלה ונוגע בתרומה. שאר אה"ט (יב"ב). **הפכיר**
הכס"מ מ"ש 'או ביד חבירו' פסק כר' יוחנן, שאף ריש
 לקיש חזר בו. מ"ש 'פסל את השנייה והרי היא כשלישי'
 פסק כר' יוסי בר' יהודה משום דר"י ור"ל הוו סברי
 כוותיה.

איתא במשנה 'אוכלין אוכלים נגובין בידים
 מסואבות בתרומה אבל לא בקודש' **תניא** אמר
 רבי חנינא בן אנטיגנוס וכי יש נגובה לקדש,
 והלא חיבת הקדש מכשרתן (אלא אין נגובה זו
 לומר כשלא הוכשרו, אלא כשהוכשרו למומאה
 ועכשיו הן נגובין, ומומאה הן מקבלין, ולא
 הוצרכה משנתנו לדבר באוכלי קדש נגובין,
 אלא באוכלי חולין נגובין ואוכלי קדש) לא
 צריכא כגון שתחב לו חבירו (בידים טהורות,
 וזה האוכל ידיו מסואבות) לתוך פיו, או שתחב
 הוא לעצמו בכוש ובכרכר [שהן פשוטי כלי עץ,
 ואין מקבלין טומאה **הפכיר התוס'** שפשוטים קטנים
 אינם מקבלין טומאה אפי' מדרבנן וקשה **שבב"ב** (פו).
 למדנו שדף של נחתומים טמא אף שהוא פשוטי כלי עץ
 ו**תירצו** ששם הטעם שהוא טמא משום שהוא משמש את
 האדם (סיח יחזק הסכיר סלפעמים יוסף עליו) ומשמשי
 האדם (סיח יחזק הסכיר סמניה עליו את הלחם וסאח דברים
 הכליכים לו) **התוס'** צממה מקומות צק"ס הוסיפו תירוץ שכלי
 עץ שהם נחשים כעין דף וכלאי להניח עליהם חפלים, גזרו
 עליהם טומאה משום שהם דומים לכלי קיבול] וביקש
 לאכול צנון ובצל של חולין עמהן **ופירש רש"י**
 שאין ידים מטמאות את החולין, ואפילו הכי גזור רבנן
 שלא יאכלם עם הקדש פן תגע ידו מסואבת באוכלי קדש
 שבפיו **עוד הביאו התוס'** דלמא נגע ברוק פיו דחשיב
 משקה בעירובין (צט.). לקדש גזרו בהו רבנן,
 לתרומה לא גזרו בהו רבנן (אף על פי שהיד
 מסואבת פוסלתה לא עשו מעלה, אלא אמרין
 זהיר ולא נגע, והכי קתני מתניתין אוכלין חולין
 בידים מסואבות עם התרומה, אבל לא עם
 הקדש, ולהכי נקט נגובין, שאילו עכשיו היו
 משקין עליהם היו משקין נעשין ראשונים
 מחמת הידים, ועושין את החולין שניים,

ישייר קופה אחת (לצורך תרומותיו) ויתננה לעני וכן גרס הרמב"ם בפיהמ"ט (טז, ד) והסביר כי על הדין ניתנו היתרים לעני מחמת מעוטן והסמן ניתן ואפילו לעסיר אמנם התוס' כתבו שיש לגרוס 'לעני' והביאו שכן גרס רש"י (הסביר הדין יתכן אף שלפנינו הגי' 'לעני' הביאור של רש"י מראה שהסבנה 'לעני') [[בהן (פירש רש"י ויראנה שלא הוכשרו היתים, והבהן יעשנה בטהרה, אלמא בשעת הגיתות והבדים אין נאמנים ביארו התוס' שמשמע מרש"י דבעינן הכשר בותים ולא מכשר ליה בשעת מסיקה. ולא כמו שפירש ר"ת ששמאי גזר על המסיקה שצריכים למסוק עם כלים טהורים, כי היתים מוכשרים לטומאה במסיקה ע"י השמן הוב מהם וכן משמע בתוספתא כרש"י והסברא פשוטה כיון שהמשקה הוב מהיתים עדיין אין שמו שמן אלא מוחל בלבד, לכן לא נחשב משקה? אמר רב נחמן לא קשיא הא בהרפי, הא באפלי (שכבר עבר זמן הגיתות לרובא דעלמא, קאמר דלא מהימן). אמר ליה רב אדא בר אבהו כגון מאי? כאותן של בית אביך (אפלי הוו). רב יוסף אמר בגלילא שנו (ומתניתין דקא תני דמהימני ביהודה קאי, דקתני רישא שביהודה נאמנין על טהרות יין ושמן, ועלה קאי ובשעת הגיתות והבדים אף על התרומה ביארו התוס' שבגליל יש להם רוב שמן ומאחרים בבדים ברוך שמן שיש להם לעשות, ולפיכך אין נאמנים וכן מוכח בכמה מקומות בש"ס שהיה להם רוב שמן ודחו פירוש רש"י שפירש אחרת). איתביה אבוי עבר הירדן והגליל הרי הן כיהודה, נאמנין על היין בשעת היין, ועל השמן בשעת השמן. אבל לא על היין בשעת השמן, ולא על השמן בשעת היין? אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא (הא בהרפי הא באפלי).

איתא במשנה עברו הגיתות והבדים והביאו לו חבית של יין לא יקבלנה הימנו, אבל מניחה לגת הבאה בעו מנינה מרב ששת עבר וקיבלה, מהו שיניחנה לגת הבאה? אמר להו תניתוה, [דף כה ע"ב] חבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ, יכול לומר לו טול אתה חטין שבמקום פלוני (שיודע בהן שהוכשרו) ואני חטין שבמקום פלוני (פירש רש"י שיודע שלא הוכשרו, דכיון דחד מינא הן אמרינן יש בריה, שאלו הן חלקו של זה, ואלו הן חלקו של זה, ולא החליף לו חבר לעם הארץ חלקו שבמקומן בשביל חלקו של עם הארץ בטהורין, אבל בשני מינין אין לומר בריה, דכשמת

ביהודה אין, ובגליל לא. מאי טעמא? אמר ריש לקיש מפני שרצועה של כותים מפסקת ביניהן (בין גליל ליהודה, וירושלים ביהודה היא, ואי אפשר להביאן לירושלים בטהרה, לפי שגזרו חכמים טומאה על ארץ העמים, ואפילו של חברים שבגליל אינו בא לנסכים הקשו התוס' היאך היו מביאין אפר פרה לגליל דא"ל לעשות אלא בירושלים, וא"כ, נטמא בהבאת דרך ארץ העמים ותיירצו דצ"ל דשביל קטן איכא להביא דרך שם, אבל להביא יין ושמן לנסכים בעי שביל גדול. אבל צ"ע היאך עולין לרגל מן הגליל, כיון דאפסקיה ליה רצועה נטמא ובעי הזאה ג' וז' כדאמר בבזיר (נד.). הקשו התוס' שלכאורה בתוספתא כתוב הפך הגמ', ששנינו ארץ הכותים טהורה ומקוואותיהן טהורין ושביליהן ותיירצו ותיירצו דהתם נשנית קודם שקלקלו ועבדו לדמות יונה).

ונתיב בשידה תיבה ומגדל? הא מני רבי היא, דאמר אהל זרוק (אהל המיטלטל וזרוק) לאו שמה אהל (להיות מפסיק בין אוירה של ארץ העמים והם גזרו על אוירה כתבו התוס' שאף שנראה מהגמ' בבזיר שלכ"ע אהל זרוק לא שמה אהל, יש להעמיד כגירסא אחרת שנחלקו בדבר כמו כאן עוד ביארו ששידה תיבה או מגדל שנישאים ע"י בהמה או אדם, כיון שהנושאים אותה נוגעים בקרקע, אינו נחשב אהל זרוק, ולכן הוציץ). דתניא הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל, רבי מטמא, ורבי יוסי ברבי יהודה מטהר. ולייתוה בכלי חרס המוקף צמיד פתיל? אמר רבי אליעזר שונין (בברייתא) אין הקדש ניצול בצמיד פתיל והקשו התוס' צ"ע אמאי לא חשיב ליה גבי מעלות, דתרומה מצינו בגיטין (סא:) דניצלת (המליץ חידן כיון שזה חומר של קודש לא רק על תרומה, אלא על כל שאר דברים)). והתניא אין חטאת (מי אפר פרה) ניצלת בצמיד פתיל, מאי לאו, הא קדש ניצול? לא, הא מים שאינן מקודשים (שלא ניתן האפר עליהן עדיין) ניצולין בצמיד פתיל (וכשירין לקדשן אחר כך). והאמר עולא חברייא מדכן בגלילא (מטהרין יין ושמן למזבה, ואי רצועה מפסקת למה מטהרין)? מניחין (אותם אצלם) ולכשיבא אליהו ויטהרנה (ויראה להן שביל בה שאינו מארץ העמים).

איתא במשנה ובשעת הגיתות נאמנין אף על התרומה ורמינהי (עם הארץ) הגומר זיתיו

כה:

אסור לאכול בתרומתו. אמר ליה ההוא סבא לא תפלוג עליה דעולא, דתנן כוותיה ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן. אלמא מדמהימן אקדש מהימן נמי אתרומה (שגנאי הוא למזבח שתהא תרומה המחוברת לו בחזקת טומאה, והקדש יקרב למזבח) הכא נמי מדמהימן אפסח מהימן נמי אתרומה.

איתא במשנה 'כדי יין וכדי שמן המדומעות נאמנין עליהם בשעת הגיתות והבדים, וקודם לגיתות שבעים יום' **תנא** אין נאמנין לא על הקנקנים ולא על התרומה. קנקנים דמאי, אי קנקנים דקדש מיגו דמהימן אקדש, מהימן נמי אקנקנים, אלא קנקנים דתרומה פשיטא, השתא אתרומה לא מהימן אקנקנים מהימן? אלא בריקנים דקדש (לאחר שעירה מהן קודש והיה שומרן לקדש אינו נאמן על שמירתן) ובשאר ימות השנה (כלומר, כל ימות השנה, דלקדש אין חילוק בין שעת הגיתות לשאר ימות השנה) ובמלאין דתרומה ובשעת הגיתות (שאף על פי שלא גזרו על תרומתן בשעת הגיתות מפני הפסד כהנים חבירים, דנמצאת מפסידן מרוב תרומות ארץ ישראל על הקנקנים לא האמינו, ואין הכהנים חברים מקבלין מהן הקנקנים עם התרומה, אבל מערין אותה לכליהן).

תנן כדי יין וכדי שמן המדומעות. מאי לאו מדומעות דתרומה (וקתני נאמן אכדין)? אמרי דבי רבי חייא מדומעות דקדש. ומי איכא דימוע לקדש (טבל שלא נתקן מדומע בתרומה, אבל קדש לא הוזקקו לפרוש מתוכה, שיהא הטבל מדומע בתוכו)? אמרי דבי רבי אלעאי במטהר את טבלו ליטול ממנו נסכים (פירש רש"י דאיכא חולין וקדש ותרומה, מיגו דמהימן אקדש מהימן נמי אתרומה ואקנקנים, שגנאי לקדש שיהו הקנקנים שעירותו מהן בחזקת טומאה והוא קרב. הקשו התוס' דאם כדברי רש"י אמאי נקט שבעים יום קודם, אפילו בשאר ימות השנה נמי דהא תנן ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן ו**תירצו** שכאן מדובר שייחדו לנסכים כשיצטרך ממנו, ר"ל כיון שלא הקדיש עדיין ואין מיגו, ומ"מ מועיל מה ששמר על דעת להקדיש, שיהיה נאמן על הקנקן בשעת הגיתות, וגם מועיל להאמינו על

אביהן נפל חלק לזה וחלק לזה בכל המינים, ונמצא חבר זה מחליפה לו, ועובר בלפני עור לא תתן מכשול הקשו **התוס'** רש"י הסביר שמשנה זו סתמת שיש ברירה, א"כ מה יענה ר' יוחנן שס"ל בכמה מקומות בש"ס שאין ברירה, וכן רב אסי (בב"ק ט). מסתפק בזה... **ותירצו** שיש משניות שס"ל שאין ברירה, ובכמה מקומות הובאו מחלוקת תנאים בזה). טול אתה יין שבמקום פלוני, ואני יין שבמקום פלוני. אבל לא יאמר לו טול אתה לח ואני יבש, טול אתה חטין ואני שעורים. ותני עלה אותו חבר שורף הלח (אם כהן הוא, ויש שמן לתרומה מדליקו לנרות) ומניח את היבש. אמאי, יניחנה לגת הבאה? בדבר שאין לו גת (כגון שכר תמרים של תרומה, והאי שורף לשון איבוד הוא). ויניחנו לרגל (שטומאת עם הארץ אינה ברגל, וימכרנה)? בדבר שאינו משתמר לרגל. לא איפשטא והקשה המעשה רוקח לא ידעתי למה השמיטה הרמב"ם לאיביעא זו.

איתא במשנה 'ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן' תנן התם מודין בית שמאי ובית הלל שבדקין לעושי פסח (בית הפרס, כדמפרש ואזיל היה הולך לעשות פסחו ובית הפרס של שדה שנחרש בו קבר, מפסיקו בודקו בנפיחה, ואם יש עצם כשעורה רואהו ונשמט ממנו, ועצם כשעורה אינו מטמא באהל, אלא במגע ובמשא, לפיכך בודק בנפיחה, שלא יסיטנו ברגלו) ואין בודקין לאוכלי תרומה (אין סומכין על בדיקה זו, דכיון דאין זמן קבוע לאכילה ימתין שבעה ימים ויזה שלישי ושביעי ויטבול, אבל גבי פסח, הואיל ובית הפרס דרבנן לא העמידו דבריהם במקום כרת).

מאי בודקין? אמר שמואל מנפח אדם בית הפרס והולך. ועולא אמר בית הפרס שנדש (ברגל, וזו היא בדיקתו בודק אם נידש או לא נידש) טהור לעושי פסח, לא העמידו דבריהן במקום כרת. לאוכלי תרומה העמידו דבריהן במקום מיתה (כגון טמא האוכל תרומה).

איבעיא להו בדק לפסחו, מהו שיאכל בתרומתו? **עולא** אמר בדק לפסחו מותר לאכול בתרומתו, **רבה בר עולא** אמר בדק לפסחו

הלוקחין (חברים שראוהו שהביאן) נאמן (הקדר אצלן, ולא אצל לוקחים אחרים) יצא (מן המודיעים לשוב לאחוריו) אינו נאמן.

תנא מודיעים (הכרך עצמו) פעמים כלפנים, פעמים כלחוץ. כיצד, קדר יוצא (מלפנים מן המודיעים, ונכנס למודיעים) וחבר נכנס (בא מחוץ למודיעים ונכנס למודיעים) כלפנים (מותר ליקח ממנו, שהקדר לא יחזור עוד לאחוריו, ואם לא עכשיו יקח אימתי) שניהן נכנסין (מחוץ למודיעים, ובאו בתוך הכרך, כלחוץ, אלא ימתין עד שיהא מן כרך ולפנים) **[דף כו ע"א]** או שניהן יוצאין (מלפנים מן המודיעים, ונכנסים למודיעים) כלחוץ (הואיל ומצאו לפנים ושם לא לקח ממנו, לא יקח עוד, וכל שכן קדר נכנס וחבר יוצא, הואיל וסוף הקדר ליכנס לפנים יחזור החבר הצריך ליקח, ויקח).

אמר אביי אף אנן נמי תנינא (שמודיעים לפעמים כלפנים ולפעמים כלחוץ) הקדר שמכר את הקדירות ונכנס לפנים מן המודיעים. טעמא דלפנים מן המודיעים, הא מודיעים גופה לא מהימן, אימא סיפא יצא אינו נאמן, הא מודיעים גופה נאמן, אלא לאו שמע מינה כאן בקדר יוצא וחבר נכנס, כאן בששניהן יוצאין או שניהן נכנסין שמע מינה.

תנא נאמנין (הא דתנן מן המודיעים ולפנים נאמנין על כלי חרס) בכלי חרס הדקין לקודש (שאי אפשר בלא הם, כדפרשין לעיל, אבל גסין, כגון חבית ליון אין נאמנין אלא בתוך ירושלים). **אמר ריש לקיש** והוא שנימלין בידו אחת. **ורבי יוחנן אמר** אפילו שאין נימלין בידו אחת. **אמר ריש לקיש** לא שנו אלא ריקנין, אבל מלאין לא. **ורבי יוחנן אמר** אפילו מלאים, ואפילו אפיקרסותו לתוכו [אפילו מלאין משקין שלו (של הקדר) שאינן של קדש]. **ואמר רבא** ומודה רבי יוחנן במשקין עצמן שהן טמאין (שלא האמינוהו אלא על הכלים ולא על המשקים). ואל תתמה (שכל דברי חכמים כך הן) שהרי לגין (כדין משאר מינים) מלא משקין (שהיו בתוך כלי חרס

התרומה ועל הקנקן שבעים יום קודם לגתות שאז כבר מוכנים כלים לגיתות, אבל שם מדובר שכבר הקדישו לכך). **פסק הרמב"ם א.** הביא לו ע"ה חבית של תרומה בשאר ימות השנה ואמר הפרשתי בתוכה קדש אפילו רביעית מתוך שנאמן על טהרת הקדש נאמן על הכל, אפילו בשעת הגיתות והבדים שעמי הארץ נאמנין על התרומה אינן נאמנין על הכלי הריקם לומר שהוא טהור לתרומה, וכן אין נאמנין לעולם על כלי ריקם לומר שהוא טהור לקדש מטמאי מו"מ (יא.ד.). **ב.** כלי שהיה בתוכו יין או שמן וראינו ע"ה יושב ומשמרו כדי להוציא ממנו נסכים הרי הוא נאמן על טהרת הכלי ואפילו קודם לגיתות ולבדים בשבעים יום, אבל קודם לשבעים אינן נאמנים... בד"א בשאר א"י אבל בירושלים... מטמאי מו"מ (יא.ה.). דין ירושלים יבואר לקמן.

איתא במשנה 'קודם לגיתות שבעים יום' אמר אביי, שמע מינה דינא הוא דעילוה אריסא למיטרה אגולפי שבעים יומין מקמי מעצרתא.

משנה מן המודיעים [שם כרך רחוק מירושלים חמשה עשר מיל, כדאמר בפסחים (צג:)] ולפנים (לצד ירושלים) נאמנין על כלי חרס (נאמנין קדרין עמי הארץ ליקח מהן כלי חרס הדקין, כגון קדרות כוסות וקיתוניות, שאי אפשר בלא הם, ובירושלים אין עושין כבשונות מפני העשן, לא לסיד ולא לקדרות, ולפיכך האמינום שלא לגזור עליהן, שאין גוזרין גזירה על הצבור שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה כתב הטורי אבן מסתברא שאף לשאר רוחותיה של ירושלים הרי הם נאמנים, וכשיעור מרחק מודיעים מירושלים) מן המודיעים ולחוץ אין נאמנין. כיצד, הקדר שהוא מוכר הקדרות נכנס לפנים מן המודיעים (נאמן, כשנתקיימו שלושת התנאים הבאים...) הוא הקדר (מי שהביאן מחוץ למודיעים האמינוהו, לפי שאי אפשר, אבל אם מסרן ליד קדר עם הארץ היושב במודיעים או לפנים לא האמינוהו) והן הקדרות (על אותן הקדירות שהביא הוא האמינוהו, ולא לצרף עמהן קדירות של קדר אחר היושב במודיעים) והן

יחפשו כל הבית] הא דליכא נכרי בהדיהו, דתנן אם יש נכרי עמהן נאמנין לומר לא נכנסנו (הפסוק המאירי שאין אדם עשוי לשקר כל כך, וכן שהם תרתי ספיקי) אבל אין נאמנים לומר נכנסנו אבל לא נגענו.

וכי איכא נכרי בהדיהו מאי הוי? רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר אימת נכרי עליהן (פן יענישם בגוף או במזון) וחד אמר אימת מלכות עליהן (שמא ילשין עליהן נכרי אצל המלך). מאי בינייהו? איכא בינייהו נכרי שאינו חשוב (אימתו ליכא, אימת מלכות איכא). פסוק הרמב"ם גבאי מלכות שנכנסו לתוך הבית למשכן כל שבבית טמא, אם יש עמהם עכו"ם נאמנים לומר לא נגענו מפני שאימת העכו"ם עליהן, בד"א בזמן שיש שם עדים שנכנסו או שהיה המשכון בידם, אבל אם אמרו הן מעצמן נכנסנו אבל לא נגענו נאמנין שהפה שאסר הוא הפה שהתיר מטמאי מו"מ (יביב). כתב הכסף שגירסת הרמב"ם שונה מגירסתנו. ומ"ש בד"א בזמן שיש שם עדים מקורו בתוספתא דטהרות פ"ה.

איתא במשנה 'וכן הגנבים שהחזירו את הכלים נאמנין לומר לא נגענו' ורמינהי הגנבים שנכנסו לתוך הבית אינו טמא אלא מקום דריסת רגלי הגנבים (מכל מקום דריסתו מיהא טמא, וכל שכן כלים שגנבו והחזירו) **אמר רב פנחס משמיה דרבה** (המשנה מדברת) כשעשו תשובה (ומחמת תשובה החזירו, הלכך לא משקרי). דיקא נמי, דקתני שהחזירו את הכלים, שמע מינה. **פסוק הרמב"ם א.** הגבאים והגנבים שעשו תשובה והחזירו מעצמן לא מחמת יראה ואמרו לא נגענו בכל מה שהיה בבית כשנכנסו הרי אלו נאמנים ואפילו על מקום רגליהן מטמאי מו"מ (יביד). **ב.** הגנבים שנכנסו לתוך הבית אין טמא אלא מקום רגלי הגנבים... מטמאי מו"מ (יביג).

איתא במשנה 'ובירושלים נאמנין על הקודש' **תנא** נאמנין על כלי חרס גסין לקודש (וכל שכן הדקין, ובהדיא תניא בירושלמי נאמנין על טהרת כל הכלים לקדש). וכל כך למה (מהדר

של עם הארץ המוקף צמיד פתיל) לגין טמאין טומאת שבעה (לפי שאין כלי חרס של עם הארץ מציל עליהן מלהיטמא) ומשקין (שבתוך הלגין) טהורין (שכלי החרס הציל עליהן). **פסוק הרמב"ם א.** מן המודיעית ולפנים נאמנים על כלי חרס מן המודיעית ולחוץ אינן נאמנין והמודיעית עצמה פעמים כלחוץ ופעמים כלפנים, כיצד היה חבר נכנס וע"ה יוצא וכלי חרס בידו הרי זה נאמן במודיעית לומר שהוא טהור לקדש, היו שניהן נכנסין או שניהן יוצאין אינו נאמן עד שיהא לפנים מן המודיעית. **השנה הראב"ד** 'מן המודיעית ולפנים' א"א בגמרא מפרש שאינו נאמן אלא על כלי חרס הדקים לקודש מטמאי מו"מ (יא.ו). **כתב הכסף** ליישב דברי רבינו (מקשיית הראב"ד) שטעמו משום דעל ההיא דתנא נאמנים על כלי חרס הדקים אמר ר"ל והוא שניטלים בידו אחת ור"י אמר אפילו שאין ניטלים בידו אחת ומשמע לרבינו דר"ל מפורש דדקים דוקא ור"י מפרש דלאו דוקא דהוא הדין לגסים כדקתני באידך ברייתא דבחד ברייתא אשמעינן נאמנות דדקים ובאידך ברייתא אשמעינן נאמנות דגסים והוה ליה כאילו תנא נאמנים על כלי חרס בין דקים בין גסים.

משנה הגבאים (ישראל שהן גבאין למלך נכרי, לגבות מיד ישראל גולגוליות ומסין וארנוניות) שנכנסו לתוך הבית (לעבוט עבוטו) וכן הגנבים שהחזירו את הכלים (כלי חרס) נאמנין לומר לא נגענו **ופירש רש"י** לתוכו, לקדש נאמנין, אבל לא לתרומה, דכולה מתניתין אחומר בקדש מתרומה קיימא. ובהדיא שנינו בתוספתא הגבאין שנכנסו לתוך הבית נאמנין על טהרת הטאת ואין נאמנין על טהרת תרומה, והאי טאת בשר קדש ולא אפר הטאת, כדמוכה התם, אף אם עשו תשובה דשין בטומאה היו **אמנם התוס'** כתבו דה"ה לתרומה וכן מפורש בתוספתא (בתוספתא) שלפנינו כתוב כה"ל, וכן איתא בחס"ל ונראה שצרכהו בן הגר"ל להא לתקן בחס"ל שסתדר כדברי רש"י] ובירושלים נאמנין על הקודש, ובשעת הרגל אף על התרומה.

ורמינהי הגבאין שנכנסו לתוך הבית, הבית כולו טמא (כל כלי הבית טמאין, שהזקה הגבאין ממשמשיין בכלים)? לא קשיא הא דאיכא נכרי בהדיהו [אין נאמנין (הגבאים היהודים) לומר לא נגענו, דמרתתו אם לא

חברים, אבל לאחר הרגל מגעו טמא למפרע, כדאמר במתניתין עבר הרגל מטבילין כלי העזרה מפני שנגעו בהן עמי הארץ (ברגל).

יציב רבי אמי ורבי יצחק נפחא אקילעא דרבי יצחק נפחא. פתח חד ואמר מהו שיניחנה לרגל אחר (אליבא דרבנן בעי לה)? אמר ליה אידך יד הכל ממשמשין בה, ואת אמרת יניחנה לרגל אחר? אמר ליה אטו עד האידנא (כל ימי הרגל) לאו יד הכל ממשמשין בה (והתרת ברגל) אמר ליה הכי השתא, בשלמא עד האידנא טומאת עם הארץ ברגל רחמנא טהרה, אלא השתא טמאה היא (למפרע, וחבר אינו רשאי למכור דבר שהוא טמא לעולם ויש מפרשים אותה בעם הארץ ואי אפשר לומר כן...).

נימא כתנאי, דתני חדא יניחנה לרגל אחר, ותניא אידך לא יניחנה לרגל אחר. מאי לאו תנאי היא? לא, הא דקתני יניחנה רבי יהודה, והא דקתני לא יניחנה רבנן. ותסברא, הא רבי יהודה יגמור קאמר? אלא הא דקתני לא יניחנה (אלא יגמור) רבי יהודה, והא דקתני יניחנה רבנן, ומאי לא יניחנה (שאמר ר' יהודה) שאין צריך להניחה (אלא יגמור). **פסק הרמב"ם** הפותח חביתו ברגל והמתחיל בעיסתו ועבר הרגל הרי שאר החבית ושאר העיסה בחזקת טומאה שהרי נגעו בו ע"ה ואף על פי שלא נגע בה אלא בזמן שהוא כחבר אינה טהורה אלא בימי הרגל בלבד מטמאי מו"מ (יא,ו). **כתב הפס"מ** משמע לכאורה דלמסקנא לרבנן מותר להניחה ורבינו לא פסק בן משום דמשמע ליה דבדרך דחייה איתמר.

משנה משעבר הרגל מעבירין על טהרת העזרה (מעבירין את הכלים ממקומן ולהטבילין, ולטהר את העזרה מטומאת עמי הארץ שנגעו בהן ברגל, שאף על פי שעשאם הכתוב חברים ברגל לא מפני שטהורין הן, הלכך לאחר הרגל מגען טמא למפרע). עבר הרגל ליום ששי לא היו מעבירין, מפני כבוד השבת (שהיו הכהנים צריכין להתעסק איש בביתו בצרכי שבת). רבי יהודה אומר אף לא ביום חמישי (אם עבר הרגל ליום חמישי, אין מטבילין אותן עד לאחר

אף על הדקים מן המודיעים ולפנים) שאין עושין כבשונות בירושלים (לא לדקים ולא לגסין, ומיהו, בדקים הוצרך לאנשי ירושלים, שכל יחיד ויחיד מטהר נסכו בביתו, לכך הוסיפו להן טהרה ליחידים מגבול מודיעים, אבל בעלי הלשכה המספקין (גיטת הכס"מ) נסכים לצבור די להם בנכנסין לתוך העיר, ולשם בלבד האמינום על החביות, אי נמי יחידים צריכים לדקים אף לבישול שלמיהן יום יום). **פסק הרמב"ם** ...בד"א בשאר א"י אבל בירושלים נאמנים על כלי חרס הריקם לומר שהוא טהור לקדש לעולם בין כלים דקים בין כלים גסים בין מליאין בין ריקנים הרי הוא נאמן על הכלי אף ע"פ שהמשקין שבתוכו טמאין, אפילו היה בגדו שהוא מדרס בתוך הכלי הרי הכלי בחזקת טהרה לקודש ומפני מה הקלו בהם מפני שאין עושין כבשונות בירושלים מטמאי מו"מ (יא,ה).

איתא במשנה 'ובשעת הרגל אף על התרומה' מנהני מילי? אמר רבי יהושע בן לוי דאמר קרא (בפלגש בגבעה כתיב, שנאספו כל ישראל בגבעה) וַיֹּאמְרוּ כָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל־הָעֵיר כְּאִישׁ אֶחָד חֲבֵרִים הַכְּתוּב עֲשָׂאן כּוֹלֵן חֲבֵרִים (ורגל שעת אסיפה הוא). **פסק הרמב"ם** טומאת ע"ה ברגל כטהורה היא חשובה שכל ישראל חברים הן ברגלים וכליהם כולם ואוכליהם ומשקיהן טהורים ברגל מפני שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל, לפיכך הן נאמנים כל ימות הרגל בין על הקודש בין על התרומה, משעבר הרגל חוזרין לטומאתן מטמאי מו"מ (יא,ט).

משנה הפותח את חביתו (חבר שפתח את חביתו למכור יין בירושלים ברגל, וכל הבא ליקח ממשמש, ואף עמי הארץ ממשמשים) והמתחיל בעיסתו על גב הרגל, רבי יהודה אומר יגמור [וטעמא מפרש בביצה (יא):] שלשה דברים הותרו סופן משום תחילתם, וזה כמו כן, שאם אתה אומר לא יגמור אף הוא לא יתחיל, ואין מזון מצוי לעולי רגלים] וחכמים אומרים לא יגמור (אחר הרגל, אף על פי שברגל הן טהורין, לא שטהרתן טהרה, אלא שברגל הכל

ממנה האחרות (הסניג' המהפכני"א לזה"ל מיתרן כל הקוסיות, לתמיד לנרות לכולה נרות קאי ולא על הנר המערבי ללא יסמוך הכתוב המזהה על הנס, וא"כ מודים התוס' לרש"י שתמיד של מנורה קאי רק על הלילות אמנם כרמז"ן מזוהר שמזוהר על נר המערבי). ואידך כיון דכתיב ואת המנורה נכה השלחן (כל זמן שהשלחן שם תהא מנורה נוכח) כמאן דכתיב בה תמיד דמי. ואידך, ההוא לקבוע לה מקום הוא דאתא.

ותיפוק לי (דאי נמי נגעו בשלחן לא מיטמא ליה, דהא...) דכלי עץ העשוי לנחת (במקום אחד...) הוא, וכל כלי עץ העשוי לנחת לא מטמא [הקשו התוס' הרי כל השנים שהיו ישראל במדבר היו מטלטלים אותה, ואם כן אין עשוי לנחת, ואם כן למה צריך ראייה מפסוק 'השלחן הטהור' מכלל שיש טמא, כדי ללמד שמקבל טומאה ותיירצו שלא נצרך הפסוק רק לנוב וגבעון ושיילה ובית עולמים שלא היתה מטולטלת, ושמענין מקרא שהיו מגביהין אותה. אמנם דחו דכיון שהיתה מטולטלת כבר אף משבאו לבית עולמים לא יוצאת מידי קבלת טומאה ראשונה אלא י"ל דלא מהני מטולטלה כיון דלא היתה מטולטלת לבדה כי אם בהדי שאר כלים (הסניג' הדברי מחוקק שלא דומה לשק שמטלטל לבדו מלא וריקן)] מאי טעמא (כדי לקבל טומאה...) דומיא דשק בעינן (לענין טומאה הוקשו כלי עץ לשק, דכתיב כל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא מכל כלי עץ או בגד או עור או שק) מה שק מיטלטל מלא וריקם (יצא העשוי לנחת דאינו מיטלטל מלא וריקן, יצא כלי עץ המחזיק ארבעים סאה בלה, שהן כוריים ביבש, אף על פי שמיטלטל ריקן אינו מיטלטל מלא, שאם יטלטלנו מלא ישבר) אף כל מיטלטל מלא וריקם? האי (שולחן) נמי מיטלטל מלא וריקם הוא, כדריש לקיש, דאמר מאי דכתיב על השלחן הטהור (שאמרתי שיהא טהור) מכלל שהוא טמא (שהוא ראוי לטומאה) ואמאי, כלי עץ העשוי לנחת הוא, ואינו מקבל טומאה, אלא מלמד שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום סילוקו כסידורו [כתב רש"י שסילוקו לשבת הבאה הם כיום סידורו אמנם התוס' ביארו לענין שהיה רך, דמה שאמר הפסוק היום חלקו לאו דוקא, אלא דהם לא היה דאיכא מ"ד במנחות (צה:) שהיא נאפת מערב שבת, ואי אפשר שישמור החום עד השבת (הביא הפתח עיניים בשם ליקוטי כללאל אשכנזי

השבת) שאין הכהנים פנויין (הסביר הטורי אבן עשו חכמים את הימים שלאחר הרגל עד יום ראשון כרגל עצמו, ולכן יכולים היו להשתמש בכלים עד שיטבילו ביום ראשון).

תנא שאין הכהנים פנויין מלהוציא בדשן (שעל התפוח שבאמצע המזבח, שקיבצו שם כל ימות הרגל כל דשן של מערכה).

משנה כיצד מעבירין על טהרת עזרה, מטבילין את הכלים שהיו במקדש, ואומרין להם (לכהנים עמי הארץ ברגל) הזהרו [דף כו ע"ב] שלא תגעו בשלחן (שלא יוכלו להטבילו לאחר הרגל, שאי אפשר לסלקו ממקומו, דכתיב ביה לחם פנים לפני תמיד). כל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים ושלישים, שאם נטמאו הראשונים יביאו שניים תחתיהן. כל הכלים שהיו במקדש טעונין טבילה (מפני טומאת הרגל) חוץ ממזבח הזהב, ומזבח הנחשת, מפני שהן כקרקע (שהכתוב קראו מזבח אדמה, ושלחן הא אומרן דלא נגעו בו), דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים מפני שהן מצופין (בגמ' מפרש).

תנא הזהרו שמא תגעו בשולחן (ביארו התוס' בכהנים עמי הארץ ההולכין להיכל להשתחות קאמר, דאילו ישראל לא היו ראויין לילך אף בין אולם למזבח וכן פירש רש"י) ובמנורה. ותנא דידן, מאי טעמא לא תני מנורה? שלחן כתיב ביה תמיד, מנורה לא כתיב בה תמיד [פירש רש"י כלומר, תמידין האמורין במנורה לא תמיד יומם ולילה קאמר, אלא תמיד מלילה ללילה, כתמיד האמור בעולת תמיד ובחביתיה כהן גדול, אבל ביום לא היה דולק, ד'מערב עד בקר' כתיב, תן לה מדת השמן שיש בה כדי לידלק מערב עד בקר, לפיכך כל היום אתה יכול לסלקה ולהטבילה, אבל תמיד האמור בשלחן, תמיד יום ולילה הוא, דמשבת לשבת הוא ערוך עליו. הקשו התוס' דהא במסכת תמיד (דף ל:) משמע דנר מערבי דולק כל היום שממנה היה מדליק ובה היה מסיים ומסתמא מתמיד נפקא ועוד קשה כתוב בפסוק 'מערב עד בקר' ושיערו חכמים מדתה לחצי לוג, וא"כ איך שייך לומר שגר מערבקי דולק יותר מנרות האחרות ותיירצו דמ"מ לא היה בה שמן טפי מבשאר נרות, ומחמת הנס היה דולק כל היום, ובשעה שלא היה הנס (ללאחר פטירת שמעון האדוק ללפעמים הנר מערבי נשאר דולק, ולפעמים כזה כלאי' יומא לט.) היו מדליקין אותה בבקר כדי להדליק

בציפוי עומד או בציפוי שאינו עומד, בחופה את לבזבזיו (שפה לשלחן סביב) או בשאינו חופה את לבזבזיו, ואמר ליה לא שנא בציפוי עומד, ולא שנא בציפוי שאינו עומד, לא שנא בחופה את לבזבזיו ולא שנא בשאינו חופה את לבזבזיו, אלא שאני שלחן [דף כז ע"א]

דרחמנא קרייה עין [אף כשהוא מצופה הקשו התוס' מזה נמי איקרי עין דכתיב 'המזבח עין שלש אמות' ובכל זאת אומרים חכמים במשנה (עפ"י לישנא קמא בדף כז.) שהוא נטמא משום שהעין שבו בטל לזהב עוד קשה חכמים ללישנא בתרא שם סוברים שהציפוי בטל לעין, ואילו גבי שולחן ודולפקי שנינו שהעין בטל לציפוי ותיירצו שהפסוק 'מזבח עין שלש אמות גובה' מדבר רק על השולחן ולא על המזבח, וכדמתרגם יהונתן בן עוזיאל פתורא דסמוך למזבח דדהבא, ורק שולחן זה של לחם הפנים נקרא עין, אבל מזבח ושאר שולחנות לא נקראות 'עין', ולכן שלחן ודולפקי בטל הציפוי לעין עוד תירצו (טעם נוסף למה ללישנא בתרא הציפוי בטל למזבח) כיון שהתורה הקישה בין המזבחות, וכיון שהתורה קוראת למזבח הנחשת 'מזבח אבנים' כי מילאוהו בעפר, וברור שגל אבנים מצופה זהב אינו בטל לציפוי, ה"ה מזבח הזהב (עין מהרש"א) אך צ"ע על מה מדבר הפסוק 'המזבח עין שלש אמות גובה', הרי מזבח הזהב היינו המזבח הסמוך לשולחן היה ב' אמות בלבד (התוס' צמנחות לו. תירצו שאלו זה היה גובהם של הסנפיים) דכתיב המזבֶּחַ עֵין שְׁלוֹשׁ אֲמוֹת גְּבוּהָ וְאֶרְכּוֹ שְׁתַּיִם־אֲמוֹת וּמִקְצָעוֹתָיו לוֹ וְאֶרְכּוֹ וְקִירָתָיו עֵין וַיִּדְבֵּר אֵלַי זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'.

פתח במזבח וסיים בשלחן. רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על אדם, עכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו [בהכנסת אורחין הפבירו התוס' גדול כח הלגימא כדאיתא (סנהדרין קג:)].

איתא במשנה 'כל הכלים שהיו במקדש טעונין טבילה, חוץ ממזבח הזהב, ומזבח הנחשת, מפני שהן כקרקע, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים מפני שהן מצופין' מזבח הנחושת דכתיב מזבח אדמה תעשה לי [הכתוב קראו אדמה למזבח שמעלין עליו העולות והשלמים, והיינו מזבח הנחשת הקשו התוס' מבואר כאן שפסוק זה נאמר לגבי מזבח של משה (מזבח הנחושת) וקשה הרי הגמ' בובחים (נח.) לומדת מהפסוק 'מזבח אדמה' למזבח שהיה בבית המקדש שעשאוהו מאבנים, שלא יבנוהו על

לחמוהו על דעלי התוס', שאם נשמר חומו משבת לשבת כ"פ שנקמר חומו מע"פ למחר (יום שבת) אם לא שנאמר לדבריו נשאר בתנור לשמור חומו עד השבת בבקר (השקנים לדוד תמה שלא מלאנו זה צדוק מקום, להיפך, אדרבה נראה צמחיד (לא):) שהיה מוליאה מהתנור צערב שבת ומניחה על שולחן של שיש והיה נשאר שם עד שבת). דאמר רבי יהושע בן לוי גם גדול נעשה בלחם הפנים כסידורו כך פילוקו, שנאמר לשום לחם חם ביום הלקחו (שיהא חם ביום הלקחו מעל השלחן, (א"כ כיון שמגביהים אותו, אינו עשוי השולחן לנחת, אלא מויטלטל).

ותיפוק לי משום ציפוי (שהוא מתכת, דכלי מתכת לא איתקש לשק) דהתנן (דבתר ציפוי אזלינן) השלחן והדולפקי (כסא המתקפל ומכוסה עור) שנפחתו או שחיפן בשייש (דשוב הוי ככלי אבנים, שאין מקבלין טומאה), ושייר בהם (מן הפחיתה או מן החיפוי) מקום הנחת כוסות, טמא (שעדיין ראוי למלאכתו ראשונה). רבי יהודה אומר מקום הנחת החתיכות (צריך אף הנחת החתיכות לחם ובשר, ואי לא לאו שלחן הוא, אלמא ציפוי מבטלו אפילו להקל, וכל שכן להחמיר). וכי תימא שאני (השולחן שעשוי מ...) עצי שמים דחשיבי ולא בטלי (לציפוי זהב) הניחא לריש לקיש, דאמר לא שנו (הך דקתני ציפוי מבטלו) אלא בכלי אכסלגים [בעצי אכסלגים, שאינו חשוב כל כך כתב התוס' יתכן לפרש שהיא שם עיר והשובים כלים הנאים משם (הרבה אחרונים גורסים שאינם חשובים וכנ"ל, ויש שיישנו כוונת תוס') עוד הקשו דהכא משמע של עין היו, ובובחים (צד.) משמע שהיו של עור] הבאין ממדינת הים, אבל בכלי מסמים לא בטלי, שפיר. אלא לרבי יוחנן, דאמר אפילו בכלי מסמים נמי בטלי, מאי איכא למימר? וכי תימא כאן בציפוי עומד, כאן בציפוי שאינו עומד (שאינו מחוזק במסמרים יפה, ותאמר דההוא דמקדש לאו עומד הוא עוד ביארו התוס' דשלש שולחנות היו במקדש כמין שלשה ארונות שעשה בצלאל והצפוי נוח להסירו. עוד כתבו וי"מ צפוי עומד צפוי דשיש כגון שלחן ודולפקי דשיש עב וחזק וגם בלא עין נמי עומד מאליו לכך לא חשיב העין, אבל שלחן של משה הזהב היה דק וקלוש ובלא עין לא מצי קאי, לפיכך העין עיקר והצפוי בטל לגביה) הא בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן

אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן, קל וחומר מסלמנדרא (היה הנבראת מן האור, כשבויערין אש במקום אחד שבע שנים תמיד בלי הפסק רעקא הפנה לרשעי (תולין קכו). וז"ל שרץ הנוצר מן האור מעצי הדם על ידי כשפים והסך מדמו אין האור שולט בו התוס' הביאו בשם הערוך שתירגם שסלמנדרא הוא (עכבר) ומה סלמנדרא שתולדת אש היא הסך מדמה אין אור שולטת בו, תלמידי חכמים, שכל גופן אש, דכתיב הלוא כה דברי כאש נאם ה' על אחת כמה וכמה (כתב מהרש"א מתוך דברי תורה ואש שבהן נעשה גופן אש כמו שאמרו תלמיד חכם דרתה אורייתא הוא דרתהא ביה).

אמר ריש לקיש אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל [ביארו התוס' לאו בפושעי ישראל בגופן כגון שלא הניחו תפלין מימיהם, דהא אמרינן ב"ה (יז). דגיהנם כלה והם אינם כלים, אלא בפושעי קצת קאמר (הסביר האבן יעקב שפסעו מטעם טרדות הזמן ועמל הפרנסה, וקורא להם 'פושעי קצת' כיון שעושים גם מלאות אך לא צלילות). היפה תלמוד הסביר שמוזכר שפסעו צנוג וחזרו בתשובה] ומשום שיורדים קצת לגיהנם ואברהם אבינו מעלה אותם, חוץ מהבועל כותית שאברהם אבינו מעלה אותו כיון שעורלתו מכסה את המילה שלו ודומה כאילו לא מל, כדאמר (עירובין יט.). הקשו התוס' שמהגמ' בב"מ (נח): רואים שלא רק בועל כותית יורד לגיהנם, דאיתא התם הכל יורדין ועולין חוץ משלשה והם הבא על אשת איש, המלכין פני חברו ברכים, והמכנה שם חבירו ותיירצו דלאו בגיהנם מיירי, אלא במקום אחד לידון תן יורדין, ואף אלו חג', לאחר יב' חודש עולין, ואין נידונין יותר משנה תמימה] קל וחומר ממזבח הזהב, מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב (דבר מועט, לא חסר זהבה, דנעשה בו נס כתבו התוס' איתא במדרש תנחומא שהיה משה תמיה על זה, איך יתכן שלא ישרף העץ, ואמר לו הקב"ה כך דרכי באש של מעלה, אש אוכלת אש ואינו מכלה בדכתיב והסנה איננו אוכל) כמה שנים אין האור שולטת בו, פושעי ישראל שמלאין מצות כרמון, דכתיב כפלה הרמון רקתך, אל תקרי רקתך אלא רקנין שבך על אחת כמה וכמה.

תם ונשלם השבח לה' בורא עולם

גבי כיפין ותיירצו שהפסוק הולך על שניהם, בין על מזבח הנחושת שבמשכן, בין על מזבח האבנים שהיה בבית המקדש. עוד תירצו כוונת הגמ' אחת, כיון שמזבח האבנים בבית המקדש היה במקום מזבח הנחושת שהיה במשכן, והביאו ראיה לדבריהם] מזבח הזהב דכתיב המנרה והמזבחת איתקוש מזבחות זה לזה.

איתא במשנה 'וחכמים אומרים מפני שהן מצופין, אדרבה, כיון דמצופין נינהו מיטמא? אימא וחכמים מטמאין מפני שהן מצופין. ואיבעית אימא רבנן לרבי אליעזר קאמרי מאי דעתיך (דילפת טעמא מדקרינהו אדמה, הא לאו הכי טמאין, אף על גב דעשוין לנחת) משום דמצופין (ובעי למימר שהציפוי מבטלן, והוי לחו ככלי מתכות התוס' מקשים שלפי"ז קשה למה לר"א נצרך הפסוק המדבר בשלחן 'השלחן הטהור' מכלל שהיה טמא שממנו לומדים שהשלחן אינו עשוי לנחת כיון שמגביהים אותו לעולי רגלים. הרי הוא טמא מדין הציפוי, שאף המזבחות שהם גם כן פשוטי כלי עץ מטמא אותם ר"א משום הציפוי, אם לא מטעם שהם כקרקע. ותיירצו שאילולא הפסוק 'השלחן הטהור', גם במזבחות לא היינו יודעים שהעץ יתבטל לציפוי, שר"א למד שזה לא בגלל שמגביהים אותו, אלא משום הציפוי. אמנם לרבנן אליבא דלישנא בתרא שם"ל שהציפוי בטל לעין נצרך הפסוק 'השלחן הטהור' ללמד שאף שיש לו ציפוי, הציפוי בטל, ולכן נצרך לטעם שאף שהוא עץ כיון שמגביהים אותו לעולי רגלים אינו עשוי לנחת, וא"כ מזבח דגבי מזבח ס"ל לרבנן אליבא דלישנא בתרא דהעץ עיקר, כיון שגבי מזבח אין ריכוז ממקרא שהוא טמא כמו שיש בשלחן) מייבטל במיל צפויין גבייהו (דרחמנא קרא עץ לכולהו, ובלאו האי קרא נמי לא מקבלי טומאה).

פסק הרמב"ם אחר הרגל במוצאי י"ט היו מטבילין כל הכלים שהיו במקדש מפני שנגעו בהן עמי הארץ ברגל בשעת החג, ולפיכך היו אומרים להן אל תגעו בשולחן בשעה שמראין אותו לעולי רגלים כדי שלא יהיה טמא במגעו אחר הרגל ונמצא צריך טבילה והערב שמש ונאמר בלחם הפנים לפני תמיד, וכל הכלים היו טעונים טבילה והערב שמש חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחושת מפני שציפוייהן כבטלן לגביהן מטמאי מו"מ (יא"א). כתב הכס"מ שפסק הרמב"ם כרבנן אליבא דלישנא בתרא שכן פשט המשנה, וגם תירוצו בתרא עיקר.

הוספות והערות

[illegible]

הוספות והערות

[illegible]